

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM FAKÜLTESİ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

SORUŞTURMANIN GİZLİLİĞİ VE LEKELENMEME HAKKI

Kürşat ÖZYURT

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Ağustos 2022**

SORUŞTURMANIN GİZLİLİĞİ VE LEKELENMEME HAKKI

Kürşat ÖZYURT

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Savaş ÖZDAĞ

KONYA
Ağustos 2022

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.^{3,4}

17 Ağustos 2022

Kürşat ÖZYURT

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Savaş Özdağ danışmanlığında tarafımdan üretilen bu proje çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

17 Ağustos 2022

Kürşat ÖZYURT

TEŞEKKÜR

Tez yazım süresince; bilgisini, yardımını ve emeğini benden esirgemeyen değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Savaş ÖZDAĞ ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Onursal CİN'e ve yine bu süreçte bana maddi ve manevi her türlü desteği veren aileme ve arkadaşım Mine KAĞITCI'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Ağustos, 2022

Kürşat ÖZYURT

ÖZET

Kürşat ÖZYURT

Soruşturmanın Gizliliği ve Lekelenmeme Hakkı

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2022

Türk Ceza Muhakemesi, soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki evreye ayrılmış bulunmaktadır. Ceza muhakemesinde temel amaç maddi gerçeğin ortaya çıkartılabilmesidir. Ancak muhakeme bu amacı gerçekleştirirken, hukuk devleti ilkesine de bağlı kalmak mecburiyetindedir. Bu anlamda hem soruşturma evresi, hem de kovuşturma evresi genelinde geçerli olan ilkeler bulunmaktadır. Hukuk devleti ilkesini gerçekleştirebilmek adına bu ilkelerin doğru uygulanabilmesi, kişi hak ve hürriyetleri bakımından büyük önem arz etmektedir. Hukuk devleti olarak tanımlanan ideal bir devlet olma yolu kişilerin sahip olduğu hak ve özgürlüklerin korunmasından geçer. Bu hak ve özgürlüklerden bir tanesi de lekelenmeme hakkıdır ki, bu hakkın ihlal edilmemesi açısından çok önemli olan gizlilik ilkesini soruşturma evresi bünyesinde barındırmaktadır. Zira adli vakıaların toplum nezdinde uyandırdığı merak ve daha suçluluğu mahkeme kararı ile sabit olmasa bile soruşturma işlemlerinin duyulmasının toplum nezdinde oluşturabileceği ön yargı göz önünde bulundurulduğunda, bu iki kavram arasındaki ilişki daha anlamlı bir hal almaktadır. Soruşturmanın gizliliği ilkesinin etkin biçimde uygulanması; insan onuru, adil yargılanma hakkı ve bu kapsamda masumiyet karinesi ile yakından ilişkili olan lekelenmeme hakkının ihlal edilmemesi bakımından bir güvence olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Soruşturma, Ceza Hukuku, Gizlilik, Masumiyet Karinesi, Lekelenmeme Hakkı

ABSTRACT

Kürşat ÖZYURT

Confidentiality Of Investigation and The Right Not To Be Stained

Master's Thesis

Konya 2022

Turkish Criminal Procedure is divided into two phases, investigation and prosecution. The purpose of criminal procedure is to reveal the material truth. However, while the reasoning fulfills this purpose, it must also adhere to the rule of law principles. In this sense, there are principles that apply throughout both the investigation phase and the prosecution phase. In order to realize the rule of law principle, the correct application of these principles is of great importance in terms of individual rights and freedoms. The way to become an ideal state, which is defined as the rule of law, passes through the protection of the rights and freedoms of individuals. One of these rights and freedoms is the right not to be tarnished, which includes the confidentiality principle, which is very important in terms of not violating this right, during the investigation phase. The relationship between these two concepts becomes more meaningful when think that the curiosity that judicial cases arouse the society and maybe can be happen the prejudice that the hearing of the investigation proceedings in the society, even if the guilt is not proven with a court decision. Effective implementation of the principle of confidentiality of investigation is the assurance for human dignity, the right to a fair trial, and in this context, the right not to be tarnished, which is closely related to the presumption of innocence.

Keywords

Investigation, Criminal Law, Confidentiality, Presumption Of Innocence, The Right Not To Be Stained

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
2. SORUŞTURMANIN GİZLİLİĞİ.....	4
2.1 Ceza Muhakemesi Hukuku	4
2.2 Ceza Muhakemesi Hukuku Sistemleri	5
2.2.1 İtham Sistemi	6
2.2.2 Tahkik Sistemi	8
2.2.3 Karma veya İşbirliği Sistemi	9
2.3 Ceza Muhakemesi Evreleri	10
2.4 Soruşturma Evresi	12
2.4.1 Soruşturma Evresinin Amacı	13
2.4.2 Soruşturma Evresinin Süjeleri ve Yardımcı Kişiler	13
2.4.3 Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler	20
2.5 Soruşturmanın Gizliliği İlkesi	30
2.5.1 Kavramsal Olarak Soruşturmanın Gizliliği	30
2.5.2 Soruşturmanın Gizliliği İlkesinin Tarihsel Gelişimi.....	34
2.5.3 Türk Ceza Hukukunda Soruşturmanın Gizliliği İlkesi	38
2.5.4 Mukayeseli Hukukta Soruşturmanın Gizliliği İlkesi	41
3. LEKELENMEME HAKKI.....	47
3.1 İnsan Onuru	48
3.1.1 İnsan Onuru Kavramının Tarihsel Gelişimi.....	49
3.1.2 Günümüzde İnsan Onuru Kavramı	55
3.2 Adil Yargılanma Hakkı	61
2.2.1 Adil Yargılanma Hakkının Kavramsal Çerçevesi	62
3.2.2 Adil Yargılanma Hakkının Kapsamı	64
3.3 Masumiyet Karinesi	66
3.3.1 Masumiyet Karinesinin Tarihçesi ve Hukuki Belgelerde Yer Edinişi	67

3.3.2 Masumiyet Karinesinin Önemi.....	68
3.3.3 Kavramsal Olarak Masumiyet Karinesi.....	70
3.3.4 Masumiyet Karinesinin Bireye Sağladığı Korumalar.....	72
3.3.5 Medyanın Masumiyet Karinesine Bağlılığı.....	73
3.3.6 Anayasa Mahkemesi Kararlarında Masumiyet Karinesi	74
3.4 Lekelenmeme Hakkı.....	76
3.4.1 Lekelenmeme Hakkının Tanımı	77
3.4.2 Lekelenmeme Hakkının Önemi	78
3.4.3 Lekelenmeme Hakkının İlişkili Olduğu Haklar.....	79
3.4.4 Lekelenmeme Hakkının Kapsamı.....	86
3.4.5 Lekelenmeme Hakkının Hukuki Korunma Yolları	92
3.4.6 Lekelenmeme Hakkına Aykırılık Teşkil Eden Bazı Uygulama Problemleri ..	97
4. SORUŞTURMANIN GİZLİLİĞİ İLKESİ VE LEKELENMEME HAKKI.....	104
4.1 Soruşturmanın Gizliliği ve Lekelenmeme Hakkı Kapsamında Yasal Düzenlemeler	105
4.2.1 Basın ve Basın Özgürlüğü Kavramları	108
4.2.2 Basın Özgürlüğünün Sınırları	109
4.2.3 Basının Adli Haberleri Aktarmasında Hukuka Uygunluk Kriterleri	111
4.3 Soruşturmanın Gizliliği Kapsamında Adli Mercilerin ve Diğer Kamu Görevlilerinin Basın Açıklamaları	117
4.3.1 Adli Mercilerin Basına Vereceği Bilgi ve Açıklamalar.....	118
4.3.2 Diğer Kamu Görevlilerinin Basına Vereceği Bilgi ve Açıklamalar	119
4.4 Lekelenmeme Hakkı ve Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararı	120
4.5 Soruşturmanın Gizliliğini İhlal Suçu.....	123
4.5.1 765 Sayılı Kanun Dönemi.....	123
4.5.2 5237 Sayılı Kanun Dönemi.....	125
4.5.3 Korunan Hukuki Değer.....	127
4.5.4 Suçun Unsurları	129
4.5.5 Benzer Suçlarla Karşılaştırma	140
SONUÇ	146
KAYNAKÇA	148

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
ABİB.	Ayrıntılı Bilgi İçin Bakınız
AYGİB.	Aynı Yönde Görüşler İçin Bakınız
Bkz.	Bakınız
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
Çev.	Çevirmen
E.	Esas
Ed.	Editör
FYGİB.	Farklı Yönde Görüşler İçin Bakınız
hk.	Hakkında
HSK	Hakimler ve Savcılar Kurulu
K.	Karar
KYOK	Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı
m.	Madde
PVSK	Polis Vazife ve Salahiyetler Kanunu
s.	Sayfa
SYOK	Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararı
TCK	Türk Ceza Kanunu
TEMK	Terörle Mücadele Kanunu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
vdi.	Ve diğerleri

1. GİRİŞ

Sosyal düzen kuralları, insanın barış ve huzur içerisinde bir arada yaşayabilmesinin bir gerekliliği olarak kabul edilmektedir. Hukuk disiplini ise bu sosyal düzen kurallarından kendisine müeyyide bağlanmış olanı, yani bu kurallara uyulmadığı takdirde kendisine yaptırım bağlanmış olan kuralları konu edinir. Hukuk, toplumda yaşayan bireylere, hem diğer bireylere karşı hem de topluma karşı bireysel güvence vermektedir. Kişi doğumuyla birlikte kazandığı sınırsız özgürlüğü, hukuk vasıtasıyla çerçevesi belirli sınırlı bir özgürlükle takas eder. Böylece öngörülebilir sınırlar ve kurallar içerisinde hayatını idame eder. Bu noktada hukuk, diğer sosyal düzen kurallarında olduğu gibi, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde insanın, yine insan ve toplum için ortaya koyduğu bir ürün olarak görünüm kazanır. Hukukun bu görünümüyle ele alınması durumunda sabit kalması beklenemez. Çünkü sosyal yaşam her boyutuyla, her saniye, az veya çok bir değişimin içerisinde yer almaktadır. Hukukun sabit kalması zamanla değişimlere cevap veremeyen bir hukukun ortaya çıkışına sebebiyet verecektir. İşte bu yüzden hukuk sürekli bir değişimin etkisindedir. Bu değişimler kimi zaman ani ve keskin bir biçimde ama çoğu zaman uzun yılların birikimi ve deneyimleri doğrultusunda gerçekleşmektedir.

Türk hukukunda, ceza muhakemesi hukuku, ceza hukukunun genel ve özel hükümlerinde yer alan, suç teşkil eden eylemlerin işlenmesi veya işlenmiş olması şüphesinin elde edilmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma aşamasını kapsayan ceza yargılamasında uyulacak usulleri ve aşamaları düzenleyen hukuk dalıdır. Ceza muhakemesi hukuku, hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında uyulması gereken bir çok ilkeyi içerisinde barındırmaktadır. Soruşturma ve kovuşturmanın yürütülmesinde uyulması gereken bu ilkeler, uzun yılların birikim ve tecrübesi doğrultusunda şekillenmiştir. Bir sürecin sonucu olarak yer edinen bu ilkeler aslında günümüzde bile yavaş bir değişim içerisinde oluşunu sürdürmektedir. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda ,uzun yılların birikimi ve tecrübesi neticesinde kendisine yer bulmuş olan ilke ve haklardan, ceza muhakemesi hukuku evrelerinin tamamına hakim olan masumiyet karinesi ve bu kapsamda lekelenmeme hakkı ile soruşturma evresi sürecinin tamamına hakim olan soruşturmanın gizliliği ilkesi ele alınacaktır.

Soruşturmanın gizliliği ilkesi, ceza muhakemesi hukukunun soruşturma sürecinin başından sonuna hakim olan, kovuşturma sürecinde ki aleniyet ilkesinin zıttı olarak görülebilecek bir ilkedir. Soruşturmanın gizliliği ilkesinin gelişimi de yine bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Öyle ki soruşturmanın gizliliği ilkesi, ilgili ülkenin hukukunda

yer ediniş biçimi ve elde ettiği görünüm, içerisinde bulunduğu ceza hukuku sistemine göre şekillenmiştir. Bu sistemlerin çeşitlenmesine yol açan hususun ise birey ve toplum yararı noktasında yer alan yaklaşım ve düşüncelerin farklılaşması olduğunu söylemek mümkün olacaktır.

Yine bir diğer ceza muhakemesi hukuku ilkesi olan masumiyet karinesi, bir kimsenin suçu sabit oluncaya kadar suçlu sayılmamasını ifade eder. Masumiyet karinesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının “Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar” başlıklı 38. Maddesinde düzenlenmektedir. Bu anlamda masumiyet karinesi bir kimsenin suçu sabit oluncaya kadar cezalandırılmasını ve lekelenmesini; yani suçlu muamelesi görmesini engeller. Yargılama süresince şüpheli veya sanığa uygulanacak güvenlik tedbirleri, masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmeyecektir. Çünkü uygulanacak olan bu güvenlik tedbirlerinin amacı isnat altında bulunan şüpheli veya sanığın cezalandırılması değil, sağlıklı bir yargılama sürecinin oluşmasıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 36. maddesinde hak arama hürriyeti düzenlenmiştir. Bu maddeye göre herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle iddiasını yargı mercileri önünde dile getirerek hakkını arayabilecektir. Madde içeriğine göre bir kimse serbestçe iddiasını yargı merciine taşıyabilecektir. Yine Ceza Muhakemesi Kanununun 2. maddesinin e bendine göre, ceza muhakemesinin ilk aşaması olan soruşturma evresi, suç şüphesinin yetkili mercilerce öğrenilmesiyle başlayacaktır. Bu iki tanımda da iddianın karşısında yer alan kimsenin, yani ceza yargılamasının soruşturma aşamasında şüphelinin ve kovuşturma aşamasında sanığın, suçu işlediği sabit olmayıp, kişinin suçu işlemiş gibi lekelenmesi o kişinin hayatında ciddi problemlere yol açabilecektir. Bu anlamda kişinin lekelenmeme hakkı oldukça önem arz etmektedir. Bu çerçevede adalet anlayışı içerisinde bir ceza yargılaması yapılabilmesi için suç isnadı altında bulunan kişinin lekelenmeme hakkının ihlal edilmemesi gerekecektir.

Bu çalışmada soruşturmanın gizliliği ve lekelenmeme hakkı ele alınacaktır. Çalışma bu kapsamda üç ana bölümden oluşacaktır. İlk bölümde soruşturmanın gizliliği ele alınacak olup, bu çerçevede ceza muhakemesi sistemleri incelenecek, ceza muhakemesinde evreler genel hatlarıyla açıklanacak, soruşturma evresi detaylandırılacak, soruşturma evresinin ilkeleri hakkında genel bilgiler verilecek, soruşturmanın gizliliği ilkesinin kavramsal çerçevesi, tarihsel gelişimi, Türk Ceza Hukuku ve mukayeseli hukukta yeri ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümü ise lekelenmeme hakkı ile ilgilidir. Lekelenmeme hakkının; her ne kadar kesin bir tanımı bulunmasa da ne olduğu hususu, kişiler ve toplum bakımından önemi, kapsamı, ve uluslararası hukuktaki yeri ele alınacaktır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde soruşturmanın gizliliğinin, kişinin lekelenmeme hakkı ile bağlantılı olduğu kısımlar ve lekelenmeme hakkı bakımından anlam ve önemi incelenerek ortaya konacaktır.

2. SORUŞTURMANIN GİZLİLİĞİ

Soruşturmanın gizliliği, ceza yargılamasında soruşturma iŐlemelerinin dözĐün yürütülebilmesi ve masumiyet karinesine uyularak kişinin lekelenmeme hakkının ihlal edilmemesi gerekliliği neticesinde dzenlenmiŐ bir ceza muhakemesi ilkesidir.⁵ Her ne kadar adaletin gerçekteŐmesi bakımından hayati konularla ilgili olsa da bu ilkenin uygulanıp uygulanmaması hususu içinde bulunduğu ceza muhakemesi sistemine göre ŐkillenmiŐtir.

Anlam bütünlüğünün oluşabilmesi için bu bölümde; ceza muhakemesi hukuku, ceza muhakemesi sistemleri, ceza muhakemesi evreleri, soruşturma evresi, soruşturma evresinin yürütülmesinde hakim olan ilkelerin neler olduğu hususu ve soruşturmanın gizliliği ilkesi konuları incelenerek soruşturmanın gizliliği kavramı açıklanacaktır.

2.1 Ceza Muhakemesi Hukuku

Ceza Hukuku, suç olarak nitelendirilmiŐ olan hukuka aykırı davranışlar ve bu davranışlar neticesinde uygulanacak olan hukuki yaptırımları inceleyen kamu hukuku dalıdır. Ceza Hukuku, maddi ceza hukuku ve Şekli ceza hukuku olmak üzere ikiye ayrılır. Maddi ceza hukuku suç olarak nitelendirilen davranışları ve bu suçlar karşısında uygulanacak olan yaptırımları içermektedir ve genel hükümler ile özel hükümler olmak üzere iki alanda incelenmektedir. Şekli anlamda ceza hukuku ise ceza muhakemesi hukukunu ve infaz hukukunu içermektedir.⁶ Maddi Ceza Hukuku, hangi fiillerin suç teşkil ettiğini belirtirken, Ceza Muhakemesi Hukuku, suç teşkil eden bu fiilin nasıl araŐtırılacaĐını, kamu davasının nasıl açılıp, yürütüleceğini kurala bağlamaktadır.⁷

Muhakeme hukuku, muhakeme görevinin yapılması esnasında gündeme gelen hukuki iliŐkileri dzenleyen bir hukuk dalıdır. Muhakeme, kavramsal olarak hukuki bir uyumazlığı çözmek için hukuki sűjeler tarafından yapılan hukuki iŐlem ve eylemlerin bütününü ifade eder.⁸ Bu kapsamda ceza muhakemesi, toplum düzenine aykırı olan bir suçun iŐlenmesi durumunda failin bulunarak hakkaniyete uygun olacak bir Őekilde yargılanması ve bu yargılama neticesinde iŐlediĐi suça uygun bir ceza verilmesi için

---

⁵ OKUYUCU ERĐÜN. Güneş. (2010). Soruşturmanın Gizliliği . Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. s.243-276. Cilt:59. Sayı:2. s.244-245.

⁶ ERCAN. İsmail. (2013). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Baskı:8. İstanbul. s.19.

⁷ YENİSEY. Feridun/ NUHOĞLU. Ayşe. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Baskı:7. Ankara. s.71.

⁸ ÖZBEK. Veli Özer/ DOĞAN. Koray/ BACAKSIZ. Pınar. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Baskı:12. Ankara. s.39.

yapılan kollektif faaliyet olarak tanımlanabilir.⁹ Bu anlamda Ceza Muhakemesi Hukuku, ceza muhakemesi görevi yerine getirilirken hukuki süjelerin uyması gereken hususları belirten hukuk kuralları bütünüdür.

Ceza muhakemesi maddi gerçeğin araştırılarak bulunmasını amaçlar ifadesi doğru ancak eksik bir ifade olacaktır. Çünkü bu yapılırken insanlık onuru, hukukun ve ceza muhakemesi hukukunun temel ilkeleri göz ardı edilmemeli, daima göz önünde bulundurulmalıdır. Zira maddi gerçeğin her ne pahasına olursa olsun bulunması düşüncesi hukuk devleti ilkesi ile ters düşecektir. Bu anlamda ceza muhakemesi, evrensel ilkeler ve insan haklarını ihlal etmeden maddi gerçeğin bulunmasını amaçlar.¹⁰ Bir hukuk devletinde muhakemenin usule uygun yürütülmesi en az hukuki barışın sağlanması kadar önemlidir.¹¹ Bu durumda ceza muhakemesinin amacının, hukuk devletine uygun bir yargılama sonucunda, hukuk ve adaletin tecellisinin temin edilmesi olarak neticelendirmek mümkündür.¹²

Ceza muhakemesinin görevi ise bir suç işlendiği iddiası neticesinde açılan dava ile ilgili bir hüküm verilerek sonuçlandırılmasıdır. Bu noktada hüküm verme; iddia, savunma ve yargılama makamının kollektif bir etkileşimi sonucunda olur. Ceza muhakemesinin tarihsel gelişim sürecinde yargılama makamının, savunma ve iddia makamı karşısında ki durumu incelendiğinde üç ceza muhakemesi sisteminin olduğu görülür. Bu noktada yukarıda açıklanan ceza muhakemesi hukuku tanımı, amacı, ilkeleri ve görevi bu sistemler içerisinde farklılaşmıştır.¹³

2.2 Ceza Muhakemesi Hukuku Sistemleri

Ceza Muhakemesi Hukuku sistemlerinin tarihsel gelişim süreci içerisinde, ceza muhakemesi süjelerinin birbirleri karşısında ki bulunduğu durum neticesinde  Ceza Muhakemesi Hukuku sisteminden söz edilmektedir.¹⁴ Bu anlamda muhakeme makamları içinde bulunduğu toplumun ve zamanın arayışı neticesinde farklı farklı düzenlenerek, ortaya çeşitli sistemler konmuştur. Özellikle bu ceza muhakemesi sistemlerinin farklılaşmasının arka planında ilgili sistemlerde bazen devlete, bazen de bireyin

---

⁹ YENİSEY/ NUHOğLU. (2019).

¹⁰ ÖZTÜRK. Bahri vdi. (2019). *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*. Baskı:6. Ankara. s. 24

¹¹ ÖZBEK vdi. (2019). s 42.

¹² İÇER. Zafer. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Erişim Adresi:https://www.researchgate.net/publication/334401623_CEZA_MUHAKEMESININ_AMACI. Erişim Tarihi: 28.10.2021.

¹³ ÖZBEK vdi. (2019), s 43.

¹⁴ ÖZBEK vdi. (2019), s 43.

menfaatine daha fazla önem verilmesi yatmaktadır. Ceza Muhakemesi Hukuku başlığı altında anlatılan amaç ve görev hususunun; itham, tahkik ve karma sistemin sahip olduğu özellikler neticesinde farklılık göstermiş olduğu da görülmektedir.¹⁵

Kronolojik olarak bakıldığında tarihsel süreçte ilk olarak itham sistemi, daha sonralarında tahkik sistemi ve son olarak da karma veya işbirliği olarak adlandırılan sistem ortaya çıkmıştır.

2.2.1 İtham Sistemi

Tarihi süreçte ilk olarak ortaya çıkan sistemdir. Kökeni doğu uygarlıklarına dayandırılmaktadır. Antik Yunan ve Roma'da yeni bir biçime bürünmüş ve Roma İmparatorluğunun son zamanlarına doğru kaybolmaya yüz tutmuştur. Aslında bir kaybolma biçiminde değil, itham sistemi ilerleyen zamanla kendi fikir ve mantığıyla uyuşmayacak bir takım usuller edinmeye başlamış ve bu durumlar çoğaldıkça ileride değinilecek tahkik sistemine evrilmiştir.¹⁶ İtham sistemi günümüz tarihinde Anglo-Sakson hukuku ve bunu örnek alan veya bu alana doğru genişleyen hukuk sistemlerinde yaşamaktadır.¹⁷

İtham sisteminin en temel özelliği iddia ve savunma makamının adeta karşılıklı yarışma durumunda bulunması bunun karşısında yargılama makamının pasif bir durumda bulunup, yalnızca adil yargılama ilkesine ve hukuk kurallarına riayeti gözettiği bir seyirci konumunda olmasıdır.¹⁸ Bu sistemde maddi gerçeğin araştırılarak bulunması bir görev değildir; daha çok olayın taraflarını ilgilendiren bir durum olarak görülmektedir. Bu sistemde olayın tarafları aynı zamanda iddia ve savunma makamını oluşturmaktadırlar. Yani itham eden taraf itham makamını, ithamın karşısında yer alan taraf ise savunma makamını oluşturmaktadır. Hakim ise yukarıda belirtildiği gibi pasif bir konumda bulunup, etkin bir şekilde yargılamaya katılmamakta ancak yargılama neticesinde karar vermektedir.¹⁹ Tarafların bir yarışma içerisinde bulunduğu düşüncesi aynı zamanda medeni muhakeme nezdinde de gelişmekte, medeni muhakeme ve ceza muhakemesini

---

¹⁵ ARTANTAŞ, Günce. (2019). *Soruşturmanın Gizliliği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. s.2.

¹⁶ KÖKSAL, Ayhan. (1963). Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu. İstanbul Hukuk Mecmuası. s.185-200. Cilt: 29. Sayı: 1-2. s.188.

¹⁷ ARTANTAŞ, (2019). s.4.

¹⁸ GÖKDEMİR, Muratcan. (2018). *Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde Soruşturma Usulü*. Baskı:1. İstanbul. s.100.

¹⁹ ÖZBEK vdi. (2019). s.43.

birbirinden ayırt edilemez bir duruma getirmektedir. Zira her iki muhakeme süreci de itham ile başlayıp, benzer bir süreç doğrultusunda ilerler ve hakimın kararı ile de her iki muhakeme süreci sona ermektedir. Ayrıca itham sistemi, ceza ile tazminatı birbirinden ayıramayan bir anlayışa sahiptir. Bu noktada itham sisteminde, ceza muhakemesinin amacının suçun işlenmesiyle birlikte doğan bireysel zararın tazmin edilmesi olduğu söylenebilecektir.²⁰

İtham sisteminin uygulandığı dönemlerde, yargılamada halka açık ve sözlü muhakeme uygulanmaktadır. Ayrıca yine devletin, suç işleyeni cezalandırabilmesi ancak suçtan zarar görenin veya halktan birinin bu durumu dava yoluna götürmesine bağlıydı. Yani bir suç işlenmesi üzerine resen yargılama yapılamıyordu.²¹ Bu durumda itham sisteminin özünde, bir kimsenin cezalandırılabilmesi için bir kimse tarafından suçu işlediği itham edilmesi ve suçun işlediğinin, itham eden kişinin iddiasını kendisi ispat etmesi gerekmektedir.²²

İtham sisteminde göze çarpan diğer bir husus kamusal suçlama sisteminin bulunmasıdır. Bu sistemde ilk başlarda ancak ve ancak suçtan zarar görenin, bir kimseye bu suçu işlediği isnadında bulunması mümkün olsa da, ilerleyen süreçte toplumun suçun önlenmesinde gerekliliği fark edilmeye başlanmış ve ilgili toplumda ki her bir kişinin, isnat edilen suç yönünden dava açabilmesinin önü açılmıştır. Her ne kadar itham sisteminde suçlamanın toplumun görevi olması kanısı oluşmuşsa da, bu aşamada suçlama fonksiyonunu toplum adına yerine getirecek kamusal bir kurum oluşturulamamıştır. Dikkat edilirse itham sistemi kamu adına hareket edecek bir savcılık müessesesini içerisinde barındırmamakta, kişi kendi iddiasını ispatlamakla yükümlü durumdadır.²³

İtham sisteminde delillerin toplanarak, yargılamanın esaslı konular doğrultusunda gerçekleştirilmesini sağlayacak bir soruşturma evresi de bulunmamaktadır. Bu durum tarafların her birinin kendi delillerini yargılama esnasında sunmasına yol açmaktadır. Bu anlamda yargılama bir düelloya benzer ve hakim bu gerçekleştirilen düello neticesinde kimin kazandığını belirlemektedir.²⁴ Bu noktada hakim tarafların getirdiği delillerle bağlıdır. Zira yukarıda bahsedildiği üzere itham sisteminde hakimın resen araştırma gibi

---

²⁰ ARTANTAŞ. (2019). s.4.

²¹ ÇİFTÇİOĞLU. Cengiz Topel. (2015). Ceza Muhakemesi Hukukunda İşkence Yasağı, Fasikül Hukuk Dergisi. Cilt:7. Sayı:65. s.14-26.

²² ÖZBEK vdi. (2019). s.43.

²³ ESMEİN. Adhemar, (2016). Ceza Muhakemesi Sistemleri, Ceza Hukuku Dergisi. Cilt:11. Sayı:31. s.205-213.

²⁴ ARTANTAŞ. (2019). s.4-6.

bir fonksiyonu bulunmamaktadır. Bu bağlamda yargılama süjeleri arasındaki ilişkiler aıklılık, sözlülük, yüze karşılık ilkeleri doğrultusunda gerçekleşmektedir.²⁵ İtham sisteminde bu üç ilke o kadar önem arz eder ki, itham sistemini bu üç ilkeyle özetleyebilmek mümkündür.²⁶

İtham sisteminin çeşitli sakıncaları mevcut olmakla birlikte, bu noktada çalışmanın kapsamı dahilinde itham sisteminde gizli bir soruşturma aşamasının olmaması durumunun yarattığı  sakıncalı durum vardır. Bunlardan ilki işlenmiş bir suç olsa bile mağdur kişi korku vb. sebeplerle harekete geçemeyebilir ve bu neticede suçlular cezasız kalabilir. İkincisi muhakemenin açık olması ve taraflara bağlı olması delillerin karartılabilmesine yol açabilir. Üçüncüsü ise deliller taraflarca getirileceğinden, hakim bu deliller ile bağlı olacağından gerçek ortaya ıkartılamayabilir.²⁷ Ayrıca ilk başta belirtildiği gibi itham sisteminin mevcut başka sıkıntıları da bulunduğundan zamanla itham sisteminin mantığına uymayan yeni usuller sisteme dahil edilmiş ve tahkik sistemine eviriliş başlamıştır.

2.2.2 Tahkik Sistemi

Tahkik sistemi kaynağını kilise hukukunda bulmaktadır. Kilise kendilerini dünyada ilahi adaletin dağıtıcısı olarak görüyordu. Bu anlamda kilisenin görevi dinden uzaklaşmış suç işleyen kişilerin cezalandırılması olmuştur. Burada itham sistemindeki suçtan zarar gören kişi yoktu. Bu nedenle itham sisteminin uygulanabilmesi mümkün değildi. Öte yandan burada suç sayılan eylem bir maneviyat meselesi olduğundan dolayı aleni bir muhakemenin yürütülmesinin uygun düşmeyeceği düşüncesi hakim olmuştur. Bundan kaynaklı da bir takım farklı usuller benimsenmiştir.²⁸

Farklı usullerin benimsenmesiyle birlikte ceza hukuku anlayışı ve buna bağlı olarak da ceza muhakemesinin amacı değişim geçirmiştir. Tahkik sisteminde ceza muhakemesi maddi gerçeğe ne pahasına olursa olsun ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu durum tahkik sisteminin benimsemiş olduğu iki müesseseyi, suçluyu bularak onu cezalandırmak için yapılan gizli soruşturmayı ve işkenceyi getirmiştir.²⁹ Genel olarak bu sistemin iki esasa dayandığını söylemek mümkün olacaktır. Bunlardan birincisi, tahkik sisteminde toplum

---

²⁵ ESMEİN. (2016).

²⁶ ARTANTAŞ, (2019), s.4-6.

²⁷ ÖZBEK vdi. (2019). s.43.

²⁸ KÖKSAL. (1963). s.188-189.

²⁹ ARTANTAŞ. (2019), s.8-9.

ve birey diyalektiğinde, toplumun yararı bireyin yararından üstün görülmekteydi ve buna bağlı olarak birey bir yargılama süjesi olarak görülmemekte, adeta bir objeymiş gibi muamele görmekteydi. Yani bireyin hakları bulunmamaktaydı. Bir diğeri ise maddi gerçeğin bulunmasının her şeyin önünde oluşuydu. Yani maddi gerçek araştırılırdı ve ne pahasına olursa olsun bulunmaya çalışılırdı. Bunlara bağlı olarak tahkik sisteminde hakim pasif bir konumda bulunmazdı. Aksine yargılamayı yapan makam ayrıca hem iddia makamı hem de savunma makamı olarak da faaliyet göstermekteydi. Ayrıca tahkik sisteminde hakimin re'sen araştırma yapması ilkesi geçerliydi.³⁰

Özetlemek gerekirse tahkik sisteminde yargılamanın her evresi yazılı ve gizlidir. Hakim, yargılama, iddia ve savunma faaliyetlerin bütünü kendisi yerine getirmektedir. Yargılamada sanığın hakları yoktur ve taraflar eşit değildir. Yani itham sisteminde bulunan silahların eşitliği bu sistemde geçerli değildir. Hakim delilleri serbestçe toplar ve tarafların ileri sürdükleriyle bağlı değildir. Soruşturma ve kovuşturma faaliyetlerinin yürütülebilmesi için kurumlar oluşturulmuştur. Maddi gerçeğe ulaşmak her şeydir.³¹

Tahkik sisteminin de sakıncalı tarafları kendini sistemin özelliklerinde göstermektedir. Hem itham sisteminin hem de tahkik sisteminin sakıncalı taraflarının bulunması neticesinde hukukun gerçekleştirilmesi ancak bu iki sistemin iyi taraflarının alınması ile elde edileceği düşüncesi doğmuş, diğer bir ceza muhakemesi sistemi olan karma veya işbirliği sistemi olarak adlandırılan sistem ortaya çıkmıştır.

2.2.3 Karma veya İşbirliği Sistemi

Fransız Devrimi'nden sonra düşünürlerin 1670 Emirnamesi'ni eleştirmesi sonucunda Fransa itham sistemini bütün müesseseleriyle uygulamaya geri dönmüştür. Ancak kısa bir sürede tahkik sisteminin doğmasına sebebiyet veren, itham sisteminin sakıncaları tekrar gündeme gelmiştir. Bu durumda iki sistemin ortak noktaları bulunarak yeni bir sistem evrilmesi yoluna gidilmiştir. Zira ne itham sistemi, ne de tahkik sistemi Ceza Muhakemesi Hukukunda bulunması gereken hususları tek başına teminat altına almaya elverişlidir.³²Karma veya işbirliği sisteminde, birey ve toplum arasında bir işbirliği görülür. İddia makamı savcı veya birey olabilir. Yargılama makamının itham sisteminde ki silik fonksiyonu olmadığı gibi, tahkik sistemindeki üstünlüğü de yoktur. Yine burada

---

³⁰ ÖZBEK vdi. (2019). s.44.

³¹ ESMEİN. (2016).

³² ARTANTAŞ. (2019). s.15.

silahların eşitliği durumu vardır. Taraflar hüküm vermede işbirliği içerisindedir. Bu sistemde tahkik sisteminin yazılı ve gizli olması özelliği soruşturma evresine entegre edilmiştir. İtham sistemindeki yüze karşılılık, alenilik ve sözlülük özellikleri ise kovuşturma evresine nakledilmiştir. Özellikle günümüzde Kıta Avrupası'na hakim olan karma veya işbirliği sistemi olarak adlandırılan bu sistemdir. Türk Ceza Muhakemesi Hukukuna bakıldığı zaman karma sistemin benimsendiği görülse de, anglo-sakson hukuk sisteminden yeni kurumların ahzedildiği ve bu doğrultuda Türk Ceza Muhakemesinin yeni açılımlar elde ettiği söylenebilecektir.³³

2.3 Ceza Muhakemesi Evreleri

Karma veya işbirliği olarak adlandırılan sistemlerde yukarıda görüleceği gibi ceza muhakemesi soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki ana evreye bölünmüştür. Türk Ceza Muhakemesi Kanununa bakıldığında da, ceza muhakemesinin soruşturma ve kovuşturma evresini içinde barındırdığı görülecektir. Buna göre soruşturma evresi, yetkili mercilerin suç şüphesini öğrendiği an itibari ile başlar ve iddianamenin kabulüne kadar devam eder. Kovuşturma evresi ise, iddianamenin kabulüyle başlar ve hükmün kesinleşmesiyle son bulur.³⁴

Soruşturma evresi bir şüphe üzerine başlar burada bahsi geçen şüphe, somut olgulara dayanan basit şüphedir. Basit şüphe, mahiyeti itibariyle ispat gücü yetersiz ve sayıca az olan ancak somut olgulara dayanan ve bu yönüyle soyut bir tahminden ayrılan şüphedir.³⁵ Ceza Muhakemesi Kanunu, soruşturma evresinin başlaması için ayrıca suç şüphesinin yetkili makamlarca öğrenilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bahsi geçen makamlar ise CMK. m. 158'in 1. fıkrasında cumhuriyet savcılığı veya kolluk olarak gösterilmiştir.³⁶

Kovuşturma evresi yetkili makamın yani yargılama makamı olan mahkemenin sevk ve idaresinde sürdürülür. Bu anlamda kovuşturma evresinin tanımı noktasında ikili bir ayrıma gidilir. Buna göre dar anlamda kovuşturma evresi ilk derece mahkemesinin yargılama sürecini, yani iddianamenin kabulüyle başlayan ilk derece mahkemesinin gerçekleştirdiği yargılama neticesinde vermiş olduğu hüküm ile son bulan aşamayı ifade

---

³³ ÖZBEK vdi.. (2019). s.44.

³⁴ Bkz. CMK. m.2 ‘...e) Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi, f) Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi, ... ifade eder.’

³⁵ ŞAHİN. Cumhur/ GÖKTÜRK. Neslihan. (2019). ‘‘Ceza Muhakemesi Hukuku’’. Ankara. s.24.

³⁶ Bkz. CMK. m.158/1 ‘‘ Suça ilişkin ihbar veya şikâyet, Cumhuriyet Başsavcılığına veya kolluk makamlarına yapılabilir.’’

etmektedir. Geniş anlamda kovuşturma evresi ise dar anlamda tanımladığı şeklin haricinde olağan kanun yolları olarak tanımlanan istinaf ve temyiz aşamalarını da ifade etmektedir.³⁷

Ayrıca doktrine bakıldığı zaman kimi yazarların üçüncü bir evre daha öngördükleri görülmektedir. Bu fikre göre iddianamenin iadesi müessesesinin gelmesiyle birlikte ‘‘ara muhakeme’’ olarak adlandırılan üçüncü bir evre daha elde edilmiştir.³⁸Hatta doktrinsel anlamda bu fikrin benimsendiği görülmektedir.

Kanaatimizce soruşturma evresinin tanımında yer alan iddianamenin düzenlenmesi neticesinde kabulüne kadar geçen sürenin ayrılarak, ara muhakeme olarak nitelendirilen yeni bir evre tahsisi yoluna gidilmesi, kanunun düzenlenişi ve sistematığı ile uygun düşmemektedir. Ayrıca ara muhakeme evresinin üçüncü bir evre olarak ayrılması, soruşturma evresine has ve genelinde uygulanması gereken ilke ve kuralların uygulanmaması anlamına gelebilecektir. Bu durum hukuk devleti ve insan hak ve onuru ile bağdaşmayacak durumların oluşabilmesine mahal verecektir. İddianamenin düzenlenmesi ve kabulüne kadar geçen dönemi, soruşturma evresi ile kovuşturma evresi arasında ara bir evre olarak kabul edilmesi durumunda soruşturma evresinin iddianamenin düzenlenmesi ile bitmesi anlamına gelecektir. Zira artık yeni bir evreye geçilmesi söz konusu olacaktır. Ancak mahkemenin iddianamede zorunlu unsurlar da eksiklik görmesi durumunda iddianameyi savcılığa iadesi düşünüldüğünde, bitmiş olan bir evrenin tekrardan başlaması gibi ceza muhakemesi sistemine uymayan bir durumun oluşumuna sebebiyet verecektir. Yine muhakeme kavramı ele alındığında, iddianamenin değerlendirilmesi hususunda bir muhakeme süreci yürütüldüğü fikrini de benimsemiyoruz. Zira iddianamenin değerlendirilmesi noktasında muhakeme sùjelerinden savunma makamının bir rolü bulunmamaktadır. Bu sebeple bir muhakeme faaliyetinin yürütüldüğünden bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Elbette iddianamenin değerlendirilmesi hususunda mahkemenin kovuşturma faaliyeti dışında başka bir faaliyette bulunduğu açıktır. Ancak özellikle değerlendirme sürecine ilişkin ilkelerin belirlenmemiş olması ve bu süreç kapsamında şüpheli ve mağdur hakları noktasında herhangi bir hükmün bulunmaması sebebiyle, gerçekleşen süreç ve faaliyetin ayrı bir evre olarak düşünülmesini de doğru bulmuyoruz. Genel anlamda Ceza Muhakemesi Kanununda ki ceza evrelerinin düzenleniş biçimi, sistematığe aykırılığı,

---

³⁷ ŞAHİN/GÖKTÜRK. (2019). s.25.

³⁸ AYGİB. ÖZBEK. Veli Özer/ ÖZTÜRK. Bahri. FYGİB. ŞAHİN. Cumhuriyet/GÖKTÜRK. Neslihan.

kavramsal olarak ifade edilmiş biçimindeki eksiklikler ve genel ilke ve kurallara haiz olmaması sebebiyle, iddianamenin değerlendirmesi sürecinin ayrı bir ceza muhakemesi evresi olarak değerlendirilmesi düşüncesine katılmıyoruz.

Ceza muhakemesinin amacı, hukuk devletine uygun biçimde bir yargılama sürdürmek suretiyle maddi gerçeğe ulaşılmasıdır. Bu bağlamda yargılama süresince yapılacak işlem ve eylemlerin, insan hakkı ve onuruna uygun düşmesi gerekmektedir. Ceza muhakemesi evreleri olan, soruşturma ve kovuşturma evresi de bu kapsamda uyulması gereken genel ilkelerle donatılmıştır.³⁹

Çalışmanın bu kısmında ceza muhakemesi evreleri olan soruşturma ve kovuşturma evresi ile ilgili genel bilgiler verilmiş olup, konu bütünlüğü ve sıhhati açısından, soruşturma evresi ve ilkelerinin daha geniş biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda bir sonraki konu başlığında soruşturma evresinin tanımı, amacı, süjeleri, işleyiş biçimi, genel bir biçimde soruşturma evresine hakim olan ilkelerin neler olduğu, bu ilkelerin öneminin ne olduğu hususu kapsamlı bir biçimde ele alınacaktır.

2.4 Soruşturma Evresi

Ceza muhakemesinin usul ve esasları 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanun soruşturma evresinin tanımını ise 2. maddesinin e bendinde yapmaktadır.⁴⁰ Kanunun lafzına göre soruşturma suç şüphesinin öğrenilmesi ile iddianamenin kabulüne kadar ki evreyi ifade etmektedir. Yine Yargıtay kararlarına bakıldığı takdirde soruşturma evresini, suç şüphesinin öğrenilmesinden, iddianamenin kabulüne kadar ki evreyi tanımladığının kabulü görülecektir.⁴¹ Doktrine bakıldığı zaman daha önce de bahsedildiği gibi kimi yazarların iddianamenin iadesi kurumunun kabul edilmesiyle birlikte arada geçen değerlendirme sürecini ayrı bir evre olarak kabul ettiği görülmektedir.

Soruşturma evresinde, suçu işlediği isnat edilen şüphelinin, bu suçu işlemiş olduğu yönünde yeterli şüphenin bulunup bulunmadığının tespiti ve bunun için gerekli olan,

---

³⁹ ÖZTÜRK. Bahri vdi. (2019). s.83.

⁴⁰ Bkz. CMK. m.2 ‘ ‘ ...e) Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi... ifade eder.’ ’

⁴¹ Yargıtay CDBK. 27.10.2020 tarihli 2020/64 E. 2020/83 K. sayılı kararı ‘ ‘ Soruşturma aşaması şüphe ile başlar, kovuşturma aşaması ve hüküm ile sona erer. Kovuşturma aşamasına ise iddianamenin kabulü ile başlanır.’ ’

varsa delillerin toplanması, muhafaza edilmesi ve suç tipinin açıklığa kavuşturulması,⁴² gibi işlemler yapılır.⁴³ Soruşturma evresinde geçmişte olan bir olayla ilgili hakikat, mantık, ilke ve kurallar çerçevesinde şüpheler giderilerek ortaya çıkartılmaya çalışılır.⁴⁴

1.4.1 Soruşturma Evresinin Amacı

Ceza muhakemesine ait olan tüm evre, süje, ilke ve kurallar, yine ceza muhakemesinin amacını gerçekleştirmek için vardır. Bu bağlamda soruşturma evresinin de geniş anlamda amacı, hukuk devletine yaraşır bir yargılama yapılması ve bunun neticesinde hüküm verilmesi suretiyle adaletin ve hukukun tecellisinin teminini sağlamaktır.⁴⁵ Bunların haricinde soruşturmanın, hazırlayıcılık ve açıklayıcılık olmak üzere temel iki fonksiyonu bulunmaktadır. Hazırlayıcılık fonksiyonu, soruşturma evresinde delillerin iyi ve sağlıklı bir şekilde toplanması ve toplanan delillerin değerlendirilmesi neticesinde suçun işlenip işlenmediği, eğer işlendi ise kimin tarafından işlendiğinin ortaya konulmasıdır.⁴⁶ Yine açıklayıcılık fonksiyonu ise hangi olayın yargılamasının yapıp, hangisinin yapılmayacağıın tespitinin yapılması suretiyle suç şüphesi içeren olaylarla, suç şüphesi içermeyen olayların birbirinde ayrılmasının sağlanması olarak tanımlanabilecektir.⁴⁷ Soruşturma evresi bu fonksiyonu sayesinde adeta bir ön eleme yaparak ciddi suç şüphesi olan olayları yargılama makamının önüne getirmekte ve bu sayede sağlıklı bir kovuşturma yapılabilmesinin önünü açmaktadır.

Yani genel olarak dar anlamda soruşturmanın amacı, basit şüphe içeren olayın öğrenilmesiyle birlikte delillerin toplanması, muhafaza altına alınması ve değerlendirilmesi suretiyle, makul şüphenin oluşup oluşmadığını tespitini yapmak ve eğer makul şüphe oluşmuşsa kovuşturma aşamasına geçilmesini ve yargılamanın hukuk devletine yaraşır bir düzen içerisinde gerçekleştirilmesini sağlamak olarak tanımlanabilir.

2.4.2 Soruşturma Evresinin Süjeleri ve Yardımcı Kişiler

Karma veya işbirliği sisteminin bir sonucu olarak muhakeme süreci birden fazla süjenin katılımı ile gerçekleşen kolektif faaliyetlerden oluşmaktadır. Yine soruşturma evresi de kendi içerisinde bir takım kolektif işler ve işlemlerden oluşmaktadır. Soruşturma

---

⁴² BIÇAK. Vahit. (2018). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. s.353.

⁴³ ÖZBEK vdi. (2019). s.40.

⁴⁴ BIÇAK. (2018). s.353.

⁴⁵ İÇER. (2019).

⁴⁶ YURTCAN. Erdener. (2019). *Ceza Yargılaması Hukuku*. Ankara. s.476.

⁴⁷ YURTCAN. (2019). s.476.

evresinde bu işler ve işlemleri yapan süjeler ve bu s jelere yardımcı olan bir takım kişiler bulunmaktadır. Bu manada soruşturma evresinin s jelerini ve yardımcı kişileri ikiye ayırmak suretiyle incelemek isabetli olacaktır.⁴⁸

2.4.2.1 S jeler

Bu evrede asıl süjeler olarak tanımlanan kişiler kendi başlarına talepte bulunup, işlem yapabilen, bağımsız ve kendisine özgü statüye sahip kimseler olarak anlaşılmalıdır. Bu anlamda soruşturma evresinin asıl süjeleri; Cumhuriyet Savcısı, sulh ceza hakimi, şüpheli, m dafı, mağdur ve suçtan zarar gören şeklinde sıralanabilir.⁴⁹

a. Cumhuriyet Savcısı

Ceza yargılamasında, soruşturmayı idare eden ve yürüten süje Cumhuriyet Savcısıdır. Bu anlamda savcı ister kendi başına ister kolluk vasıtası ile olsun, gerekli araştırmaları yapmakla görevli ve yetkilidir. Bu anlamda Alman literatüründe savcıyı ‘’soruşturmanın efendisi’’ (Herrin des Ermittlungsverfahrens) olarak tanımlayan, savcının soruşturma evresindeki güçlü pozisyonunu ifade eden bir tanım mevcuttur.⁵⁰ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere soruşturma evresinin savcılığın egemenliğinde yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Her ne kadar kolluğın ilk müdahale hakkı ve yetkisi olsa bile, suç şüphesinin kolluk tarafından öğrenilmesi halinde dahi, basit suç şüphesini içeren olaya ilişkin soruşturmayı açma ve yürütme yetkisi bakımından asli yetkili makam ancak savcılıktır. Bu anlamda kolluğın soruşturma açma ve yürütme yetkisi bulunmamaktadır.⁵¹

b. Sulh ceza hakimi

6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 48. maddesine istinaden⁵², 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkiler Hakkında Kanun’un 10.

⁴⁸ KARAKEHYA. Hakan/ ARABACI. Murat. (2016). *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması  zerine*. Cilt:65. Sayı:04. Erişim Adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22280.pdf>. Erişim Tarihi: 31 Ekim 2020.

⁴⁹ BEZGİN. Yüksel Ertürk. (2020). *Soruşturmanın Gizliliğ-i Kapsamında Lekelenmeme Hakkı*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan. s.10.

⁵⁰ KARAKEHYA/ ARABACI. (2016). s.2062.

⁵¹ ÜNVER. Yener/ HAKERİ. Hakan. (2018). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara. s. 494.

⁵² TEZCAN. Durmuş. (2015). *Ceza Muhakemesi Kanununda Yeni Bir Kurum Olarak Sulh Ceza Hakimliğı*. Fasikül Hukuk Dergisi. s.7-9. Cilt:7. Sayı:65. s.7.

maddesinin değiştirilmesi ile birlikte, Sulh Ceza Mahkemeleri kaldırılmış ve Sulh Ceza Hakimlikleri bu mahkemelerin yerini almıştır.⁵³ Yine 5235 sayılı kanunun 10. maddesinin 1. fıkrası Sulh Ceza Hakimliklerinin görevlerinin belirtmektedir.⁵⁴ Bu maddeye göre Sulh Ceza Hakimlikleri, yürütülen soruşturmalarda hakimın vermesi gereken kararları vermek, işleri yapmak ve bunlara karşı yapılan itirazları incelemekle görevli ve yetkilidir. Cumhuriyet savcısına, özellikle sonuçları ağır olan güvenlik tedbirlerinin uygulanması noktasında tek başına karar verme yetkisi verilmemiştir. Bu bağlamda Sulh Ceza Hakimlikleri, koruma tedbirleri açısından yargı makamı sıfatına haizdir.⁵⁵

c. Şüpheli

Şüpheli, ceza muhakemesi hukukunun en temel anlamlarından bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ceza Muhakemesi Kanununun ikinci maddesinin a bendi şüpheli kavramının ne olduğunu tanımlamaktadır.⁵⁶ Bu tanıma göre şüpheli, soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi ifade eder.

d. Müdafî

Ceza Muhakemesi Kanununun 2. maddesinin c bendi müdafî kavramını tanımlamaktadır.⁵⁷ Buna göre Müdafî, belli bir hukuki donanıma sahip, soruşturma evresinde bireysel savunma süjesi olan, suç şüphesinde altında bulunan kişiyi yani şüpheliyi savunan avukatı ifade etmektedir.⁵⁸

e. Mağdur ve suçtan zarar gören

Soruşturma evresinde mağdur ve suçtan zarar gören bireysel iddia süjeleri olarak gösterilmiştir.⁵⁹ Öncelikle şunu belirtmekte fayda var ki, mağdur ve suçtan zarar gören kavramları birbirinden farklı kavramlardır. Bir suçun mağduru, suçun işlenmiş olmasından kaynaklı kendisinin hakkı doğrudan doğruya ihlal edilmiş kimsedir. Yani

⁵³ Venedik Komisyonu 110. Genel Kurul Toplantısı. “*Sulh Ceza Hakimliklerinin Görev, Yetki ve İşleyişleri Hakkında Görüş*”, Görüş No: 852/2016.

⁵⁴ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkiler Hakkında Kanun m. 10/1 “*Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları almak, işleri yapmak ve bunlara karşı yapılan itirazları incelemek amacıyla sulh ceza hâkimliği kurulmuştur.*”

⁵⁵ CANKURT. Ezgi. (2018). Soruşturmanın Sulh Ceza Hakimî Tarafından Yürütülmesi- Kısa Bir İnceleme. Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi. Cilt: 4. Sayı: 7. s.2.

⁵⁶ CMK m.2/a “*Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi*”

⁵⁷ CMK m.2/c “*Müdafî: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı...*”

⁵⁸ BEZGİN. (2020). s.10.

⁵⁹ ÜNVER/ HAKERİ. (2018). s.294.

mağdur, suç ile zarar verilen veya zarar görme tehlikesine sokulan hakkın ve menfaatin sahibidir.⁶⁰ Suçun mağduru yalnızca gerçek kişiler olabilirken, tüzel kişiler yalnızca suçtan zarar gören olabilir.⁶¹

Suçtan zarar gören, mağdurdan farklı olarak, suçun işlenmesinden kaynaklı bir hakkı veya menfaati doğrudan ihlal edilen kimse olabileceği gibi, hakkı ve menfaati o suçun işlenmesinden kaynaklı dolaylı olarak zarar görmüş kimse de olabilir.⁶²

Yine belirtmek gerekir ki hükmün kesinleşmesinden sonra, maddi ve mali sorumlulukları taşınması sebebiyle, hükümden etkilenecek olan ve bunlara katlanmak zorunda olan kimseyi ifade eden kavram malen sorumludur.⁶³

Hem mağdur, hem suçtan zarar gören, hem de malen sorumlu olan kişiler kamu davasına katılma talebinde bulunabilmektedir.⁶⁴ Mağdur ve suçtan zarar görenin münhasıran tek başlarına soruşturmaya dair araştırma ve işlemleri bizzat yapmaları olanaklı olmasa da delil gösterebilmeleri ve delil araştırması yapılmasını isteyebilir ve bu yönüyle Cumhuriyet Savcısı ve kolluğa katkıda bulunabilirler.⁶⁵

2.4.2.2 Yardımcı Kişiler

a. Uzlaştırımcı

Uzlaşma kavramı ilk olarak Türk Ceza Kanununun 73/8 maddesinde düzenlenmişken, ilgili hüküm 19.12.2006 tarihli 5560 sayılı kanunun 2. maddesiyle madde ve kanun metninden çıkarılmıştır.⁶⁶ Yeni biçimiyle uzlaştırma kurumu Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesi ve devamında bütün hükümleriyle düzenlenmektedir. İlgili maddeye göre kanun koyucu kimi suçlarda tarafların uzlaştırılması eyleminde bulunulması gerektiğini belirtmektedir.⁶⁷

---

⁶⁰ ERCAN. (2013). s.72.

⁶¹ AKBULUT. Berrin. (2018). Ceza Hukuku Genel Hükümler. Baskı:5.

⁶² ERCAN. (2013). s.73.

⁶³ YENİSEY. Feridun/ NUHOĞLU. Ayşe vdi. (Ocak 2021). *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*. s.13.

⁶⁴ YENİSEY/NUHOĞLU vdi. (2021) s.12.

⁶⁵ BEZGİN. (2020). s.12.

⁶⁶ ARSLANTÜRK. Mustafa. (2018). *Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı*. Ankara. s.95.

⁶⁷ ABİB. CMK m. 253 ‘..) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur: a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar. b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan; 1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), 2. Taksirle yaralama (madde 89), 3. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Tehdit (madde 106, birinci fıkra), 4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), 5. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.)(2) İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119,

Uzlaştırma kelime anlamı itibariyle iki tarafın uzlaştırılması eylemidir.⁶⁸ Kanun koyucu Ceza Muhakemesi Kanununda uzlaştırma eyleminin ne olduğu hususunu tanımlamamakla beraber; Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde, ‘‘Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini... ifade eder.’’ biçiminde tanımlanmıştır.⁶⁹

Yine Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin üçüncü bölümünde soruşturma evresinde uzlaştırma kurumunun nasıl yürütüleceğine ilişkin hususların düzenlendiği görülmektedir. İlgili yönetmeliğin 10. maddesin de ise soruşturma evresinde uzlaştırma kurumunun nasıl başlayacağı hususunun düzenlendiği görülmektedir. Bu maddeye göre Cumhuriyet Savcısı gerçekleştirdiği soruşturma faaliyeti neticesinde kamu davasının açılması için gereken yeterli suç şüphesine ulaşmazsa, uzlaştırmaya tabi suç olsa dahi, isnat edilen bu suça ilişkin olarak uzlaştırma kurumu uygulanmayacaktır. Yeterli şüpheye ulaşılması durumunda ise eğer ki ilgili suç, uzlaştırmaya tabi suçlardan bir tanesi ise ilgili suça ilişkin uzlaştırma kurumunun uygulanması gerekecek olup, ilgili Cumhuriyet Savcısının vereceği onayla ilgili suça ilişkin uzlaştırma faaliyetini yürütecek uzlaştırmacı görevlendirilecektir.⁷⁰

Yukarıda da görüleceği üzere uzlaştırmacı, uzlaştırmaya konu olan suçun taraflarını anlaştırmaya çalışan kimsedir ve ancak savcının onayıyla harekete geçebilmektedir. Bu yüzden uzlaştırmacı, soruşturma evresinde ki yardımcı kişiler arasında yer almaktadır. Bahsedilen uzlaştırma işini ise ancak uzlaştırmacı yerine getirebilmektedir.⁷¹

---

birinci fıkra (c) bendi), 6. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Hırsızlık (madde 141), 7. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.)(2) Güveni kötüye kullanma (madde 155), 8. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Dolandırıcılık (madde 157), 9. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.)(2) Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165), 10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), 11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları...’’

⁶⁸ Bkz. uzlaştırmak- www.sozluk.gov.tr, Erişim tarihi: 03 Ocak 2021

⁶⁹ ABİB. CEZA MUHAKEMESİNDE UZLAŞTIRMA YÖNETMELİĞİ. m.4.

⁷⁰ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m.10/1-2 ‘‘ Yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması hâlinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı büroya göndermeksizin sonuçlandırır.’’, ‘‘ Soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı Ek-1’de yer alan gönderme kararı ile büroya gönderir.’’ ve m.12/1 ‘‘ Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenmesi sonucunda, gönderme kararına esas suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması hâlinde uzlaştırmacı görevlendirmesi, Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır.’’

⁷¹ BEZGİN. (2020). s.12.

b. Zabıt katibi

Zabıt kelimesinin orijinal hali zâbıt olup, tutanak anlamına gelmektedir.⁷² Zabıt katibi bu anlamda tutanağa düzenleyen kimseye denmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanununun 169. maddesinin 1. bendi ‘‘Şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkiminin yanında bir zabıt kâtibi bulunur. Acele hâllerde, yemin vermek koşuluyla, başka bir kimse, yazman olarak görevlendirilebilir’’ şeklinde düzenlenmiş ve ifade alımı, sorgu, tanık, bilirkişi dinlenmesi, keşif ve muayene gibi işlemler esnasında zabıt katibi bulunacağı belirtilmiştir.

c. Tercüman

Ceza Muhakemesi Kanununun 202. maddesi tercüman bulundurulması gereken durumları düzenlemektedir.⁷³ Bu maddeye göre soruşturma evresinde şüpheli, mağdur ve tanığın meramını anlatabileceği kadar Türkçe bilmemesi durumunda Sulh ceza hakimi veya Cumhuriyet Savcısı tarafından tercüman atanacaktır. Tercüman, iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktaları ilgisine tercüme eder.

d. Tanık

Ceza muhakemesini, medeni muhakemedden ayıran en temel özelliklerden biri delil serbestisinin bulunması hususudur. Delil serbestisinin ilk olarak akla getireceği durum ise tanık beyanının delil değerine sahip olmasıdır.⁷⁴

Tanık, kavramsal olarak davanın taraflarından olmayan ve suç konusu olay ile ilgili beş duyu organıyla edindiği bilgileri açıklayan, başka bir ifadeyle kendisine karşı açılmamış bir dava konusu olan eyleme ilişkin algılamalarını kendi beyanlarıyla açıklama zorundallığı olan kimselerdir.⁷⁵

Yukarıda ki tanımlamada insan beyninin algılaması gibi muğlak bir ifadenin kullanımı ise rastgele ve rasyonel zeminden uzak değil, aksine bilinçli ve kastidir. Zira dış dünyaya ait veriler insan beynine doğru kaydedilemez. Bunun sebebi ise insan beyninin olay ve

---

⁷² Bkz. zabıt-www.sozluk.gov.tr. Erişim tarihi: 03 Ocak 2021.

⁷³ ABİB. CMK m.202

⁷⁴ GÜNGÖR, Devrim. (2015). Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. s.307-318. Cilt:6. Sayı:2. s.308.

⁷⁵ ÜNVER/HAKERİ. (2018). s.233.

vakıaları bilinçli kaydetmemesidir. Bu işlemin bilinçli bir şekilde gerçekleşmemesinin arkasındaki neden ise alınan verilerin beynine kaydedilmesi olayının, beynin kapasitesini kat ve kat aşmasıdır. Bu nedenle insan beyni kendisine ulaşan verilerin çok az bir kısmıyla yetinir ve dış dünyada gerçekleşen olayları değerlendirir ancak bu işlemler neticesinde sahip olduğu bilgiler gerçeğin tam olarak kavranmasını sağlamaz.

Ayrıca insan hafızasında bulunan bilgilerde aynı kalmamakta, değişim içerisindedir.⁷⁶ Yani hem bilginin elde edilmesi, hem de depolanması esnasında insan beyni aciz kalmaktadır.

Bu sebeplerden kaynaklı olarak tanığın yapmış olduğu eylemi olayların bire bir aktarımı olarak değil de, olayların algılanmasının aktarımı olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır.

e. Bilirkişi

Bilirkişi kovuşturma evresinde mahkeme, soruşturma evresinde ise savcılık tarafından görevlendirilmektedir. Ancak şunu belirtmekte yarar vardır ki, ne mahkemenin ne de savcılığın bilirkişi görevlendirmesi konusunda bir zorunluluğu bulunmamaktadır.

Mahkeme veya savcının karar verme serbestisi alanı içinde, isabetli karar verilebilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan hallerde görevlendirilebilecektir. Ancak yargılamaya katkısı çok önemli düzeyde olan bazı istisnai hallerde kanun tarafından bilirkişiye başvurmak zorunlu kılınmıştır.⁷⁷

Yukarıda da belirtildiği üzere savcının da soruşturma evresinde bilirkişi atayabilmesi mümkündür. Şöyle ki önceki kanun döneminde savcı tarafından bilirkişi görevlendirilebilmesi ancak gecikmesinde sakınca bulunması halinde atayabilmekteyken, yeni kanun böyle bir şart aramamaktadır.⁷⁸

Ceza muhakemesinde bilirkişi, kavramsal olarak soruşturma veya kovuşturmaya konu olan olayın aydınlatılmasında, teknik ve özel bilgisini aktarmak suretiyle maddi gerçeğe ulaşılmasında aracılık eden kişiyi ifade emektedir.⁷⁹

---

⁷⁶ GÜNGÖR. (2015). s.310.

⁷⁷ ÜNVER/HAKERİ. (2018). s.258.

⁷⁸ ÜNVER/HAKERİ. (2018). s.259.

⁷⁹ YOKUŞ SEVÜK. Handan. (T.Y). Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. s.49-107. Cilt:64. Sayı:1. s.49.

2.4.3 Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler

Anayasanın 2. maddesi Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerini belirtmektedir. İlgili madde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir hukuk devleti olduğunu açık biçimde düzenlemektedir.⁸⁰ Hukuk devleti , kavramsal olarak evrensel hukuk kurallarını üstün tutan ve bu hukuk kurallarıyla öncelikle kendisini bağlı tutan, düzenlemiş olduğu hukuk kuralları ile vatandaşlarının hak ve özgürlüklerine ve bu yolla vatandaşlara hukuki bir koruma sağlayan ve yasama, yürütme ve yargısıyla eylemlerini hukuki zemine oturtan devleti ifade etmektedir.⁸¹ Yine hukuk devleti ilkesi Anayasa Mahkemesinin yerleşmiş içtihatların da ‘‘eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygı gösteren, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasaya aykırı tutum ve davranışlardan kaçman, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlet..’’⁸² şeklinde ifade edilmektedir. Hukuk devleti Füzüzan İkinciöğulları’nca ‘‘... kişi hak ve özgürlüklerinin güvenceye alındığı bir sistem, toplumsal yaşamın ve çağdaş uygarlığın yarattığı ileri bir düzendir.’’ şeklinde ifade edilmektedir.⁸³ Gerçekten de hukuk devleti ilkesi modern ve demokratik devletlerin vazgeçilmez bir unsurudur. Yukarıda ki anlatımda da görülebileceği üzere devletin egemenliğinin mevzu bahis olduğu her durumda hukuk devleti ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu anlamda hukuk devleti ilkesi, Ceza Muhakemesi Hukukunun temel ilkelerindedir.⁸⁴ Hukuk devleti ilkesi, ceza muhakemesi açısından biçimsel ve maddi olmak üzere iki anlama sahiptir. Hukuk devleti ilkesi biçimsel anlamda, hukukun bireye sağlamış olduğu güvenceleri belirtir. Maddi anlamda ise ceza hukukunun içerik yönünden nasıl düzenlenmesi gerektiğini belirler.⁸⁵ Ceza muhakemesinde, hukuk devleti ilkesinin göz önünde bulundurulması, soruşturma evresinde de göz önünde bulundurulması anlamına gelecektir.⁸⁶ Bu sebeple hukuk devleti ilkesinin, soruşturma evresinde gerçekleşmesini

---

⁸⁰ Anayasa m.2 ‘‘ Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir. ’’

⁸¹ NOHUTÇU. Ahmet. (2016). *Anayasa Hukuku*. Ankara. s.70-71.

⁸² Anayasa Mahkemesi. 2016/136 E. 2017/9 K. sayılı kararı

⁸³ İKİNCİÖĞULLARI. Füzüzan. (1997). Hukuk Devleti. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. s.28-30. Cilt:1. Sayı:1. s.28.

⁸⁴ YOKUŞ SEVÜK. Handan. (2011). Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler. Fasikül Hukuk Dergisi. s.13-29. Cilt:3. Sayı:21. s.13.

⁸⁵ İÇEL. Kayihan. (2016). Çağdaş Ceza Hukukunun Evrensel İlkelerinin Kabahat Türünden Eylemler Alanındaki Boyutları. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi. s.621-635. Sayı:7. s.623-624.

⁸⁶ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.13.

mümkün kılmak ve bu bağlamda düzgün ve hukuksal bir soruşturma evresinin yürütülmesi amacıyla, uyulması gereken ve soruşturma evresinin bütününe hakim olan ilkeler vardır. Yani bu ilkeler soruşturma evresinin her safhasında göz önünde bulundurulmak zorundadır. Bu ilkeleri genel olarak soruşturmanın kamusalılığı, soruşturmanın mecburiliği, adil yargılanma, soruşturmanın gizliliği, soruşturmanın yazıllığı, soruşturmanın dağınıklığı, soruşturmanın kurala bağlı olmayışı ve gecikemezlik ilkesi olarak saymak mümkündür. Sayılan tüm bu ilkelere soruşturma evresinde uyulması gerekmektedir.⁸⁷

Soruşturma evresine hakim olan ilkeleri genel olarak bu şekilde sıralamak mümkündür. İlerleyen bölümde soruşturma evresine hakim olan bu ilkelerden soruşturmanın gizliliği konu bütünlüğü ve sıhhati için ayrı bir konu başlığında özel olarak ve ayrıntılı bir biçimde incelenecek olup, bu konu başlığı altında incelenmeyecektir. Soruşturma evresine hakim olan diğer ilkeler bakımından ise yine konu bütünlüğü ve sıhhati için genel nitelikte sayılabilecek bilgiler verilecektir.

2.4.3.1 Soruşturmanın kamusalılığı ilkesi

Devletin, yükümlülüklerinden bir tanesi de kamu düzenini korumaktır. Bu anlamda kamu düzeninin bozulmasına yol açan eylemleri suç olarak düzenlemek ve bu suçları işleyenleri yargılamak ve yargılama neticesinde cezalandırmak devletin yetkisindedir.⁸⁸ Devletin cezalandırma yetkisini elinde bulundurması, aynı zamanda ceza soruşturması yapma yükümlülüğünün olması durumunu beraberinde getirmiştir.⁸⁹ Yani başka bir anlatımla devletin, kamu düzenini korumak için yasal düzenlemeler getirme ve yargısal takibini yapma yetkisi vardır. Devlet, bu yetkinin bizatihi kendisinde olma sebebiyle yargısal koruma sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün gereği olarak ceza muhakemesini yürütmek devletin sorumluluğundadır.⁹⁰

---

⁸⁷ CENTEL. Nur/ ZAFER. Hamide (2018). '*Ceza Muhakemesi Hukuku*'. İstanbul, s.105-112 arasında soruşturmanın gizliliği, soruşturmanın yazıllığı, soruşturmanın dağınıklığı, soruşturmanın kurala bağlı olmayışı, soruşturmanın kamusalılığı, soruşturmanın mecburiliği şeklinde sayılmıştır. ARSLANTÜRK. (2018). s.40-41 arasında dağınıklık, yazıllık, gecikemezlik, gizlilik şeklinde sayılmıştır. ÜNVER/HAKERİ. (2018). s. 490-491 arasında soruşturmanın gizliliği, soruşturmanın yazıllığı, soruşturmanın dağınıklığı, soruşturmanın kurala bağlı olmayışı şeklinde sayılmıştır. YOKUŞ SEVÜK, (2011). s.13-29 arasında soruşturmanın kamusalılığı, soruşturma mecburiliği, adil yargılanma, soruşturmanın gizliliği, soruşturmanın yazıllığı şeklinde sayılmıştır.

⁸⁸ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.13-14.

⁸⁹ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.111-112.

⁹⁰ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.13-14.

Ceza muhakemesinin kamusalılığı ilkesi, devletin resmi cezalandırma isteğinin, yani iddianamenin devlet tarafından icraya konmasıyla ilgili suçun, mağdurundan veya suçtan zarar göreninden bağımsız olarak bu iddiayı ceza muhakemesi formları içerisinde, ceza soruşturma ve kovuşturma organlarının bütününe yardımıyla kovuşturma zorunluluğunu ifade etmektedir. Suçlar kural olarak resen kovuşturulur ancak bazı durumlarda kanun buna istisna getirmektedir. Bu durumun sebebi tam olarak yukarıda bahsedilen argümanlardan kaynaklanmaktadır. Yani hukuksal barışın sağlanması ve kamusal düzenin korunmasını sağlamaktır.⁹¹

Ceza soruşturmasının kamusalılığı ise, devleti temsil yetkisine sahip soruşturmaya yetki ve yükümlülüğüne sahip makamların, yine istisna haller mevcut olmakla birlikte, kural olarak hiçbir talebe ihtiyaç duymadan soruşturmaya başlaması, yürütmesi ve bitirmesi anlamına gelmektedir. Bu ilke; kurallara uyulması, düşmanlıkların giderilmesi ve kendisini savunamayan bireylere yardım edilmesi düşüncesinden kaynaklanmaktadır.⁹² Kamusalılık ilkesiyle birlikte kişilerin kendi haklarını yine bizatihi kendilerinin araması gerektiği inancı terk edilmiştir.⁹³

Devletin soruşturmayı bizatihi yine kendisinin yapması suç ve ceza politikasına da uygundur. Çünkü suçtan zarar gören kişi hemen tepki göstererek öç almak ister, ancak kendisine gerçekleştirilen eylemin cezalandırıldığını gördüğünde, harekete geçmesine sebebiyet verecek karşı hareket varlığını yitirecektir. Bu şekilde karşılıklı saldırıların önüne geçilir. Devlet, bu nedenle bir kural ihlali gündeme geldiği takdirde tepki gösterme tekeli elinde bulundurmak ister.⁹⁴

Ceza muhakemesinin kamusalılığı ilkesinin sonucu daha önce de belirtildiği gibi suçların resen soruşturulması ve kovuşturulmasıdır. Devlet adına yetkili makam ilgili suçu resen soruşturup, kovuşturarak hukuk ve sosyal düzeni korur ve hukuksal barışı sağlar. Suçların takip edilmesinde kamu yararı olması nedeniyledir ki belli başlı istisnalar dışında suçtan zarar gören kişinin kendi isteği olmasa bile ilgili suç için bir ceza soruşturması yapılır.⁹⁵ Buna göre devlet, ancak bazı hafif suçlarda harekete geçmek için zarar görenin şikayetini aramıştır. Malvarlığına yönelik tehdit, konut dokunulmazlığının ihlali, basit hırsızlık gibi suçlar bu durumlara örnek gösterilebilecektir. Bu durumlarda suçtan zarar gören kimse

---

⁹¹ ÜNVER/HAKERİ. (2018). s.34.

⁹² YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.13-14.

⁹³ CENTEL/ZAFER. (2018). s.111.

⁹⁴ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.112.

⁹⁵ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.13-14.

tarafından şikayet olunmadan, ilgili suça ilişkin bir ceza yargılaması yapılamayacaktır.⁹⁶ Yine istisna olan bir diğer hal ise ceza muhakemesinin gerçekleştirilebilmesinin şartları arasında yer alan izin meselesidir. İzin gerçekleşmeden ilgili suçun soruşturması yapılamayacaktır. Bu duruma, Cumhurbaşkanına hakaret suçunda, izin veren makamın kamusal bir yararın mevcut olup, olmadığının değerlendirilmesinin istenmesi örnek gösterilebilir.⁹⁷ Ceza muhakemesinin kamusalılığı ilkesi hem yazılı olmayan bir hukuk ilkesi olarak kabul edilmekte, hem de bu ilkenin kamu hukukunu gerçekleştirmenin zorunlu bir sonucu olarak, Ceza Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukukunun bizatihi doğasından kaynaklandığı kabul edilmektedir.⁹⁸

2.4.3.2 Soruşturmanın mecburiliği ilkesi:

Soruşturmanın mecburiliği ilkesi, adli makamların suç şüphesini öğrenmesiyle birlikte soruşturmayı başlatmayı ifade etmektedir. İlgili adli makam herhangi bir sebeple soruşturmayı yapmayacağını söyleyemez. Aksi takdirde ilgili memur açısından ihmal yoluyla görevi kötüye kullanma hakkı gündeme gelebilecektir.⁹⁹ Kural olarak savcılık, suçtan zarar görenin iradesinin ne yönde olduğu önem arzetmeksizin, haber alınan ilgili suç açısından soruşturmayı başlatmak zorundadır. Bu anlamda soruşturmanın mecburiliği ilkesini, soruşturmanın kamusalılığı ilkesinin tamamlayıcısı mahiyetinde olduğunu söylemek mümkündür.¹⁰⁰

Yukarıda belirtildiği üzere kural olarak bu durum böyledir ve istisnaları mevcuttur. Muhakemenin yapılabilmesinin belli şartlara bağlandığı durumlarda ilgili adli makam, bu durumların gerçekleşmesi üzerine ilgili suçun soruşturmasına başlayabilecektir. Bu hallere örnek olarak şikayete bağlı suçlarda şikayet, izin, talep ve müracaat gibi muhakeme şartları gösterilebilir.¹⁰¹

Soruşturmanın mecburiyeti ilkesi, soruşturmaya ilişkin iki ilkeyi gündeme getirir. Bunlar araştırma mecburiyeti ve kamu davasını açma mecburiyetidir. Araştırma mecburiyet ilkesi genel anlamda bir suçun işlendiği izleniminin herhangi bir yolla elde edilmesiyle birlikte soruşturmaya başlanması zorunluluğunu ifade eder. Ceza Muhakemesi

---

⁹⁶ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.112.

⁹⁷ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.13-14.

⁹⁸ ÜNVER/ HAKER. (2018). s.35.

⁹⁹ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.112.

¹⁰⁰ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.14.

¹⁰¹ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.113.

Kanununun 160. maddesinin 1. fıkrası “ Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.”¹⁰² araştırma mecburiyeti ilkesini ortaya koyar. Cumhuriyet savcısının yapmış olduğu soruşturmanın kapsamı kamu davasının açılmasının gerekliliği üzerinedir. Yani maddi gerçeğe ilişkindir. Yani başka bir anlatımla soruşturmaya konu olan ilgili suçun işlenip, işlenmediğine ve işlenmişse bunun nasıl gerçekleştiğinin araştırılmasından ibarettir. Bu bakımdan Cumhuriyet Savcısı yapacağı araştırma da şüphelinin hem lehine hem de aleyhine olan delilleri toplaması gerekecektir. Araştırmanın mecburiliği ilkesi bu durumu gerektirmektedir.¹⁰³

Soruşturmanın mecburiyeti ilkesinin bünyesinde barındırdığı bir diğer ilke ise dava açma mecburiyeti ilkesidir. Dava açma mecburiyeti ilkesi genel anlamda, yapılan soruşturma neticesinde eğer ki toplanan ve değerlendirilen deliller, emareler vb., kamu davası açılabilmesi için gereken yeterli şüpheyi barındırması takdirinde kamu davasının açılması zorunluluğunu ifade eder. Dava açma mecburiyeti olarak tanımlanan zorunluluk, soruşturma evresinde ki araştırmalar neticesinde fiil ve failin belli olması, olayın gerçekleştiğine ilişkin yeterli emare teşkil edecek vakıaların bulunması, diğer bir anlatımla şüphelerin ciddi olduğunun tespiti dahilinde ve dava şartlarının gerçekleşmiş olması durumunda ilgili ve yetkili adli makam tarafınca kamu davasının açılması gerekliliğini tanımlar.¹⁰⁴

Yani genel olarak toplamak gerekirse Cumhuriyet Savcısı, araştırma mecburiyeti ilkesi doğrultusunda işin gerçeğini araştırmaya başlar. İlgili suçun şüpheli tarafından işlenip işlenmediğine ilişkin hem lehe hem de aleyhe olan delilleri toplar. Bu araştırma neticesinde suçun işlenmiş olduğuna ilişkin yeterli şüphe elde edildiği takdirde de dava açma mecburiyeti ilkesi doğrultusunda iddianameyi düzenleyerek kamu davasının açılması için mahkemeye sunar.¹⁰⁵

Bu durumun istisna halleri de mevcuttur. Kamu davasının açılmasının mecburiliği genel kuralken, istisna olarak maslahata uygunluk ilkesi olarak adlandırılan kamu davasının açılmasında kanunun, savcının takdirine bıraktığı durumlarda mevcuttur. Buna göre

---

¹⁰² CMK soruşturma işlemleri başlıklı ikinci bölüm 160. maddede düzenlenmektedir.

¹⁰³ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.15.

¹⁰⁴ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.15.

¹⁰⁵ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.15.

Cumhuriyet Savcısı yapmış olduğu araştırma neticesinde, ilgili suçun işlenmiş olduğuna ilişkin yeterli şüpheye ulaşırsa bile, kamu davasının açılmamasının, açılmış olmasına oranla failin daha lehine sonuçlar doğuracağına kanaatine ulaşması durumunda, dava açmama yetkisi gündeme gelebilecektir. Başka bir ifadeyle Ceza Muhakemesi Kanunu, Cumhuriyet Savcısının takdir yetkisini sınırlı biçimde kabul etmiştir.¹⁰⁶

Ceza Muhakemesi Kanununun 171. maddesi ‘Cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir’ şeklinde düzenlenerek, cumhuriyet savcısının kamu davasını açma mecburiyetinin istisnası olarak, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların bulunması ve şahsî cezasızlık sebebinin varlığı olmak üzere iki durum öngörmüştür. Bu iki halin mevcut olması durumunda cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilir.¹⁰⁷

2.4.3.3 Adil yargılanma ilkesi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, hak arama hürriyeti başlıklı 36. maddesi ‘‘ Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.’’ şeklinde düzenlenmek suretiyle herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar Anayasada ilgili hakka ilişkin kavramsal olarak herhangi bir tanım mevcut değilse de, Anayasa Mahkemesi kararlarına bakıldığında¹⁰⁸, mahkemenin adil yargılanma

¹⁰⁶ ÖZEN. Mustafa. (2009). Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi*. Ankara Barosu Dergisi. s.17-28. Sayı:3. s.20.

¹⁰⁷ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.15.

¹⁰⁸ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6 ‘‘ 1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar aleni olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir. 2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır. 3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çekirtmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.’’

hakkını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesine atıf yapmak suretiyle değerlendirdiği görülmektedir.¹⁰⁹ Diğer bir söylemle adil yargılanma hakkı yerel hukukta, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde olduğu şekliyle ele alınmakta ve somut olaylar üzerinde uygulanmaktadır.

Adil yargılanma hakkı en temel insan haklarından biri olup, bu hakkın yerine getirilememesi diğer insan haklarını zedeler.¹¹⁰ Adil yargılanma hakkına hem şüpheli, hem de sanık haizdir. Her ne kadar adil yargılanma şüpheli ve sanık açısından bir hak olsa da, ceza muhakemesinde kovuşturma ve soruşturma organları için adil yargılama bir yükümlülük arz etmektedir. Bu yönüyle adil yargılanma ilkesi hem soruşturma evresinin, hem de kovuşturma evresinin tamamında uyulmak zorunda olunan bir ilkedir. Zira Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin amacının, cezai alandaki suçlamalar konusunda karar vermeye yetkili bir mahkeme tarafından adil bir yargılanma gerçekleştirilmesini sağlamak olsa da, bu ifadenin 6. maddenin soruşturma evresine uygulanamayacağı anlamına gelmediğini belirtmektedir.¹¹¹

Ayrıca adil yargılanma ilkesine, Ceza Muhakemesi Kanunu 160. maddesinin 2. fıkrasında ‘‘ Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür. ’’ şeklinde yer vermiştir.¹¹²

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddenin içeriğine bakıldığında; hakimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı, isnadı ve haklarını öğrenme hakkı, savunma hakkı, silahların eşitliği ilkesi, makul sürede yargılanma hakkı, masumiyet karinesi, tercümandan

---

¹⁰⁹ İNCEOĞLU. Siber. (2018). *Adil Yargılanma Hakkı*. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Seri-4. Ankara. s.313 ve Anayasa Mahkemesi 2018/73 E. 2019/65 K. sayılı kararı

¹¹⁰ School of Oriental and African Studies. (2001). The Right to a Fair Trial: The Dakar Declaration. *Journal of African Law*. Cilt: 45. s.140. Erişim Adresi <https://www.jstor.org/stable/3558976>. Erişim Tarihi: 03 Kasım 2020

¹¹¹ YOKUŞ SEVÜK, (2011), s.15 ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Daire, 36391/02 başvuru numaralı dosyada ki kararı ‘‘ *Mahkeme, ceza yargılamaları söz konusu olduğunda, Sözleşme'nin 6. maddesinin temel amacının, "herhangi bir suç isnadı"nı belirlemeye yetkili bir "mahkeme" tarafından adil yargılanma sağlamak olsa bile, bundan şu sonucun çıkmadığını yineler. Maddenin yargılama öncesi işlemlere uygulanması yoktur. Bu nedenle, 6. Madde – özellikle de 3. paragrafı – bir dava yargılamaya gönderilmeden önce, hükümlerine uyulmaması nedeniyle yargılamanın adilliğine ciddi şekilde zarar verilmesi muhtemel ise ve o dereceye kadar ilgili olabilir (bkz. Imbrioscia, anılan yukarıda, § 36). Mahkeme'nin daha önceki kararlarında da belirttiği gibi, Sözleşme'nin 6 § 3 (c) maddesinde belirtilen hak, diğerlerinin yanı sıra, 6 § 1 maddesinde yer alan ceza yargılamalarında adil yargılanma kavramının bir unsurudur (bkz. yukarıda anılan Imbrioscia, § 37 ve yukarıda anılan Brennan, § 45) ’’.*

¹¹² YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.15.

yararlanma hakkı, susma ve kendi kendini itham etmeme hakkı ve denetim muhakemesine başvurma hakkı gibi hakları bünyesinde barındırdığı görülecektir.¹¹³ Bu anlamda yukarıda belirttiğimiz üzere bu hakkın sağlanamamış olması pek çok hakkın zedelenmesi anlamına gelecektir.

2.4.3.4 Soruşturmanın yazınlığı ilkesi

Kovuşturma evresinin temel özelliklerinden bir tanesi sözlülük olmakla birlikte, soruşturma evresinde ise durum tam tersidir ve yazınlık ilkesi geçerlidir.¹¹⁴ Yazınlık, soruşturma evresinde yapılacak olan sözlü veya hareket biçimindeki bütün işlemlerin tutanağa geçirilmesi hususunu ifade etmektedir. İlgili adli makamlar, görevlerini icra ettikleri esnada duydukları ve gördükleri her türlü hususu tutanağa geçirmekle yükümlüdürler.¹¹⁵ Soruşturmanın yazınlığı ilkesi, Ceza Muhakemesi Kanununun 169. maddesinde düzenlenmekte olup, yapılan tüm iş ve işlemler bu sebeple tutanağa geçirilmek zorundadır.¹¹⁶ Bu tutanaklar iddianame ile birlikte ilgili suçun yargılamasını yapma görevi ve yetkisine sahip mahkemeye verilir.¹¹⁷ Yine Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 6. maddesinin 2. fıkrasına göre, polisin bir suçla alakalı olarak kendisine yapılan sözlü ihbar ve şikayetler ile görevi sırasında öğrendiği suça ilişkin bilgileri yazılı hale getirmesi gerekmektedir.¹¹⁸

Soruşturma evresinin bütününde kanunda aksi öngörülmediği takdirde kolluk tarafından yerine getirilen ve tutanağa bağlanan iş ve işlemler, Cumhuriyet Savcısı tarafından yine ilgili tutanak üzerinden değerlendirilecek ve bunların tekrarlanması gerekmeyecektir.¹¹⁹ Yazınlık ilkesi soruşturma evresinin gizli oluşunun bir sonucudur. Soruşturma iş ve işlemlerinin yazılı hale gelmesiyle birlikte, kovuşturma evresinde ilgililerin işlemden

---

¹¹³ ABİB. YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.15-21.

¹¹⁴ ÜNVER/ HAKERİ. (2018). s.490.

¹¹⁵ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.107-108.

¹¹⁶ CMK m. 169 ‘‘ (1) Şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkiminin yanında bir zabıt kâtibi bulunur. Acele hâllerde, yemin vermek koşuluyla, başka bir kimse, yazman olarak görevlendirilebilir. (2) Her soruşturma işlemi tutanağa bağlanır. Tutanak, adli kolluk görevlisi, Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkimi ile hazır bulunan zabıt kâtibi tarafından imza edilir. (3) Müdafî veya vekil sıfatıyla hazır bulunduğu işlemlerle ilgili tutanakta avukatın isim ve imzasına da yer verilir. (4) Tutanak, işlemin yapıldığı yeri, tarihi, başlama ve bitiş saatini ve işleme katılan veya ilgisi bulunan kimselerin isimlerini içerir. (5) İşlemden hazır bulunan ilgililerce onanmak üzere tutanağın kendilerini ilgilendiren kısımları okunur veya okumaları için kendilerine verilir. Bu husus tutanağa yazılarak ilgililere imza ettirilir. ’’

¹¹⁷ ARSLANTÜRK. (2018). s.40-41.

¹¹⁸ PVSK ek m.6/2 ‘‘ Polis, bir suçla ilişkin olarak kendisine yapılan sözlü ihbar ve şikâyetleri ve görevi sırasında öğrendiği suça ilişkin bilgileri yazılı hale getirir. ’’

¹¹⁹ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.108.

haberlerinin olması ve ilgili iş ve işlemlerin gereği gibi yerine getirilip, getirilmediği hususunun denetimi düzgün bir biçimde sağlanabilecektir.¹²⁰ Yani bu kapsamda soruşturma evresinde yazılılık ilkesine tabi olması yargılamanın bilhak yerine getirilebilmesi açısından da önem arz etmektedir.

2.4.3.5 Soruşturmanın dağınıklığı ilkesi

Soruşturma evresini yürütme görevi başsavcılığın sorumluluğundadır. Burada kesin olan husus o başsavcılığın ilgili soruşturma iş ve işlemlerini yapmak zorunluluğunun bulunmasıdır. Ancak kovuşturma evresinde olduğu gibi işlemleri münhasıran tek bir savcının yürütme zorunluluğu bulunmamaktadır.¹²¹ Başsavcılık, soruşturmanın kapsamlı olması ve bu nedenle birçok savcının görev alması gerektiği durumlarda da birden çok sayıda savcıyı görevlendirebileceği gibi, birkaç savcı kendi aralarında iş bölümü yapmak suretiyle aynı soruşturmayı yürütebilir. Hatta bir savcının başlatmış olduğu soruşturmayı bir başka savcının devam ederek yürütmesi de mümkündür. Yine kolluk görevlileri açısından da aynı durum geçerlidir. Yani suç işlendiği şüphesini içeren ilgili olayı, sürekli biçimde aynı kolluk görevlilerinin izleme zorunluluğu bulunmamaktadır. Yani soruşturma evresinde ilgili olayla alakalı olarak farklı kolluk görevlilerinin görev alması mümkündür. İşte soruşturma evresine ait bu bütün iş ve işlemlerin ayrı zamanlarda, farklı kişilerce ve farklı yerlerde yapılabilmesine soruşturmanın dağınıklığı ilkesi denilmektedir.¹²²

2.4.3.6 Soruşturmanın kurala bağlı olmayışı

Kanunda, kovuşturma evresine ilişkin işlemler, özellikle duruşmanın akışı hususu açıkça düzenlenmektedir. İlgili olayın öğrenilmesine yardımcı olan araçlar örneğin deliller, öğrenme biçimi örneğin sıkı ispat ve deliller açısından geçerli olan numerus clausus ilkesi ve belirli tedbirlerin sırası ile işlemler mahkemeye oldukça az takdir yetkisi alanı bırakacak şekilde ayrıntılı biçimde kurallarla düzenlenmiştir.¹²³

Ancak soruşturma evresi açısından bu durum böyle değildir. Yani soruşturmayı icra eden savcılık ve kolluğun suç politikasına ilişkin bakış açısıyla hangi işlemin, hangi zamanda ve hangi araçlarla yapılacağı konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu yönüyle gerek

---

¹²⁰ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.25.

¹²¹ ÜNVER/ HAKERİ. (2018). s.491.

¹²² CENTEL/ ZAFER. (2018). s.110.

¹²³ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.110.

savcılık, gerekse kolluk soruşturma evresinde belirli kurallarla sınırlanmış bulunmamaktadır. Ancak belirtmekte yarar var ki elbette bu durum ilgili soruşturma yürütülürken, hukuka aykırı delil elde edilmesine imkan vermeyecektir. Bu durumla beraber hukuk ve kanuna uygun işlemlerin, örneğin tanık dinlemenin, tutuklama talebinde bulunup bulunulmayacağı, aramanın ne zaman yapılacağı gibi durumlarda savcı serbesttir. Yukarıda soruşturmanın dağınıklığı ilkesinde de belirtildiği üzere burada çok yönlü iş ve işlemler yapılabilmesi de mümkündür.¹²⁴

Soruşturmanın kurallara bağlı olmayışı, soruşturma evresinde görevli ve yetkili olan adli organların faaliyetlerini güvence altına almaktadır. Ayrıca, mahkemede yapılacak olan yargılamanın, hukuk devletinin gereği olarak, sıkı bir biçimde kurallar donatılmış ve bağlanmış olması, ondan önce gerçekleşen evrenin kurallara bağlı tutulmamasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca Cumhuriyet Savcısının, bir suçun işlendiği izlenimi veren bir durumu öğrenmesi üzerine işin hakikatini araştırmaya başlama, doğrudan doğruya veya kolluk görevlileri vasıtasıyla, olaya ilişkin her türlü araştırmayı gerçekleştirme, lehe ve aleyhe olan delilleri toplama yükümlüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük neticesinde savcının tüm tedbir ve işlemleri içeren genel bir araştırma yapması gerekliliği mevcuttur. Bu anlamda yasada yer almayan soruşturma yöntemleri geliştirmesi mümkün olup, bu yönüyle de soruşturmanın kurallara bağlı olmamasının gerekliliği vurgulanabilir.¹²⁵

Yine belirtmekte fayda var ki, soruşturmanın kurala bağlı olmaması, soruşturma evresinde hiçbir sınırlamanın mevcut olmadığı anlamına gelmemektedir. Soruşturmanın amaç ve konusu burada ki sınırı belirlemektedir. Yine hukuk devleti ilkesinin gereği olan ilkeler bu evrede geçerlidir. Bu anlamda temel hak ve özgürlüklerin, bu iş ve işlemler gerçekleştirilirken göz önünde bulundurulması ve bu temel hak ve özgürlüklere müdahale anlamına gelecek iş ve işlemlerin hakim güvencesine kavuşturulması gereklilik arz etmektedir.¹²⁶

2.4.3.7 Gecikemezlik ilkesi

Soruşturma evresinde zamana yayma değil, gecikemezlik ilkesi geçerlidir. Soruşturma evresinde yapılan iş ve işlemlere bakıldığında da bu durumun evreyle örtüştüğü görülecektir. Zira soruşturma evresinde delil toplama ve değerlendirme işlemleri

---

¹²⁴ ÜNVER/ HAKERİ. (2018). s.491.

¹²⁵ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.110.

¹²⁶ CENTEL/ ZAFER. (2018). s.111.

yapılmaktadır. Bu toplanacak delillerin mümkün olan en kısa zaman içerisinde toplanması gerekecektir. Aksi halde, suçun ispat edilememesi gibi bir durumla karşı karşıya kalınabilecektir. Bu ilke uyarınca Cumhuriyet Savcısı, ilgili suç şüphesi içeren olaya ilişkin, sanığı lehindeki ve aleyhindeki bütün delilleri gecikmeksizin toplamak zorundadır.¹²⁷

2.5 Soruşturmanın Gizliliği İlkesi

Soruşturma evresinin bütününe hakim olan bir diğer ilke de soruşturmanın gizliliği ilkesidir. Başka bir deyişle kovuşturma evresinin bütününe hakim olan ilke alenilik ilkesiyken, suçun işlenip işlenmediği hususunda araştırma yapılarak, delillerin toplandığı ve yeterli şüphe elde edildiği takdirde bir sonraki evreye geçilebildiği soruşturma evresinde ise durum tam tersidir.¹²⁸ Yani gizlilik ilkesi geçerlidir. Bir hukuk devletinden bahsedilebilmesi için kovuşturma evresinin nasıl aleni olarak yürütülmesi gerekiyorsa, yine hukuk devleti ilkesi için soruşturma evresinde soruşturmanın gizliliği ilkesine riayet edilerek yürütülmesi gerekmektedir. Bu konu başlığı altında hukuk devleti ilkesini gerçekleştirilebilmesinde önem arz eden soruşturmanın gizliliği ilkesi kavramsal olarak soruşturmanın gizliliği, tarihsel gelişimi, yerel hukukta düzenleniş biçimi ve karşılaştırmalı hukukta yeri şeklinde incelenecektir.

2.5.1 Kavramsal Olarak Soruşturmanın Gizliliği

Soruşturmanın gizliliği, kavramsal olarak bakıldığında soruşturma ve gizlilik olmak üzere iki kavramı barındırmaktadır. Soruşturmanın gizliliği ilkesinin kavramsal olarak izah edilebilmesi için bu iki kavramın izah edilmesi gerekmektedir.

Daha önce bahsedildiği gibi soruşturma, Ceza Muhakemesi Kanununun 2. maddesinin e bendinde tanımlanmaktadır. Buna göre soruşturmanın, kavramsal olarak yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesi anından iddianamenin kabulüne kadar ki geçen evreyi tanımladığı açık bir şekilde düzenlenmiştir.¹²⁹ Bu yönüyle soruşturmanın gizliliği ilkesindeki soruşturma kavramının da kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi tanımladığı şüphesizdir.

---

¹²⁷ ARSLANTÜRK. (2018). s.41.

¹²⁸ YOKUŞ SEVÜK. (2011). s.22.

¹²⁹ CMK m.2/e ‘...Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi...ifade eder’

Burada hangi hususun tanımlandığının açıklanması gereken asıl kavram, gizlilik kavramıdır. Ceza Muhakemesi Kanununun 157. maddesi “Kanunun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.” şeklinde düzenlenerek soruşturma evresinde gerçekleştirilen işlemlerin gizli olduğunu belirtmekle birlikte, gizlilikten ne anlaşılması gerektiği düzenlenmemiştir. Burada bahsedilen gizlilik; dahili gizlilik ve harici gizlilik olmak üzere iki şekilde anlam kazanmaktadır.¹³⁰

Soruşturma işlemleri Ceza Muhakemesi Kanununun 157. maddesi uyarınca kural olarak gizlidir; açık bir şekilde yapılamaz. Başka bir anlatımla soruşturma evresinde hazır bulunması gereken süjeler haricinde başka bir kimsenin bulunması mümkün değildir. Bu anlamı taşıyan gizlilik dahili gizlilik olup, Ceza Muhakemesi Kanununda her bir işlemde bulunabilecek süjeleri ayrı ayrı düzenleyen hükümler mevcuttur.¹³¹

Bu hükümlerden ilki Ceza Muhakemesi Kanununun 169. maddesinin 1. fıkrasıdır.¹³² Buna göre şüphelinin ifade alımı, şüpheli sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya keşif ve muayene esnasında Cumhuriyet Savcısı veya sulh ceza hakiminin yanında bir zabıt katibi bulunmalıdır. Acele durumlarda, yemin verme koşulunun yerine getirilmesiyle, başka bir kimsenin yazman olarak görevlendirilmesi mümkündür.¹³³

Yine Ceza Muhakemesi Kanununun 85. maddesinin 1. ve 2. fıkraları bu duruma örnek teşkil etmektedir.¹³⁴ Bu maddeye göre, yer gösterme işlemi, münhasıran kendisine isnat edilen suç hakkında açıklamada bulunmuş şüpheli bakımından uygulanabilecek olan bir işlemdir. Kendisine isnat edilen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheli, suç şüphesi kendisine yüklenen şüphelinin susma hakkını kullanmamak suretiyle ilgili suç hakkında açıklamada bulunmuş, yani ifade vermiş ve vermiş olduğu bu ifade de ilgili olaya ilişkin bir yerden bahsetmiş olmasını ifade etmektedir. Ayrıca yine ilgili maddenin 2. fıkrası ilgili soruşturmayı geciktirmemesi koşuluyla, müdafinin yer gösterme işlemi gerçekleştirilirken bulunabileceğini düzenlemiştir. Bu yönüyle ilgili işlemin

---

¹³⁰ BIÇAK. (2018). s.368 ve OKUYUCU ERGÜN. (2010). s.248 .

¹³¹ OKUYUCU ERGÜN. (2010). s.249 .

¹³² CMK m.169/1 “Şüphelinin ifadesinin alınması veya sorgusu, tanık ve bilirkişinin dinlenmesi veya bir keşif ve muayene sırasında Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hâkiminin yanında bir zabıt kâtibi bulunur. Acele hâllerde, yemin vermek koşuluyla, başka bir kimse, yazman olarak görevlendirilebilir.”

¹³³ OKUYUCU ERGÜN. (2010). s.249.

¹³⁴ CMK m.85/1-2 “ (1) Cumhuriyet savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. 250’nci maddenin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, adli kolluk amiri de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir. (2) Soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla, müdafî de yer gösterme işlemi sırasında hazır bulunabilir.”

gerçekleştirildiği esnada, ilgili soruşturmaya konu olan şüphelinin susma ve müdafiden yararlanma hakkının mevcut olduğunun ve bu haktan yararlanabileceğinin kendisine bildirilmesi gerekmektedir.¹³⁵

Şüpheli veya sanığa ihtiyaç duyduğu hukuki yardımın gereği gibi yerine getirilebilmesi için ilgili şüpheli veya sanık müdafinin soruşturma ve kovuşturma dosyalarına erişebilmesi ve inceleyebilmesi gerekmektedir. Ceza muhakemesi evrelerine göre, müdafinin bu yetkisi farklı bir şekilde düzenlenmektedir. Şöyle ki kovuşturma evresinde müdafinin ilgili dosyayı inceleyebilme hakkının sınırı bulunmamaktadır. İddianamenin, mahkeme tarafından kabul edilmesiyle birlikte bütün delilleri serbestçe inceleyebilmekte, tutanak ve belgelerin örneklerin harçsız bir şekilde alabilmektedir. Soruşturma evresinde ise yine müdafinin dosyayı inceleme ve dosyaya ilişkin belgelerin örneğini alması mümkündür.¹³⁶ Müdafinin soruşturma dosyasını inceleme hakkını, bu kapsamda dosya incelemesi yapabilme ve örnek alabilme hakkını da dahili gizlilik kapsamında anlamak mümkün olacaktır.¹³⁷ Her ne kadar müdafinin için bu hak açık biçimde düzenlenmiş olsa da¹³⁸, şüpheli açısından bu durum açık bir şekilde düzenlenmemiştir. Yine belirtmekte fayda var ki müdafinin bu hakkı ancak soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmesi dahilinde, Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine Sulh Ceza Hakiminin vereceği kararlarla kısıtlanabilecektir.¹³⁹ Ancak, bazı bilgilerin müdafinin dosya inceleme hakkının dışarısında bırakılması mümkün değildir. Yakalanan kişi veya şüphelinin, ifade tutanakları ve bilirkişi raporları ile şüphelinin hazır bulunmakla yükümlü olduğu diğer adli işlemlere ilişkin tutanakların, kısıtlama kapsamı alınması mümkün değildir.¹⁴⁰

Ceza Muhakemesi Kanununun 147. maddesinin 1. fıkrasının d bendi uyarınca, 95. madde hükmü saklı kalmak kaydıyla¹⁴¹ yakalanan kişinin, yakalandığı belirlediği bir kişiye derhal bildirilmesi gerekmektedir.¹⁴² Yine Anayasanın 19. maddesinin 7. bendi kişinin yakalanması veya tutuklanması dahilinde, kişinin yakınlarına derhal bildirilmesi

---

¹³⁵ OKUYUCU ERGÜN. (2010). s.250.

¹³⁶ BIÇAK. (2018). s.197-198.

¹³⁷ OKUYUCU ERGÜN. (2010). s.251.

¹³⁸ CMK m.153/1 “ Müdafinin, soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebilir ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilir.”

¹³⁹ ABİB. OKUYUCU ERGÜN. (2010). s.251-260.

¹⁴⁰ BIÇAK. (2018). s.198.

¹⁴¹ CMK. m.95 “ (1)Şüpheli veya sanık yakalandığında, gözaltına alındığında veya gözaltı süresi uzatıldığında, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilir. (2)Yakalanan veya gözaltına alınan yabancı ise, yazılı olarak karşı çıkılmaması halinde durumu, vatandaşı olduğu devletin konsolosluğuna bildirilir.”

¹⁴² CMK m.147 “ 95 inci madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.”

gerektiğini belirtmektedir.¹⁴³ Diğer bir anlatımla şüpheli veya sanığın özgürlüğünün kısıtlanmasına yol açan her türlü işlem neticesinde, bir yakınına veya belirlemiş olduğu herhangi bir kişiye bildirilmesi gerekmektedir.¹⁴⁴

Terörle Mücadele Kanunu, düzenleme kaldırılmadan önce kişinin yakınlarına haber verilmesi hususunda özel bir durumu içerisinde barındırmaktaydı. Şöyle ki, yakalama, gözaltına alma ve süresini uzatma işlemleri Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren bir suç nedeniyle yapılması dahilinde, eğer duruşmanın amacının tehlikeye düşebilmesi mevcut ise, şüphelinin bir yakınına haber verilir ve şüphelinin belirlediği kişiye haber verilmeyebilecektir şeklinde açıklanabilecek bir düzenleme bulunmakta ve bu hakkı sınırlandırmaktaydı.¹⁴⁵ Dikkat etmekte yarar vardır ki bu durumda da kişinin yakınına haber verilmesi zorunluluğu devam etmekteydi, ancak soruşturmanın amacının tehlikeye düşebilmesi hali mevcut ise kişinin belirlediği kimseye haber verilmemesi gündeme gelebilmekteydi.¹⁴⁶

Soruşturma evresinin gizliliği kapsamında, soruşturma evresinde gerçekleştirilen iş ve işlemler sonucu elde edilen bilgi ve belgeler kamuya açık değildir. Bu durum gizliliğin ikinci boyutunu ifade eder; ve harici gizlilik olarak isimlendirilir.¹⁴⁷ Burada yasaklanan husus, soruşturma evresi gerçekleştirilirken, ilgili işlem ve belgelerin gerçekleştirildiklerinin açıklanması değil; bu işlem ve belgelerin içeriklerinin açıklanmasıdır. Örneğin soruşturmaya ilişkin bir belgenin düzenlendiği veya dosyanın bilirkişiye gönderildiği gibi olguların yayınlanması veya açıklanması bu yasak kapsamına girmeyecektir.¹⁴⁸ Başka bir anlatımla soruşturma evresine ilişkin işlemlerin gerçekleştirilmiş olduğunu söylemek, soruşturmanın gizliliği kapsamında değerlendirilmezken, bu işlemlerin muhtevasına ilişkin hususların açıklanması durumu soruşturmanın gizliliğini ihlal kapsamında değerlendirilebilecektir.¹⁴⁹ Soruşturma evresine ilişkin belge ve evrakların yer aldığı soruşturma dosyasının, şüpheli müdafince incelenebileceği daha önce ki konu başlıklarında belirtilmişti. Şüpheli, suçtan zarar gören

---

¹⁴³ ŞAHİN/GÖKTÜRK, (2019), s.143 ve Anayasa m.19 “...Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir...”

¹⁴⁴ ŞAHİN/GÖKTÜRK, (2019), s.143.

¹⁴⁵ TEMK mülga m.10/1-a “Soruşturmanın amacı tehlikeye düşebilecek ise yakalanan veya gözaltına alınan veya gözaltı süresi uzatılan kişinin durumu hakkında Cumhuriyet savcısının emriyle sadece bir yakınına bilgi verilir.”

¹⁴⁶ OKUYUCU ERGÜN, (2010), s.260.

¹⁴⁷ BIÇAK, (2018), s.368

¹⁴⁸ OKUYUCU ERGÜN, (2010), s.261.

¹⁴⁹ OKUYUCU ERGÜN, (2018), s.261.

ve mağdurun ise bu inceleme yetkisine haiz olup olmadığı doktrinsel tartışmalara konu olmuştur. Şöyle ki kimi yazarlar soruşturma dosyasının şüpheli, mağdur ve zarar görenin bizatihi kendisinin inceleyebileceğini belirtirken¹⁵⁰, kimi yazarlar ise bu yetkinin münhasıran müdafiyeye tanındığını ve şüpheli, suçtan zarar gören veya mağdur açısından böyle bir yetkinin söz konusu olmadığını belirtmekle birlikte, söz konusu yetkinin kullandırılmaması savunma hakkının kısıtlanması anlamı taşıyabileceği durumlarda inceleme hakkının oluşması gerektiğini vurgulamaktadırlar.¹⁵¹ Kanaatimizce soruşturmanın gizliliği ilkesinin amaçlarından bir tanesi de şüphelinin soruşturma dosyası akıbeti hakkında bilgi sahibi olmaması ve bu şekilde delillerin karartılması durumlarının oluşmamasının sağlanmasıdır. Bu nedendir ki şüphelinin soruşturma dosyasını inceleme yetkisinin bulunmaması isabetlidir. Ancak tabi ki bu durum savunma hakkının kısıtlanmasına yol açmamalıdır. Bu tarz durumların gündeme gelmesi dahilinde, delilleri karartma tehlikesini oluşturmadan, şüpheliye soruşturma dosyasını inceleyebilmesi imkanı tanınmalıdır.

Genel olarak toparlamak gerekirse soruşturmanın gizliliği ilkesi, soruşturma ve gizlilik olmak üzere iki kavramı içinde barındırmaktadır. Soruşturma kavramı Ceza Muhakemesi Kanununda açıkça ‘...Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi... tanımlar’ şeklinde düzenlenmiştir. Gizlilik kavramı ise dahili gizlilik ve harici gizlilik olmak üzere iki boyut altında anlaşılır. Dahili gizlilik boyutu soruşturma evresinde ki iş ve işlemler esnasında ancak kanunda düzenlenen kişilerin bulunabilmesini ifade ederken; harici gizlilik boyutu ise soruşturma evresinde düzenlenen işlem ve belgelerin içeriklerin kamuya açık olmamasını ifade etmektedir.

2.5.2 Soruşturmanın Gizliliği İlkesinin Tarihsel Gelişimi

Ceza muhakemesi, neredeyse tüm uluslarda, tarihsel gelişim noktasında, evrimini sırasıyla itham sistemi, tahkik sistemi ve karma sistem¹⁵² şeklinde sürdürmüştür. Yine burada evrim kelimesi tesadüfi seçilmemiştir. Ceza muhakemesi sistemleri gelişimini, sistemlerin eksikliklerinin giderilmesi ve bu bağlamda yeni müesseselerin eklenmesi

---

¹⁵⁰ BIÇAK, (2018), s.368 ve GÖKÇEN., Ahmet/ BALCI. Murat/ ALŞAHİN. Mehmet Emin/ ÇAKIR. Kerim. (2018). ‘*Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara, 3. Baskı, s.223-224.

¹⁵¹ ÖZBEK. Veli Özer/ DOĞAN. Koray/ BACAĞSIZ. Pınar, (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler*, Ankara, 10. Baskı, s.149 ve YENİSEY. Feridun/ NUHOĞLU. Ayşe. (2020). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, s.216.

¹⁵² ABİB. s.15 ‘*Ceza Muhakemesi Hukuku Sistemleri*’

şeklinde gerçekleştirmiştir. Yani ceza muhakemesinin gelişimi olanın üzerine koymak veya eksikliklerin giderilmesi şeklinde ilerlemiştir. Tabi ki bu sistemlerin, yani itham, tahkik ve karma sistemin kendilerine has bir takım özellik ve kuralları bulunmaktadır.¹⁵³

İtham sisteminde, suçun toplum adına takip edilmesi düşüncesi hakim değildi. Bu bağlamda suçu toplum adına takip edecek bir merci bulunmamaktaydı.¹⁵⁴ İtham sisteminde vatandaşların suçlama hakkı kabul edilmekteydi.¹⁵⁵ Bu durum şu anlama gelmektedir; suç teşkil eden olayla ilgili bir suçlama gerçekleşmeden, yüksek ihtimalle bir ceza yargılaması süreci de gerçekleşmeyecek ve suçlu, adalet duygusuna ters düşecek biçimde işlemiş olduğu suçun karşılığında ceza almadan yaşamına devam edecekti.¹⁵⁶ Bu usulü mecelle, sebk-i dava şeklinde ifade etmektedir. Sebk kelime anlamı olarak ileriye geçmiş demektir.¹⁵⁷ Ayrıca itham istemi içerisinde daha nice önemli sakıncalar barındırmaktaydı. Çalışmanın kapsamı göz önüne alındığında bunlardan iki tanesi özellikle göz önüne çıkmaktadır. Bunlar dava aşamasına geçilmeden önce gerçekleştirilen bir soruşturma evresinin olmamasından kaynaklı olarak, davanın iyi bir şekilde hazırlanamaması ve ilgili davaya ilişkin delillerin taraflarca getirilmesidir. Bu durum, itham sisteminin içerisinde gizli bir soruşturma evresini barındırmamasından kaynaklanmaktadır.¹⁵⁸

İtham sisteminde bu tarz önemli sakıncalarının bulunması, kendi ruhuyla bağdaşmayacak bir takım düzenlemeler almasına ve bu şekilde orta çağın ikinci yarısında kilise hukukunun etkisiyle birlikte tahkik sistemine evrilmesine yol açmıştır.¹⁵⁹ Tahkik sisteminde, muhakeme gizlilik esasına göre yürütülmektedir. Bunun en büyük sebebi itham sisteminde ki maddi gerçeğe ulaşmanın toplumsal bir mesele olmadığı düşüncesinin terk edilerek, ne olursa olsun maddi gerçeğe ulaşılması gerekliliği düşüncesinin yer edinmesidir. Maddi gerçeğe ne olursa olsun ulaşılması gerekliliği düşüncesi, itham sisteminde ki açıklık ilkesiyle bağdaşmadığı için muhakemenin mutlak bir gizlilik içerisinde yürütülmesi durumunu beraberinde getirmiştir. Zira açıklık ilkesinin

---

¹⁵³ ESMEİN. Adhemar. (1913). *A History of Continental Criminal Procedure, with Special Reference to France*. Boston. s.3.

¹⁵⁴ PLOSCOWE. Morris. (1935). The Development of Present-Day Criminal Procedures in Europe and America, *Harvard Law Review*, s.433-473, Cilt:48, Sayı:3, s.438-440

¹⁵⁵ ESMEİN, (1913), s.4.

¹⁵⁶ PLOSCOWE, (1935), s.441.

¹⁵⁷ SEVİĞ. Vasfi Raşit. (1956). X uncu Asırdan Günümüze Kadar Ceza Muhakemeleri Usulü ve Gelişmesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.276-343, Cilt:13, Sayı:3-4, s.301.

¹⁵⁸ ARTANTAŞ, (2019), s.1.

¹⁵⁹ ÖZTÜRK, (2019), s.26-27.

mevcut olması durumunda soruşturmanın amacına ulaşamaması gibi bir tehlikeyi de içerisinde barındırmaktadır. Görülebileceği gibi bu durumda sistemin ana düşüncesiyle bağdaşmamaktadır.¹⁶⁰

İtham sistemi, kilise hukukunun etkisiyle terk edilmiş ve yerini tahkik sistemi almıştır.¹⁶¹

12. Yüzyılın sonlarına doğru kilise hukuku daha etkili bir ceza muhakemesine ihtiyaç duymuş ve 1215 yılında 4. Lateran konseyinde bir takım usuller getirmiştir.¹⁶² Bu yeni usullerle birlikte yargıçlar re'sen gizli soruşturma yapabilme yetkisine kavuşmuşlardır.¹⁶³ Bu yetkiler çoğunlukla Dominiken ve Fransisken mezheplerine mensup kişiler arasından seçilerek oluşturulan bir komisyon tarafından kullanılmıştır.¹⁶⁴ Bu sistemde hakim; aynı anda hem davacı, hem de yargılama neticesinde hüküm vermeye yetkili kimse konumuna evirilmiştir. Suçtan zarar gören kimse tanık, sanık ise soruşturmanın konusu olmuştur.¹⁶⁵

Muhakemeye mutlak gizliliğin hakim olmasıyla birlikte suçu işlediği iddia edilen ve tanık olan kimseler, yapılan yargılamada, gizli bir şekilde sorguya çekilmeye başlamışlardır.¹⁶⁶ Her ne pahasına olursa olsun maddi gerçeğe ulaşılması gerekir düşünce ve prensibinin hakim olduğu bu evrede ikrar en önemli delil sayılmıştır. Bu düzenlemelerin tabi sonucu olarak işkenceye başvurulması olağan bir hal almıştır.¹⁶⁷

Tahkik sistemi giderek krallıklar tarafından da benimsenmeye başlanmış; Fransa'da 1498 ve 1539 tarihli krallık emirnameleri ile sistem yerel hukuka dahil edilmiş ve ceza muhakemesine ilişkin olan ve XIV. Lui zamanında çıkarılan 1670 tarihli Büyük Emirname¹⁶⁸ ile kod haline getirilmiştir. Bu kod zamanla diğer Kıta Avrupası ülkelerini de etkilemiş ve hukuklarına etki etmiştir.¹⁶⁹ Türk Ceza Muhakemesi Hukuku açısından kaynak ülke olma durumunda olan Almanya'nın ilk ceza muhakemesi kanunu olma özelliği taşıyan Carolina¹⁷⁰ tahkik sisteminden etkilenen kanunlardan bir tanesidir.¹⁷¹ Her ne kadar tahkik sisteminin getirmiş olduğu keyfi cezaların ve adli ölüm şikayetlerinin

---

¹⁶⁰ PLOSCOWE, (1935), s.449.

¹⁶¹ ÖZTÜRK, (2019), s.27.

¹⁶² ARTANTAŞ, (2019), s.7 ve ESMEİN, (1913), s.4.

¹⁶³ ARTANTAŞ, (2019), s.7.

¹⁶⁴ ABİB. ESMEİN, (1913), s.80-81, "Çoğunlukla din adamlarına karşı yapılan suçları kovuşturmakla birlikte, bazı zamanlar din adamları arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin yargılamalar da yapılabiliyordu."

¹⁶⁵ ÖZTÜRK, (2019), s.27.

¹⁶⁶ ARTANTAŞ, (2019), s.7-8.

¹⁶⁷ ÖZTÜRK, (2019), s.27.

¹⁶⁸ PARINGAULT. Eugène. (1858). De L'ordonnance Criminelle De 1670, Revue historique de droit français et étranger, s.264-303, Cilt:4, s.264.

¹⁶⁹ ARTANTAŞ, (2019), s.8.

¹⁷⁰ ÖZTÜRK, (2019), s.27.

¹⁷¹ PLOSCOWE, (1935), s.449.

neticesinde oluşturulmuş olsa da ve Ceza Muhakemesi Hukuku açısından büyük bir gelişim niteliği taşısa da, tahkik sistemi bu kanunda da hakim olmuş ve işkence belirli koşullara bağlanmış olsa bile varlığını sürdürmeye devam etmiştir.¹⁷²

Toplum ve birey diyalektiğinde, toplumun korunması düşüncesinin daha ağır bastığı bu sistemde muhakeme makamları arasındaki ilişkiler mutlak gizlilik esasına dayanmıştır. Bu durum sanığı ceza muhakemesinin süjesi olma pozisyonundan çıkarmış, objesi olma durumuna getirmiştir ve sanığa hiçbir teminat sunulmamıştır.¹⁷³ Bu durum savunma ve iddia makamı arasında dengesizliği, savunma aleyhine genişletmiş, özellikle muhakemenin yazılı ve gizli olması ve işkenceyle savunmanın hakları hiçe sayılmıştır.¹⁷⁴ Reform ve Rönesans hareketleriyle birlikte, orta çağın karanlığından çıkılmaya başlanmış ve aydınlanma dönemiyle, insana saygılı davranma, tahkik sistemi ve işkencenin kaldırılması gerekliliği düşüncesi yayılmaya başlamıştır.¹⁷⁵ Fransız Devrimiyle birlikte filozoflarda oluşan genel kanı tahkik sisteminin mutlak gizlilik anlayışının, sanığın haklarının önünü tıkadığını ve İngiltere’de uygulanan itham sistemin Fransa’ya da uygulanması gerektiği yönündeydi. Zira kısa bir süre olsa da bu sistem Fransa’da tekrar uygulandı.¹⁷⁶ Ancak itham sisteminin sakıncaları ve devrim sonrası yaşanan şiddet olayları ve artan suç oranları, 1670 tarihli Büyük Emirnamenin tekrar yürürlüğe konmasının istenmesine sebep oldu.¹⁷⁷

En nihayetinde 1670 tarihli Büyük Emirname ile Fransız Devriminin sonrasında alınmış olan İngiliz sistemi arasında bir orta yol bulundu ve 1670 tarihli Büyük Emirnamenin en işlevsel olan hükümleri alınarak mevcut İngiliz sistemine dahil edildi.¹⁷⁸

1808 Tarihli Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu, 1670 tarihli Büyük Emirnamenin işlevsel olan hükümleriyle soruşturma, itham sisteminin teminatlarının korunduğu kovuşturma olmak üzere ceza muhakemesine ilişkin iki evre öngörmüş ve işbirliği sistemini sistematik bir hale getirerek, Kıta Avrupası ülkelerinde oluşturulacak olan ceza muhakemesi kanunları bakımından bir rol model teşkil etmiştir.¹⁷⁹

---

¹⁷² ÖZTÜRK, (2019), s.27.

¹⁷³ ARTANTAŞ, (2019), s.13.

¹⁷⁴ ÖZTÜRK, (2019), s.27.

¹⁷⁵ ÖZTÜRK, (2019), s.27.

¹⁷⁶ ESMEİN, (1913), s.40.

¹⁷⁷ ARTANTAŞ, (2019), s.14 ve ABİB. ÖZTÜRK, (2019), s.27, ‘‘ Bu istekler 19-22 Temmuz 1791 ve 19 Eylül 1791 tarihli iki yasada ifadesini bulmuştur.’’

¹⁷⁸ ESMEİN, (1913), s.40.

¹⁷⁹ ARTANTAŞ, (2019), s.14.

Bu bağlamda Almanya da, Fransa’da ki yaşanan bu gelişmelerden etkilenerek, 1848 ve 1861 Bayern, 1849 Prusya, 1864 Baden ve 1860 Württemberg Ceza Muhakemesi Kanunlarında savcı kurumu, sözlülük, halka açıklık, ve delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkelerini benimsemiştir. Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa dayanak teşkil eden 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu da bu modern kanunlara dayanmaktadır. Her ne kadar uygulandığı son yıl olan 2005’e kadar pek çok değişikliğe uğramış olsa da 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, ufak istisnalar dışında, tamamen 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’ndan alınmış olup, Nazi Almanya’sı döneminde Alman Ceza Muhakemesi Kanununda meydana gelen köklü değişikliklerden ise etkilenmemiştir.¹⁸⁰

2.5.3 Türk Ceza Hukukunda Soruşturmanın Gizliliği İlkesi

Türk ceza muhakemesinin hazırlık soruşturması ve son soruşturma olmak üzere iki safhaya ayrılması ,1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda, 1985 yılında 3206 sayılı kanunla¹⁸¹ gerçekleştirilen değişiklikler neticesinde olmuştur.¹⁸²

04.04.1929 kabul tarihli Türkiye Cumhuriyetinin ilk ceza muhakemesi kanunu olan ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na kadar yürürlükte bulunan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda soruşturmanın gizliliğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı. Bu kanun döneminde soruşturmanın gizliliğinin korunmasına ilişkin basına bir takım yükümlülükler getirilmiştir. 5680 sayılı mülga Basın Kanunu soruşturmanın gizliliğine doğrudan yer vermese de, 30. madde¹⁸³ soruşturma evresinde alınan karar ve bunlarda ilişkin evrakların yayınlanmasını yasaklamıştır. Yine 5187 sayılı

---

¹⁸⁰ ÖZTÜRK, (2019), s.27.

¹⁸¹ 3206 Sayılı 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

¹⁸² BIÇAK, (2018), s.97.

¹⁸³ Mülga 5680 sayılı Basın Kanunu m.30 “Ceza kovuşturmalarına ait talep ve iddianamelerle kararların ve diğer her türlü vesika ve evrakın aleni duruşmada okunmasından, hazırlık ve ilk soruşturmalarda takipsizlik veya yargılamanın men’i, tatili veya düşmesi kararı verilmesinden önce yayınlanması yasaktır. Ceza kovuşturmasının başlamasıyla hükmün kesinleşinceye kadar hakim ve mahkemenin hüküm, karar ve işlemleri hakkında mütalaa yayınlamak yasaktır. (Değişik: 3/8/2002-4771/9 md.) Yukarıdaki fıkralar hükümlerine aykırı hareket edenler, yirmimilyar liradan yüz milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. (Değişik: 10/11/1983 - 2950/15 md.). Bu madde yazılı füllerin tekerrürü halinde cezalar yarı nispetinde artırılarak hükmolunur”.

Basın Kanunu'nun mülga olan 19.maddesi de¹⁸⁴ benzer bir düzenleme içermiştir.¹⁸⁵ 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hakkında Kanun'un yayın ilkelerinden bahseden 4. maddesinin k bendi ‘’ Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimsenin suçlu ilân edilmemesi veya suçluymuş gibi gösterilmemesi; kişileri suç işlemeye yönlendirecek veya korku salacak yayın yapılmaması.’’ şeklinde düzenlenerek masumiyet karinesine ve bu yönüyle soruşturmanın gizliliğine vurgu yapılmıştır. Yine aynı kanunun 33. maddesi ise bu hükme uyulmaması durumunda uygulanacak olan yaptırımını düzenlemiştir.¹⁸⁶

Yukarıda yapılan açıklamalar neticesinde 1412 sayılı kanun döneminde soruşturmanın gizliliğine yönelik düzenlemelerin, asgari düzeyde, basın hususunda yapıldığı ve soruşturmanın gizliliğinin harici gizlilik boyutuna ilişkin olduğu görülmektedir. Bu durum haricinde 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu döneminde genel bir düzenleme öngörülmemiştir.¹⁸⁷

1412 sayılı kanunun çağdaş düzene karşı yetersiz kalmasıyla birlikte 04.12.2004 tarihinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununu kabul edilmiştir.¹⁸⁸ Bu kanuna bakıldığında ikinci kitap ‘’soruşturma’’ olarak başlıklandırılmış¹⁸⁹ ve 157. madde ile 174. maddeler arasında düzenlenmiştir. 2. Kitabın ilk maddesi ‘’Soruşturmanın Gizliliği’’ başlığı taşıyan 157. maddesidir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere kanun koyucu soruşturmanın gizliliğini ‘’Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve

---

¹⁸⁴ 5187 sayılı Basın Kanunu m.19 ‘’ Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimse, ikimilyar liradan ellimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza, bölgesel süreli yayınlarda onmilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda yirmimilyar liradan az olamaz. Görülmekte olan bir dava kesin kararlar sonuçlanıncaya kadar, bu dava ile ilgili hâkim veya mahkeme işlemleri hakkında mütalaa yayımlayan kişiler hakkında da birinci fıkrada yer alan cezalar uygulanır.’’ Bu madde 02.07.2012 tarih ve 6352 sayılı kanunun 105. maddesi hükmü gereğince mülga olmuştur.

¹⁸⁵ CEBRE, Ayvaz, (2016), ‘’Soruşturmanın Gizliliğini İhlal Suçu’’, Doktora tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.9.

¹⁸⁶ 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hakkında Kanun m.33 ‘’ Üst Kurul, öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen, izin şartlarını ihlâl eden, yayın ilkelerine ve bu Kanunda belirtilen diğer esaslara aykırı yayın yapan özel radyo ve televizyon kuruluşlarını uyarır veya aynı yayın kuşağında açık şekilde özür dilemesini ister. Bu talebe uyulmaması veya aykırılığın tekrarı hâlinde ihlâlê konu olan programın yayını, bir ilâ oniki kez arasında durdurulur. (Değişik cümle: 10/7/2008-5785/3 md.) Cezaya yol açan fiilde sorumlulukları belirlendiği takdirde programın yapımcısı ve varsa sunucusu da bu süre içerisinde hiçbir ad altında başka bir program yapamaz ve sunamaz. Yayını durdurulan programların yerine, aynı yayın kuşağında ve reklamsız olarak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına Üst Kurulca hazırlattırılacak eğitim, kültür, trafik, kadın ve çocuk hakları, gençlerin fiziksel ve ahlakî gelişimi, uyuşturucu ve zararlı alışkanlıklarla mücadele, Türk dilinin güzel kullanımı ve çevre eğitimi konularında programlar yayınlanır.

¹⁸⁷ CEBRE, (2016), s.10.

¹⁸⁸ ÜNVER, Yener/ HAKERİ. Hakan. (Mayıs 2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. Cildi, 15.Baskı, s.4.

¹⁸⁹ DÜLGER. Murat Volkan. (2020). *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Mevzuatı*, 3.Baskı, s.452.

savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.” şeklinde belirtmiş ve yasal güvence altına almıştır.¹⁹⁰ Bu maddede yasağa tabi olan kişiler tek tek sayılmamış; gizliliğe objektif bir karakter atfedilmiştir.¹⁹¹

Soruşturmanın gizli olarak yapılacağı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile düzenleme altına alınmış; gizliliği ihlal eden kişiler açısından oluşan bu durumun niteliğinin ne olduğu hususu ve yaptırımını ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 285. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında¹⁹² düzenleme altına alınmıştır.¹⁹³ Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçları adliyeye karşı suçlar içerisinde düzenlenmiş olup, ideal ceza muhakemesinin gerçekleşmesi için gereken temel öğeleri korumaktadır.¹⁹⁴ Bu maddeye göre hem soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kimse hem de gizli tutulması gereken karar ve bu kararların gereği olan işlemlerin gizliliğini ihlal eden bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacaktır. Ayrıca madde içeriğinde soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun oluşabilmesi için gerekli olan hususları da açıklamıştır. Buna göre soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun oluşabilmesi için soruşturma evresinde gerçekleştirilen işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle kişinin suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının, haberleşme gizliliğinin veya özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi ya da soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğine ilişkin olan açıklamanın, ceza muhakemesinin amacı olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması hususunu engellemeye elverişli olması gerekmektedir.

Madde metnine bakıldığında göze çarpan diğer bir husus soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi ibaresinin geçmesidir. Bu bağlamda kişinin gizliliği ihlal suçunu 1. fıkrası yönüyle işleyebilmesi için gizliliği alenen ihlal etmiş olması gerekmektedir. Aleniyet

---

¹⁹⁰ CEBRE, (2016), s.11.

¹⁹¹ OKUYUCU ERGÜN, (2010), s.245.

¹⁹² Türk Ceza Kanunu, 2004, T.C Resmi Gazete 25611, 12.10.2004, m.285/1-2, “ (1) Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun oluşabilmesi için; a) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle, suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının veya haberleşmenin gizliliğinin ya da özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi, b) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğine ilişkin olarak yapılan açıklamanın maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olması, gerekir. (2) Soruşturma evresinde alınan ve soruşturmanın tarafı olan kişilere karşı gizli tutulması gereken kararların ve bunların gereği olarak yapılan işlemlerin gizliliğini ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

¹⁹³ ÇAKIR, Kerim. (2012). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku İle İlişkisi, s.227-266, Cilt:18, Sayı:1, s.227, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/790044>, Erişim tarihi: 14 Şubat 2021.

¹⁹⁴ TUNÇAK, Senanur. (2019). Suçsuzluk Karinesini Bir Koruma Yöntemi Olarak Gizliliğin İhlali (TCK m. 285) Suçu”, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, s.69-93, Sayı:3, s.69, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1162180>, Erişim tarihi: 14 Şubat 2021.

kavramı 765 sayılı Mülga Türk Ceza Kanunu'nun 153. maddesinin 4. fıkrasında açıklanmaktaydı¹⁹⁵; ancak yeni Türk Ceza Kanunu'nda böyle bir tanım mevcut olmamakla birlikte hem uygulamada hem de doktrinde mülga kanunun 153/4 maddesi kabul görmektedir.¹⁹⁶

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen gizliliği ihlal suçunda, gizlilik kavramının, her iki boyutuyla ele alındığını ayrıca belirtmekte yarar vardır. Yine Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin, Soruşturmanın Gizliliğinin Uygulanması madde başlıklı 27. maddesi¹⁹⁷ soruşturmaya ilişkin iş ve işlemlere ilişkin bilgi ve belgelerin kamuoyu ile paylaşılmasını ve şüphelinin teşhir edilmesini yasaklamıştır.¹⁹⁸

İlgili maddeye göre şüphelinin ayrıca kamuoyuna suçlu olarak duyurulması, basın önüne çıkartılması, kişilerin basın mensuplarıyla soru ve cevap usulü ile görüştürülmesi ve görüntülerinin alınması gibi bir takım şüphelinin teşhir olmasına sebebiyet verebilecek eylemleri de kanun ayrıca yasaklamıştır.

2.5.4 Mukayeseli Hukukta Soruşturmanın Gizliliği İlkesi

Soruşturmanın gizliliği ilkesinin tarihsel gelişimi göz önünde bulundurularak bu konu başlığı altında soruşturmanın gizliliği ilkesinin ilk olarak Fransız Ceza Hukukundaki yeri daha sonrasında Türk Ceza Hukukuna kaynak teşkil etmiş ülkeler olan Almanya ve İtalya¹⁹⁹, ceza muhakemesi kanununa ve ceza kanununa kaynak olması sebebiyle sırasıyla ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ki yeri incelenecektir.

---

¹⁹⁵ 765 sayılı mülga TCK. (1926). T.C Resmi Gazete, 320, 13 Mart 1926, m.153 ‘‘ Fiil :1 - Matbuat vasıtasile veya her hangi bir propaganda vasıtasile; 2 - Umumi veya umuma açık bir mahalde ve birden ziyade kimseler huzurunda;3 - Toplanılan mahal veya içtimaa iştirak edenlerin adedi veya toplantının mevzuu ve gayesi itibarile hususi mahiyeti haiz olmıyan bir içtimada işlenmiş olursa Ceza Kanununun tatbikında aleni olarak işlenmiş sayılır.’’

¹⁹⁶ YURTCAN. Erdener. (2019). *Yargıtay Kararları Işığında İftira Suçu (Adliye Karşı Diğer Suçlar)*, 3. Baskı, s.439.

¹⁹⁷ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği m.27 ‘‘ Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve soruşturma evresi gizlidir. Bu nedenle, soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin "suçlu" olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve soruşturma evraki hiçbir şekilde yayımlanamaz.’’

¹⁹⁸ KARAKAYA. Naim. (2015). Lekelenmemeye Hakkı, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, s.311-318, Cilt:3, Sayı:2, s.312.

¹⁹⁹ ULUSOY. Erol. *Modern Türk Hukukunun Oluşumu ve Gelişimi (Aufbau und Entstehung Des Modernen Türkischen Rechts)*, Erişim Adresi: <http://archiv.jura.uni-saarland.de/turkish/Ulusoy.html> Erişim tarihi: 17 Şubat 2021.

2.5.4.1 Fransa

Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun 11. maddesi soruşturmanın gizliliğini düzenlemektedir.²⁰⁰ 11. maddenin 1. fıkrası soruşturma evresinin gizli olduğunu hüküm altına almıştır. Ancak bu gizliliğin savunma hakkını kısıtlamaması gerektiği de vurgulanmıştır. İlgili kanun maddesinin 1. fıkrası, Türk Ceza Muhakemesi Kanununun soruşturmanın gizliliğinin düzenleyen 157. maddesiyle karşılaştırıldığında birebir benzer olduğu görülmektedir. Ancak Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu farklı olarak ilgili maddenin 2. fıkrasında münhasıran muhakemeye katılan bir takım kişilere, muhakemeye katılmaları sebebiyle elde etmiş oldukları bilgileri açıklamama yükümlülüğü getirilmiştir.²⁰¹ Bu maddeye göre muhakemeye katılan ve bu sebeple bir takım gizli bilgilere erişmiş olan kimseler, bu gizliliği ihlal ettiği takdirde Fransız Ceza Kanununun 226-13²⁰² ve 226-14²⁰³ maddelerinde ki suçu icra etmiş olacaklar ve bu maddeye göre cezalandırılacaktır.

---

²⁰⁰ Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m.11 orijinal metin “ *Sauf dans le cas où la loi en dispose autrement et sans préjudice des droits de la défense, la procédure au cours de l'enquête et de l'instruction est secrète. Toute personne qui concourt à cette procédure est tenue au secret professionnel dans les conditions et sous les peines des articles 226-13 et 226-14 du code pénal. Toutefois, afin d'éviter la propagation d'informations parcellaires ou inexactes ou pour mettre fin à un trouble à l'ordre public, le procureur de la République peut, d'office et à la demande de la juridiction d'instruction ou des parties, rendre publics des éléments objectifs tirés de la procédure ne comportant aucune appréciation sur le bien-fondé des charges retenues contre les personnes mises en cause.* ”,

İngilizce çevirisi “ *Except where the law provides otherwise and subject to the defendant's rights, the inquiry and investigation proceedings are secret. Any person contributing to such proceedings is subjected to professional secrecy under the conditions and subject to the penalties set out by articles 226-13 and 226-14 of the Criminal Code. However, in order to prevent the dissemination of incomplete or inaccurate information, or to quell a disturbance to the public peace, the district prosecutor may, on his own motion or at the request of the investigating court or parties, publicise objective matters related to the procedure that convey no judgement as to whether or the charges brought against the defendants are well founded.* ”, <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show>

Türkçe çevirisi “ *Aksi kanuni düzenlemeler istisna olmak üzere ve savunma haklarını kısıtlamamak şartıyla soruşturma evresi gizlidir. Muhakemeye katkıda bulunması nedeniyle gizli bilgilere vakıf olan kişiler hakkında Fransız Ceza Kanununun 226-13 ve 226-14 maddeleri uygulanır. Bununla birlikte eksik veya yanlış bilgilerin yayılmasını ve kamu huzurunun bozulmasını önlemek amacıyla bölge savcısı kendi kararıyla veya soruşturma mahkemesinin veya tarafların talebiyle, konuyla ilgili sanıklar aleyhine yöneltilen suçlamaların temeli olup olmadığına dair hüküm yargısı içermeyen objektif bilgileri kamuoyuna duyurabilir.* ”

²⁰¹ GÖLCÜKLÜ. Feyyaz. (1960). Ceza Muhakemeleri Usul Hukukunda Yeni Temayüller 1957 Fransız Ceza Muhakemeleri Usulu Kanunu, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, s.148-180, Cilt:15, Sayı:2, s.168 CEBRE, (2016), s.81.

²⁰² Fransız Ceza Kanunu m.226/13 İngilizce çevirisi “ *The disclosure of secret information by a person entrusted with such a secret, either because of his position or profession, or because of a temporary function or mission, is punished by one year's imprisonment and a fine of €15,000.* ”

Türkçe çevirisi “ *Pozisyonu profesyonelliği veya geçici fonksiyonu veya görevi nedeniyle kendisine gizli bilgiler verilen kimse, bu bilgileri ifşa etmesi halinde 1 yıl veya 15.000 € para cezası ile cezalandırılır.* ”

²⁰³ Fransız Ceza Kanunu m.226/14 İngilizce çevirisi “ *Article 226-13 is not applicable to the cases where the law imposes or authorises the disclosure of the secret. In addition, it is not applicable:*

Fransız Ceza Kanunu'nun 226-13 maddesi incelendiğinde, pozisyonu ve mesleği icabı gizli bilgilere haiz olan bir kimsenin bu bilgileri ifşa ettiği taktirde 1 yıl hapis cezası veya 15.000 Euro para cezası ile cezalandırılması öngörülmektedir. Burada uygulanacak olan yaptırım seçimlik olarak belirlenmiştir.

Ayrıca Fransız Ceza Kanunu'nun 434-7-2 maddesi soruşturmanın gizliliğini ihlali bağımsız bir suç tipi olarak düzenlemiştir. Madde metni "Savunma haklarına zarar vermeksizin görevi nedeni ile ceza usul kanunu hükümlerine göre yürütülen herhangi bir suça ilişkin soruşturma nedeniyle bilgi sahibi olup; suçun faili, suçun doğrudan birlikte işleyeni, suç ortağı veya suça yataklık edeni olabileceğini bildiği kişilere bilgileri bilerek verenler ile soruşturma ve kovuşturma evresinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına engel olma niyetiyle açıklama yapanlar 2 yıldan başlayan hapis, 30000 Euro dan başlayan para cezası ile cezalandırılır. Soruşturma veya kovuşturmaya konu suçun karşılığı on yıl veya daha fazla bir cezayı gerektiriyorsa verilecek ceza 5 yıla kadar hapis ve 75000 Euroya kadar para cezası olabilir"²⁰⁴ şeklinde düzenlenmektedir.²⁰⁵ Özetlemek gerekirse Fransız Ceza Hukukunda da soruşturma evresi gizli olarak kabul edilmektedir. Türk Ceza Hukukuyla karşılaştırıldığında benzer düzenlemeleri içeriğinde bulundurmakla birlikte,

---

1° to a person who informs a judicial, medical or administrative authority of cruelty or deprivation, including sexual abuse, of which he has knowledge and which has been inflicted on a minor or a person unable to protect himself because of his age, or physical or psychological state;

2° to a doctor who, with the consent of the victim, brings to the knowledge of the public prosecutor instances of cruelty or deprivation, either physical or psychological, that he has observed in the exercise of his profession that cause him to believe that physical, sexual or psychological violence of any sort, has been committed. Where the victim is a minor, his consent is not necessary;

3° to health professionals or social work professionals who inform the préfet and, in Paris, the chief of police, that someone who consults them presents a danger to himself or to other people when they know that this person has a weapon or has manifested the intention to acquire one.'

Türkçe çevirisi " Kanunun sırrı açıklama zorunluluğu getirdiği veya bu duruma yetki verdiği hallerde 226-13 uygulanmaz. Ayrıca şu hallerde uygulanmaz:

1-Bir küçüğün veya kendini koruyamayacak durumda olan kimseye karşı gerçekleştirilen, cinsel taciz dahil olmak üzere, zulüm ve mahrumiyet hakkında, yargısal, tıbbi ve idari makamlara bilgi verilmesi,

2- Mesleğini icra ederken yaşadığına inandığı her türlü fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddetin bilgisini, savcılığın bilgisine sunan doktor,

3-Sağlık çalışanları ve sosyal hizmet uzmanlarının, silahlı olan bir kimsenin etrafı için tehlike oluşturduğunu valilik veya polis şefine bildirmesi. "

²⁰⁴ Fransız Ceza Kanunu m.434-7-2 orijinal madde metni "Sans préjudice des droits de la défense, le fait, pour toute personne qui, du fait de ses fonctions, a connaissance, en application des dispositions du code de procédure pénale, d'informations issues d'une enquête ou d'une instruction en cours concernant un crime ou un délit, de révéler sciemment ces informations à des personnes qu'elle sait susceptibles d'être impliquées comme auteurs, coauteurs, complices ou receleurs, dans la commission de ces infractions, lorsque cette révélation est réalisée dans le dessein d'entraver le déroulement des investigations ou la manifestation de la vérité, est puni de deux ans d'emprisonnement et de 30 000 euros d'amende. Lorsque l'enquête ou l'instruction concerne un crime ou un délit puni de dix ans d'emprisonnement relevant des dispositions de l'article 706-73 du code de procédure pénale, les peines sont portées à cinq ans d'emprisonnement et à 75 000 euros d'amende."

²⁰⁵ CEBRE, (2016), s.87.

Türk Ceza Hukukunda ki soruşturmanın gizliliğini ihlal edebilecek kimseler noktasında atfedilen objektiflikten Fransız Ceza Hukuku kısmi de olsa sıyrılmaktadır. Ayrıca yine Fransız Ceza Hukukunda soruşturmanın gizliliğinin ihlali bağımsız bir suç tipi olarak düzenlenmektedir.

2.5.4.2 Almanya

Almanya’da ilk olarak ceza hukuku açısından hukuk birliği sağlayacak bir ceza kanununun oluşturulması 19. yüzyılda gerçekleşen milliyetçilik akımları neticesinde, imparatorluğun kurulduğu 1870 ve 1871 yıllarında gerçekleşmiştir. Şöyle ki bu kanun 1851 tarihli Prusya Ceza Kanunundan, Prusya Ceza Kanunu ise 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunundan ve 1813 tarihli Bavyera Ceza Kanunundan etkilenmiştir.²⁰⁶

Geleceğe ilişkin herhangi bir olumlu işaret taşımaması sebebiyle, yürürlüğe girdiği gibi eskimiş olmakla itham edilmesi sonucunu doğurmuş olsa da, bu eleştiriler altında çeşitli düzenlemeler olarak, 1970’li yıllara kadar asli mevcudiyetini korumuştur. Hatta 1975 tarihiyle birlikte genel kısmının tamamı değişmiş olmasına ve bu tarihten günümüze kadar suç tiplerinin pek çok esaslı değişikliğe uğramış durumda olmasına rağmen günümüzde halen yürürlükte bulunmaktadır.²⁰⁷

Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda da, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda olduğu gibi soruşturma ve kovuşturma evreleri bulunmaktadır. Ancak Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda farklı olarak bu evrelere ilaveten iddianamenin iadesi kurumu bulunmaktadır.²⁰⁸ Soruşturma evresi Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 160. maddesinde düzenlenmiştir.²⁰⁹ Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda soruşturma evresinin gizli olduğuna ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte²¹⁰, soruşturma evresi kural olarak gizli yürütülmektedir.²¹¹

---

²⁰⁶ ESER. Albin. (1989). Son Yüzyıl İçinde Almanya’daki Ceza Düzenlemeleri Geçmişe Bir Bakış ve Gelecekteki Eğilimler, (Feridun Yenisey Çev.), Yargıtay Dergisi, Sayı:12, s.12-14 https://www.researchgate.net/publication/29754753_Son_yuzyil_icinde_Almanya'daki_ceza_duzenlemeleri_gecmise_bir_bakis_ve_gelecekteki_egilimler, Erişim tarihi: 19 Şubat 2021

²⁰⁷ ESER/ YENİSEY, (1989), s.13.

²⁰⁸ HACIOĞLU. Burhan Caner. (T.Y), 1999 Tarihli CMUK Tasarısı’nda Muhakemenin Yürüyüşüne İlişkin Düzenlenen Ara Soruşturma Devresi (Orta Aşama) Üzerine Bir İnceleme, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, s.147-166, Cilt:6, Sayı:1-4, s.150.

²⁰⁹ YENİSEY. Feridun/ OKTAR. Salih. (Mayıs 2015). *Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)*, İstanbul, s. 257.

²¹⁰ PLAGEMANN. Gottfried. (2014). Alman Hukuku’nda Gizli Soruşturmacının Kullanılması ve Gizli Soruşturmacının Yetkileri, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, s.157-187, Cilt:2, Sayı:1-2, s.158.

²¹¹ CEBRE, (2016), s.53.

Türk Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 234. maddesinin 2. bendinde soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla, mağdur ve şikâyetçinin, Cumhuriyet Savcısından belge örneği isteme hakkı vardır.²¹² Yine Alman Ceza Muhakemesi Kanunu da suçtan zarar gören ve mağdur kişiye dosyayı inceleme hakkı vermiştir.²¹³

2.5.4.3 İtalya

İtalyan Ceza Muhakemesi Hukukunda soruşturma evresi gizlidir. Bu gizlilik Türk Ceza Muhakemesi Hukukuna benzer şekilde dahili gizlilik ve harici gizlilik olmak üzere iki şekilde göstermektedir. Dahili gizlilik, soruşturma işlemleri esnasında bulunması gereken kişilerden başka kimsenin bulunmamasını ifade eden bir kavramdır.²¹⁴ Harici gizlilik ise soruşturma esnasında gerçekleştirilen iş ve eylemleri ve bunlara ilişkin belgelerin içeriğinin açıklanmamasını ifade eden kavramdır.²¹⁵

İtalyan Ceza Kanunu, soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilmesi durumunu yaptırıma bağlamıştır. İtalyan Ceza Kanunu'nun "Ceza Soruşturmasının Gizliliğinin Ortadan Kaldırılması, Açıklanması, İhlali" başlıklı 379. maddesi "Bir soruşturma işlemine iştirak etmesi veya işlem yapılırken hazır bulunması nedeniyle öğrendiği gizli bilgileri usule ve hukuka aykırı olarak açıklayan kişi, eğer fiil daha ağır bir suç teşkil etmiyorsa, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Aynı hüküm Ceza Usul Kanununun 391-quinquies (beş) maddesi uyarınca savcı tarafından konulan, başlangıç soruşturmasına ilişkin açıklama yapma yasağını ihlal eden kişiye de uygulanır." şeklinde düzenlenmiştir.²¹⁶ Bu maddeye göre soruşturmaya ilişkin bir işleme iştirak eden veya işlem yapıldığı esnada hazır bulunan ve bu nedenle öğrenmiş olduğu gizli bilgileri usul ve hukuka aykırı olarak açıklayan kimse daha ağır bir suç oluşturmaması kaydıyla bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Yukarıda da görüleceği gibi İtalyan Ceza Kanunu elde edilen gizli bilgilerin ancak hukukun izin verdiği ölçüde açıklanabileceğini ifade etmiştir.²¹⁷

---

²¹² CMK m.234/2 " Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır... 2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme"

²¹³ ALAN AKCAN. Esra. (2015). Soruşturma Evresinde Mağdurun Hakları ve Yükümlülükleri, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.5-44, Cilt:2, Sayı:2, s.13.

²¹⁴ LEONE. Giovanni. (1988). *Manuale di diritto processuale penale*, Napoli, s. 400 akt. OKUYUCU ERGÜN, (2010), s. 249.

²¹⁵ STOLFİ. Nicola. (2008). Segreto e processo, Rivista penale, s.1113-1126, Sayı:11, akt. OKUYUCU ERGÜN, (2010), s.261.

²¹⁶ CEBRE, (2016), s.94-95.

²¹⁷ CEBRE, (2016), s.95.

2.5.4.4 Amerika Birleşik Devletleri

Amerikan Hukuk Sistemi yapısal olarak komplike olup, her eyaletin kendine has ceza hukuku bulunmaktadır. Bu duruma ek olarak federal seviyede bir ceza hukukunu da bünyesinde barındırmaktadır. 19. Yüzyılın ortalarına kadar içtihatların egemen olduğu bir hukuk dalı olan Amerikan Ceza Hukuku, günümüz itibariyle hem eyaletler bazında, hem de federal düzeyde kanunlara dayanmaktadır. Ancak içtihatların egemenliği sona ermiş olsa da özellikle yerel mahkemeler üzerinde ki etkisi düşünüldüğünde Amerikan Ceza Hukukunun law on the books veya statutory law olarak adlandırılan hem yazılı hukuk yani mevzuat, hem de case law olarak adlandırılan içtihatlar hukuku çerçevesinde ilerlediğini söylemek daha doğru olacaktır.²¹⁸

Amerikan Ceza Hukukunda da, ceza muhakemesi sürecinin soruşturma evresiyle başladığı kabul edilmektedir. Her ne kadar eyalet ve federal hukuk bazında çeşitli farklılıklar bulunsa da, soruşturma ve kovuşturma evresinin ilerleyişi hususunda çok büyük farklar bulunmamaktadır.²¹⁹

Ön soruşturma evresinin amacı genel olarak suçu işlediği itham olunan şüphelinin suçu işlediğine yönelik yeterli delil olup olmadığı hususunun belirlenmesidir. Yani hakim bu aşamada bir suç işlenip işlenmediği, işlendiyse bu suçun şüpheli tarafından işlendiğini gösterir yeterli delilin olup olmadığının tespitini yapar.²²⁰

Soruşturma, kovuşturma ve hüküm verme süreçleri Amerikan Ceza Yargılamasında keskin bir biçimde ayrılmaktadır. Delillerin serbestçe tartışıldığı Amerikan Hukuk Sistemine hakim olan ilkeler noktasında, soruşturmanın gizliliği bu ilkelerden biri değildir. Şöyle ki Amerikan Hukuk Sisteminde ifade özgürlüğünün, Kıta Avrupası Hukuk Sistemine nazaran daha fazla ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Bu yönüyle gizlilik hususunda Amerikan Hukuk Sisteminin, Kıta Avrupası Hukuk Sistemine oranla çok daha geride olduğunu söylemek mümkün olacaktır.²²¹

---

²¹⁸ HAKERİ, Hakan. (Aralık 2008). Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış, Ceza Hukuku Dergisi, s.5-27, Cilt:3, Sayı:8, s.6.

²¹⁹ CEBRE, (2016), s.100.

²²⁰ HAKERİ, (2008), s.15.

²²¹ CEBRE, (2016), s.101.

3. LEKELENMEME HAKKI

Teoloji ve felsefe alanında, üzerinde tanımlanması noktasında yüzyıllardır süre gelmiş tartışmalar bulunan insan onuru kavramı, özellikle İkinci Dünya Savaşının bitmesi ve neticesinde insanın asgari haklara sahip olması düşüncesinin gelişmesiyle meydana gelen insan hakları kavramının temelinde yer almasıyla birlikte hukuk düzeni içerisinde ki önemi bir hayli artmıştır.²²² Gerçekten de İkinci Dünya Savaşının ardından asgari insan haklarının devletler düzeyinde tanınması noktasında itici bir güç olan ve 10 Aralık 1948 tarihinde ilan edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” ilk maddesinde insanın onur sahibi olduğunu belirterek bu kavrama atıf yapar.²²³ Kavramı içeriğinde barındıran tek belge bu da değildir. Her ne kadar insan onuru kavramından tam olarak ne anlaşılması gerektiği hususunda günümüzde de bütünüyle bir fikir birliği söz konusu olmasa da²²⁴, özellikle uluslararası belgelerde insan onuru kavramına içeriklerinde oldukça ağırlık verilmiştir.²²⁵

İnsan onuru ve bu onura saygı gösterilmesinin gerekliliği temelinde gelişen hukuki argümanlardan bir tanesi de masumiyet karinesidir.²²⁶ Ancak belirtmekte fayda var ki insan saygı düşüncesi ve bu düşünceyle birlikte gelişen insan haklarında ki ilerleme 20. yüzyılla beraber hızlansa da, masumiyet karinesi açık seçik olarak ilk defa Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları bildirgesinde bildirilmiş olmakla kökenleri Roma Hukukuna kadar dayanmaktadır.²²⁷ Daha önce ki bölümlerde de anlatıldığı üzere masumiyet karinesi kısaca bir kimsenin suçluluğu mahkeme tarafından hükmen sabit oluncaya kadar suçlu sayılmamasını ifade eden karinedir.²²⁸ Masumiyet karinesi, adil yargılanma hakkının kapsamında olup bu yönüyle de hakkaniyete uygun bir yargılamanın gerçekleştirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken önemli bir karinedir.²²⁹

---

²²² BULUT, Nihat. (2008). Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağı'na İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Bir Bakış, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1-12, Cilt:7, Sayı:3-4, s.1.

²²³ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi m.1 ‘‘ Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar. ’’

²²⁴ ARSLAN, Kahan Onur. (Eylül-Ekim 2015). İnsan Onuru Kavramı Ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması, s.155-172, Sayı:120, s:156.

²²⁵ BULUT, (2008), s.1.

²²⁶ KARAKAYA, (2015), s.311..

²²⁷ ÜZÜLMEZ, İlhan. (2005). Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi Ve Sonuçları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.41-72, Sayı:58, s.42.

²²⁸ FEYZİOĞLU, Metin. (1999). Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler Ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.135-163, Cilt:48, Sayı:1, s.139.

²²⁹ AKINCI, Fatih. (2020). Lekelenmeme Hakkı, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s.177-202, Sayı:43, s.177.

Masumiyet karinesi suç isnadı altında bulunan kimseye iki çeşit fayda sağlamaktadır. Bu faydalardan ilgili adli makamların peşin yargı ile hareket etmesinin önüne geçerek hakkaniyete uygun bir yargılama faaliyeti gerçekleştirilmesine imkan ve içsel bir koruma sağlamasıdır. Diğer faydası ise toplum nezdinde suçlu damgası yemesinin önüne geçerek dışsal bir koruma sağlamasıdır.²³⁰ Bu sayede kişinin hem iç dünyasında, hem de toplum nezdinde şüpheli veya sanığın onurunun yara alması engellenecek, yani lekelenmesinin önüne geçilebilecektir. Bu anlamda masumiyet karinesinin, lekelenmeme hakkı ile sıkı bir biçimde ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Bir kimsenin suçla itham edilmesi durumunda o kimsenin maddi ve manevi bütünlüğünün, uğrayabilmesi muhtemel zararlara karşı korunması çağdaş bir hukuk devletinin en temel görevlerindedir. Bu bağlamda lekelenmeme hakkının korunması ve geliştirilmesi, insan onurunun korunmasında ekseriyetle önem arz eden bir husustur.²³¹ Lekelenmeme hakkının neyi tanımladığı ve kapsadığı hususunda ne uluslararası, ne de ulusal düzeydeki mevzuatlarda net herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Lekelenmeme hakkının doktrinde ve mahkeme kararlarında yukarıda olduğu gibi bir takım hak ve özgürlüklerle birlikte ele alındığı ve açıklandığı görülmektedir. Elbette tanımlanma noktasında durumun bu denli belirsiz olmasında lekelenme kavramının ve ilişkili kavramların soyut olmasının önemli bir etkisi bulunmaktadır.²³²

İnsan onuru, temel hak ve özgürlükler ve bu kapsamda adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesi gibi hukukun önemli müesseseleriyle ilişkili olan ve üzerinde kavramsal bir netlik olmayan lekelenmeme hakkı çalışmanın bu bölümünde bağlantılı kavramlarla birlikte ele alınarak açıklanacaktır.

3.1 İnsan Onuru

İnsan çeşitli ahlaki ve akli yetilere sahip olup, diğer canlılardan bu noktada ayrılmaktadır. Zira insana kişilik katan ve ona özgür olma imkanı veren özellikler, bu yetiler nezdinde insanda bulunur. Bu anlamda insan onuru kavramının, insanın kişi olarak sahibi olduğu akli ve ahlaki özelliklerin neticesinde dokunulmaz ve kaybedilmez bir öz değeri olduğu

---

²³⁰ AKINCI, (2020), s.186.

²³¹ GÜLSÜN. Ramazan. (2015). İnsan Onuru ve Lekelenmeme Hakkı (Human Dignity and Right not to be Labelled as Criminal), International Journal Of Legal Progress, s.17-42., Cilt:1, Sayı:2, s.18.

²³² BEZGİN, Yüksel Ertürk, (2020), *Soruşturmanın Gizliliği İlkesi Kapsamında Lekelenmeme Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, s.93.

düşüncesine dayandığını söylemek mümkündür.²³³ Ancak tanımlamasını salt bu yolla ve kesin bir dille yapmak olanaksızdır. Öncelikle soyut bir kavram olması ve içinde ki kavramların, yani hem insan kavramının hem de onur kavramının derin boyutlarının olması bu kavramın genel geçer bir tanımını yapmayı zor kılmaktadır.²³⁴ Net bir tanımlama yapmayı zorlaştıran diğer bir durum ise insan onuru kavramının içinde bulunduğu zaman ve topluma göre değişiklik göstermesi olduğunu söylemek mümkündür.²³⁵ Gerçekten de insan onuru kavramını bir ideal olarak ele alınışı oldukça eskilere dayanmasına karşın; hukuksal bir kavram olarak ele alınışı oldukça yenidir.²³⁶ Bu şekliyle de insan onuru kavramının ilk kullanımından bu yana yeni boyutlar kazandığı görülmektedir.

İnsan onuru kavramı soyut, kompleks ve bir deyişte anlaşılacak bir kavram olup,²³⁷ bu sebep insan onuru kavramını tarihsel gelişimiyle ve kavramsal olarak günümüzde hem sözlük anlamıyla hem hukuk metinleri içerisinde ki yer edinişiyile özel olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

3.1.1 İnsan Onuru Kavramının Tarihsel Gelişimi

İnsan onuru, insanın sahip olduğu maddi ve manevi kişiliğine saygı duyulmasına ilişkin en anlamlı ifadelerden birini teşkil eder.²³⁸ Ancak kavramın ifade ettiği anlam, günümüze kadar ki tarihsel yolculuğunda, pek çok değişim ve gelişim geçirmiştir.²³⁹ Yani insan onuru kavramının günümüzde ki yerini elde edişi oldukça uzun bir tarihsel ve siyasal gelişmelerin neticesinde gerçekleşmiştir.²⁴⁰

İnsan onuru kavramının tarihsel gelişiminin kökenlerini eski çağlardaki batı toplumlarında görmek mümkündür.²⁴¹ İnsan onuru kavramının tarihsel gelişimini konu edinmiş doktrinsel metinlere bakıldığında özellikle Eski Yunan ve Roma'da insan onuru kavramının bu bağlamda özel bir yerinin olduğunu söylemek mümkündür.

---

²³³ ARSLAN, (2015), s.156.

²³⁴ BULUT, (2008), s.1-3 ve ARSLAN, (2015), s.157.

²³⁵ ARSLAN, (2015), s.157.

²³⁶ ŞİMŞEK. Oğuz. (1999). *Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, s.1.

²³⁷ DOĞAN. İlyas. (2005). Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.51-59, Cilt:13, Sayı:2, s.56.

²³⁸ DOĞAN, (2005), s.53.

²³⁹ ARSLAN, (2015), s.157.

²⁴⁰ DOĞAN, (2005), s.53.

²⁴¹ LEWIS. Milton. (2007). A Brief History of Human Dignity: İdea and Application, MALPAS, Jeff/ LİCKİSS Norelle (Ed.) *Perspectives on Human Dignity: A Conversation* içerisinde, Springer, s.93.

3.1.1.1 Eski Yunan'da insan onuru

İnsanın sahip olduğu akli ve ahlaki yetiler doğrultusunda, sadece insan olması vasfından kaynaklı bir öz değerinin olması ve diğer canlılardan ayrılması gerektiği, tarihin çok eski dönemlerinden beridir var olan bir düşüncedir.²⁴² Bu olgunun Eski Yunan'da bu düşüncenin izlerini ve etkisini belirgin biçimde görmek mümkün olmakla birlikte sosyolojik değişimlerin çoğunda olduğu gibi burada da bu düşüncenin gelişimi belirli sosyolojik ve ekonomik etmenler neticesinde olmuştur.²⁴³

Milattan önce 5. yüzyılda gerçekleşen ekonomik değişme, Yunanistan'da aristokratik kökenli olmayan yeni bir zengin sınıfının doğmasına sebebiyet vermiştir. Bu yeni zengin sınıfı bilgiye ve bilginin aktarılmasına büyük bir önem vermiş ve bu aktarımın gerçekleştirilebilmesi için gerekli sosyal ortam oluşmuştur. Bu dönemde sosyal olaylarla ilgilenen ve bu doğrultuda insanların hareketlerini düzenleyen, örf ve adet kuralları ve hukuk kurallarını inceleyen, felsefe tarihinde sofistler olarak adlandırılan fikir adamları etkin rol oynamıştır.²⁴⁴ Sofistlerin ve fikir babası Protagoras'ın öğretisine göre insan her şeyin ölçüsüdür.²⁴⁵ Bu bağlamda sofistler insanların doğuştan eşit olduklarını savunmuşlardır. Hatta bu noktada Yunanlılar ve Barbarlar arasında da bir ayrıma gitmemişlerdir. Zira toplum içinde gerçekleşen sınıfsal ayrılmalar ancak insanın ürünüdür ve kalıtıma bağlı eşitsizliklerin ileri sürülmesi kabul edilemezdir.²⁴⁶

Eski Yunan'da insan onuru kavramının gelişiminde ele alınılması gereken diğer bir oluşum ise Helenistik Okullardır. Helenistik Okullar içerisinde insanı merkez alan ve bu bağlamda site devletine bağlı insan anlayışı yerine, insan için devlet anlayışının ön plana çıkarıldığı Epikürcü ve Stoacı okulların insan onuru kavramının gelişiminde özel bir yerleri vardır. Epikürcü Okul anlayışında insan en yüce değer olarak görülmektedir. İnsanı onurlandırabilecek ondan daha yüce başka bir varlığın mevcut olmadığını, insanın tek başına bir amaç olduğu düşüncesi yatmaktadır. Yine Stoacı Okul anlayışında da devletin amaç olmaktan çıkarıldığı, insan merkezli bir anlayışın yattığı görülmektedir. Stoacı Okulun kurucusu olan Zeon devleti barışı sağlamada ki bir araç olarak görmüş.²⁴⁷

---

²⁴² BULUT, (2008), s.3.

²⁴³ Stanford Encyclopedia of Philosophy, (2018), *Ancient Political Philosophy*, Erişim Adresi: <https://plato.stanford.edu/entries/ancient-political/#Aca>, Erişim tarihi: 05 Mayıs 2021.

²⁴⁴ GÜRİZ, Adnan, (2019), '*Hukuk Felsefesi*', Baskı:14, s.144.

²⁴⁵ BULUT, (2008), s.3-4 ve GÜRİZ, (2019), s.145.

²⁴⁶ KURU. Gonca. (2018). Tarihsel Süreçte İnsan Onuruna Kısa Bir Bakış, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.179-208, Cilt:16, Sayı:1-2, s.190.

²⁴⁷ BULUT, (2008), s.4.

İnsanların eşit yaratıldığını ileri sürmüş, hiçbir türlü ayrımcılığı kabul etmemiş ve devlete atfedilen kutsiyeti reddetmiştir. Stoacı okul ileri sürdüğü bu düşüncelerle insana, devlet dışında bir değer atfetmiş ve insanın öz değerine katkı sağlamıştır.²⁴⁸

3.1.1.2 Roma'da insan onuru

Roma'da ceza yargılamasına hakim olan ilkelerden bir tanesi Hümanitas olarak adlandırılan ilkedir. Hümanitas olarak adlandırılan bu ilke akli ve ahlaki eğitim ile iyilik, irade hakimiyeti, şefkat ve diğer kimselere saygıyı ifade etmektedir. Hümanitas ilkesi ile birlikte; sanığın devletin sahip olduğu güce karşı korunması, görevli ve yetkili bir merci nezdinde yargılanması ve sanıklar ile tanıkların işkence görmesinin engellenmesi sağlanmaktadır.²⁴⁹ Hümanitas ilkesinin, Roma dönemi insanların ceza yargılamasına ilişkin bir takım temel haklara sahip olmasında önemli rol oynadığı görülmektedir.

Yine Stoacı okula ait olan insanın doğuştan eşit olduğu ve üstün bir değeri olduğu görüşlerinin, Roma dönemi düşünürleri tarafından da savunulduğu söylenebilir.²⁵⁰ Bu bağlamda Stoacı okul öğretilerinde yetişen bir Roma dönemi düşünürü Marcus Tullius Cicero, düşünme ve muhakeme yeteneğine sahip olan yegane canlının insan olduğunu vurgulayarak, insanın bir onuru olduğunu ve bu onurunda devletin temeli olduğunu savunmuştur.²⁵¹ Ayrıca vurgulamak gerekir ki Cicero yine onuru din, dil, ırk ve herhangi bir sübjektif değere bağlamaksızın, insanların tüm hepsinin salt insan olmasından kaynaklı onura sahip olduğunu ileri sürmüştür.²⁵²

Her ne kadar insan onuru kavramı Cicero'nun tasvirinde onun yalnız doğasından kaynaklanan bir üstün değer şeklinde görünse de, Roma döneminde insan onuru kavramının yalnız bu şekilde kullanılmadığını belirtmek gerekir.²⁵³ Roma Cumhuriyeti döneminde sosyal ve kamusal yaşamın içerisinde yurttaşlar sahip oldukları onuru hareketleriyle ileriye götürebildikleri gibi, yine hareketleriyle kaybedilmesine de sebebiyet verebilmekteydi.²⁵⁴ Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere her ne kadar insan onuru kavramı, Roma dönemi düşünürleri nezdinde her insanın sahip olduğu üstün bir değer

---

²⁴⁸ BULUT, (2008), s.4.

²⁴⁹ TÜRKOĞLU. Halide Gökçe. (2017). *Roma Hukukunda Suç ve Ceza*, Baskı:2, Ankara, s.152.

²⁵⁰ BULUT, (2008), s.5.

²⁵¹ KURU, (2017), s.192.

²⁵² BULUT, (2008), s.5.

²⁵³ KURU, (2017), s.193-194.

²⁵⁴ ŞİMŞEK. Oğuz. (1999). *Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

olarak kabul görse de, sosyal ve kamusal yaşam da insan onuru, salt insan olmaya bağlanmamış veya ilişkili bir durumu ifade etmemiş, yönetim ve halka ait kollektif bir anlayışın ürünü olmuştur.²⁵⁵ Başka bir ifadeyle insan onuru kavramı kendisini Roma dönemi sosyal hayatında, yüksek sosyal statüye sahip bireylere gösterilmesi gereken saygı şeklinde göstermiştir.²⁵⁶ İlk başlarda insanın sosyal yaşantı ve kamusal alanda sahip olduğu konumu ve itibarı onur olarak ifade edilmiş; daha sonrasında ,dünya literatüründe insan onuru kavramını karşılayan dignity ifadesinin kökeni olan, dignitas ifadesi yerini almıştır.²⁵⁷

3.1.1.3 Orta çağda insan onuru

Dinsel düşüncenin ağır bastığı ve her alanı etkilediği orta çağ döneminde, insan onuru kavramı da teolojik düşüncenin ilgi alanına girmiş ve bu etkilenmeden payını almıştır.²⁵⁸ Bununla birlikte elbette ki geniş bir tarihsel dönemi kapsayan orta çağı yalnızca dinsel düşüncenin etkilediğini söylemek doğru olmayacaktır. Orta çağın ayrıca Klasik Yunan felsefesinde ve Romalı düşünürlerden çıkagelen düşünce ve öğretilerden beslendiğini söylemek gerekir. Ancak bu çağı asıl şekillendiren özellikle Hristiyanlık öğretisi nezdinde din, teoloji ve kilise kurumu olmuştur.²⁵⁹ Gerçekten de orta çağ, Hristiyanlığın kendi insan onuru idealini oluşturduğu ve şekillendirdiği bir dönem olarak kendini göstermektedir.²⁶⁰ İnsan onuru kavramına ilişkin orta çağ temelli araştırmaların hepsinin, insan onuru kavramının, yaratıcıya saygı duymak bu bağlamda onun yarattığına saygı duyulması gerekliliği düşüncesinde şekillendiği konusunda hemfikir oldukları görülmektedir.²⁶¹ Bu düşünceye göre insan gerekçesini yaratıcıda bulmaktadır. Bu bağlamda insan yaratıcının bir yansıması olup, bundan kaynaklı olarak insana ilişkin bir değerlendirme yapılacak olduğunda mutlaka yaratıcı merkezli bir değerlendirme yapılmalıdır.²⁶² Yaratıcıyı yeryüzünde ki yansıması olan insana duyulacak saygı, yaratıcıya duyulacak saygı demektir. ²⁶³ Bu anlamda insan onuru yaratıcı temelli bir

---

²⁵⁵ KURU, (2017), s.194.

²⁵⁶ Bayertz. Kurt. (1996). Human Dignity: Philosophical Origin and Scientific Erosion of an Idea. İçerisinde: Sanctity of Life and Human Dignity. Philosophy and Medicine, Cilt: 52.

²⁵⁷ ŞİMŞEK, (1999), s.19.

²⁵⁸ BULUT, (2008), s.6.

²⁵⁹ KURU, (2017), s.195.

²⁶⁰ BULUT, (2008), s.6.

²⁶¹ Dales. Richard C. (1977) A Medieval View of Human Dignity. Journal of the History of Ideas, s. 557–572, Cilt:38, Sayı:4, s. 557–572, Erişim Adresi: www.jstor.org/stable/2708687. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2021.

²⁶² BULUT, (2008), s.6.

²⁶³ DOĞAN, (2005), s.54.

anlayışla şekillenmiştir. Bu anlayış insana ait onurun tanrısal kaynaklı olduğu ve onun bir lütfu olduğu düşüncesini doğurmuştur.²⁶⁴ Bu düşünceyi özellikle Saint Augustinus ve Saint Thomas'ın söylemlerinde açıkça görmek mümkündür.

Saint Augustine'e göre insanın zeka, istenci ve hafızadan oluşan kutsal ruhu, yaratıcının kutsal ruhu ile uyum içerisindedir. İnsan sahip olduğu akıl ve iradeyle, iyi veya kötü olmayı seçer. Eğer ki insan yaratıcıya yönelmişse iyi olmayı seçmiştir. Tam tersi yönde ise kötü olmayı seçmiştir. Yine Saint Thomas'a göre insan özgür ve onur sahibidir. Ancak insan sahip olduğu bu onuru günah işlediği takdirde kaybedebilecektir.²⁶⁵

Her ne kadar Hristiyanlık inanç ve öğretisinin insan onuru kavramı ile yaratıcı ve din arasında sıkı bir teolojik ilişki kurup, bu bağlamda kavram üzerinde ki etkisi yoğun bir şekilde görülse de bu dönemde böyle bir ilişkiyi kuran yalnızca Hristiyanlık inanç ve öğretisi değildir.²⁶⁶ Orta çağ döneminde doğan ve doğduktan sonra hızla yayılan İslamiyet inanç ve öğretisi, Hristiyanlıkta olduğu gibi insanı özel bir konuma koymuştur. İslamiyet inanç ve öğretisinde yer alan tevhit inancına göre insanın temeli birdir ve bu yönüyle tüm insanlar birbiri ile eşittirler.²⁶⁷ İslamiyet inancında insanın onur sahibi olduğu ve bu onurun yine yaratıcı tarafından bahşedildiği ileri sürülerek teolojik bir temellendirme yoluna gidildiği görülmektedir.²⁶⁸

Her ne kadar insan onuru bu çağda dinsel bir zemine oturtulmuşsa da insan onurunun evrenselliği ve insanların eşitliği anlayışı bakımından önemli bir yol kat edilmiştir.

3.1.1.4 Yeni çağda insan onuru

Orta çağ ve daha önceki dönemlerde batıda ki sosyal ve kamusal yaşam içerisinde insan onuru, genellikle insanların toplumda ki statüleriyle bağlıydı. Yani tüm insanlar eşit görülüyor ve toplumda bir statü sahibiyse onurlu bir kişi olarak kabul ediliyordu.²⁶⁹ Yeni çağda ise toplumların özellikle orta çağdan kalma teolojik temelli düşüncelerinde bir takım değişmeler meydana geldi.²⁷⁰ Artık insanlar dinsel konularda bile insan

---

²⁶⁴ ŞİMŞEK, (1999), s.20

²⁶⁵ BULUT, (2008), s.6

²⁶⁶ KURU, (2017), s.195.

²⁶⁷ ARDOĞAN. Recep. (2005). Müslüman Toplumlarında İnsan Hakları ve Demokrasiye Saygıyı Artıracak Bazı İslâmî İlkeler, Değerler Eğitimi Dergisi, s.25-58, Cilt:3, Sayı:9, s.31-32.

²⁶⁸ ARDOĞAN, Recep, (T.Y), *İslam'da İnsan Haklarının Teolojik Değeri*, Erişim adresi: <http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/insanhaklari/262.pdf>. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2021.

²⁶⁹ BULUT, (2008), s.8.

²⁷⁰ KURU, (2017), s.198.

merkezli bir anlayışı benimsiyor, insan merkezli bu anlayış hayatın her alanına yayılıyor ve tüm düşünce sisteminde kapsamlı değişikliklere yol açıyordu.²⁷¹ İnsan onuru kavramı da bu değişikliklerden payına düşeni almış ve insan onuru kavramının sadece belirli bir zümreye ait olduğu ve din veya yaratıcı temelli olduğu düşüncesi yavaş biçimde terk edilmeye başlanmıştır.²⁷²

Rönesansın gerçekleşmesi ile birlikte insan onuru ideali sadece küçük bir gruba ait değildi. Tüm insanlar eşitti ve bu sebeple insan onuru herkesin salt insan olmasından kaynaklı sahibi olduğu bir nitelik olarak görüldü.²⁷³

Thomas Aquinas'ın kişinin doğası gereği özgür olduğunu ve bu kapsam da özgürlüğün kişide kendiliğinden bulunduğunu ileri sürmesi ilk seküler nitelikte ki adım olarak görülmektedir. Bu adımla beraber Gianozzo Manetti ile Giovanni Pico della Mirandola başta olmak üzere bu dönemin hümanist düşünceyi destekleyen filozofları insanın doğumu ile birlikte günahkar olduğu düşüncesinden uzaklaşmış ve Aquinas'ın yolunu takip etmişlerdir.²⁷⁴

Gianozzo Manetti, orta çağa ait teolojik temelli gerekçelere, geliştirmiş olduğu natüralistik argümanlarını da katarak arada orta çağ ile yeni çağ arasında adeta bir köprü oluşturmuştur.²⁷⁵ Gianozzo Manetti teolojik gerekçelerinde yaratıcının yaratmış olduğu diğer tüm canlılardan çok daha üstün olduğu ve insanın, yaratıcının yeryüzünde ki görüntüsü olduğunu ve bu sebeple insanın özel olduğunu ileri sürmektedir. Diğer gerekçelerde ise insan bedeninin mükemmelliğine vurgu yapmaktadır.²⁷⁶

Giovanni Pico della Mirandola, insan onuru kavramını ifade ederken iki boyut ön görmüştür. Bunlardan ilki insanın kendi kendini geliştirebilme iktidarı ve yetisidir. İkincisi ise insanın sahip olduğu bireysel özgürlüktür. Bu bağlamda Mirandola insan onuru ve özgürlük arasında ilişki kuran ilk düşünür olmuştur.²⁷⁷ Aydınlanma döneminin başlangıcıyla birlikte ahlaki ve politik hiyerarşiler bir normatif ideal olması noktasında reddedilmeye başlanmıştır. Başta Fransa, Amerika ve İngiltere olmak üzere batı toplumlarında siyahilerin, Hristiyan olmayanların, kadınların ve soylu olmayanların

---

²⁷¹ KURU, (2017), s.198.

²⁷² BULUT, (2008), s.8.

²⁷³ CHALMERS, Don/ IDA, Ryuchi , (2007), On the International Legal Aspects of Human Dignity, Jeff Malpas/Norelle Lickiss (Ed.), s.158.

²⁷⁴ KURU, (2017), s.199.

²⁷⁵ BULUT, (2008), s.8.

²⁷⁶ KURU, (2017), s.199.

²⁷⁷ BULUT, (2008), s.9.

ahlaki ve politik statüye sahip oldukları belirtilmiştir. Özellikle doğal hukukun laik bir karakter olarak kendini göstermesi bunun en önemli sebebi olmuştur. Antik dönemlerden beri var olan ve orta çağda özellikle din ve kilisenin etkisi altında kalmış olan doğal hukuk 16. yüzyıl ve sonrasında kendini gösteren ve birbirini tetikleyen siyasal, sosyal, ekonomik, bilimsel ve düşünsel gelişmeler neticesinde laik bir görünüme kavuşmaya başlamıştır.²⁷⁸

İnsan onuru kavramına ilişkin en önemli düşünürlerden biri olan Immanuel Kant, insan ve her akıl ve fikir sahibi olan canlıyı araç olarak değil kendi başına bir amaç olarak görmektedir. Ona göre insan yaratıcı tarafından bile bir araç olarak kullanılamayacaktır. Bu durumda ahlak felsefesinin öznesi de insan olacaktır ve bu sebeple kişinin yalnız insan olmasından kaynaklı üstün bir değeri bulunmaktadır.²⁷⁹ Bu sebeple insanın kendiliğinden oluşan bir kutsallığı ortaya çıkmaktadır. Yani başka bir ifadeyle insan bir şey değildir. Bir kişidir. Bu nedenle insanın onur sahibi olması için insan olması haricinde hiçbir şeye ihtiyacı bulunmamaktadır. İnsan bizatihi insan olması sebebiyle onurludur.²⁸⁰

3.1.2 Günümüzde İnsan Onuru Kavramı

İnsan onuru kavramının günlük konuşma dilinde, sosyolojide, psikolojide, felsefede, dinsel görüşlerde ve politikada farklı anlamlarda ve işlevlerde kullanıldığı görülmektedir. Ancak hukuk bilminde, hukuk tarihinde ve felsefesinde insan onuru kavramı çok daha farklı işlev ve anlamlarda kullanılmaktadır.²⁸¹

İnsan onuru dünya tarihinde uzun yıllar teoloji ve felsefe alanında fikirsel tartışmalara konu olmuştur. Ancak hukuk ve politik alanda ön plana çıkmaya başlaması 2. Dünya Savaşının yıkıcı etkileri sonucunda gerçekleşmiştir. Nihayetinde insan onuru kavramı hukuk için vazgeçilmez bir argüman olarak şekillenmiştir. Bu bağlamda insan onuru pek çok yerel ve uluslararası metinde de kendine yer bulmaktadır.²⁸² Bu nedenle insan onuru kavramının iyi biçimde algılanabilmesi ve tespitinin yapılabilmesi, bu şekilde hukukta ki yerinin ve etkisinin iyi şekilde anlaşılabilmesi için, insan onuru kavramının sıkça

---

²⁷⁸ BULUT, (2008), s.9.

²⁷⁹ KANT. Immanuel. (2002). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, (İoanna Kuçuradi Çev.), Baskı:3, s.45.

²⁸⁰ KURU, (2017), s.201-202.

²⁸¹ ÜNVER. Yener. (2008). *Ceza Hukuku Felsefesi Açısından İnsan Onuru ve Mevzuatımız*, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, s.26-27, Erişim adresi: <http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA22-U%CC%88nver.pdf>. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2021.

²⁸² KURU, (2017), s.179.

karıştırıldığı kendisine benzeyen diğer kavramlardan ve hukukun kendisine yüklediği anlam ve işlevlerden farklı olarak günlük konuşma dilinde yüklenen anlamlardan iyi ayırt etmek gerekmektedir.²⁸³

Onur kavramı güncel Türkçe Sözlükte iki farklı anlamı bulunmaktadır. İlk anlamı olarak onur insanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzetinefisi ifade etmektedir. İkinci olarak ta onur başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, şeref, itibarı ifade etmektedir.²⁸⁴ Bu bağlamda daha önce de ifade edildiği gibi insan onurunun gündelik konuşmada farklı anlamda kullanılmaktadır.²⁸⁵ Felsefe sözlüğüne bakıldığı zaman onur kavramı insanın düşünen ve özgür bir yaratılış olması hasebiyle taşıdığı değer, insanın salt insan olmasından kaynaklı değeri olarak tasvir edilmektedir.²⁸⁶

Günlük kullanımda onur sözcüğünün sıkça karıştırıldığı bir takım sözcükler bulunmaktadır. Onur ile karıştırılan ve hatta sözlükte dahi karşılığı olarak verilmiş olan şeref sözcüğü gelmektedir.²⁸⁷ İnsan onuru kavramı antropolojik bir kavram olup, insanın yalnız insan olmasından kaynaklı sahip olduğu bir özelliktir. Onurun, şeref ile bir tutulması durumunda genel geçer ve hatalı bir tanıma ulaşılmış olacaktır.²⁸⁸ Şeref, bir kimsenin sahip olduğu veya sahip olduğu farz edildiği değerine saygı demektir. Bu durumda şerefın, toplumda bulunan değer yargıları doğrultusunda şekillenip, belirlenmesi söz konusu olabilecektir.²⁸⁹ Bu durumda yaptığımız ve yapmadığımız şeylerle insan onuru korunabilecekken, şerefın korunması hususunda başkalarının kişisel etikleriyle bağlılık ve sübjektif bir durum bulunmaktadır. Yani şereflendirilmek başka kimselerin değerlendirme eylemine bağlıdır.²⁹⁰

Yine Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda insan onuru kavramını toplumların kendisine ait olan gelenek ve göreneklere doğrultusunda bir kimsenin saygıya değer olup olmadığına karar vermesinde göz önüne aldığı niteliklerle karıştırmamak gerektiğini vurgulamaktadır. Bu karara göre insan onuru hangi hal ve vaziyette bulunursa bulunsun bir kimsenin sırf insan olmasından kaynaklı sahip olduğu değeri anlatmaktadır. Bu

---

²⁸³ ÜNVER, (2008), s.26-27.

²⁸⁴ Bkz. onur- Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim tarihi 20.05.2021.

²⁸⁵ ÜNVER, (2008), s.26-27.

²⁸⁶ AKARSU. Bedia. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, s.129.

²⁸⁷ KURU, (2017), s.181.

²⁸⁸ EŞELİOĞLU. Rasime. İnsan Onuru ve Biyoetik, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.237-246, Cilt:3, Sayı:1, s.238.

²⁸⁹ KUÇURADİ. İoanna. (2007). *İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları*, Türkiye Felsefe Kurumu, s.73.

²⁹⁰ KURU, (2017), s.181.

anlamda insan onuru kavramı bir davranış çizgisini ifade etmektedir. Bu davranış çizgisinden aşağıda olan bir düşünce, hareket veya davranış insanın sahip olduğu bu değere zarar vererek onu insan olma durumundan çıkaracaktır.²⁹¹

İnsan onuru ile karıştırılan bir diğer kavram ise gurur kavramıdır. Onur bir kimsenin yalnızca insan olmasından kaynaklı sahip olduğu değerdir. Ancak gurur insanın kendisiyle olan ilişkisinde hissedeceği bir duygu olup, insan onuru kavramından oldukça farklı bir anlama gelmektedir.²⁹²

İnsan onuru kavramının, saygı kavramıyla da birbirinden ayrılması gerekmektedir. Zira her ne kadar birbirleriyle yakın bir ilişkisi var gibi gözükse de, bu kavramlar eş anlamlı değildir ve hatta çoğu zaman birinin var olması diğerinin de var olacağı anlamına gelmeyecektir.²⁹³

Her ne kadar insan onuru kavramına yargı kararlarında ve insan haklarını konu edinmiş hukuki belgelerde pek çok defa atıf veya esasında yer verme suretiyle kullanıldığı görülse de, ne yazık ki insan onurunun günümüzde ne karşılaştırmalı hukukta ne de yerel hukukta somut ve net bir tanımı bulunmamaktadır.²⁹⁴ Anayasanın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında kimsenin işkence ve eziyete uğrayamayacağı ve kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayacak bir ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı düzenlenmiştir.²⁹⁵ Anayasa Mahkemesi kararlarında onur kavramından ne anlaşılması gerektiği; insanın hangi hal ve şartlar içinde bulunduğu bakılmaksızın, insanın yalnız insan olmasından kaynaklı sahip olduğu öz değeri şeklinde yorumlanmıştır. İnsan onuru kavramının gelişimi ve bu şekilde anlam kazanması için oldukça uzun bir zaman geçmesi gerekmiştir. Teşhir, dayak, boyunduruk vb. insan onuruyla bağdaşmayacak cezaların kaldırılabilmesi de insan onuru kavramının gelişimi ile mümkün olabildiği.²⁹⁶

Alman literatüründe ‘würde’ olarak ifade edilen insan onuru kavramı Alman Anayasasının²⁹⁷ ilk maddesinde yer almasına ve hem bütün devlet erkinin ona uyması gerektiğini belirtilmesi, hem de insan hakları ve bu bağlamda adaletin temeli olarak kabul edilmesine rağmen yine burada da herhangi bir tanımlama yoluna gidilmediği

---

²⁹¹ Anayasa Mahkemesi Kararı (28 Haziran 2021). E.1963/132 K.1966/29.

²⁹² KURU, (2017), s.182.

²⁹³ ÜNVER, (2008), s.30-31.

²⁹⁴ KURU, (2017), s.179. ve ÜNVER, (2008), s.32.

²⁹⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T.C. Resmi Gazete, 2709, 9 Kasım 1982, m.17 ‘‘Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz’’.

²⁹⁶ KURU, (2017), s.183.

²⁹⁷ Almanya Anayasası (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland), 23 Mayıs 1949.

görülyor.²⁹⁸ Ayrıca belirtmek gerekir ki Alman hukuk doktrininde ki genel olarak kabul edilen görüŖe göre ilgili madde yalnızca bir ilkeyi belirlemekle yetinmemektedir. Ayrıca bir hakkı da simgelemektedir.²⁹⁹ Alman hukuku açısından, insan onuru kavramı, bu yönüyle en önemli kavramlardan ve aynı zamanda en belirsiz kavramlardan biri olarak yer almaktadır.³⁰⁰

Doktrinde ise insan onuru kavramının ne olduğuna ilişkin çeŖitli görüŖler bulunmaktadır. Bu tanımlamalardan en çok kabul gören ise Günter Dürig tarafından ileri sürülen obje formül (Objektformel) doğrultusunda yapılan; eğer ki bir insan savunulabilir yükseklikte bir değere sahip olan yalın bir obje seviyesine getirilebilirse insan onurunun ancak o zaman söz konusu olabileceği tanımıdır.³⁰¹ Dürig insan onuru kavramını negatif nitelikli bir tanımlama yapmış ve hukuki zeminini oluŖturmaya çalışmıştır. Obye formülü Kant'ın insanın sadece bir araç olarak kabul edilemeyeceği, aksine her zaman bir amaç olarak nitelendirilmesi gerekliliğine dayanmaktadır. Bu etik temel üzerinde bir insanın obje, araç ve temsil edilebilir bir büyüklük haline getirilmesinin, bir aŖađılanma ve onurun ihlali olarak tanımlamıştır. Alman Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu birçok kararında obje formülünden yararlanılmıştır.³⁰²

Eric Hilgendorf, insan onuru kavramını, hümanizm geleneğinde ki doğuŖtan gelen ve devredilmesi mümkün olmayan öz değerin yansıması olarak ileri sürmüş ve kavramın bir takım sübjektif haklara yayılarak ilgili hakların bütün bir Ŗekilde ‘‘sübjektif haklar takımı’’nı oluŖturduđunu belirtmiştir. Hilgendorf bu kapsamda sübjektif hakları maddi yönde asgari geçinme iradı hakkı, Ŗahsiyetini otonom bir Ŗekilde geliŖtirme hakkı, fikri ve ruhi dokunulmazlık hakkı, aŖırı derecede azaptan korunma hakkı, kendi hakkında bilgi verme özerkliği hakkı, hukuki eŖitlik hakkı ve asgari saygı hakkı olmak üzere toplam 7 hak olacak biçimde belirtmiştir.³⁰³

---

²⁹⁸ Alman Anayasası (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) m.1 ‘ (1) İnsanın onur ve haysiyeti dokunulmazdır. Tüm devlet erki ona saygı göstermek ve onu korumakla yükümlüdür. (2) Alman Milleti, bu nedenle dokunulmaz ve devredilmez insan haklarını, yeryüzünde her insan topluluğunun, barışın ve adaletin temeli olarak kabul eder. (3) AŖađıda belirlenen temel haklar, yasama, yürütme ve yargı organlarını doğrudan doğruya bağlar.’’

²⁹⁹ VARDAR. Çiğdem. İnsan Onurunun Anayasal Düzende Korunması, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.105-114, Cilt:2, Sayı:1.

³⁰⁰ ÜNVER, (2008), s.32.

³⁰¹ ÜNVER, (2008), s.33.

³⁰² ÖZDEM. Berk Hasan. (2019). Alman Anayasacılığında İnsan Onuru Kavramı, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s.241-289, Cilt:18, Sayı:1, s.263-265.

³⁰³ KURU, (2017), s.182-183.

İnsan onuru kavramı nezdinde öğretilerde ki diğer yaklaşımlara genel olarak bakıldığında ise “kişilik haklarının vazgeçilemez ve devredilemezliği” ile “kendine özgü değeri olan, kendine özgü yapısı olan, insanın doğasında bulunan önemli şey” tanımlamaları üzerinde durulduğu görülmektedir.³⁰⁴

Günümüzde insan onuru kavramı, insanın insan olarak hem içsel, hem de nesnel değerinin karşılığı olarak kabul görmektedir. Bu nedenle insan onuru kavramının, kişiyi başka kimselere karşı ileri sürebileceği insan hakları ile aynı doğrultuda olduğu düşünülür. Özellikle bu düşüncenin etkisi insan haklarının meşrulaştırılması noktasında kendisini gösterir. Örneğin Birleşmiş Milletler belgelerine bakıldığında bu etkiyi pek çok defa açıkça görmek mümkündür. Gerçekten de insan haklarının meşrulaştırılması ve bu anlamda hukuki bir zemine oturtulması noktasında, insan onuru kavramına başvurulduğu görülmektedir. Her ne kadar bu belgelerde de insan onuru kavramının ne olduğuna ilişkin kesin bir tanımlama mevcut olmasa da bu durumun kasıtlı olarak yapıldığı düşünülmektedir. Zira Birleşmiş Milletlere üye; kültürü, tarihi, şart ve koşulları birbirinden farklı birçok ülkenin olması hasebiyle net bir tanımlama yapmanın uzlaşma noktasında zorluk yaşatabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.³⁰⁵

İnsan onuru kavramının Birleşmiş Milletler belgelerinde ki yeri ve önemi kapsamında 1945 tarihli Birleşmiş Milletler Antlaşmasının giriş bölümünde insan onuruna verdiği değer göze çarpmaktadır. Giriş metni “ Biz Birleşmiş Milletler halkları Bir insan yaşamı içinde iki kez insanlığa tarif olunmaz acılar getiren savaş felaketinden gelecek kuşakları korumaya, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların ve büyük uluslarla küçük ulusların hak eşitliğine olan inancımızı yeniden ilan etmeye, adaletin korunması ve antlaşmadan doğan yükümlülüklerle saygı gösterilmesi için gerekli koşulları yaratmaya... karar verdik” şeklinde antlaşmanın amacı ve niyeti göstergesi olarak nitelendirilebilecek bu bölümünde insan onuruna olan inanç vurgulanmaktadır.³⁰⁶ Yine İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 1. maddesinde “ Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.” denilmek suretiyle insan onuru kavramına atıf

---

³⁰⁴ ÜNVER, (2008), s.33.

³⁰⁵ KURU, (2017), s.186. ve SENSEN. Oliver. (2011). Human dignity in historical perspective: The contemporary and traditional paradigms, European Journal of Political Theory, s.71-91, Cilt:10, Sayı:1, s.71.

³⁰⁶ Birleşmiş Milletler Antlaşması, 26 Haziran 1945, Erişim Adresi: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf.

yapıldığı görülmektedir.³⁰⁷ Ayrıca belirtmek gerekir ki insan onuru kavramına yer veren Birleşmiş Milletler belgeleri yalnızca bu belgelerle sınırlı değildir. Birleşmiş Milletlere ilişkin birçok belgede bu kavrama rastlamak mümkündür.

Uluslararası mecrada, insan onuru kavramının mevzu bahis olduğu belgelerden bir diğeri de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'dir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesi "Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."³⁰⁸ demek suretiyle kimsenin onur kırıcı işlem ve cezaya maruz bırakılmayacağını düzenlemiştir.³⁰⁹ Yine İnsan Hakları Ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye ek, ölüm cezasının her durumda kaldırılmasına dair 13 numaralı protokolün giriş bölümünde yer alan " Demokratik bir toplumda herkesin yaşama hakkının temel bir değer olduğu ve ölüm cezasının kaldırılmasının bu hakkın korunmasında ve tüm insanların sahip olduğu onurun tanınmasında büyük önem taşıdığı inancıyla" metnin insan onuru kavramının bir kez daha zikredildiği görülebilmektedir.³¹⁰

Yukarıda yer alan tüm bu bilgiler ışığında insan onuru kavramı insan haklarının temelini oluşturduğu görülmektedir. Bu kapsamda insan haklarının ihlali, insan onurunun da ihlali anlamına gelebilecektir. Ancak bu durumun iki boyutluluğunun farkına varmak gerekir. İnsan hakkı var olan bir şeyi belirtirken, insan onuru kavramı olması gereken durumu ifade etmektedir. Her ne kadar insan onuru kavramına ilişkin net bir tanımlama bulunmasa da, kavramın güçlü etki ve yansımaları da yadsınamayacaktır. Zira bu noktada birçok hukukçunun da insan onuru kavramının genel geçer bir tanımını yapmak ve kapsamını belirlemek yerine, somut vaka üzerinde gerçekleşen bir insan onuru ihlali olup olmadığını belirleme yoluna gittiğini söylemek gerekir.³¹¹ Gerçekten de kavram birçok anayasa ve uluslararası belge de yer almasına karşın, bu metinlerde de herhangi bir tanımlama yoluna gidilmemiştir.³¹² Kanaatimizce insan onuru kavramının evrensel bir nitelik taşıması, kabul edilebilirlik açısından kısmi bir belirsizliği anlaşılabilir kılarsa da, kavramın gerek uluslararası hukukta, gerekse yerel hukukta oldukça güçlü bir yerinin olması ve bu boyutuyla, yukarıda görülebileceği üzere, uluslararası metinler, anayasalar, kanunlar vb. pek çok hukuki argümanı derinden etkilemesi hasebiyle bu denli belirsizliği

---

³⁰⁷ İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, 10 Aralık 1948, Erişim adresi: <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyanamesi-1.pdf>.

³⁰⁸ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 4 Kasım 1950.

³⁰⁹ ARSLAN, (2015), s.160.

³¹⁰ Ölüm cezasının her durumda kaldırılmasına dair 13 numaralı protokol, 3 Mayıs 2002.

³¹¹ ÜNVER, (2008), s.33.

³¹² ÖZDEM, (2019), s.241

kabul edilebilirlikten uzaklaştırmaktadır. Somut olay nezdinde gerçekleştirilen değerlendirme faaliyetinde insan onurunun en azından asgari kapsam ve çerçevesini çizmek gerekir. Bu sınırları belirlerken Alman Anayasa Mahkemesinin de pek çok kararında kullanmış olduğu obje formülünün 4 özelliğinden yararlanılması mümkündür. Birincisi insan onuru kavramı temelini doğal hukukta bulur ve etik değerın anayasa tarafından kabulüdür. İkincisi insan onuru kavramı, obje formülü nezdinde “ objektif hukukun en yüksek anayasal prensibi” ve “ haklara sahip olma hakkı” olarak tanımlanır. Üçüncüsü temel hakların ölçülülük ve sınırlanabilirlik kapsamında değerlendirilmesi mümkünken, insan onuru kavramının bu açıdan değerlendirilmesi mümkün değildir. Son olarak insan onurunun değerlendirilmesi, nesnel bir hukuk kuralının insan hareketleriyle ihlal edilmesi nezdinde gerçekleşir ve kavrama bir kimseye obje olarak saygısızlık edildiği zaman başvurulur.³¹³

İnsan onuru kavramı, üzerinde en çok tartışılan kavramlardan biridir. Gün geçtikçe insan onuru kavramının algılanması noktasında, içerik ve kapsam olarak değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir.³¹⁴ Kavramın derinliği ve önem derecesi itibarıyla bu gayet anlaşılır bir durum olup, çalışmalara devam edilmesi aslında bir gerekliliktir. Zira insan onuru aslında insanlığın atmış olduğu her adımda ona eşlik etmelidir. Immanuel Kant’ın bu noktada insan onuruna ilişkin açıklaması ise oldukça manidardır. “Gerçi insan pek de kutsal değildir, ama onun kişisinde insanlık onun için kutsal olmalıdır.”³¹⁵

3.2 Adil Yargılanma Hakkı

Temel insan haklarından biri olan ve adaletin gerçekleştirilmesi noktasında bir ideal olan Adil Yargılanma Hakkı, özellikle silahların eşitliği ilkesi kapsamında Magna Carta’ya kadar uzanmaktadır.³¹⁶ Resmileşmesi Magna Carta Libertatum ve Habeas Corpus Act gibi belgelerle gerçekleşen insan haklarının ve bu kapsamda adil yargılanma hakkının tarih boyunca önemi artmıştır.³¹⁷ Bu bağlamda adil yargılanma hakkı kökenlerini çok eski dönemlerde bulsa da, uluslararası bir metinde yer alması ancak 1948 tarihinde ilan

---

³¹³ ÖZDEM, (2019), s.265.

³¹⁴ ÜNVER, (2008), s.33.

³¹⁵ KANT, Immanuel. (1999). *Pratik Aklın Eleştirisi*, (Gertrude Durusoy, Mete Tunçay, Oruç Aruoba, İoanna Kuçuradi, Çev.), Türkiye Felsefe Kurumu.

³¹⁶ TANNER, Fahri Gökçen. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s.25.

³¹⁷ TAKCI, Tuğçe. (2017). *Türk Ve Avrupa Hukukunda Temel Hak Boyutuyla Adil Yargılanma Hakkı*, s.5.

edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesinde olmuştur.³¹⁸ Özellikle 2. Dünya Savaşı neticesinde büyük yaralar alan Avrupa ülke ve halkları nezdinde insan hakları daha da önem kazanmıştır. İnsan hakları ve bu kapsamda adil yargılanma hakkının uluslararası metinlerde düzenlenmesi, insanların ve insanlığın tekrar bu hak ihlallerine ve büyük zararlara maruz kalmaması gerekliliği düşüncesi nezdinde gelişip, gerçekleşmiştir. İlk olarak bu düşünce bağlayıcılığı olmayan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'nin ilan edilmesi şeklinde sonuç vermiş olup, daha sonrasında bağlayıcılığı ve denetim mekanizması olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi neticesinde etkinliğini bir kez daha arttırmıştır.³¹⁹

Türk Anayasasında, adil yargılanma hakkının ilk defa açık bir şekilde vurgulanması 2001 yılında olmuştur. Gerçekleşen Anayasa değişikliği neticesinde 36. maddeye eklenmiş ve ‘‘ Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.’’ denilmek suretiyle bu hakka herkesin sahip olduğu ifade edilmiştir.³²⁰ Her ne kadar adil yargılanma hakkının açık olarak ifade edilmesi 2001 yılında gerçekleşmiş olsa da hak arama özgürlüğü madde başlıklı bu madde ve bu maddenin gerçekleşmesi noktasında tamamlayıcı vasfa sahip diğer anayasal güvenceler daha önceleri de uygulanmıştır. Hatta 2001 yılı öncesi Anayasa Mahkemesi kararlarına bakıldığında zaman bu güvencelerin, hukuk devleti olma noktasında temel öğeler olarak kabul edildiği görülmektedir.³²¹ Yine günümüzde de Anayasa Mahkemesi kararlarında adil yargılanma hakkının gerçekleştirilmesini, hukuk devleti olmanın temel öğelerinden biri olarak görmektedir.³²²

2.2.1 Adil Yargılanma Hakkının Kavramsal Çerçevesi

Adil yargılanma hakkı, insan haklarının ulusal kişiliğini terk etmesi ve evrensel bir nitelik kazanması doğrultusunda hem ulusal hem de uluslararası argümanlarda kendine yer bulmuş bir hak ve hukuk devleti olma yolunda gerçekleştirilmesi gereken en önemli ilkelerden bir tanesidir. Adil yargılanma hakkının; adil, yargılamak ve hak olmak üzere üç hukuki terimi bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Bu anlamda adil yargılanma

---

³¹⁸ TANER, (2019), s.25.

³¹⁹ TAKCI, (2017), s.5.

³²⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T.C. Resmi Gazete, 2709, 9 Kasım 1982, m.36.

³²¹ Anayasa Mahkemesi Kararları E. 1992/8, K. 1992/39, E. 2001/4, K. 2001/332.

³²² İNCEOĞLU, Sibel. (2018). *ADİL YARGILANMA HAKKI Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 4*, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, s.1 ve Anayasa Mahkemesi Kararları E. 2017/21, K. 2020/77, E. 2004/25, K. 2008/42, E. 2019/89, K. 2021/10.

hakkının kavramsal çerçevesinin çizilebilmesi için bu kavramların açıklanması gerekmektedir. Elbette bu kavramlar kendi başlarına ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturabilecek derinliktedir. Bu sebepten dolayı bu bölümde çalışmanın kapsamı dışına çıkılmaması amacıyla kelimelerin tarihsel ve felsefi boyutundan ziyade yalnızca sözlük anlamları üzerinde durularak açıklanması yoluna gidilecektir.

Adil kavramı, Arapça kökenli bir kelime olup, ‘‘adl’’ kelimesinden dilimize geçmiştir.³²³ güncel sözlükte ‘‘ Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli’’ şeklinde tanımlanmaktadır.³²⁴ Tanımlamada sıkça tekrara konu olmuş adalet kavramını toplumsal kuralların ulaşmayı hedeflediği nihai ideal olarak değerlendirmek mümkündür.³²⁵ Bununla birlikte adalet kavramının ne olduğu hususuna ise net bir cevap verebilmek mümkün değildir. Gerçekten de adalet kavramı; hukuk dünyasında en çok tartışılan, farklı görüş ve yaklaşımlara konu olmuş kavramlardan bir tanesidir.³²⁶

Yargılamak kavramı güncel Türkçe sözlükte ‘‘ Yargıç, bir karara varmak için davalı ile davacıyı dinleyerek sonuca varmak.’’ şeklinde tanımlanmıştır.³²⁷ Bu tanımlamayı biraz daha açmak gerekmektedir. Devlet olmanın üç unsuru bulunmaktadır. Bunlar millet, ülke ve egemenlik unsurudur. Devletin sahip olduğu egemenlik yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üç kuvvet şeklinde dışa vurur.³²⁸ Anayasanın 9. maddesi ‘‘ Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.’’ şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre yargı yetkisi mahkemeler tarafından yerine getirilecektir. Yargı fonksiyonunu tanımlarken, hem maddi ölçütten hem de şekli organik ölçütten yararlanılması gerekmektedir. Bu kriterlere göre yargı fonksiyonu, hukuki uyumsuzlukların ve aykırılık iddialarının bağımsız mahkemeler nezdinde kesin biçimde çözümlenmesi ve karar verilmesi faaliyeti şeklinde tanımlanabilecektir.³²⁹ Elbette mahkemeler yürüttükleri yargılama faaliyetlerinde yerel ve uluslararası hukuk kurallarına uymak zorundadırlar. Bu durumda adil yargılama kavramının ne olduğu hususuna

---

³²³ ÖZDEMİR. İlhan. (2020). *Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, s.3.

³²⁴ Bkz. Adil-www.sozluk.gov.tr, Erişim tarihi: 26 Haziran 2021.

³²⁵ TUNCAY. Azizcan. (2018). Adalet Nedir?, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.199-238, Cilt:13, Sayı:171-172, s.200.

³²⁶ GÜRİ. Adnan. (2003). *Adalet Kavramı Üzerine*, Hayrettin Ökçesiz (Ed.), Muğla Üniversitesi Felsefe Günleri içinde (s.19-33), İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul.

³²⁷ Bkz. Yargılamak-www.sozluk.gov.tr, Erişim tarihi:26 Haziran 2021.

³²⁸ GÖZLER. Kemal. (2020). *Devletin Genel Teorisi*, Baskı:10, s.86.

³²⁹ ATAR. Yavuz. (2019). *Türk Anayasa Hukuku*, Baskı:13, s.303.

mevzuat çerçevesinde bir yaklaşım ile çözüm bulmak gerekecektir. Bu bağlamda adil yargılama mahkemeler nezdinde hukuki uyuşmazlık ve aykırılık iddialarının çözümü ve karar verilmesi faaliyetinin, yerel ve uluslararası hukuk normlarına uygun biçimde yürütülmesi olarak tanımlanabilecektir.

Adil yargılama hakkı kapsamında açıklanması gereken kavramlardan bir diğeri hak kavramıdır. Hukukun en temel kavramlarından bir tanesi olan hak kavramı Arapçadan dilimize geçmiştir. Hak kavramının ne olduğu hususuna ilişkin hukuk tarihinde çeşitli görüşler mevcut olmakla birlikte bugün en çok kabul edilen karma teoridir. Bu teoriye göre hak kavramı, hukuken korunan ve bu korunmadan sahibine yararlanma yetkisi veren menfaati ifade etmektedir.³³⁰ Tanımlamaya göre hakkın üç temel unsuru bulunmaktadır. Birincisi hakkın varlığından bahsedilebilmesi için kişinin menfaati bulunması gerekmektedir. İkinci unsur kişi sahip olduğu bu menfaatin meşru olması, yani hukuk tabanında kabul edilerek, korunması gerekmektedir. Üçüncü ve son unsur ise kişinin ait bulunduğu hukuk düzeninin, hakkın sahibi bulunan kişiye bu menfaatten yararlanma yetkisi vermiş olması gerekmektedir.³³¹ Bu halde adil yargılanma hakkı, kişinin içinde bulunduğu, mahkemeler nezdinde hukuki uyuşmazlık ve aykırılık iddialarının çözümü ve karar verilmesi faaliyeti sürecinin, yerel ve uluslararası hukuk normlarına uygun biçimde yürütülmesini isteyebilmesi ve muhakeme sürecinin buna uygun olma gerekliliği şeklinde tanımlanması mümkün olacaktır.

3.2.2 Adil Yargılanma Hakkının Kapsamı

Adil yargılanma hakkı hem Anayasada hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde düzenlenmiş ve hukuk devleti idealinin gerçekleştirilebilmesi açısından en önemli haklardan bir tanesidir. Adil yargılanma hakkının kapsamı noktasında ilk olarak açıklanacak husus kimler açısından geçerli olacaktır. Hem Anayasanın 36.maddesine hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesine bakıldığında bu hakkın herkes açısından geçerli olacağı belirtilmiştir. Bu anlamda adil yargılanma hakkının muhtevasında barındırdığı hak ve güvenceler gerçek kişiler, tüzel kişiler ve kişi topluluklarınca ileri sürülebilecektir.³³² Özel hukuk tüzel kişileri bizzat kendi hakları

³³⁰ ANTALYA. Osman Gökhan/ TOPUZ. Murat, (2019). *Medeni Hukuk*, Baskı:3 ,s.146.

³³¹ KAYIHAN. Şaban/ ÜNLÜTEPE. Mustafa. (2019). *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri*, Baskı: 4, s.225.

³³² TEZCAN. Durmuş/ ERDEM. Mustafa Ruhan/ SANCAKDAR. Oğuz/ ÖNOK. Rıfat Murat. (2021). *İnsan Hakları El Kitabı*, Baskı:9, s.316.

bakımından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunabileceklerdir. Hakkında suç isnadı bulunan kişinin durumunda ise, adil yargılanma hakkının ihlali neticesinde suç isnat edilen kişinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru hakkı bulunmaktayken katılan, mağdur, bilirkişi ve tanıkların bu hakkı bulunmamaktadır.³³³

Adil yargılanma hakkının muhtevasında barındırdığı hakların açıklanmasına geçmeden önce, bu hakkın hangi yargılama türlerinde mevcut olduğunun da açıklanması gerekmektedir. Anayasanın 36. maddesinin birinci fıkrası herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğunu belirtmekle ve birtakım bu hakla bağlantılı hakların kabulüyle birlikte adil yargılanma hakkının kapsamının ne olduğu hususunun açıklaması yapılmamıştır. Bu sebeple adil yargılanma hakkının hem yargılama türleri bakımından hem de muhtevasında barındırdığı haklar bakımından kapsamı belirlenirken Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.maddesine başvurulması gerekecektir.³³⁴ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin birinci fıkrası ‘’ Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir³³⁵...’’ şeklinde düzenlenmekle adil yargılanma hakkının ‘’medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar’’ ve ‘’ cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası’’ konularında geçerli olacağı belirtilmiştir.³³⁶ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 6. maddede geçen bu iki bölümden nelerin anlaşılması gerektiği konusunda yorum yaparken sözleşmeye taraf ülkelerin tümüne uygulanmasını kolaylaştıracak biçimde otonom kavramlar kullanmıştır. Bu bağlamda medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ile cezai alan otonom birer kavram olup ulusal değerlendirmeden bağımsız bir görünüme sahiptir.³³⁷ Yine Anayasa Mahkemesi nezdinde yapılan incelemelerde bu hakkın yargılama türlerine göre uygulanıp uygulanmaması noktasında, pek çok yargılama türünü adil yargılama hakkı kapsamında değerlendirmiştir.³³⁸ Yukarıda ki verilen bilgiler ışığında adil yargılanma hakkı, kamu ve özel hukuk yargılamalarında uyulması gereken bir hak ve ilke olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

³³³ TAKCI, (2017), s.16.

³³⁴ ÇELİK. Abdullah. (2014). *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi, Anayasa Mahkemesi Araştırma ve İçtihat Birimi (Ar-İç)*, Ankara, Baskı:1, s.9

³³⁵ Avrupa İnsan Hakları Sözleşme m.6/1

³³⁶ ÇELİK, (2014), s.9

³³⁷ TAKCI, (2017), s.18

³³⁸ ABİB. ÇELİK, (2014), Adil Yargılanma Hakkı Rehberi, s.13-17

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda adil yargılanma hakkının uygulanması noktasında medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ve cezai alan olmak üzere iki ana bölüm olduğu görülmektedir. Adil yargılanma hakkının gerçekleştirilmesi kapsamında, kamu ve özel hukuk alanlarında uygulanacak ortak hak ve ilkeler olduğu gibi yalnızca suç isnadının hükme bağlandığı yargılamalarda uygulanacak hak ve ilkeler mevcuttur.³³⁹

Kamu ve özel hukuk alanına uygulanacak hak ve ilkeleri genel olarak; mahkeme hakkı, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemelerde yargılanma hakkı, hakkaniyet uygun yargılama hakkı, hukuki kesinlik, hukuki belirlilik, bariz takdir hatası ve açık keyfilik ve aleni yargılama, makul sürede yargılanma hakkı ve aleni hüküm hakkı şeklinde saymak mümkündür.³⁴⁰

Yalnızca suç isnadının karara bağlanması davalarında uygulanacak hak ve ilkeler ise genel olarak; masumiyet karinesi ve suçla itham edilen kişilerin asgari sahip olduğu haklar olarak isimlendirilebilecek suçlamalar hakkında bilgilendirilme hakkı, gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olabilme hakkı, bizzat savunma ve müdafiden yararlanabilme hakkı, tanık dinletme, hak eşitliği ve tanığı sorgulama hakkı ve ücretsiz tercüman hakkı şeklinde sayılabilir.³⁴¹

Elbette adil yargılanma hakkının sağlanabilmesi açısından gereklilik arz eden en temel unsur ise yasayla kurulmuş olan, bağımsız ve tarafsız mahkemeler nezdinde kişi veya kişilerin yargılanmasının sağlanması olacaktır.³⁴²

3.3 Masumiyet Karinesi

Masumiyet karinesi, suç isnat edilen bir kimsenin, gerçekleştirilen adil bir yargılama faaliyeti neticesinde suçluluğuna ilişkin kesin bir hüküm verilene kadar suçlu sayılmaması gerektiğini ifade eden bir hak ve karinedir. Bu bakımdan masumiyet karinesi, hukuk sistemlerinde merkezi öneme sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁴³ Ancak bu duruma karşılık masumiyet karinesinin anlam ve kapsamına

---

³³⁹ İNCEOĞLU, (2018).

³⁴⁰ ABİB. İNCEOĞLU, Sibel, (2018), ADİL YARGILANMA HAKKI Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 4 ve ÇELİK, Abdullah, (2014), Adil Yargılanma Hakkı Rehberi.

³⁴¹ ABİB. ÇELİK, Abdullah, (2014), Adil Yargılanma Hakkı Rehberi.

³⁴² ERTÜRK. Eray. (2020). *Lekelenmeme Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.86-87.

³⁴³ TANRIVERMİŞ. Atilla. (2021). *Lekelenmeme Hakkı*, Baskı:1, s.34.

ilişkin bir fikir birliği olduğundan söz etmek pek mümkün gözükmemektedir.³⁴⁴ Mukayeseli hukukta, ceza usulü bakımından, sistemler incelendiğinde amaç ve ilkelere ilişkin bir birlik olmakla birlikte, araçlar açısından bu şekilde bir birlikten söz edilememektedir. Örnek olarak Avrupa kıtasında ki uygulanan ceza hukuku sistemlerinde, masumiyet karinesinin uygulanmasına yönelik bir fikir birliği olduğu gözükmekle birlikte, bu karinenin uygulanması esnasında teknik bir takım özelliklerin ve bu anlamda ekseriyetle hakim in ve tarafların rollerinin ülkeden ülkeye, sistemden sisteme değiştiği görülmektedir.³⁴⁵

3.3.1 Masumiyet Karinesinin Tarihçesi ve Hukuki Belgelerde Yer Edinişi

Masumiyet karinesinin tarihçesine bakıldığında, kavramsal olarak ilk defa 26 Ağustos 1789 tarihinde yayınlanan Fransız Kişi ve Vatandaş Hakları Bildirgesinde yer aldığı görülmektedir. Bu tarihten sonra özellikle Fransız İhtilalinin yoğun etkisi ile birlikte tüm ülkelerin hukuk sistemlerine , yerel ve uluslararası hukuk metinlerine yayılmıştır. Bu anlamda masumiyet karinesinin yer aldığı uluslararası metinlere Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi m.26³⁴⁶, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi m.11/1³⁴⁷, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı m.6/2³⁴⁸, Kopenhag Belgesi³⁴⁹ ve daha niceleri örnek olarak gösterilebilir.³⁵⁰ Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de, hakkında suç isnadı bulunan bir kimsenin yasaya uygun biçimde suçluluğu kanıtlanana kadar masum kabul edileceği düzenleme altına alınmıştır.³⁵¹

Mevzuatımıza bakıldığında da masumiyet karinesinin anayasal güvence altına alındığı görülmektedir. Anayasanın 38. maddesinin 4. fıkrasındaki düzenlemeye bakıldığında ‘‘Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz’’ şeklinde düzenlenmiş

---

³⁴⁴ FERGUSON. Pamela R. (2016). *The Presumption Of Innocence And Its Role In The Criminal Process*, Criminal Law Forum, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10609-016-9281-8.pdf>, Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2021.

³⁴⁵ TANRIVERMİŞ, (2021), s.34.

³⁴⁶ Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi m.26, ‘‘ Kendisine bir suç isnadı yapılan herkes, isnadın yargı yerince ispatına kadar masum sayılır.’’

³⁴⁷ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi m.11/1, ‘‘ Bir suç işlediği iddiasıyla ilgili olarak sanık olan herkes, savunması için kendine gerekli bütün güvencelerin sağlanmış olduğu açık bir yargılama sonucunda, yasaya göre suçluluğuna hükmedilmedikçe masum sayılır.’’

³⁴⁸ Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı m.6/2, ‘‘ Yetkili yargı organınca suçluluğu hükmen tespit oluncaya kadar herkesin masum sayılma hakkı vardır.’’

³⁴⁹ Kopenhag Belgesi, ‘‘ Hiç kimse, suçun unsurlarını açık olarak tanımlayan bir yasayla öngörölmüş olmadıkça, bir suç işlediği iddiasıyla suçlanamaz, yargılanamaz ve suçlu olarak ilan edilemez. Herkes, suçluluğu yasaya uygun olarak ispatlanmadığı sürece masum sayılır.

³⁵⁰ ULUTÜRK. G. Hande. (Aralık 2018). Suçsuzluk Karinesi, s.63-122, Cilt:13, Sayı:171-172, s.64

³⁵¹ FERGUSON, (2016), s.132.

olduğu görülmektedir. Bu kapsamda anayasanın ilgili 38. maddesiyle birlikte masumiyet karinesi anayasal zeminde kabul edilmiş olup, karine anayasal güvence altına alınmıştır.³⁵²

Yine belirtmek gerekir ki masumiyet karinesinin hem uluslararası hukukta, hem de yerel hukuklarda kabul görmesi yukarıda anlatılanla sınırlı değildir. Günümüzde hem bir hak, hem de bir karine olarak masumiyet karinesi tüm dünya ülkelerince kabul edilmiş temel hukuki ilkelerden bir tanesidir.³⁵³ Bu anlamda ceza hukuku sistemleri, masumiyet karinesinin uygulanmasına yönelik teknik detaylarda farklılıklar gösterse de, yukarıda görülebileceği üzere, hukuk ve insanlar için masumiyet karinesinin anlam ve önemi göz önüne alındığında elbette temel noktada ortak bir gayenin amaçlandığını söylemek mümkün olacaktır.³⁵⁴

3.3.2 Masumiyet Karinesinin Önemi

Devletin, sahip olduğu egemenlik unsurunu gerçekleştirmede araç ve güçlerden bir tanesi olan yargı erkini kullanması suretiyle suç isnadı altında bulunan kişiyi yargılaması esnasında, ilgili kişi devlete karşı daha güçsüz bir pozisyonda bulunmaktadır. Bu anlamda masumiyet karinesi güçsüz pozisyonda bulunan suç isnadı altındaki kişiyi adeta koruma işlevi görür. Bu bakımdan masumiyet karinesi hukuk devleti idealini gerçekleştirmede modern ceza hukuku sistemlerinin vazgeçilmez bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁵⁵ Yaygın olarak masumiyet karinesine atfedilen değerlerden bir tanesi de suç isnadı altında bulunan kimseyi, hukuksuz ve yanlış yargılamaya karşı korumak suretiyle yargılamada doğru sonuca ulaşılmasına olanak sağlamasıdır.³⁵⁶ Atfedilen bu değeri destekler biçimde bir örnek olarak 1935 yılında İngiltere de gerçekleştirilen Woolmington v DPP davası ele alınabilir. Genel olarak davayı yöneten İngiliz hakim, duruşma jürisine kişinin suçu işlediği yönünde bir belirsizlik olması durumunda kişinin idamına karar verilmesinin gerektiği konusunda bir direktif vermiştir. Lordlar kamarasının temyiz üzerine verdiği ve bu hareketi yanlış yönlendirme olarak kabul ettiği ‘‘ İngiliz Ceza Hukukunda her zaman görülecek bir altın iplik vardır ki, o da kovuşturmanın tutuklunun suçunu kanıtlama görevidir...’’ kararı masumiyet karinesinin

---

³⁵² YENİSEY/ NUHOĞLU, (2019), s.81-82.

³⁵³ ULUTÜRK, (Aralık 2018), s.66.

³⁵⁴ TANRIVERMİŞ, (2021), s.34.

³⁵⁵ ULUTÜRK, (Aralık 2018), s.68.

³⁵⁶ FERGUSON. (2016). s.133. ve TADROS. Victor/ TIERNEY. Stephen. (Mayıs 2004). The Presumption of Innocence and the Human Rights Act, The Modern Law Review, s.402-434, Cilt:67, Sayı:3, s.402.

önemi üzerine sıkça alıntılanmıştır.³⁵⁷ Bu davada da görüleceği üzere masumiyet karinesi, güçsüz bir konumda bulunan suç isnadı altında ki kişiyi yargı erkine karşı korumuş ve suçluluğu kanıtlanamamışken suçlu gibi cezalandırılmasının önüne geçmiştir. Burada üzerinde durulması gereken diğer bir husus ispat yüküdür. Yukarıda da görülebileceği üzere suç isnadı altında ki kişinin, suçluluğunu ispat yükü iddia makamıdır. Kişinin masumiyet karinesince suçsuzluğu asıl olduğundan kişiye suçsuzluğunu ispat yükü yüklenemeyecektir.³⁵⁸ Masumiyet karinesinin bu anlamda suç isnadı altında bulunan kişiye sağlamış olduğu diğer bir korumada ‘in dubio pro reo’ yani şüpheden sanık yararlanır ilkesidir. Daha önce bahsi geçtiği üzere masumiyet karinesi suç isnadı altında bulunan bir kimsenin, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar suçlu sayılmamasını ifade eden karinedir. Şüpheden sanık yararlanır ilkesine göre de suç isnadı altına bulunan sanık, suç olarak adlandırılan fiili işlediğine ilişkin, yargılama makamınca kesin bir kanaat getirilene kadar suçlu kabul edilemeyecektir. Bu anlamda şüpheden sanık yararlanır ilkesi kaynaklarından bir tanesi da masumiyet karinesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette masumiyet karinesi, şüpheden sanık yararlanır ilkesinin başlı başına tek kaynağı değildir. Aynı zamanda şüpheden sanık yararlanır ilkesi, hukuk devleti ilkesine de dayanmaktadır.³⁵⁹

Şunu belirtmek gerekir ki masumiyet karinesi, suçsuz kimselerin mutlak suretle mahkum edilmeyecekleri anlamına gelmez. Şöyle ki vicdani kanaat neticesinde hüküm verilmesi zorunlu olan bir yargılamada, suçsuz olan kişilerin mahkum olma riski her daim bulunmaktadır. Zira ceza muhakemesinin daha öncelerinde de bahsedildiği gibi gayesi mutlak gerçek değil, maddi gerçeğe ulaşabilmektir. Masumiyet karinesince burada öngörülen husus; suç isnadı altında bulunan kişinin, gerçekten suçu işlemiş olsa bile, suçluluğuna ilişkin hüküm verilene kadar suçsuz sayılmasıdır.³⁶⁰

Masumiyet karinesi suç isnadı altında bulunan ve henüz kendisi hakkında mahkumiyet kararı verilmemiş kişileri kapsamaktadır. Bu durumda suçu işlediği kanısı varılan ve kendisi hakkında mahkumiyet kararı verilen bir kişi, bu andan itibaren, artık suç isnadı altında bulunan kişi statüsünde olmayacağı için masumiyet karinesinden yararlanamayacaktır. Eğer ki kişinin ilgili suçu işlemediği veya işlediğine ilişkin kesin

---

³⁵⁷ FERGUSON, (2016), s.134.

³⁵⁸ ÜNVER/ HAKERİ, (2018), s.28

³⁵⁹ GEDİK. Doğan. (2020). *Ceza Muhakemesinde İspat Ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, Baskı:14, s.75-76

³⁶⁰ ULUTÜRK, (Aralık 2018), s.68-69

kanaat getirilemeyip, hakkında beraat kararı verilen haller ile suç soruşturması ve kovuşturmasının ertelendiği hallerde yine kişi nezdinde masumiyet karinesi devam edecektir. Zira mevcut hallerde kesinleşmiş bir mahkumiyet kararından söz edilemeyecektir.³⁶¹

3.3.3 Kavramsal Olarak Masumiyet Karinesi

Masumiyet karinesinin kavramsal olarak kullanımına ilişkin doktrinde bir takım tartışmalar bulunmaktadır. Bunlardan ilki çalışmada masumiyet karinesi olarak ifade edilen ve suç altında bulunan kimsenin suçluluğu hükmen kesinleşinceye kadar suçlu sayılmamasını anlatan kavramın lafzına ilişkindir. Doktrine bakıldığında kimi yazarların bu durumu ifade etmek için suçsuzluk karinesi kavramını tercih ettiği³⁶² görülmektedir. Bu fikri savunan yazarlara göre suç isnadı altında bulunda soruşturma veya kovuşturmada ki kişinin suçsuzluğu asıldır. Ancak hakkında hiçbir soruşturma veya kovuşturma açılmamış kişiyle de aynı statüde olması beklenemeyecek olmasıdır. Yine suçsuzluk kavramının kullanımının tercih edilmesine ilişkin diğer bir sebep, kişi hakkında masumiyet kavramının kabul edilmesi durumunda kişiyi hürriyetinden yoksun bırakan tutuklama ve benzeri ağır tedbirlerin masum olarak nitelendirilen kişilere uygulanmasının açıklanamayacak olmasıdır.³⁶³

Bu çalışmada masumiyet karinesi kullanımı tercih edilmiştir. Zira hem ulusal ve uluslararası alanda yaygın kabul edilmiş şeklinin bu olması, hem de mahkumiyet kararı kesinleşene kadar yürütülmesi mümkün olmayan bir karine olması ve bu noktada devlet görevlilerinin hukuki işlemleri yerine getirmesi esnasında kişinin masumiyetinin asıl olduğu düşüncesinden yola çıkması gerekliliği³⁶⁴ sebebiyle çalışmada masumiyet karinesi kavramı tercih edilmiştir. Suçsuzluk karinesini tercih eden yazarların güvenlik tedbirlerine ilişkin yapmış olduğu açıklamalara ilişkin olarak, elbette masum kişilere güvenlik tedbirlerinin uygulanmasının doğru olmayacağı su götürmez bir durumdur. Ancak güvenlik tedbirlerinin bir ceza olmadığı hususu da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yani bir yargılama sırasında suç isnadı altında bulunan kişinin kanun tarafından öngörülen güvenlik tedbirlerine maruz bırakılması onun yargılama sonunda

---

³⁶¹ ÜNVER/ HAKERİ, (2018), s.28-29

³⁶² TANRIVERMİŞ, (2021), s.41.

³⁶³ ULUTÜRK, (Aralık 2018), s.68-69.

³⁶⁴ PAEFFGEN. Hans Ullrich. (2015). Tutukluluk ve Masumiyet Karinesi, (Şermin Uzunkol Çev.), Hukuk Köprüsü, s.277-305, Cilt:4, Sayı:9, s.279.

beraat etmeyeceği anlamına gelmeyecektir. Bu anlamda suç isnadı altında bulunan kişiye ilişkin yargılama esnasında ki işlemler yine masumluluğu asıl olarak gerçekleştirilecektir. Kaldı ki güvenlik tedbirlerinin uygulanması hususu aslında toplumun güvenliğini sağlamada bir zorunluluğun gereğidir. İşlendiği iddia edilen ilgili suçun ve bu anlamda suç isnadı altında bulunan kişinin toplumun nezdinde tehlikeli öngörülen halinin yansımalarıdır.³⁶⁵ Yani güvenlik tedbirlerinin uygulanması hususu bir tehlikelilik halinin öngörüsü neticesinde meydana gelmektedir. Bundandır ki güvenlik tedbirlerinin uygulanması noktasında hakim güvencesinin getirilmesi olsun, kanun tarafından öngörülmesi hususu olsun güvenlik tedbirlerinin suç isnadı altındaki kişiye uygulanması noktasında hukuk düzeni tarafından keyfiyetin önüne geçen pek çok koşul öngörülmektedir. Bu durumda koruma tedbirlerinin uygulanması durumu kişinin masumiyetine bir hanel getirmeyecektir. Kanaatimizce açıklanan sebepler doğrultusunda masumiyet karinesi kavramının kullanılmasına ilişkin bir sakınca mevcut değildir. Bu nedenle çalışmada masumiyet karinesi kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

Masumiyet karinesi kavramına ilişkin doktrinde bulunan bir diğer tereddüt ise karine kavramının kullanılmasıdır.³⁶⁶ Karine kelimesi yine Arapçadan, Türkçeye geçmiş bir kelimedir. Kelime anlamıyla, arada benzerlik bulunması sebebiyle başka bir şeye delalet olan, amaca işaret eden emare, ip ucu, alameti ifade etmektedir.³⁶⁷ Karine kavramı hukuk dilinde ise bilinen bir durumdan bilinmeyen bir durumun çıkarılmasını ifade eder.³⁶⁸ Yani hukuksal karineler bilinmeyen bir duruma sonuç bağlanabilmesini sağlayan işaretlerdir.³⁶⁹

Masumiyet karinesinde ise aslında karine kavramı anlamının dışına çıkarak, bir varsayım görünümüne bürünür. Yani karine kavramı bu durumda sabit olan bir olgudan, sabit olmayan bir olguyu çıkarma anlamı taşımamakta, bir ön kabul olarak görünüm kazanmaktadır.³⁷⁰

Gerçekten de karine normalde adalet mekanizmasının düzgün işlemlerini sağlayan, hukuk kuralının oluşabilmesi için gerekli hususların sayısının azaltılabilmesine olanak veren

---

³⁶⁵ ARTUK, Mehmet Emin. (2008). Güvenlik Tedbirleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s.461-492, Cilt:12, Sayı:1-2, s.461-463.

³⁶⁶ ULUTÜRK, (Aralık 2018), s.70

³⁶⁷ KARAKAŞ, Fatma Tülay. (Eylül 2013). Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.729-759, Cilt:62, Sayı:3, s.731.

³⁶⁸ ULUTÜRK, (Aralık 2018), s.70.

³⁶⁹ KARAKAŞ, (Eylül 2013), s.731.

³⁷⁰ ULUTÜRK, (Aralık 2018), s.71.

teknik bir yöntemdir.³⁷¹ Ayrıca bu kolaylaştırıcı niteliğinin yanı sıra bir varsayım veya ön kabulden çok daha kuvvetli bir olguyu teşkil etmektedir. Görüldüğü üzere karineler, vicdani kanaate ulaşmada ve ispat faaliyeti esnasında kullanılan bir hukuki vasıtaadır.³⁷² Masumiyet karinesinde böyle bir anlam taşımaması hasebiyle, karine kavramının kullanımını eleştirilmiş ve yerine varsayım vb. kavramların kullanılması önerilmiştir. Yine çalışmada masumiyet karinesi, karine kavramıyla yerleşmiş olduğundan, bu şekilde kullanımını tercih edilmiştir.

3.3.4 Masumiyet Karinesinin Bireye Sağladığı Korumalar

Masumiyet karinesi suç isnadı altında bulunan kişiye iki yönlü bir koruma sağlamaktadır. Bu korumanın ilk boyutu ilgili kişinin yargılama faaliyetleri esnasında korunmasını sağlayarak içsel bir koruma oluşturması, ikinci boyutu ise yargılama faaliyetleri haricinde dışsal bir koruma sağlamasıdır. İçsel koruma ile amaçlanan husus yargılamayı gerçekleştiren süjelerin, suç isnadı altındaki kişi hakkında olumsuz nitelikte hiçbir düşünce beslememesi ve bu sayede yargılama esnasında dış etmenlere kapalı biçimde yalnızca hukuki delillerin değerlendirilmesine binaen vicdani bir kanaat oluşturarak hüküm verilmesinin sağlanmasıdır. Masumiyet karinesinin dışsal koruma boyutu ile de yargılama süjeleri haricinde kalan resmi makamların, basın ve medya vasıtasıyla toplum nezdinde, henüz hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunmayan kişinin ikinci kez yargılanmasının önüne geçmektedir.³⁷³ Masumiyet karinesi evrensel olarak kabul edilmeyecekse bile yaygın bir biçimde kabul edilen, ceza hukukunda merkezi rolü olan bir ilke ve haktır. Her ne kadar uygulamada ve doktrinde, masumiyet karinesinin normatif ve pratikte kapsamının dar tutulup, tutulmaması gerektiğine ilişkin çeşitli tartışmalar mevcut olsa da, masumiyet karinesi dar anlamda yorumlama ve uygulamak ilkenin normatif değerini düşürecek ve koruma vasfını azaltacaktır.³⁷⁴ Nitekim masumiyet karinesi suç şüphesi altındaki bireyi, toplum nezdinde gerçekleşebilecek önyargıya karşı

---

³⁷¹ TAŞPINAR. Sema. (1996). Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.533-572, Cilt:45, Sayı:1, s.533

³⁷² ULUTÜRK, (Aralık 2018), s.71.

³⁷³ ATLIHAN. Özen. (2005). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Adil Yargılanma Hakkının Temel Unsuru Olarak Masumiyet Karinesi, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, s.291-328, Cilt:8, Sayı:3-4, s.310.

³⁷⁴ JONG. Ferry de/ LEONIE. van Lent. (Ocak 2016). The Presumption of Innocence as a Counterfactual Principle, Utrecht Law Review, s.32-49, Cilt:12, Sayı:1, s.32, Erişim adresi: <https://www.utrechtlawreview.org/>, Erişim tarihi: 09 Ağustos 2021.

koruyan en önemli hukuksal korumalardan bir tanesidir.³⁷⁵ Ceza muhakemesinin köşe taşı olarak değerlendirilen³⁷⁶ bir ilkenin etkinliğinin azaltılması hukukun ve ceza hukukunun gayesiyle bağdaşmayacaktır.

3.3.5 Medyanın Masumiyet Karinesine Bağlılığı

Masumiyet karinesine azami düzeyde riayet edilmesi hukuk devleti idealinin gerçekleşmesinde merkezi öneme sahip bir kavramdır. Yine tabii hukuk ekolüne göre masumiyet karinesi kişilerin özgürlüğünü de garanti altına almaktadır.³⁷⁷ Ancak masumiyet karinesini hukuk devleti ilkesinden kaynaklanması ve bu şekilde dolaylı yoldan kanuni dayanağının bulunmasından dolayı yalnızca devlet organlarını doğrudan doğruya bağlamaktadır. Nitekim bu husus kamuoyu üzerindeki etkisi büyük olan medyanın masumiyet karinesine bağlı olup, olmaması ve bağlı olmadığı takdirde kişilerin masumiyet karinesinin tam şekilde korunabilmesinin mümkün olup, olmayacağı konusunun tartışılarak, ele alınması gerekliliğine sebebiyet vermektedir.³⁷⁸

Özellikle soruşturma evresinde, görsel ve yazılı basın nezdinde pek çok gerçeğe aykırı haber yayımlanabilmekte ve bu suretle kişilerin masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı ihlal edilebilmektedir. Zira oluşturulan kamuoyu baskısı neticesinde yargı mensupları da etkilenebilmekte adeta şüpheli veya sanığın yararlanması beklenen masumiyet karinesi, suçluluk karinesine dönüşebilmektedir. Bu noktada medyadan beklenen husus masumiyet karinesine azami düzeyde riayet etmesidir.

Örneklendirmek gerekirse tahliye kararları manipüle edilmiş beraat kararı şeklinde kamuoyuna servis edilmemeli; yargılama neticesinde verilen beraat hükmünün yeterli delil olmaması sebebiyle verildiği şeklinde, sanık hakkında verilen beraat kararına toplum nezdinde kuşku veyahut gölge düşürebilecek ifadeleri kullanmaktan kaçınmalıdır. Elbette

---

³⁷⁵ US DOĞAN. Eser/ YÜCEL DERİCİLER. Özge. Kamu Görevlisi Disiplin Hukukunda Masumiyet Karinesi ve Şüpheden Sanık Yararlanır (In Dubio Pro Reo) İlkelerinin Uygulanması, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1087-1122, Cilt:5, Sayı:1, s.1102-1103.

³⁷⁶ HO. Hock Lai. (Temmuz 2011). Review of The Presumption of Innocence: Evidential and Human Rights Perspectives by Andrew Stumer, Singapore Journal of Legal Studies, Yayımlayan: National University of Singapore, s.301-304, Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/24870576>, Erişim tarihi: 09 Ağustos 2021.

³⁷⁷ ÇAYAN. Gökhan. (2020). Danıştay Kararlarında Masumiyet Karinesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi İçtihatları Bakımından Bir Değerlendirme, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, s.165-203, Cilt:7, Sayı:2, s.167. Erişim Adresi: <https://0964014d0ab50e27778abed2b29baac4a1454264.vetisonline.com/article/21840>, Erişim Tarihi: 23.01.2022.

³⁷⁸ KARA. Zeynel. (2009). Medyanın Masumiyet Karinesine Bağlılığı, Fasikül Hukuk Dergisi, s.85-86, Sayı:1, Cilt:1, s.85.

daha önce belirtildiği üzere kişilerin sadece kendi başına masumiyet karinesini koruyabilmesi, medya gibi kamuoyu oluşturabilen bir gücün karşısında pek mümkün olmamaktadır.

Hukuk devleti ilkesi gereğince devletin masumiyet karinesini korumada hem mevzuat hem de uygulama noktasında gerekli önlemleri alması gerekecektir.³⁷⁹ Masumiyet karinesi adil yargılanma hakkının vazgeçilmez bir unsurudur.³⁸⁰ Tüm bu anlatılanlar kapsamında masumiyet karinesine riayet edilmesi ve korunmasına yönelik gereken hususları, gerektiği gibi yapmak yasama, yürütme, yargı ve basın organları açısından bir zorunluluktur.³⁸¹

3.3.6 Anayasa Mahkemesi Kararlarında Masumiyet Karinesi

Masumiyet karinesinin etkin biçimde uygulanması, kişinin insan onurunun korunması anlamına gelmektedir ve bu kapsamda hukuk devleti olabilme yolunda en önemli düzenlemelerden birisini teşkil etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 38. Maddesinin 4. Fıkrası “ *Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.*” şeklinde düzenlenmiş olup, masumiyet karinesi anayasal güvence altına alınmıştır. Anayasa tarafından güvence altına alınmış temel hak ve özgürlükleri ihlal niteliği taşıyan her türlü kanun, yürütme işlemi, idari işlem ve eyleme karşı Anayasa Mahkemesine başvurulabilmektedir.³⁸² Bu kapsamda masumiyet karinesi de anayasal güvence altında bulunduğundan ihlali anlamına gelecek her türlü kanun, yürütme işlemi, idari işlem ve eyleme karşıda Anayasa Mahkemesine başvuru yolu işletilebilecektir.

Anayasa mahkemesi kararlarına bakıldığında masumiyet karinesinin terminolojik olarak bir kimsenin suçluluğu hükmen sabit oluncaya masum sayılmasını ifade ettiği şeklinde kabulü yoluna gidildiği görülmektedir. Yani Anayasada masumdur ibaresi yerine suçlu sayılamaz ibaresi tercih edilirken Anayasa Mahkemesi masum sayılmalıdır ibaresini tercih etmektedir. Anayasa Mahkemesinin masumiyet karinesinin ihlalini konu edinen yargılama kararlarına bakıldığında hem Anayasa, hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,

---

³⁷⁹ YÜZER. Dilara. (2014). Basın Yoluyla Adli Haberlerin Verilişi ve Suçsuzluk Karinesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1653-1694, Cilt: 15, Özel Sayı., s.1678.

³⁸⁰ ÖZBEK. Veli Özer, (2021). Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu, Ankara, 8-9 Kasım 2021.

³⁸¹ ÖNOK. Murat. (2021). Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu, Ankara, 8-9 Kasım 2021.

³⁸² AYDIN. Öykü Didem. (2011). Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.121-170, Cilt: 15, Sayı:4, s.126.

hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesini içtihatları çerçevesinde değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Anayasa Mahkemesi bu değerlendirme neticesinde masumiyet karinesinin iki yönlü güvence sağladığının tespitini yapmaktadır. Bu güvencelerden ilki bir kişi ceza gerektiren bir suçla itham edildiği takdirde ilgili kişinin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, suçluluğu ve eylemleri ile ilgili erken açıklamalarda bulunmanın yasaklanmasıdır. Ayrıca Anayasa Mahkemesi kararlarında bu güvencenin sebep olduğu yasaklamanın yalnızca yargılamada görev alan sùjelerle kısıtlı olmadığını, bilakis tüm idari ve adli mercilerin kişinin eylem ve suçluluğuna ilişkin açıklamalarda bulunmasını veyahut imaya varabilecek her türlü açıklamadan kaçınmasının gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Bu kapsamda kişinin masumiyet karinesinin ihlalinin ceza yargılaması dışında, ceza yargılamasıyla eş zamanlı yürütölen idari, disiplin ve hukuk davalarında da ihlal edilebileceği ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin tespitini yapmış olduğu masumiyet karinesinin sağladığı ikinci güvence ise yargılama neticesinde mahkumiyet harici bir karar verilmesi dahilinde, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu algısını oluşturacak her türlü işlem ve davranıştan kaçınmasını gerekli kılmasıdır. Anayasa Mahkemesi bu iki güvencenin dışında kalan ve suç ithamının mevcut bulunmadığı olayların masumiyet karinesi kapsamında değerlendirilemeyeceğini ifade etmektedir.³⁸³

Anayasa Mahkemesi kimi kararlarında, güvencenin birinci yönünü ifade eden bir kişi ceza gerektiren bir suçla itham edildiği takdirde ilgili kişinin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, suçluluğu ve eylemleri ile ilgili erken açıklamalarda bulunmanın yasaklanması hususunun, Anayasanın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü³⁸⁴ ile

---

³⁸³ Anayasa Mahkemesi Kararı (2022, Mart 31). Başvuru No: 2018/24012, Anayasa Mahkemesi Kararı (2022, Mayıs 10). Başvuru No: 2018/16395, Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Kasım 24). Başvuru No: 2017/40087, Anayasa Mahkemesi Kararı (2022, Ocak 6). Başvuru No: 2018/25011, Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Eylül 14). Başvuru No: 2019/9565, Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Mayıs 20). Başvuru No: 2018/21949, Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Mart 24). Başvuru No: 2017/18047.

³⁸⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982), ‘‘Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir. Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir. Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümlere, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.’’

birlikte ele alınarak sonuçlandırıldığı görülmektedir. Kararlara göre masumiyet karinesi, yürütülen soruşturma veya kovuşturma hakkında, yetkililerin, kamuoyuna bilgi vermesini engellemeyecektir. Zira Anayasanın 26. Maddesi bilgi alma ve bilgi verme özgürlüğünü de içermektedir. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına³⁸⁵ paralel biçimde Masumiyet Karinesine saygı gösterilmesinin gereği olarak bilgi verilirken tüm ihtiyat ve dikkatin sergilenmesi gerektiği de ifade edilmektedir.³⁸⁶

Masumiyet karinesinin sağladığı ifade edilen ikinci güvence kapsamında bir ceza yargılamasında şüpheli veyahut sanık sıfatıyla yargılanan kişi hakkında soruşturmaya yer olmadığı kararı, kovuşturmaya yer olmadığı kararı, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi mahkumiyet dışında bir karar verilmesi durumunda kamu makamlarının bu karar sebebiyle kişinin masumiyet karinesine aykırı olacak davranışlarda bulunmasını engellemektedir. Bu durumda masumiyet karinesine uygun davranılması beklenen merci yalnızca yargılama merci olmayıp devletin tüm kurum ve kuruluşlarının yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülük doğrultusunda kişiye karşı uygulanacak idari işlem ve eylemlerin salt bu kararlar sebebiyle kişi yönünden aleyhe durum teşkil etmesi durumunda kişinin masumiyet karinesinin ihlal edildiği kabul edilecektir.³⁸⁷

3.4 Lekelenmeme Hakkı

Masumiyet karinesi daha öncelerde belirtildiği üzere hem herkes için geçerli olan temel bir hakkı, hem de bu suretle ceza muhakemesinde temel ilkelerden bir tanesini ifade eder. Masumiyet karinesi, suç isnat edilen kişinin suçluluğu kesin yargı kararına bağlanana kadar hiç kimsenin ve hiçbir merciin, ilgili kimseye negatif nitelikli davranışlar sergileyememesini temin ederek, kişi onuru ve hürriyetini adeta bir koruma görevi görür.³⁸⁸ Bu yönüyle masumiyet karinesi istenmeyen sosyal yaklaşım ve davranışların

---

³⁸⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (1995, 10 Şubat), Başvuru No:15175/89 Erişim Adresi: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57914%22%5D%7D>, Erişim Tarihi:07.07.2022, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (2019, 29 Mayıs), Başvuru No:15175/89 Erişim Adresi: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2215172/13%22%5D%22itemid%22:%5B%22001-193543%22%5D%7D>, Erişim Tarihi:07.07.2022.

³⁸⁶ Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Mart 24). Başvuru No: 2017/18047, Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Ocak 12). Başvuru No: 2016/7095.

³⁸⁷ Anayasa Mahkemesi Kararı (2022, Mart 31). Başvuru No: 2018/24012, Anayasa Mahkemesi Kararı (2022, Ocak 6). Başvuru No: 2018/2501.

³⁸⁸ BARBU. Silviu Gabriel. (2011). Short Essay on Presumption of Innocence.ECHR Precedent., Transilvanya Üniversitesi, s.193, Erişim adresi: https://www.semanticscholar.org/paper/Short-essay-on-Presumption-of-innocence-.ECHR-Chihaia/6c499b2197b3921df3dab6856cd3b56efecb38b_9#references, Erişim tarihi 10 Ağustos 2021.

önüne geçerek, kişinin lekelenmeme hakkını garanti altına alır.³⁸⁹ Zira masumiyet karinesi gereğince bir kimsenin kesinleşmiş mahkumiyete kadar masum sayılması ve bu anlamda kişinin suçu işlemediğinin varsayılması, ilgili kişinin suçlu muamelesi görmemesini ve lekelenmeme hakkından etkin bir şekilde yararlanabilmesini gerektirmektedir.³⁹⁰ Bu anlamda devletin, üçüncü kişilerin ve medya kuruluşlarının lekelenmeme hakkını göz önünde bulundurması, masumiyet karinesinin gerçekleştirilmesinde önem arz edecektir.³⁹¹

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda masumiyet karinesinin hukuk ve sosyal düzene getirmiş olduğu en önemli güvencelerden birisi de, çalışmanın ana konularından bir tanesini teşkil eden kişinin lekelenmeme hakkıdır.³⁹² Bu konu başlığı altında lekelenmeme hakkının tanımı, önemi, kapsamı ve ihlallere karşı hukuki korunma vasıtaları ele alınarak, kavramsal çerçevesi açıklanacaktır.

3.4.1 Lekelenmeme Hakkının Tanımı

Lekelenmeme hakkı, lekelenme ve hak olmak üzere iki kavramı içerisinde barındırır. Daha önceki kısımlarda hak kavramı ayrıntılı olarak ele alındığı için kısaca hukuken korunan menfaat şeklinde tanımlanacak, lekelenme kavramı daha ayrıntılı biçimde açıklanacaktır. Lekelenme güncel Türkçe sözlükte ‘‘leke oluşmak’’ ve ‘‘kötü tanınmak’’ anlamlarını ifade etmektedir.³⁹³ Hiç şüphesiz bu tanımlama, her ne kadar tam karşılımasa da, lekelenmeme hakkı kavramının kullanılış biçimine yakın olan bir mecazi ifadesi olarak düşünülebilecektir.

Yargıtay kararlarına bakıldığında lekelenmeme hakkının ‘‘ suç şüphesi nedeniyle hakkında soruşturma ya da kovuşturma yürütülen kişinin bu işlemlerden dolayı şeref ve haysiyetinin zarar görmemesi, toplum içindeki saygınlığının zedelenmemesi, hakkında henüz kesin hüküm verilmemiş kişinin masumiyetine zarar verecek, kişiyi toplum nezdinde mahkûm edecek nitelikte her türlü davranıştan kaçınmak...’’ şeklinde tanımlama yoluna gidildiği görülmektedir.³⁹⁴ Yine ayrıca belirtilmesi gereken bir nokta var ki, Yargıtay nezdinde de lekelenmeme hakkının; adil yargılanma hakkının ve

---

³⁸⁹ TANRIVERMİŞ, (2021), s.52

³⁹⁰ ŞAHİN/GÖKTÜRK, (2019), s.163.

³⁹¹ BEZGİN, (2020), s.92-93.

³⁹² TANRIVERMİŞ, (2021), s.52.

³⁹³ Bkz. Lekelenmek Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi:12 Ağustos 2021.

³⁹⁴ Yargıtay 13. Ceza Dairesi, (2014, 29 Aralık) E. 2014/32524, K.2014/37202, Yargıtay 10. Ceza Dairesi, (2021, 20 Mayıs), E. 2021/1483, K. 2021/5741.

masumiyet karinesinin alt bir başlığı olarak kabul edildiği görülmektedir.³⁹⁵ Doktrin noktasında lekelenmeme hakkının neyi ifade ettiğine ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Uysal lekelenmeme hakkını ‘..bir suç isnadının muhatabı olan kişilerin, boyun eğmek durumunda oldukları işlemlerden dolayı manevi varlığının zarar görmemesi, toplumun diğer bireylerinin gözündeki kıymetinin azalmaması hakkı olarak özetlenebilir..’ şeklinde tanımlamaktadır.³⁹⁶

Yine Yüzer’in lekelenmeme hakkını onur, şeref ve haysiyet kavramlarına atıf yaparak ‘.. suç şüphesi nedeniyle hakkında soruşturma ya da kovuşturma yürütülen kişinin bu işlemlerden dolayı onur, şeref ve haysiyetinin zarar görmemesi, toplum içindeki saygınlığının zedelenmemesi, hakkında henüz kesin hüküm verilmemiş kişinin masumiyetine zarar verecek, kişiyi toplum nezdinde mahkum edecek nitelikte her türlü yayından kaçınma..’ şeklinde tanımladığı görülmektedir.³⁹⁷

Kanaatimizce lekelenmeme hakkı, suç işlediği iddiası sebebiyle hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülen kimsenin, yürütülen bu soruşturma ve kovuşturma işlemlerinden kaynaklı olarak henüz hakkında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunmazken, toplum nezdinde, insan onurunun ve şerefine zarar görmesine neden olacak biçimde suçlu damgası yemesine sebep olabilecek devlet ve üçüncü kişi bazlı her türlü davranıştan uzak tutulması şeklinde tanımlanabilecektir.

3.4.2 Lekelenmeme Hakkının Önemi

Hukukun ve bu anlamda alt hukuk dallarının en önemli görevi sosyal barışın korunmasını sağlamaktır. Ceza hukuku bakımından da bu durum geçerlidir ve lekelenmeme hakkı bahsedilen sosyal düzenin korunması ve sosyal barışın sağlanması bakımından ekseriyetle önem arz eden bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira toplumda suç isnat edilen bir kimsenin, ilgili suçu işlediği yönünde toplum bazında etiketlenerek, toplumun kin beslemesi ve daha suçluluğu kesinleşmeden bu durumdan maddi ve manevi zarar görmesi toplum barışının gerçekleşmesinin önüne geçecektir. Yargılama neticesinden ilgili kişinin beraat etmesi bile bir önem arz etmeyecektir. Zira çok az kişinin ilgili kimsenin suçsuzluğundan haberi olacaktır ve bunlardan çok azının ilgili kişiye karşı bakış

---

³⁹⁵ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, (2021, 18 Mayıs), E. 2021/10878, K.2021/8957., (2021, 18 Mayıs), E.2021/11622, K.2021/9086.

³⁹⁶ UYSAL. Cem. (2017). *Ceza Hukukunda Suçsuzluk Karinesi Üzerine Bir İnceleme ve Lekelenmeme Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.137

³⁹⁷ YÜZER. (2014). s.1678.

açısı değişecektir.³⁹⁸ Bu sebeple lekelenmeme hakkının azami biçimde korunması toplum barışına katkı sağlayacaktır. Devlet sahip olduğu egemenliği neticesinde kişileri yargılama gücünü elinde bulundurmaktadır. Ancak devletin bu gücü kullanırken bir takım kurallara riayet etmesi gerekir. Bu kurallardan bir tanesi de devletin mahkemeler aracılığıyla gerçekleştirmiş olduğu yargılama faaliyeti esnasında, yargıladığı kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü her türlü haksız eyleme karşı korumakla yükümlü olmasıdır.

Bundan kaynaklı olarak çağdaş olarak nitelendirilebilecek devletlerin hukuk sistemlerinde lekelenmeme hakkının korunması ayrı bir önem kazanmaktadır.³⁹⁹ Zira lekelenmeme hakkı noktasında ağır basan yönlerden bir tanesi kişinin manevi yönünün zarar görmesinin önüne geçilmesidir. Bu sebeple lekelenmeme hakkının etkin biçimde gerçekleştirilmesi, devletin sahip olduğu bu yükümlülüğü yerine getirmesinde önem arz etmektedir.

Lekelenmeme hakkının, adil yargılanma hakkının alt unsurlarından birini teşkil etmesi hasebiyle; suç isnadı altında bulunan kimsenin lekelenmeme hakkından etkin biçimde yararlanmasını sağlamak, adil bir yargılama gerçekleştirilebilmesinde yine kilit bir rol üstlenecektir.⁴⁰⁰

3.4.3 Lekelenmeme Hakkının İlişkili Olduğu Haklar

Lekelenmeme hakkı; insan onurunun korunması, adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesinin gerçekleştirilmesinde önem arz eden bir hak olup, önceki konu başlıkların da görülebileceği üzere bu kavramlarla yakından ilişkilidir. Ancak lekelenmeme hakkının ilişkili olduğu hak ve kavramlar bununla sınırlı değildir. Ayrıca bu kavramların yanı sıra bir takım haklarla da yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bunlar özel ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında kişilerin şeref ve itibarının korunması hakkı, unutulma hakkı, bilgi edinme hakkı ve haber alma ve haber verme hakkı olarak sayılabilir.⁴⁰¹

---

³⁹⁸ UYSAL, (2017), s.137

³⁹⁹ GÜLSÜN, (2015), s.18.

⁴⁰⁰ BEZGİN, (2020), s.98.

⁴⁰¹ BEZGİN, (2020), s.99-106.

3.4.3.1 Özel ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında kişilerin şeref ve itibarının korunması hakkı

Özel ve aile hayatına saygı hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8.maddesinde düzenlenmektedir. Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi ifade özgürlüğünü düzenlemektedir. Gerçekleştirilen düzenlemeler ile yalnızca bu temel hak ve özgürlüklerin korunması gerektiği vurgulanmamış, ayrıca söz konusu hakların kullanılabilmesi bakımından devletlere pozitif yükümlülük de getirilmiştir.⁴⁰² Uygulamaya bakıldığında bu iki hakkın birbiriyle sıkça çatışabildiği görülmektedir.⁴⁰³ İfade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün nasıl demokratik toplumun oluşumunda kilit bir fonksiyonu varsa, özel ve aile hayatına saygı hakkı ve bu kapsamda kişilerin şeref ve itibarının korunması hakkının da hukuk devlet ilkesinin gerçekleştirilmesinde ve toplum barışının sağlanmasında kilit bir rolü bulunmaktadır. Bu bakımdan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde düzenlenen bu hakların eşit biçimde korunması gerekliliği açıktır.⁴⁰⁴

Türkiye Cumhuriyet Anayasasına bakıldığında kişilerin şeref ve itibarının 17. maddede yer almakta olan “ manevi varlık” ifadesi ile korunduğu görülmektedir. Devletin, kişilerin manevi bütünlüğüne keyfi müdahale etmeme ve diğer kişiler tarafından gerçekleştirilebilecek müdahaleleri de önleme yükümlülüğü bulunmaktadır.⁴⁰⁵

Özel ve aile hayatına saygı hakkı tıpkı diğer düzenlemelerde de olduğu gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ayrıntılı biçimde düzenlenmeyerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarıyla gelişmesinin ve değişmesinin önü açık tutulmuştur.⁴⁰⁶ Lekelenmeme hakkının özel ve aile hayatına saygı hakkı ile ilişkisi ise bu anlamda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla özel ve aile hayatına saygı kapsamında değerlendirilen kişilerin şeref ve itibarının korunması hakkı yönüyle olmaktadır.⁴⁰⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına bakıldığında kişilere özel ve aile hayatına saygı kapsamında koruma sağlanabilmesi için bir takım ölçütlerin göz önüne alındığı görülmektedir. Bunlar kişilerin şeref ve itibarına yönelik gerçekleştirilen eylemin belirli

---

⁴⁰² BIKMAZ, Raif. (Mayıs 2019), Tarman/ Türkiye Kararı Üzerine İnceleme (Basın Özgürlüğü İle Kişilik Haklarının Korunmasında Orantılılık, Fasikül Hukuk Dergisi, s.21-26, Cilt:11, Sayı:114, s.21.

⁴⁰³ SMET, Stjin. (2011), Freedom Of Expression And The Right To Reputation: Human Rights In Conflict, American University International Law Review, s.183-236, Cilt:26, Sayı:1, s.184.

⁴⁰⁴ BIKMAZ, (Mayıs 2019), s.21.

⁴⁰⁵ ÖZDEMİR, Sinem Servet. (2020), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ve Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Özel Yaşama Saygı Hakkı Kapsamında Şeref Ve İtibarın Korunması, Anayasa Yargısı, s.113-158, Cilt:37, Sayı:2, s.117.

⁴⁰⁶ BEZGİN, (2020), s.99.

⁴⁰⁷ SMET, (2011), s.193; BEZGİN, (2020), s.99.

bir ağırlıkta bulunması ve bu eylemin kişilerin özel ve aile hayatına saygı hakkından şahsen yararlanmasına zarar verici özelliğinin bulunmasıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki kişilerin, kendi öngörülebilir eylemi neticesinde şeref ve itibarının zarar görmesi durumunda sözleşmenin 8. maddesinden yararlanması mümkün olmayacaktır. Yine Anayasa Mahkemesi içtihatlarına bakıldığında özellikle ifade özgürlüğü kapsamındaki kararlarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla aynı doğrultuda olduğu görülmektedir.⁴⁰⁸

3.4.3.2 Unutulma hakkı

Gelişen teknoloji ile birlikte hayatın her alanına tesir etmiş olan internet ve sosyal medya ile kişilerin gizliliği tercih etmekten ziyade paylaşım yapma hevesine yönelmiş olması kişilerin unutulma hakkının olumsuz yönde etkilenmesine sebebiyet vermiştir.⁴⁰⁹ Zira internet ortamında kişisel verilerin bir kere bile olsa kayıt altına alınmasıyla birlikte, bu verilerin sınırsız biçimde yayılmasının önü açılacaktır.⁴¹⁰

Unutulma hakkı genel olarak kişilerin geçmişte hukuka uygun olarak verilmiş bilgilerinin, güncelliğini yitirmiş olması sebebiyle erişimin kaldırılmasını isteme hakkı olarak tanımlanabilmektedir.⁴¹¹

Unutulma hakkı ilk defa Avrupa Birliği Komisyonu tarafından yürürlüğe konmuş 1995 tarihli 95/46 EC sayılı Kişisel Verilerin Korunması Direktifinin 12. maddesi ile dolaylı bir şekilde ortaya konulmuştur. Unutulma hakkına ilişkin kanun çalışmaları ise 2010 yılında Fransa’da İşbirlikçi İnternet Sayfalarında ve Arama Motorlarında Unutulma Hakkının Uygulanmasıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri’nin imzalanması ile gerçekleşmiştir. Nihayetinde unutulma hakkı, 95/46 EC sayılı Kişisel Verilerin Korunması Direktifinin revize edilmesi suretiyle 2016 yılında kabul edilen Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün unutulma hakkı başlıklı 17. maddesiyle, mahremiyetinin sağlanması ve kişisel verilerin korunması bağlamında hukuksal zemine oturtulmuştur.⁴¹² Unutulma hakkı kapsamında verilen ilk karar Avrupa Birliği Adalet Divanının, 95/46 EC sayılı Kişisel Verilerin Korunması Direktifini esas alarak vermiş olduğu 13 Mayıs 2014

---

⁴⁰⁸ BEZGİN, (2020), s.99.

⁴⁰⁹ LAÇİN, İrem. (Ocak 2014), Unutulma Hakkı, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.391-418, Cilt:13, Sayı:1, s.393.

⁴¹⁰ ELMALICA, Hasan. (2016), Bilişim Çağının Ortaya Çıkardığı Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1603-1636, Cilt:65, Sayı:4, s.1611.

⁴¹¹ BEZGİN, (2020), s.103.

⁴¹² Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü. (Nisan 2016), m.17.

tarihli Mario Costeja González v La Vanguardia Ediciones SL ve Google kararıdır. Davanın konusu; davacının, İspanya da yüksek tirajlı La Vanguardia gazetesinin gerçekleştirmiş olduğu sosyal güvenlik borçları neticesinde haczedilen mallarının müzayedesini konu alan haberin artık güncelliğinin olmaması ve gerçeğin yansıtmıyor olması sebebiyle kaldırılması, değiştirilmesi veya gizlenmesi talebiyle, yine Google arama motorunda bu konuyla bağlantılı olan çıkan arama sonuçlarının kaldırılması, değiştirilmesi veya gizlenme talebinde bulunmasıdır.⁴¹³ Avrupa Birliği Adalet Divanı söz konusu davada Kişisel Verilerin Korunması Direktifinin 12. ve 14. maddelerine atıf yapmak suretiyle, La Vanguardia tarafından gerçekleştirilen ilgili haber içeriğinin güncelliğini ve doğruluğunu kaybetmesi, davacının direkt olarak özel hayatı ile ilgili olması ve kamunun ilgili habere erişiminde herhangi bir yararının bulunmaması sebebiyle, ilgili haberle bağlantılı olan link ve sayfaların kaldırılması gerektiğine karar vermiştir.⁴¹⁴ Avrupa Birliği Adalet Divanının vermiş olduğu kararın, Türkiye’de uygulanıp, uygulanamayacağı hususunun değerlendirilmesi gerekmektedir. İlgili kararda Avrupa Birliği Adalet Divanı, 95/46/EC sayılı direktife atıfta bulunmak suretiyle sorumluluğu Avrupa Birliğine üye devletler bakımından sınırlı tutmuştur. Türkiye’nin Avrupa Birliğine üye olmaması hasebiyle, bu kararın Türkiye açısından bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, Google arama motorunun, Avrupa Birliğine üye olmayan İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre’yi dahil etmesi örneğinde olduğu gibi arama motorlarının inisiyatif kullanarak Türkiye’yi de dahil etmesi mümkün olabilecektir.⁴¹⁵

Her ne kadar unutulma hakkı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında ve diğer mevzuatlar çerçevesinde açıkça düzenlenmeye tabi tutulmasa da, Anayasa Mahkemesi İçtihatlarına bakıldığında yine manevi bütünlük bağlamında 17. madde ve kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını düzenleyen 20. maddenin 3. fıkrasının doğal bir sonucu olarak değerlendirildiği görülmektedir. Unutulma hakkının korunmasına ilişkin verilen kararların Avrupa Birliği standartlarına uygun olduğu söylenebilecektir.⁴¹⁶

---

⁴¹³ Avrupa Birliği Adalet Divanı. (2014, 13 Mayıs), Dosya No: C-131/12

⁴¹⁴ MAHMUTOĞLU. Hande. (2021), *Kişilik Hakkı Çerçevesinde Unutulma Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.5; TBB İnsan Hakları Raporu. (2019-2020), s.132.

⁴¹⁵ ELMALICA, (2016), s.1622.

⁴¹⁶ Anayasa Mahkemesi Kararı (2016, 03 Mart). Başvuru No: 2013/5653; Anayasa Mahkemesi Kararı (2016, 03 Mart). Başvuru No: 2013/5653; Anayasa Mahkemesi Kararı (2018, 15 Mart). Başvuru No: 2014/19685; KUTLUHAN. Ahmet. (Haziran 2021), Unutulma Hakkı, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , s.73-111, Cilt:9, Sayı:17, s.104.

Unutulma hakkının kapsamı noktasında değerlendirilmesi gereken ilk husus bu hakkın hangi araçlarla ihlal edilebileceğine ilişkindir. Unutulma hakkı internet ve sosyal medya mecraları bakımından ekseriyetle önem taşımaktadır. Nitekim daha önce bahsedildiği üzere internet dünyasına giren bir veri sınır olmaksızın orada kalabilmekte, bununla birlikte ilgili verinin yayılabilmesi de oldukça hızlı ve kolay biçimde gerçekleşebilmektedir. Elbette unutulma hakkının ihlali kitap, gazete ve dergi gibi araçlarla da işlenebilmektedir. Ancak bu araçların bir raf ömrünün olduğu göz önüne alındığında, unutulma hakkı özellikle internet mahremiyetinin korunabilmesi ile ilgili olduğu söylenebilecektir. Belirtmek gerekir ki unutulma hakkının ihlal edilmesi noktasında kullanılacak araçlar elbette bunlarla sınırlı değildir. Aracın ihlale elverişli olup, olmadığının tespiti her somut olay içerisinde ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir.⁴¹⁷ Unutulma hakkının kapsamı noktasında doktrinde kimi yazarların ilgili hakkı tasnif ederken 5 ana hakka ayırdığı görülmektedir. Bunlardan ilki adli bir vakıya yaşayan kimsenin ilgili adli vakıya ilişkin geçmişini unutulabilmesi ve toplum ile tekrar bütünleşerek, sosyal yaşantısına devam edebilmesi hakkı olarak tanımlanabilecek rehabilitasyon hakkıdır. İlgili hak Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'da açık biçimde düzenlemeye tabi tutulmuştur.

İkinci ana hak ise verinin güncelliğini yitirmiş olması sebebiyle ilgili verinin imha edilmesi biçiminde açıklanabilecek silinme hakkıdır. Üçüncü ana hak dizinden çıkarılma hakkıdır. Bu hak verinin tamamen imha edilmesine yol açmayacak biçimde, salt ilgili veriyi içeren linkin silinmesini ifade eder. Bu hak da ilgili verinin tam olarak imhasının gerçekleşmemesi durumu mevcut olduğundan, dizinden çıkarılma hakkının unutulma hakkını sınırlı biçimde koruduğu ifade edilebilecektir.

Dördüncü hak olan görünmezlik hakkı, yine ilgili verinin silinmesini temin etmemekle birlikte, ilgili verinin bulunmasını zorlaştırma biçiminde gerçekleşen bir haktır. Yine burada da silinme hakkına nazaran daha düşük seviyede bir korumanın varlığı söz konusudur.

Beşinci ana hak ise bilgi toplum hizmetlerinin toplamış olduğu verilerin dijital olarak unutulması hakkı olarak ifade edilebilir. Bu hak kapsamın toplumda yaşayan bireylerin, sözleşmeye dayalı biçimde mal ve hizmet sunan, bunu gerçekleştirirken çeşitli veriler

---

⁴¹⁷ APİŞ. Özge. (Aralık 2020), Hükümlünün Unutulma Hakkı ve Resosyalizasyonu, Ceza Hukuku Dergisi, s.831-864, Cilt:15, Sayı:44, s.831-833.

toplayan kamu veya özel sektör kuruluşlarının veri tabanlarında toplamış oldukları verilerin kaldırılmasını veya iptalini talep edebilmesi söz konusu olabilmektedir.⁴¹⁸ Unutulma hakkının korumuş olduğu değer insan onuru olup, bu anlamda lekelenmeme hakkı ile aynı amaca hizmet etmektedir. Unutulma hakkı güncelliğini yitirmiş bilgilerin yayınlanmasının devam ettirilmesi suretiyle kişinin manevi bütünlüğü ve bu kapsamda şeref itibarının zedelenmesinin önüne geçmeye çalışırken, lekelenmeme hakkı kişilerin ceza muhakemesinde gerçekleştirilen işlemlerle manevi bütünlüğünün zarar görmesini engellemeye hizmet eder.⁴¹⁹

3.4.3.3 Bilgi edinme hakkı

Bilgi edinme hakkı, herhangi bir müdahale olmaksızın kişilerin hem kamuya açık kaynaklardan bilgi alabilmesini, hem de genel olarak erişilebilir olmayan bilgi kaynaklarında bilgi alınabilmesini garanti altına alan bir haktır. Bilgi edinme hakkı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 74. maddesinde düzenlenmiş olup, bu bağlamda anayasal güvence altındadır.

Yönetimde keyfiliğin önlenmesi ve demokratik yollar ile hesap sorabilmenin sağlanması bakımından demokratik rejimin vazgeçilmez bir unsurudur.⁴²⁰ Nitekim bu hakkın kullanılma usulünü düzenleyen 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanununun amacını düzenleyen birinci maddesi de “ demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.” şeklinde düzenlenmiş olup, bilgi edinme hakkının hangi ilkelere hizmet ettiğini vurgulamıştır.⁴²¹

Yine kanunun 4. bölümünde bilgi edinme hakkının sınırları düzenlenmiş olup, 20. maddenin c ve d bentlerinde “yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek” ve “ hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlâl edecek” nitelikteki bilgi ve belgelerin kanun kapsamı dışında olduğu belirtilmiştir. Bilgi edinme hakkı ile lekelenmeme hakkının birbiri ile ilişkisi işte bu sınırlamalardan kaynaklanmaktadır. Nitekim adil yargılanma hakkının en önemli alt başlıklarından bir

---

⁴¹⁸ APİŞ, (Aralık 2020), s.841-844.

⁴¹⁹ BEZGİN, (2020), s.104.

⁴²⁰ POLATER. Yusuf Ziya. (2016), Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Devlet Sırrı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.99-140, Cilt:29, Sayı:122, s.109-110

⁴²¹ 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. (2003). T.C Resmi Gazete, 25269, 24 Ekim 2003, m.1.

tanisi de lekelenmeme hakkıdır. Bu anlamda lekelenmeme hakkının ihlali, adil yargılanma hakkının da ihlali anlamına geleceğinden, bilgi edinme hakkının sınırlarından bir tanesinin de lekelenmeme hakkı olduğu ifade edilebilecektir.⁴²²

3.4.3.4 Düzeltme ve cevap hakkı

Eski ismiyle tekzip olarak da bilinen düzeltme ve cevap hakkı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 32. Maddesinde düzenlenmekte olup, ilgili maddeye göre kişilerin şeref ve haysiyetine dokunulması ve kendisi ile ilgili gerçek dışı yayınların yapılması durumunda gündeme geleceği ifade edilmektedir.⁴²³ Düzeltme ve cevap hakkının yasal koşulları ayrıca 5187 sayılı Basın Kanununun 14. Maddesinde, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanununun 18. Maddesinde ve 2954 sayılı Kanununun 27. Maddesinde düzenlenmektedir. Gazete, dergi, radyo ve televizyon yayınlarının kişinin şeref ve haysiyetine dokunması ve gerçek dışı olması durumlarında düzeltme ve cevap hakkı gündeme gelebilecektir. İnternet ve sosyal medya nezdinde yer alan haber, görüntü vb. içeriklere karşı ise düzeltme ve cevap hakkı gündeme gelemeyecektir. Bu içeriklere karşı içeriğin yayından kaldırılması ve erişimin engellenmesi uygulamaları gündeme gelebilecektir.⁴²⁴

3.4.3.5 Haber alma ve haber verme hakkı

Haber alma ve haber verme hakkı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti başlıklı 26. maddesinde düzenlenmektedir. İlgili maddeye göre herkesin resmi makamlarca müdahale olmaksızın haber ve fikir alma veya verme hakkı mevcuttur.⁴²⁵ Hukuk devletinin kökleşmesi noktasında en önemli denetim yolu olan kamuoyu denetiminin sağlanmasında en önemli haklardan bir tanesidir.⁴²⁶ Yine haber alma ve haber verme haklarının, lekelenmeme hakkı ile ilişkisi sınırları noktası cereyan etmektedir. Hem Anayasada, hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde kişilerin şeref ve itibarının korunması noktasında bu hakkın sınırlanabileceği zikredilmiştir.⁴²⁷

---

⁴²² BEZGİN, (2020), s.105-106.

⁴²³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), m.32.

⁴²⁴ EKREN. Asım. (2021), *Basılı, Görsel, İşitsel ve Sosyal Medyada Düzeltme ve Cevap*, Baskı.1, Ankara, s.37-38

⁴²⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), m.26.

⁴²⁶ ULUTÜRK. Hande. (2018), *Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Haber Verme ve Haber Alma Hakları*, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.69-151, Cilt:13, Sayı:167-168, s.69-70.

⁴²⁷ BEZGİN, (2020), s.102.

3.4.4 Lekelenmeme Hakkının Kapsamı

Lekelenmeme hakkı çağdaş bir hukuk sisteminin ve masumiyet karinesinin önemli bir parçasıdır. Zira masumiyet karinesi kişinin suçu mahkeme kararı ile sabit olana kadar suçlu sayılmaması gerektiğini ifade eder. Bu anlamda lekelenmeme hakkının, masumiyet karinesinin dışsal koruma olarak adlandırılan kısmının uygulama yönünü ifade ettiği de söylenebilecektir.⁴²⁸ Bu madde başlığı altında masumiyet karinesinin dışsal koruma yönünün dışı vurumu olarak ifade edilen lekelenmeme hakkının kişi, zaman ve uymakla yükümlü kişiler bakımından kapsamı incelenerek açıklanacaktır.

3.4.4.1 Kişi bakımından

Lekelenmeme hakkı, kişilerin lekelenmesinin önüne geçerek, maddi ve manevi zarar görmesini engelleyen ceza hukukuna egemen bir ilke ve haktır. Lekelenmeme hakkının kapsamının ne olduğu noktasında incelenmesi gereken hususlardan bir tanesi bu haktan kimlerin yararlanabileceği konusudur. Lekelenmeme hakkının, ulusal veya uluslararası herhangi bir mevzuatta ne tanım ne de kapsam bakımından düzenlenmemiş bir hukuki argüman olması sebebiyle⁴²⁹, lekelenmeme hakkının kapsamının açıklanması noktasında, hem masumiyet karinesinden hem de lekelenmeme hakkının doktrinsel ve yüksek mahkeme kararlarında tanımlanmış biçiminden yararlanmak gerekmektedir. En azından bu sayede gerek soyut yönünün ağır basması, gerekse arka planındaki hukuki argümanların fazla olması sebebiyle lekelenmeme hakkının kapsamının net olarak görülemeyen çerçevesinin çizilmesi mümkün olabilecektir. Bu noktada ilk olarak incelenecek olan kısım lekelenmeme hakkından yararlanabilecek kişiye ilişkindir.

Doktrinsel tanımlamalara bakıldığında zaman lekelenmeme hakkının farklı yönlerine vurgu yapan çeşitli tanımlamaların mevcut olduğu görülmekle birlikte, ilgili tanımlamalarda özellikle ağır basan bir takım ortak yönlerin olduğu şüphesizdir.⁴³⁰ Bu tanımlamalara ilişkin ortak ifadelerden bir tanesi de lekelenmeme hakkından faydalanabilecek kişiye ilişkindir. İlgili tanımlamalara bakıldığında lekelenmeme hakkından istifade edebilecek olan kişinin, hakkında bir suç işlediği iddiasında bulunulan, diğer bir deyişle suç şüphesi altındaki kişi olacaktır.

---

⁴²⁸ TANRIVERMİŞ, (2021), s.52.

⁴²⁹ BEZGİN, (2020), s.93.

⁴³⁰ ABİB. ‘‘ Lekelenmeme Hakkının Tanımı’’ s.73-74.

Yine Yargıtay kararlarında da lekelenmeme hakkı, ‘’ suç şüphesi nedeniyle hakkında soruşturma ya da kovuşturma yürütülen kişinin bu işlemlerden dolayı şeref ve haysiyetinin zarar görmemesi, toplum içindeki saygınlığının zedelenmemesi, hakkında henüz kesin hüküm verilmemiş kişinin masumiyetine zarar verecek, kişiyi toplum nezdinde mahkûm edecek nitelikte her türlü davranıştan kaçınmak...’’ şeklinde tanımlanmıştır. İlgili tanımlamaya göre Yargıtayın bir kişinin lekelenmeme hakkından yararlanabilmesinin gündeme gelebilmesinin, ilgili kişiye yönelik bir suç isnadının var olmasına bağlı olduğu görülmektedir. Yani lekelenmeme hakkından bahsedilebilmesi için ilgili kişi hakkında yürütülmekte olan bir soruşturma veya kovuşturmanın varlığı gerekmektedir.⁴³¹

a. Kişinin ismi yönünden

Kişilerin ismi, kişiyi toplumdaki diğer kişilerden ayıran ve kişiyi belirleme noktasında en önemli araçlardan bir tanesidir. Nitekim kişisel bir değer olarak isim medeni kanununun 26. maddesinde özel olarak düzenlemeye tabi tutulmuştur.⁴³²

Lekelenmeme hakkı kapsamında ismin özel bir yeri vardır. Zira kişinin ayırt edilebilmesi noktasında isim oldukça güçlü bir araçtır. Basında sıkça karşılaşıldığı üzere suçu işlediği iddia edilen bir kimsenin isminin açıkça verilmesi, özellikle suçu işlediği noktasında yeterli şüphe bulunmayan soruşturma evresinde bu durumun gerçekleştirilmesi, kişinin lekelenmeme hakkına olumsuz tesir edebilmektedir. Şüphelinin henüz suçu işlediği kanıtlanmamışken, isminin verilerek teşhir edilmesi kişinin hayatında maddi ve manevi zarar görmesine sebebiyet verebilecektir. Elbette her zaman kişinin isminin verilmesi lekelenmeme hakkının ihlali kapsamında değerlendirilmeyecektir. Eğer ki ölçülülük göz önüne alındığında toplumun ilgili bilgiyi öğrenmesinde üstün yararı bulunuyorsa, kişinin isminin verilmesi lekelenme hakkının ihlali kapsamında değerlendirilmeyecektir.⁴³³

b. Kişinin görüntüsü yönünden

Kişinin görüntüsü yine kişilik hakkı kapsamında olan diğer bir unsurdur. Görüntü ilgili kişinin dış dünyada ayırt edilmesi noktasın en önemli argümanlardan bir tanesidir.⁴³⁴ Bu

---

⁴³¹ Yargıtay 13. Ceza Dairesi, (2014, 29 Aralık) E. 2014/32524, K.2014/37202, Yargıtay 10. Ceza Dairesi, (2021, 20 Mayıs), E. 2021/1483, K. 2021/5741.

⁴³² PİŞTAV. Selahattin. (1996). *Kişilik ve Kişiliğin Korunması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.59.

⁴³³ BEZGİN, (2020), s.110-111.

⁴³⁴ PİŞTAV. (1996). s.66.

anlamda henüz suç işlediği mahkeme kararı ile sübut bulmamış, yalnız suç işlediği iddia aşamasında olan kişinin görüntüsünün de, toplum nezdinde suçlu olarak algılanmasına yol açacak biçimde yayınlanması kişinin lekelenmeme hakkının ihlaline sebebiyet verecektir. Kişinin görüntüsünün video kaydı alınması, fotoğrafının çekilmesi, resimlerinin çizilmesi ve karikatürünün çizilmesi de yine bu kapsamda değerlendirilecektir.⁴³⁵

3.4.4.2 Zaman bakımından

Lekelenmeme hakkı, masumiyet karinesinden ve bu anlamda adil yargılanma hakkından kaynaklanan bir hak ve ilkedir. Lekelenmeme hakkının zaman bakımından kapsamının anlaşılabilmesi için adil yargılanma hakkının ve masumiyet karinesinin zaman bakımından kapsamına bakılması gerekmektedir. Avrupa insan hakları sözleşmesinin 6. maddesi adil yargılanma hakkını düzenlemektedir.⁴³⁶ Yine bu maddenin 2 fıkrasında masumiyet karinesine atıf yapıldığı görülmektedir. Bu fıkra göre bir suç ile itham edilen herkes masumiyet karinesinden yararlanabilecektir. Bu bağlamda lekelenmeme hakkından da kişi bir suç ile itham edildiği takdirde yararlanabilecektir. Ancak burada belirtilmesi gereken bir durum vardır ki burada bahsedilen kişinin suç isnadı altında bulunması mutlaka hakkında bir ceza davasının bulunması anlamına gelmeyecektir. Yani madde de mevcut olan suç isnadı kavramının yerel hukukta ki görünümünden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerekir. Zira sözleşmenin 6. maddesinin amacı, savunma haklarının garanti altına alınabilmesidir. Kamu mercilerinin suç şüphesine dayanmak suretiyle gerçekleştirmiş olduğu iş ve eylemlerinin, ilgili kişinin durumunu ciddi biçimde etkilemesi durumunda ilgili kişinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinden

⁴³⁵ BEZGİN, (2020), s.108.

⁴³⁶ AİHS. 6. Madde " 1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar aleni olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir. 2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır. 3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak. "

ve bu bağlamda lekelenmeme hakkından yararlanması gerekmektedir.⁴³⁷ Kaldı ki bu durum Yargıtay kararlarında da bu şekildedir.⁴³⁸ Yani kişinin, hakkında soruşturma açılmadan dahi, lekelenmeme hakkından yararlanabilmesi mümkündür.⁴³⁹

Adil yargılanma hakkının sözleşmede yer alan madde metnine bakıldığı zaman, adil yargılanma hakkının ve buna bağlı hakların yalnızca kovuşturma aşamasında geçerli olabileceği yanılıgısına düşülmesi mümkündür. Ceza Muhakemesi Kanununun 2. maddesinin b bendine bakıldığında, kişinin sanık sıfatını kovuşturmanın başlamasıyla kazandığının kabulü görülmektedir.⁴⁴⁰ Ancak yine burada da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları sanık kavramını yerel hukuktan bağımsız bir şekilde ele almakta olup, adil yargılanma hakkının uygulanma alanını geniş bir biçimde yorumlamaktadır.⁴⁴¹ Bu bakımdan adil yargılanma hakkı ile masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı da dahil olmak üzere sağlamış olduğu haklar hem kovuşturma evresinde hem de soruşturma evresinde geçerli olacaktır.⁴⁴² Kaldı ki yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında⁴⁴³ kişinin adli bir işlem görmesi durumunda, kişi hakkında suç isnadı bulunsun veya bulunmasın, adli yargılanma hakkı ve sözleşmenin sağlamış olduğu diğer korumalardan yararlanabileceği belirtilmiştir.⁴⁴⁴

3.4.4.3 Lekelenmeme hakkına uymakla yükümlü kişiler

Masumiyet karinesi, bir kimsenin suçu hükmen tespit olunana kadar masum sayılması gerektiğini ifade eden karinedir.⁴⁴⁵ Masumiyet karinesi, yargı mercii karşısında güçsüz bir durumda bulunan yargılanan kimseyi içsel ve dışsal koruma niteliği taşır.⁴⁴⁶

⁴³⁷ ORMANOĞLU, Hatice Derya. (2016). Anayasal Bağlamda Ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Boyutuyla Suçsuzluk Karinesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.2241-2276, Cilt:65, Sayı:4, s.2251.

⁴³⁸ BEZGİN, (2020), s.112.

⁴³⁹ Yargıtay 16. Ceza Dairesi (08 Eylül 2016) E. 2015/4961, K. 2016/4656, "...kişilere, zaman ve mekan gibi kavramlara ayrıntılı biçimde yer verilerek gizliliğin ihlal edildiği gibi henüz haklarında soruşturma dahi açılmayan katılanlar hakkında kamuoyu nezdinde, yolsuzluk yapan kişi izlenimini oluşturacak biçimde suçlayıcı bir üslup kullanılarak, lekelenmeme hakkının da ihlal edildiği görülmektedir", Yargıtay 18. Ceza Dairesi (19 Haziran 2019), E. 2019/1547, K.2019/10878 "...Lekelenmeme hakkı ve masumiyet karinesi kişilerin haklarında soruşturma başlatılma ihtimali olan bir adli sürece karşı soruşturma evresi başlatılmadan dahi korunmasını gerektirmektedir."

⁴⁴⁰CMK. m.2/b, 'b) Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,"

⁴⁴¹ ORMANOĞLU, (2016), s.2250-2251.

⁴⁴² BEZGİN, (2020), s.111-112.

⁴⁴³ Avrupa İnsan hakları Mahkemesi, (27 Haziran 1968), Başvuru No:2122/64, König/Almanya Kararı.

⁴⁴⁴ ORMANOĞLU, (2016), s.2251.

⁴⁴⁵ TANRIVERMİŞ, (2021), s.34

⁴⁴⁶ ŞİK. Hüseyin. (2011). Suçsuzluk Karinesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, s.103-144, Sayı:1, s.104, JONG/LEONİE, (OCAK 2016), s.34-35.

Lekelenmeme hakkı da masumiyet karinesinin dışsal korumasının bir yansıması olup, bu anlamda masumiyet karinesine uymakla yükümlü olan kimselerin lekelenmeme hakkına da uyması gerekecektir. Bu anlamda lekelenmeme hakkının ihlal edilmemesi yükümlülüğü yalnızca devlet makamları için geçerli olan bir husus değildir; ayrıca kamuoyunu bilgilendirme görevini yerine getiren kurum ve kişilerinde uyması gereken bir yükümlülüktür.⁴⁴⁷

Masumiyet karinesi ve bu kapsamda lekelenmeme hakkı kişinin maddi ve çoğunlukla manevi bütünlüğünü koruyan bir ilkedir.⁴⁴⁸ Devlet makamları ve görevlilerinin lekelenmeme hakkı ve masumiyet karinesine uyması bakımından herhangi bir kişi ve merci sınırlaması öngörülmemiştir. Bu kapsamda lekelenmeme hakkına riayet etmesi gereken makam yalnızca yargı mercileri değil, ayrıca tüm devlet makam ve görevlileridir. Zira manevi bütünlüğü koruma vasfıyla lekelenmeme hakkının; toplum ve medya noktasında büyük biçimde etki yaratmış bir adli vakıa da, açıklama yapma hevesi ve ihtiyacı duyan kamu görevlilerince de ihlal edilebilmesi mümkündür. Bu noktada lekelenmeme hakkına tüm devlet makamları ve görevlilerinin riayet etmesi gerekmektedir.⁴⁴⁹

Lekelenmeme hakkına riayet etmekle yükümlü kişiler noktasında değinilmesi gereken diğer bir husus ise üçüncü kişilerin bu hakka riayet etmekle yükümlü olup, olmadığına ilişkin konudur.

Yargılama makamınca henüz hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı olmayan kişiye ilişkin, özellikle sosyal medya ve basının nezdinde üçüncü kişiler tarafından yapılan açıklamalar oldukça hızlı biçimde yayılmakta, ilgili kişiye karşı olumsuz bir kamuoyu oluşmakta ve bu bağlamda ilgili kişinin toplum nezdinde ki şeref ve haysiyeti etkileyebilmekte, maddi ve manevi zarar görmesine sebebiyet verebilmekte ve lekelenmeme hakkının ihlali niteliğinde olabilmektedir. Bu sebepten kaynaklı olarak üçüncü kişi konumunda olan kimselere karşı lekelenmeme hakkının ileri sürülüp sürülemeyeceği sorusu akıllara gelmektedir.⁴⁵⁰

Çoğulcu demokrasinin ayrılmaz bir unsuru olan özgürlük noktasında öne çıkan özgürlüklerden bir tanesi düşünce özgürlüğüdür. Bu özgürlüğün yaşaması ve yayılması

---

⁴⁴⁷ BEZGİN, (2020), s.114.

⁴⁴⁸ TANRIVERMİŞ, (2021), s.44.

⁴⁴⁹ ÜZÜLMEZ, (2005), s.52, BEZGİN, (2020), s.115.

⁴⁵⁰ BEZGİN, (2020), s.117.

noktasında medyanın yeri de yadırganamaz. Gerçekten de medya, kamuoyu için hem bir açıklama, hem de onun oluşmasını ve gelişmesini sağlayan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak her özgürlükte olduğu gibi bu durumda da bir sınır mutlak suretle bulunmalıdır. Zira özgürlüğün pratikte bir anlam ifade edebilmesi ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Bu bağlamda hukuk sistemlerinin çoğunda ceza yargılamasının etkilenmemesi amacıyla medyaya ilişkin sınırlamalar gerçekleştirilmiştir.⁴⁵¹ Medyanın, kamuoyunun ilgisini çeken adli vakıalara ilişkin haber yapması kural olarak hakkın kullanılması kapsamındadır ve hukuka uygun bir hadisedir. Ancak medyanın bu hakkı yerine getirirken masumiyet karinesi ve bu kapsamda lekelenmeme hakkını ihlal etmemesi gerekir. Medya yoluyla iki şekilde masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkının ihlali gündeme gelebilmektedir. Bunlardan ilki resmi mercilerin, medya vasıtasıyla yapmış olduğu açıklamalar neticesinde masumiyet karinesinin ve lekelenmeme hakkın ihlal edilmesidir.

Diğer şekli ise adli vakıaların medya tarafından haber yapılması noktasında, haberi veriliş tarzından kaynaklanmaktadır ki basın özgürlüğü ile masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı bu durumda çatışmaktadır.⁴⁵²

Şöyle ki resmi basın organlarının masumiyet karinesi ve bu kapsamda lekelenmeme hakkına riayet etmesi yükümlülüğü noktasında herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Burada asıl sorun tamamıyla özel teşebbüse ait basın ve yayın kuruluşlarının böyle bir yükümlülüğünün bulunup, bulunmadığına ilişkindir. Her ne kadar Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, özel teşebbüslere ve üçüncü kişilere ilişkin denetim yapma olanağı bulunmasa da,⁴⁵³ masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı, adil yargılanma hakkının önemli bir parçası olup, yalnızca resmi makamların değil, üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmesi sosyal yaşamın devam edebilmesi ve toplumda ki kişilerin bir yargılama faaliyetine konu olması durumunda hukuk devleti olmanın vermiş olduğu güvenceleri bütünüyle hissedebilmesi için olmazsa olmaz bir hukuk prensibidir.⁴⁵⁴ Açıklanan bu nedenle üçüncü kişileri ve bu kapsamda özellikle medyanın masumiyet karinesini ve lekelenmeme hakkını ihlal etmeme yükümlülüğü mevcuttur.⁴⁵⁵

---

⁴⁵¹ CENTEL, Nur. (1994). Dürüst Yargılama ve Medya Bakımından. Demokrasi Kültürü, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, s.57-72, Cilt:49, Sayı:3, s.70.

⁴⁵² ŞİK, (2011), s.129.

⁴⁵³ BEZGİN, (2020), s.117-118.

⁴⁵⁴ ÜZÜLMEZ, (2005), s.52, CENTEL, (1994), s.70.

⁴⁵⁵ ŞİK, (2011), s.130, ÜZÜLMEZ, (2005), s.52

3.4.5 Lekelenmeme Hakkının Hukuki Korunma Yolları

Lekelenmeme hakkı, masumiyet karinesi ve adil yargılanma ideallerinin gerçekleştirilmesi ile insan onurunun ve haysiyetin korunması noktasında olmazsa olmaz bir insan hakkıdır. Bu sebeple lekelenmeme hakkının uygulanması noktasında kapsamının özel hukuk alanına genişlemesi ve devletin yargının ve medyanın görev alanı içerisinde kalan konularda masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkının ihlal edilmemesi için müdahale etmesi ve bu bakımdan önlemler alması, devlet açısından pozitif bir yükümlülük olarak kabul edilebilir.⁴⁵⁶ Bu pozitif yükümlüğün bir sonucu olarak, kişilerin lekelenmeme hakkının korunması noktasında hem kamu hukuku alanı bakımından, hem de özel hukuk alanı bakımından bir takım hukuki korunma yolları bulunmaktadır.

3.4.5.1 Kamu hukuku açısından lekelenmeme hakkının korunma yolları

a) 5651 Sayılı Kanun kapsamında koruma

Kişinin şerefi ve haysiyeti ile insan onuru kavramları her ne kadar sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da hukuk düzeninde birbirinden başka anlamlara sahiplerdir.⁴⁵⁷ İnsan onuru kavramı, insanın yalnızca insan olmasından kaynaklı değerini ifade ederken, şeref veya haysiyet toplumun kişiye atfetmiş olduğu değeri ve bu anlamda kişinin toplum nezdinde ki yerini ifade etmektedir.⁴⁵⁸ Şeref ve haysiyet, toplumun kişinin kendisine vermiş olduğu değer olarak ele alındığında, kişinin manevi bütünlüğüne bu noktada en çok zarar verebilecek yine toplumun bizatihi kendisi olacaktır. Günümüzde kişinin şeref ve haysiyetine en çok zarar verilen mecra ise teknolojinin gelişimi ile birlikte basın, internet ve yine bu kapsamda sosyal medya olmuştur.⁴⁵⁹ İnternet ortamında gerçekleştirilen ihlallerin sayıca fazla olması sebebiyle, bu ihlallerle mücadele edebilmek adına 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun yürürlüğe girmiş ve 6518 sayılı kanunla birlikte gelen bir takım düzenlemelerle erişimin engellenmesi ve içeriğin yayından çıkarılması yolları getirilmiştir.⁴⁶⁰

---

⁴⁵⁶ BEZGİN, (2020), s. 118.

⁴⁵⁷ ÜNVER, (2008), s.32.

⁴⁵⁸ KURU, (2017), s.181.

⁴⁵⁹ BEZGİN, (2020), s. 139.

⁴⁶⁰ BEZGİN, (2020), s. 139.

Erişim engellemesi, internet ortamında gündeme gelebilecek suçların ve hukuka aykırı işlemlerin önlenmesinde bir tedbir yöntemi olarak uygulanmaktadır.⁴⁶¹ Erişim engellemesi kanunda “..Alan adından erişimin engellenmesi, IP adresinden erişimin engellenmesi, içeriğe (URL) erişimin engellenmesi ve benzeri yöntemler kullanılarak erişimin engellenmesin..” şeklinde tanımlanmaktadır.⁴⁶² Bu tanımlamada da görüleceği üzere erişim engellenmesinin birden fazla yöntemi bulunmaktadır.⁴⁶³

İlgili İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanununun 9. maddesinin 1. fıkrasına göre de internet ortamında gerçekleştirilen yayınların, yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiği iddiasında olan gerçek veya tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, bunlara ulaşamaması durumunda yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi vasıtasıyla ilgili içeriğin yayından çıkartılmasını isteyebileceği veya doğrudan sulh ceza hâkimine başvurmak suretiyle ilgili içeriğin yayından çıkarılmasını ve/veya erişimin engellenmesini de isteyebileceği düzenlenmiştir.⁴⁶⁴ Sulh ceza hakimi erişimin engellenmesi ve/veya içeriğin yayından çıkarılması istemli ilgili başvuruyu en geç 24 saat içerisinde, duruşma gerçekleştirmeksizin, karara bağlayacaktır. İlgili karara karşı CMK hükümlerince itiraz edilebilecektir. İlgili kararın kesinleşmesi dahilinde, karar erişim sağlayıcıları birliğine gönderilerek, buradan da ilgili erişim sağlayıcısına gönderilecektir. Erişim sağlayıcısı kararın kendisine ulaşmasından itibaren en geç 4 saat içerisinde kararı yerine getirecektir.⁴⁶⁵

Yine belirtmek gerekir ki erişim engellemesi idari bir tedbir olarak da kullanılabilmesi mümkündür. İdari bir tedbir olarak kullanılan ve uygulanan erişim kısıtlamalarının, uygulanmasına ilişkin yetkili merci ise Türkiye İletişim Başkanlığıdır.⁴⁶⁶

---

⁴⁶¹ ATLI, Turan. (2020). Kişi Haklarının İhlali Durumunda İnternet Erişiminin Engellenmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.4-32, Cilt:3, Sayı:1, s.14.

⁴⁶² 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, (2007), T.C Resmi Gazete, 26530, 23 Mayıs 2007, m.2/o.

⁴⁶³ ATLI, (2020), s.13.

⁴⁶⁴ İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, (2007), m.9/1. “ İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi ile içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi doğrudan sulh ceza hâkimine başvurarak içeriğin çıkarılmasını ve/veya erişimin engellenmesini de isteyebilir.”

⁴⁶⁵ BEZGİN, (2020), s. 140.

⁴⁶⁶ HENKOĞLU. Türkay/ YILMAZ. Bülent. (2013). İnternet Erişim Özgürlüğünün Kısıtlanması: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme, Bilgi Dünyası, s.215-239, Cilt:14, Sayı:2, s.221-222.

İnternette yer alan kişilik hakkı ihlallerine karşı başvurulabilecek bir diğer yol ise demokratik ülkelerde sıklıkla kullanılan ilgili içeriğin yayından kaldırılmasının, içerik sağlayıcısından eğer bulunamazsa yer sağlayıcısından talep edilerek uyarılması yöntemidir.⁴⁶⁷ Bu yöntemde lekelenmeme hakkının ve bu bağlamda lekelenmeme hakkının ihlal edildiği iddiasında bulunan ilgili gerçek kişilerin, tüzel kişilerin, kurumların ve kuruluşların ulaşabilmeleri halinde içerik sağlayıcısına, aksi taktirde yer sağlayıcısına, ilgili içeriğin kişilik hakkını ihlal etmesi sebebiyle kaldırılması gerektiği hususunda uyarıda bulunmasıdır. Yine gerçekleştirilen bu yolla birlikte lekelenmeme hakkı ve bu bağlamda kişilik hakları ihlal edilen kimsenin toplum nezdinde daha fazla zarara uğramasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.⁴⁶⁸

b) Yaptırım içeren düzenlemeler

Lekelenmeme hakkı yalnızca kişilere maddi ve manevi koruma sağlamakla kalmaz, bununla birlikte ayrıca toplumda ki kişilerin şeref ve haysiyetinin yargılama esnasında güven altında olduğu hissini aşılır ve bu sayede toplum barışına da ayrıca pozitif katkıda bulunur. Toplum ve birey açısından bu denli önemli hususların elbet cezai düzenlemelerle korunma altına alınması gerekmektedir.

Türk hukukunda da bu bağlamda şeref ve haysiyetin korunması amacıyla ve bu anlamda kişinin lekelenmeme hakkını da koruyan, Türk Ceza Kanununda, çeşitli suçlar düzenleme altına alınmıştır. Bu suçları; hakaret⁴⁶⁹, iftira⁴⁷⁰, özel hayatın gizliliğini ihlal⁴⁷¹, haberleşmenin gizliliğini ihlal⁴⁷², ses veya görüntülerin kayda alınması⁴⁷³, kişisel verileri hukuka aykırı olarak ele geçirme, başkasına verme, yayma⁴⁷⁴, gizliliği ihlal⁴⁷⁵ ve adli yargılamayı etkilemeye teşebbüs⁴⁷⁶ şeklinde sıralamak mümkündür. Çalışmanın konusu ve sıhhati açısından özel olarak suçun unsurları açıklaması ve bu kapsamda bahsedilen suçların bu aşamada ayrıntılı tahlili yapılmamış olup, sadece lekelenmeme hakkıyla

---

⁴⁶⁷ KILINÇ. Doğan. (2010). Türk Hukukunda Ve Mukayeseli Hukukta İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi Ve İfade Hürriyeti, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.407-454, Cilt:14, Sayı:2, s.446.

⁴⁶⁸ BEZGİN, (2020), s. 139-140.

⁴⁶⁹ Hakaret hk. ABİB. 5237 sayılı TCK m.125 vd.

⁴⁷⁰ İftira hk. ABİB. 5237 sayılı TCK m.267.

⁴⁷¹ Özel hayatın gizliliğini ihlal hk. ABİB. 5237 sayılı TCK m.134.

⁴⁷² Haberleşmenin gizliliğini ihlal hk. ABİB. 5237 sayılı TCK m.132.

⁴⁷³ Ses veya görüntülerin kayda alınması hk. ABİB. 5237 sayılı TCK m.286.

⁴⁷⁴ Kişisel verileri hukuka aykırı olarak ele geçirme, başkasına verme, yayma hk.ABİB. 5237 sayılı TCK m.136.

⁴⁷⁵ Gizliliği ihlal hk. ABİB. 5237 sayılı TCK m.285.

⁴⁷⁶ Adli yargılamayı etkilemeye teşebbüs hk. ABİB. 5237 sayılı TCK m.288.

bağlantılı olan suçların sayma yöntemiyle açıklanması yoluna gidilmiştir. Çalışmanın ileri bölümlerinde ayrıca ilgili suç tiplerinin tahlili yapılacak ve ele alınarak incelenecektir.

3.4.5.2 Özel hukuk açısından lekelenmeme hakkının korunma yolları

Kamu hukuku haricinde, özel hukuk alanında da lekelenmeme hakkının korunmasına yönelik çeşitli yollar mevcuttur. Lekelenmeme hakkının özel hukuk alanında ki görünümü kişilik hakkıdır.⁴⁷⁷ Kişilik hakkı, kişinin kendisini insan kılan yaşamı, sağlığı, beden bütünlüğü, şerefi, onur gibi tüm değerlere ilişkin bir haktır.⁴⁷⁸ Bu anlamda kişilik hakkının korunmasına ve özellikle şeref ve haysiyete, isim, görüntü ve kişinin özel yaşam alanına yönelik korumalar lekelenmeme hakkının korunması anlamına gelebilecektir. Bu kapsamda özel hukuk alanında lekelenmeme hakkının korunması yollarını, yaptırım içeren düzenlemeler ve yaptırım içermeyen düzenlemeler şeklinde ayırmak mümkündür.

a) Yaptırım içermeyen düzenlemeler

Özel hukuk alanında kişilik hakkının ve bu kapsamda lekelenmeme hakkının korunmasına yönelik yaptırım içermeyen düzenlemeleri saldırının önlenmesi, saldırıya son verilmesi davası, cevap ve düzeltme hakkı, hukuka aykırılığın tespiti ve kararın yayınlanması veya üçüncü kişilere tebliğ şeklinde sayabiliriz.⁴⁷⁹

Saldırının önlenmesi davası, henüz mevcut olmamasına rağmen çok yakın zamanda bir saldırının gerçekleşebileceği konusunda belirtiler bulunması halinde, saldırıya uğraması muhtemel olan kişi saldırının önlenmesi davası açabilecektir. Saldırının önlenmesi davası sayesinde ileride kişiye karşı gerçekleşmesi muhtemel olan saldırının önüne geçilmiş olacaktır. Bu sayede kişinin haklarının ihlal edilmesinin ve maddi ve manevi zarar görmesi engellenebilecektir. Saldırının önlenmesi davasının açılabilmesi için en önemli şart ise gerçekleştirilmesi muhtemel ilgili saldırının haksız olmasıdır. Nitekim ilgili eylemin haksızlık muhtevasına sahip olmaması durumunda gerçekleştirilen eylemin hukuka aykırılığından bahsedilemeyecektir.⁴⁸⁰

---

⁴⁷⁷ BEZGİN, (2020), s. 106.

⁴⁷⁸ SEROZAN. Rona. (1977). Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, s.93-112, Cilt:11, Sayı:14, s.93.

⁴⁷⁹ PİŞTAV. (1996). s.176-220; ASLAN BİNGÖL. Kemale Leyla. (2020). *Medeni Hukuk Dersi*, 4. Baskı, s.64, BEZGİN, (2020), s. 142-144.

⁴⁸⁰ YILMAZ. Süleyman/ YILDIRIM. Abdülkerim. (2020). *Medeni Hukuk-I*, 1. Baskı, s.140.

Saldırıya son verilmesi davası, hali hazırda bir kimsenin kişilik haklarına saldırının bulunması ve saldırının veya sonuçlarının devam ediyor olması durumunda bu saldırıya son verilebilmesi için dava açılabilmesi mümkündür.⁴⁸¹ Bu durumda da yine saldırının haksız olması gerekmektedir.⁴⁸² Bu davanın açılabilmesi için gerekli olan bir diğer şart saldırının başlamış olması ve saldırının veya sonuçlarının devam ediyor olmasıdır.⁴⁸³

Kişilik hakkının korunması yollarından bir diğeri olan düzeltme ve cevap hakkı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 32. maddesinde haberleşme görevinin amacına uygun bir biçimde yerine getirilebilmesinin sağlanması ve bu anlamda haberleşmenin kötüye kullanılmasının önlenmesi niyetiyle düzenlenmiş temel bir haktır.⁴⁸⁴ Kişilerin, şeref ve haysiyetlerinin zarar görmesi veya kişi hakkında gerçeğe aykırı yayınlar yapılması halinde gündeme gelmektedir. Yayınlarda ki gerçek olmayan unsurların düzeltilmesini isteme açıklamaları düzeltme, gerçek olmadığına ilişkin açıklama cevap şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁸⁵

Kişilik hakkı ihlal edilen kimse, menfaati olması durumunda, saldırının hukuka aykırı olduğunun tespit edilmesi hukuka aykırılığın tespiti davası açabilecektir. Hukuka aykırılığın tespiti davası, kişilik hakkına saldırının sona ermesinden sonra meydana gelen olumsuz manevi etkinin giderilmesi amacıyla açılır.⁴⁸⁶ Kararın yayınlanması veya üçüncü kişilere tebliğ, kişilik haklarına saldırının gündeme geldiği koruyucu davalarla birlikte istenebilen korunma yoludur. Bu durumda hakim, yargılama neticesinde vermiş olduğu kararın tamamının veya bir kısmının yayınlanmasına veya üçüncü kişilere tebliğine karar verebilecektir. Kişinin, saldırı neticesinde oluşmuş olan mağduriyetinin giderilmesi noktasında başvurulabilecek önemli bir korunma yoludur.⁴⁸⁷

b) Yaptırım içeren düzenlemeler

Kişi, kişilik hakkına yapılan saldırılar neticesinde her ne kadar korunmak amacıyla yaptırım içermeyen davalara ve yollara başvurabilse de, kişinin gerçekleştirilen saldırı

---

⁴⁸¹ ZEYTİN, Zafer/ ERGÜN, Ömer. (2020). *Türk Medeni Hukuku*, 5. Baskı, s.95.

⁴⁸² YILMAZ/ YILDIRIM, (2020), s.140.

⁴⁸³ ZEYTİN/ERGÜN, (2020) s.95.

⁴⁸⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.32 ‘‘ Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.’’, DANIŞMAN, Ahmet, (1989), ‘‘Cevap ve Düzeltme Hakkı’’, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.109-132, Cilt:2, Sayı:2, sy.109.

⁴⁸⁵ BEZGİN, (2020), s. 144.

⁴⁸⁶ ZEYTİN/ ERGÜN, (2020), s.95.

⁴⁸⁷ BEZGİN, (2020), s. 143.

neticesinde maddi ve manevi mağduriyetleri gündeme gelebilecektir ve bu mağduriyetlerin giderilmesi bir gerekliliktir. Bu yüzden özel hukuk alanında da, kamu hukukunda olduğu gibi kişilik hakkı kapsamında lekelenmeme hakkının korunmasına yönelik yaptırım içermeyen korunma yolları mevcut olduğu gibi yaptırım içeren korunma yolları da düzenlenmiştir. Bu korunma yollarını maddi tazminat davası ve manevi tazminat davası olarak ikiye ayırabilmek mümkündür.

Kişinin, kişilik hakkına yönelik gerçekleştirilen haksız fiil neticesinde maddi ve manevi zararlarının meydana gelmesi mümkün olup⁴⁸⁸, bu zarar kişinin malvarlığında gerçekleşiyorsa maddi tazminat davası, kişinin maneviyatında gerçekleşiyor ve kişinin bu saldırı sebebiyle acı duymasına neden oluyorsa manevi tazminat davası açması gündeme gelecektir.⁴⁸⁹

3.4.6 Lekelenmeme Hakkına Aykırılık Teşkil Eden Bazı Uygulama Problemleri

Lekelenmeme hakkı; kişinin toplumda esenlik içerisinde var olabilmesini sağlayan, masumiyet karinesinin etkin biçimde uygulanabilmesinin parçası olan ve hukuk devleti ideasının gerçekleştirilmesinin en önemli argümanlarından bir tanesidir. Bundan sebeptir ki, kamu mercilerinin ve üçüncü kişilerin bu hakka riayet etmesi ve bu hakkın kullanılmasına engel teşkil edebilecek her türlü uygulama ve davranıştan kaçınması, ilgili devletinde bu hareketlerin oluşmasının önüne geçebilmek adına her türlü tedbiri alması gerekmektedir. Bu kapsamda ülkemizde yaşanan ve lekelenmeme hakkını ihlal anlamına gelen bir takım uygulamalardan bahsetmek çalışma amacı doğrultusunda lazım gelmektedir.

3.4.6.1 Lekelenmeme hakkı kapsamında kovuşturmayaya yer olmadığı kararlarının tebliğ edilmemesi sorunu

Lekelenmeme hakkı kapsamında değinilmesi gereken uygulama problemlerinden bir tanesi iddia makamının vermiş olduğu kovuşturmayaya yer olmadığı kararının şüpheliye tebliğini gerçekleştirilmemesidir.

Tebliğat, ceza muhakemesinde ilgili soruşturma ve kovuşturma iş ve işlemlerinin, ilgisi tarafında öğrenilmesine olanak sağlayan, usulüne uygun olarak yazılı veyahut ilan yolu

---

⁴⁸⁸ SAVAŞ, Fatma Burcu. (2008). Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.121-148, Sayı:74, s.122.

⁴⁸⁹ BEZGİN, (2020), s. 162.

ile gerçekleştirilen bilgilendirmenin yanı sıra belgelendirme özelliğine de haiz resmi usul işlemidir. Ceza yargılamalarında tebligat büyük önem arz eder. Zira soruşturma veya kovuşturmada gerçekleştirilen bazı işlemlerin hüküm ifade edebilmesi ancak tebligatın gerçekleşmesi ile mümkün olabilecektir. Tebligat sayesinde ilgililer, işleme karşı kendilerini savunabilme imkanı bulmaktadırlar.⁴⁹⁰

Kovuşturmaya yer olmadığı kararı veya uygulamada tasvir edilen adıyla KYOK, ceza muhakemesi kanununun 172 vd. maddelerde düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre başsavcılık gerçekleştirilen soruşturma neticesinde kamu davasının açılabilmesi için gerekli olan yeterli şüphenin varlığını gösterir delilin bulunmaması veya kovuşturma olanağının olmaması halinde KYOK verebilecektir. Yine ilgili madde de verilen kararın suçtan zarar gören ve önceden sorguya çekilmiş şüpheliye tebliğ olunacağı açık bir şekilde düzenlenmiştir.⁴⁹¹ Kanunda yer alan açık düzenlemeye rağmen uygulamada özellikle KYOK'un şüpheliye tebliğ edilmesi hususunda problemler yaşanmaktadır. Zira başsavcılık kararı şüpheliye tebliğ etmekten imtina edebilmektedir. Yine Hakimler ve Savcılar Kurulunun bu imtinadan vazgeçilmesi yönünde vermiş olduğu tavsiyesi de bulunmaktadır.⁴⁹²

KYOK'un şüpheliye tebliği edilmesi hususunda uygulamada yaşanan problemin, yargılamanın usulüne uygun biçimde yürütülebilmesine olan etkisinin yanı sıra kişilerin lekelenme hakkını koruması şansını ortadan kaldıracak kadar azaltmaktadır. Zira önceki bölümde bahsi geçtiği üzere kanun koyucu lekelenme hakkının korunmasının amaçlayan çeşitli düzenlemelerde bulunmuştur. Ancak KYOK'un şüpheliye veyahut müdafisine tebliğ edilmemesi durumunda kişi bu düzenlemelere başvurma şansı bulamayabilecektir. Örnek olarak bir kimseye uydurma bir suç isnadı neticesi soruşturma açılması ve soruşturmanın lehine biterek KYOK'la sonuçlandığı varsayımında kişinin özel hukuk açısından başvurabileceği tazminat davaları, kamu hukuku açısından başvurabileceği iftiraya yönelik şikayet gibi olanakları kullanamamakta ve bu durum adil yargılanma hakkına da aykırı düşmektedir. Hal böyleyken kanundaki açık düzenleme

---

⁴⁹⁰ ALDEMİR. Hüsnü. (Ocak 2012). Ceza Hükümü İçeren Kararların Tebliği ve Kesinleşmesi, Terazi Hukuk Dergisi, s. 56-77, Cilt:7, Sayı:65, s.56.

⁴⁹¹ Bkz. CMK. m. 172 “ Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Bu karar, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir.”

⁴⁹² HSK. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararlara Yönelik Tavsiyeler, s.17. Erişim Adresi: <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/3b026763-d7d3-4bfa-8dca-2e6913c7bec4.pdf>, Erişim Tarihi: 26.05.2022.

uyarınca başsavcılıkların tebligat noktasında titiz ve hukuka uygun hareket etmesi hem lekelenme hakkının korunması, hem de adil bir yargılamanın gerçekleştirilebilmesi bakımından zorunluluk arz etmektedir.

3.4.6.2 Koruma tedbirleri ve lekelenme hakkı

Koruma tedbirleri genel olarak; ceza yargılamasında soruşturma ve kovuşturmanın yapılabilmesini ya da icrasının kolaylaştırılmasını, gerçekleşen yargılamanın mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılmasını, verilecek olan hükmün infazını gerçekleştirilebilmesini, maddi gerçeğe ulaşılabilmesine engel teşkil edebilecek usul açısından tehlike arz eden durumların önlenmesini, şüpheliler ve delillere ulaşılabilmesini, yargılama giderlerinin karşılanabilmesi amaçlarını taşıyan, gecikmesinde sakınca mevcut olan durumlarda temel hak ve hürriyetleri ciddi boyutta kısıtlayabilen yasal düzenlemelere tabi adli niteliğe haiz usuli işlem ve araçlar şeklinde tanımlanabilmektedir. Tehlike tedbirlerinden, yakın tehlikeden koruma amacı taşıması hasebiyle de koruma tedbirleri ceza muhakemesi açısından önemli bir müessesedir.⁴⁹³ Ancak bahsedildiği üzere koruma tedbirleri temel hak ve hürriyetleri ciddi biçimde kısıtlayabilmektedir. Bu bakımdan koruma tedbirlerine başvurulabilmesi için belirli ortak şartlar bulunmaktadır. Bu ortak şartları; yasada düzenlenmiş olması, ilgili koruma tedbirine başvurulabilmesi için gereken şüphenin mevcut olması, oranlılık ilkesine uygun olması, görünüşte haklılığın bulunması ve gecikmesinde sakınca bulunması şeklinde sayabiliriz.⁴⁹⁴

Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen koruma tedbirlerini yakalama, gözaltı, tutuklama, adli kontrol, zorla getirme, arama, el koyma, iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal tespiti, mobil telefonun yerinin tespiti, iletişimin tespiti, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçlarla izleme, gözlem altına alınma, beden muayenesi, moleküler genetik inceleme, fizik kimliğin tespiti, bilgisayarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama ve el koyma şeklinde sayabiliriz. Yukarıda bahsedildiği üzere her bir koruma tedbirinin gerçekleştirilebilmesi için belirli şartlar bulunmaktadır. Bu şartlara riayet edilmesi ekseriyetle önem taşır zira koruma tedbirleri her ne kadar geçici ve araç niteliklerine haiz olsa da, kişinin temel hak ve özgürlüklerini

⁴⁹³ TURİNAY. Faruk Yasin. (2021), Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirlerinin Sınıflandırılması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.475-541, Cilt:70, Sayı:2, s478-479.

⁴⁹⁴ ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ. (2021), s.222.

ciddi düzeyde sınırlamaktadır ve bu anlamda özel şart ve prosedürlere bağlanması gerekmektedir. Koruma tedbirlerinin bu prosedür ve şartlara uyulmadan gerçekleştirilmesi veyahut kanuna uygun biçimde yerine getirilmesine rağmen gerçekleştirilen yargılama neticesinde kişi hakkında beraat veya kovuşturmayaya yer olmadığı kararı gibi kişinin masum olduğu neticesine varılan kararların verilmiş olması durumunda ilgili kişinin maddi ve manevi zarara uğramış olması oldukça muhtemeldir. Kişi uğramış olduğu bu maddi ve manevi zararların tazminin istemesi gündeme gelebilecektir.⁴⁹⁵ Bu kapsamda yine çoğunlukla lekelenmeme hakkının ihlali de mevcut olabilmektedir. Gerçekten de kişiye karşı koruma tedbirlerinin uygulanması ile birlikte kişinin toplum nezdindeki şeref ve haysiyeti zarar görebilmekte, kişi suçlu olmasa dahi toplum nezdinde suçlu damgası yiyebilmektedir. Lekelenmeme hakkının tanımlanmasına bakıldığında hakkında ceza yargılaması bulunan kişinin ilgili ceza yargılamasında gerçekleşen işlemler nedeniyle henüz hakkında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunmaksızın toplum nezdinde şeref ve haysiyetine hanel getirebilecek her türlü devlet ve üçüncü kişi davranışından korunması şeklinde olduğu görülmektedir. Koruma tedbirlerinin hukuka aykırı uygulanması veya hukuka uygun olarak gerçekleşse bile kişinin masumiyetinin kanıtlanması durumunda, kişinin toplum nezdindeki şeref ve itibarının zarar görebileceği açıktır. Bu nedenle koruma tedbirlerinin lekelenmeme hakkının ihlaline yol açması başlı başına tazmin yükümlülüğü getirir. Bu husus hukuk devleti olmanın bir gereğidir.

Tazminat istenebilecek haller kanunda tahdidi olarak sayılmaktadır. Ceza Muhakemesi Kanununun 141. Maddesine göre tazminat istenebilecek haller şunlardır; kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan, kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan, kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen, mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan, yakalama

---

⁴⁹⁵ ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ. (2021); ŞAHİN/ GÖKTÜRK. (2021); ÖZTÜRK. Bahri/ EKER KAZANCI. Behiye/ SOYER GÜLEÇ. Seyim. (2022). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*, Baskı:5, Ankara, s.41-363.

veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan, yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen, hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen, eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen, yakalama veya tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan ilgili kişiler devletten meydana gelen maddi ve manevi her türlü zararının tazminini isteyebileceklerdir.⁴⁹⁶ Ceza Muhakemesi Kanununun, önceden 466 sayılı kanun dışı yakalanılan veya tutuklanan kişilere tazminat verilmesi hakkında kanunun konusunu yeniden düzenleyerek ve kapsamı genişleterek klasik koruma tedbirlerini de içerir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Her ne kadar bu genişletmenin yararlı olduğunu ifade edebilmek de yeterli olmadığı kanaatindeyiz. Zira kanundaki açık düzenlemeye bakıldığında koruma tedbirleri nedeniyle verilecek tazminat müessesesinin teknik araçlarla izleme ve gizli soruşturmacı görevlendirilmesi gibi gizli soruşturma tedbirleri olarak ifade edilen koruma tedbirlerini ve yine adli kontrol tedbirini de içermemektedir. Bu anlamda kişilerin sıkça hukuka aykırı muamele altında kaldığı bu uygulamaların göz ardı edildiği görülmektedir.⁴⁹⁷ Lekelenmeme hakkı kapsamında düşünüldüğünde bile bu koruma tedbirlerine maruz kalan kişilerin salt olaylar kapsamında toplum ve çevresi nezdindeki şeref ve haysiyetinin zarar görmesi de oldukça muhtemeldir. Bu bakımdan çeşidi her ne olursa olsun gerçekleştirilen haksız koruma tedbiri nedeniyle kişinin hayatında meydana gelen zararların tazmini hakkaniyetin ve hukukun bir gereğidir.

Yine lekelenmeme hakkı ve koruma tedbirleri kapsamında değerlendirilmesi gereken diğer bir husus yakalanan veya tutuklanarak başka bir yere nakli gerçekleşecek olan kişiye kelepçe uygulanması tedbiridir. Aslında kelepçe uygulaması en son aşamada düşünülmelidir.⁴⁹⁸ Zira Ceza Muhakemesi Kanunundaki düzenlemeye bakıldığında da kişinin veya kişilerin kaçacağına ya da kendisinin veya bir başkalarının hayat ve beden bütünlükleri aleyhine tehlike arz ettiğini gösterir belirtilerin olması durumunda kelepçe uygulamasına başvurulabilecektir.⁴⁹⁹ Bu durumları gösterir belirtilerin olmaması dahilinde kelepçe uygulamasından kaçınılması gerekmektedir. Ancak uygulamada

---

⁴⁹⁶ 5237 Sayılı TCK m.141.

⁴⁹⁷ ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ. (2021), s.446-447.

⁴⁹⁸ ÖZTÜRK/ EKER KAZANCI/ SOYER GÜLEÇ. (2022), s.62-63.

⁴⁹⁹ 5271 Sayılı CMK m.93.

kelepçe tedbirinin adeta bir güç gösterisi veya şova dönüştüğü görülmektedir. Bu gibi durumlarda kelepçe uygulaması amacının dışına taşmakta ve kişilerin lekelenme hakkı da dahil olmak üzere hak ve özgürlüklerine zarar verebilmektedir. Kelepçe tedbiri uygulanırken mümkün olduğunca aşırı hareketlerden kaçınılmalı ve amaca uygun biçimde yerine getirilmesi gerekmektedir.

3.4.6.3 Disiplin hukuku uygulamaları ve lekelenme hakkı

Toplum içerisinde kamu hizmetleri özel düzenleme gerektiren sair bir alanı teşkil etmektedir. Bu bakımdan genel toplum düzenini koruma ve devamlılığını sağlamayı amaçlayan ceza kuralları, kamu hizmetinin sıhhatli biçimde işlemesi ve devamlılığını sağlama noktasında yetersiz kalmaktadır.⁵⁰⁰ Bu haseple idarenin faaliyet alanlarını teşkil eden kamu hizmeti ve kolluk faaliyetlerinin düzenli biçimde sunulabilmesi için farklı kuralların oluşturulması ve idarenin bu kurallar doğrultusunda idari yaptırım uygulayabilme yetkisinin bulunması bir zorunluluktur. Aksi takdirde idarenin yaptırım uygulama olanağı bulunmadığı durumda faaliyetlerden istenilen sonucun elde edilmesi mümkün olmayacaktır.⁵⁰¹ Bu kapsamda disiplin suçları; kamunun sunmuş olduğu hizmetin düzenli ve verim alınabilecek biçimde sunulabilmesi amacıyla, kurum içi düzeni ve disiplini sağlayan, hizmeti sunan kişilerin statüsünü belirleyen ve düzenleyen normların ihlaline sebebiyet veren hal ve davranışlar olarak tanımlanabilecektir.⁵⁰² Ceza hukuku kapsamında düzenlenen suçlardan farkı da aslında tanımlamanın kendisinde mevcuttur. Ceza hukuku kapsamında suçların düzenlenmiş olmasının temel sebeplerinden bir tanesi kamu düzenini sağlamaktır. İdari yaptırımlar ise bu genelliğe haiz değildir. Toplumun belirli kesiminde nizamı sağlamayı amaç edinir.⁵⁰³

Masumiyet karinesi ve lekelenme hakkı kapsamında disiplin hukuku ele alındığında, bu ilkelerin etkisinin ne olacağını belirlemek gerekmektedir. Masumiyet karinesi ve lekelenme hakkı temel insan haklarından olup, güvencesi noktasında geniş yorumlanması gerekmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve bu doğrultuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da diğer kamu makamlarınca

---

⁵⁰⁰ TANRIVERMİŞ, (2021), s.34.

⁵⁰¹ ASLAN. Zahreddin/ ALTINDAĞ. Halil. (2020), *Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması*, Baskı:3, Ankara, s.23.

⁵⁰² AKYILMAZ. Bahtiyar. (2002), *Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , Cilt:6, Sayı:2. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48134/608834>, Erişim Tarihi: 13.07.2022.

⁵⁰³ TANRIVERMİŞ, (2021), s.34

suç isnadı halinin mevcut olması dahilinde de bu hakların uygulama alanı bulacağı ifade edilmektedir. Hatta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Seven/Türkiye kararında karinenin sağlamış olduğu güvencelerin yalnızca ceza hukuku kapsamında değil ayrıca hukuk, disiplin ve diğer işlemlerde de mevcut olacağı ifade edilmiştir.⁵⁰⁴

Yine Anayasa Mahkemesi kararlarında da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Seven/Türkiye kararına atıfta bulunarak, masumiyet karinesinin yalnızca ceza davasını değil ayrıca dava sonrasında ki idari ve yargı sürecini de kapsadığı, kişinin masumiyeti ile sonuçlanan salt düşme ve beraat kararları sebebiyle kişilerin masumiyet karinesini ihlal anlamına gelecek muamelelerde bulunamayacağı ifade edilmiştir.⁵⁰⁵ Yine bir kararında masumiyet karinesinin yalnızca ceza yargılaması kapsamında değil, suç isnadı anlamına gelebilecek her türlü idari ve hukuki işlem de göz önünde bulundurulması gerekliliğinin tespiti yapılmıştır. Yine kararda kabahat eylemleri sebebiyle uygulanmış olan idari yaptırımlarında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesinin ve Anayasa'nın 36 maddesinin sağladığı koruma altında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁰⁶

Danıştay kararlarına bakıldığında ceza yargılamasında delil yetersizliği sebebiyle verilen beraat kararlarının, disiplin cezası verilmesine engel teşkil etmediği görülmektedir. Ancak Danıştay, suçun unsurlarının oluşmaması, hukuka uygunluk sebebinin mevcut olması ve suçun sanık tarafından işlenmediğinin tespiti doğrultusunda verilen beraat kararları ile ceza verilmesine yer olmadığı kararlarına istinaden disiplin cezası uygulanmasının hukuka aykırılık teşkil edeceğinin tespitini yapmıştır.⁵⁰⁷ Danıştay hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının, disiplin cezasına uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği görüşündedir. Bu görüş masumiyet karinesine aykırılık teşkil ettiği sebebiyle doktrinde eleştirilmektedir.⁵⁰⁸

---

⁵⁰⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (23 Ocak 2018), Başvuru No: 60392/08. Seven/Türkiye kararı.

⁵⁰⁵ Anayasa Mahkemesi Kararı. (2022, 31 Mart), Başvuru No:2018/19673.

⁵⁰⁶ Anayasa Mahkemesi Kararı. (2021, 27 Ekim), Başvuru No:2018/7477.

⁵⁰⁷ Danıştay 12. Daire. (2013, 16 Mayıs) E.2010/1494, K. 2013/4059; Danıştay 12. Daire. (2020, 24 Şubat), E. 2019/2495, K. 2020/1530; Danıştay 5. Daire, (2018, 7 Şubat), E.2016/17617, K. 2018/7085; Danıştay 8. Daire. (1997, 7 Mart), E. 1995/4538, K. 1997/1171.

⁵⁰⁸ TANRIVERMİŞ, (2021), s.312.

4. SORUŞTURMANIN GİZLİLİĞİ İLKESİ VE LEKELENMEME HAKKI

Lekelenmeme hakkı ceza muhakemesinin bütününde geçerli olan bir haktır. Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda kovuşturma evresinde sözlülük ve alenilik ilkeleri geçerliken, soruşturma evresinde aksine gizlilik ilkesi hakimdir. Soruşturma evresinde gizlilik ilkesinin kabul edilmiş olmasının en önemli iki sebebi lekelenmeme hakkının korunabilmesi ve delillerin değiştirilmesinin, zarar görmesinin veya şüphelinin kaçmasının önüne geçilebilmesi ve bu bağlamda soruşturmanın sağlıklı biçimde yürütülmesinin sağlanabilmesidir.⁵⁰⁹ Soruşturmanın gizliliği ilkesi lekelenmeme hakkının bir görünümü olup, bu noktada masumiyet karinesi ve adil yargılanma hakkı kavramları ile de yakın ilişki içerisindedir. Zira bir kimseye ceza tahmil edilebilmesi ancak kişinin suçluluğunun hukuka uygun olarak kanıtlanmasıyla mümkün olacaktır. Kişinin suçluluğu hukuka uygun biçimde kanıtlanana kadar kişinin damgalanmama ve lekelenmeme hakkı mevcut olacaktır.⁵¹⁰

Günümüz teknolojisinin hızlı ilerleyişinin ve buna bağlı kitle iletişim araçlarının hızlı gelişiminin etkisiyle birlikte soruşturma evresine ait bilgi ve belgelerin hızlı biçimde kamuoyu ile paylaşılabilĐi görülmektedir. Bu durum kişinin sosyal yaşamına ve kişinin toplum nezdinde ki şeref ve haysiyetini zarar vermekte, bu bağlamda lekelenmeme hakkını ihlal etmektedir.⁵¹¹

Bu tür ihlaller ayrıca toplum nezdinde ki zararların yanında yargılama süreci esnasında mevzu bahis konuyla alakalı olarak hakimlerin önyargılı yaklaşabileceği endişesini de beraberinde getirecektir. Gizlilik prensibi ile yürütölen yargılama faaliyeti bu anlamda kişinin lekelenmeme hakkının korunabilmesinde anahtar bir rol üstlenmektedir. Ancak uygulamada soruşturmanın gizliliği ile kamuoyunun bilgi edinme hakkının özellikle çatıştığı görülmektedir.⁵¹² Bu kapsamda medyanın hukuki vakıaların sansasyonel etkilerini kullanmak istemesi ve bunu gerçekleştirirken kamuoyunu bilgilendirme görevinin arkasına sığınması sıkça soruşturmanın gizliliğinin ihlaline sebebiyet vermekte ve kişilerin adil yargılanmasında elzem olan lekelenmeme hakkının zarar görmesine yol açmaktadır.⁵¹³

---

⁵⁰⁹ ÖZBEK vdi., (2019), s. 69.

⁵¹⁰ TANRIVERMİŞ, (2021), s.409-410.

⁵¹¹ YÜZER, (2014), s.1653.

⁵¹² TANRIVERMİŞ, (2021), s. 410.

⁵¹³ YÜZER, (2014), s.1653.

Görüldüğü üzere soruşturmanın gizliliği ve lekelenmeme hakkı kavramları birbiri ile sıkı biçimde ilişki bulunan iki hukuksal kavramdır. Çalışmanın bu bölümünde soruşturmanın gizliliği ilkesinin, lekelenmeme hakkı bakımında arz ettiği önem; yasal düzenlemeler, basın ve basın özgürlüğü, basın özgürlüğünün sınırları ve adli vakıaların haberlere konu edilişi ve hukuka uygunluk ölçütleri , soruşturma süjelerinin ve kamu görevlilerinin basın açıklamaları, soruşturmaya yer olmadığı kararı ve soruşturma gizliliğini ihlal suçu konu başlıkları altında değerlendirilerek açıklanacaktır.

4.1 Soruşturmanın Gizliliği ve Lekelenmeme Hakkı Kapsamında Yasal Düzenlemeler

Soruşturmanın gizliliği ilkesi, soruşturma evresinin tamamına hakim bir ilke olup, kaynağını Ceza Muhakemesi Kanununun 157. maddesinde bulmaktadır.⁵¹⁴ Her ne kadar madde metninde soruşturmanın gizliliği ile ne kastedildiği açıklanmış olmasa da öğretide bahsedilen gizliliğin, dahili gizlilik ve harici gizlilik olmak üzere iki şekilde anlam kazandığı üzerinde durulmaktadır.⁵¹⁵ Dahili gizlilik soruşturma evresinde hazır bulunması gereken süjeler haricinde başka bir kimsenin bulunmamasını ifade ederken, harici gizlilik soruşturma evresinde gerçekleştirilen iş ve işlemler sonucu elde edilen bilgi ve belgelerin kamuya açık olmamasını ifade eder.⁵¹⁶

Daha önce de belirtildiği üzere soruşturmanın gizliliği ilkesi, bir yandan etkin bir soruşturmayı ve bu bağlamda etkin bir ceza yargılamasını mümkün kılarken, öte yandan hakkında henüz mahkumiyet kararı bulunmayan kişi hakkında gerçekleştirilen iş ve işlemlerin üçüncü kişiler nezdinde öğrenilmesinin önüne geçerek, kişinin lekelenmeme hakkını korur.⁵¹⁷

Lekelenmeme hakkının korunması kapsamında Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 27. maddesi soruşturmanın gizliliğine ilişkin ‘’ Suçluluğu bir yargı hükmüne bağlanana kadar kişinin masumiyeti esastır ve soruşturma evresi gizlidir. Bu nedenle, soruşturma evresinde gözaltındaki bir kişinin "suçlu" olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, kişilerin basınla sorulu cevaplı görüştürülmelerine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmelerine sebebiyet verilmez ve

---

⁵¹⁴ Ceza Muhakemesi Kanunu m.157 ‘’ *Kanunun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.*’’

⁵¹⁵ BIÇAK, (2018) s.368 ve OKUYUCU ERGÜN, (2010), s.248 .

⁵¹⁶ BIÇAK, (2018), s.368

⁵¹⁷ ÖZBEK vdi., (2019), s 69.

soruşturma evrakı hiçbir şekilde yayımlanamaz.” hükmüne yer vermektedir.⁵¹⁸ Madde metninden de görülebileceği gibi soruşturma evresinin gerçekleştirilmesi ve bu kapsamda adli mercilerin ve kolluk görevlilerinin görevlerini yerine getirmesini esnasında göz önünde bulundurulması gereken temel prensipler vurgulanarak, kişinin lekelenme hakkının zarar görmemesi amacıyla bir takım işlemlerin gerçekleştirilmesinin önüne geçilmiştir.⁵¹⁹

Yine lekelenme hakkının ihlal edilmemesi kapsamında iki yasal düzenleme önem arz etmektedir. Bunlar Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 28. maddesinin 1. fıkrası ile Ceza Muhakemesi Kanununun 85. maddesinin 1. fıkrasıdır. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 28. maddesinin 1. fıkrası “ *Cumhuriyet savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, adli kolluk amiri de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir. Bu suçlar dışında yer gösterme işlemi kolluk amirleri tarafından yaptırılamaz. Yer gösterme işlemi soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun olarak yerine getirilir.*” şeklinde düzenlenmektedir.⁵²⁰ Yine Ceza Muhakemesi Kanununun 85. maddesinin 1. fıkrasının “ *Cumhuriyet savcısı, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmuş olan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırabilir. 250 nci maddenin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, adli kolluk amiri de yer gösterme işlemi yaptırmaya yetkilidir.*” şeklinde düzenlendiği görülmektedir.⁵²¹

Yer gösterme işleminin Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenmesinden önce yasal bir dayanağı ve hangi koşullarda uygulanabileceği hususunda bir açıklık bulunmamaktaydı. Bu anlamda kanunun 85. maddesi Türk Hukukunda bir yeniliktir. Hatta mukayeseli hukukta yer gösterme işlemine rastlanılmaması sebebiyle ilgili maddenin mehzazından bahsedebilmekte mümkün değildir.⁵²² Kanunun 85. maddesinin gelmesinden önce yer gösterme işlemi polis ve basınla birlikte adeta bir gösteriye dönüşmekte, kişilerin

---

⁵¹⁸ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği m.27, Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050601-10.htm>, Erişim tarihi: 24 Eylül 2021

⁵¹⁹ TANRIVERMİŞ, (2021), s. 412.

⁵²⁰ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği m.27, Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050601-10.htm>, Erişim tarihi: 26 Eylül 2021.

⁵²¹ CMK, (4 Aralık 2004), m.85.

⁵²² KARAGÜLMEZ. Ali. (2005). Yer Gösterme İşlemi Ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 85. Maddesinin İncelenmesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.62-81, Sayı:57, s.64.

yargılama safhasından önce ikrarının alınması ve toplum önünde lekelenmesine sebebiyet verebilecek durumlar gündeme gelebilmekteydi. Yeni düzenlemelerle birlikte yer gösterme işlemi, keşfe ait kurallara tabi tutulmuş ve kişilerin lekelenmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.⁵²³ Yine hükme göre adli kolluk yer gösterme işlemi tek başına yerine getiremeyecektir. Adli kolluğun tek başına yer gösterme işlemi gerçekleştirilmesi durumunda ilgili işlem hukuka aykırı yollarla elde edilmiş delil olarak kabul edilecek ve yargılama esnasında kullanılamayacaktır.⁵²⁴

Her ne kadar bu yasal düzenlemeler lekelenmeme hakkına yönelik olsa da uygulamaya bakıldığında bu hususlara yeterince riayet edilmediği görülebilecektir.⁵²⁵

Soruşturmanın, adli kolluk tarafından yürütülmesi esnasında gerçekleşen olayların vukuat raporuyla, adli kolluk amiri olmayan, mülki amirlere ve alay komutanlarına bildirmesi gerekmektedir. Bu kapsamda İç İşleri Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan 07.11.2005 tarih, 2005/115 sayılı genelgeye göre emniyet ve asayiş ile ilgili elde edilen her türlü ihbar, bilgi ve belge kolluk kuvvetleri amirleri tarafından, mülki idare amirlerine bildirilmesi gerekliliği ve gerçekleştirilen bu bildirim soruşturmanın gizliliğini ihlal etmeyeceği ifade edilmiştir. Bu ifade soruşturmanın gizliliği ilkesi bakımından sakıncalı bir durumdur. Adli kolluk görevlileri gerçekleştirecekleri bilgilendirme de yüzeysel şekilde bilgi vermeli ve detaylandırma mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.⁵²⁶

Soruşturmanın gizliliği ilkesi her ne kadar soruşturma evresine hakim bir ilke olsa da, bu ilkeye riayet edilmesi yalnızca soruşturma aşamasının değil, aynı zamanda tüm yargılama sürecinin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesine olanak sağlayacaktır. Bu anlamda gizliliğin, gerçekleştirilen işlemlere ve ihtiyaca göre şekillenebilmesi mümkündür.⁵²⁷

4.2 Soruşturmanın Gizliliği ve Lekelenmeme Hakkı Kapsamında Basın ve Basın Özgürlüğünün Sınırları

Etik ilkelere bağlı ve üzerine düşen sorumluluğun bilincinde olarak yerine getirildiğinde basın toplumda ki bireylerin hak ile özgürlüklerini korumada ve bu bağlamda devlet otoritesini sınırlamada aracı bir kuvvet olarak kabul edilmektedir. Gerçekten de birey hak ve özgürlüklerinin korunmasında önemli bir rolü olan kamuoyunun oluşturulmasında

---

⁵²³ TANRIVERMİŞ, (2021), s. 412.

⁵²⁴ KARAGÜLMEZ, (2005), s.65.

⁵²⁵ TANRIVERMİŞ, (2021), s. 412.

⁵²⁶ BIÇAK, (2018), s.369-370, TANRIVERMİŞ, (2021), s.413.

⁵²⁷ YENİSEY/ NUHOĞLU, (2019), s.565.

basının rolü ve etkisi yadsınamayacaktır. Bu anlamda basın ve basın özgürlüğü demokratik toplumların bir gereği olarak karşımıza çıkar.⁵²⁸ Ancak her özgürlükte söz konusu olduğu gibi basın özgürlüğünün de sınırsız olması beklenemeyecektir. Zira mutlak ve sınırsız bir özgürlük toplum ve devletin var oluşuna ters düşecektir. Devletin ve toplum biçiminde yaşayabilmenin gerekliliklerinden bir tanesi de özgürlüklerin sınırlandırılmasıdır.⁵²⁹ Bu bağlamda her nasıl basın özgürlüğü, demokratik bir gereği ise, bu özgürlüğün hukuka uygun biçimde sınırlandırılması da hukuk devleti olabilmenin bir gereğidir.

Daha önce ki bölümlerde açıklandığı üzere soruşturmanın gizliliği ilkesi hem kişinin lekelenmeme hakkını teminat altına alan bir düzenleme olarak karşımıza çıkarken, öte yandan soruşturmanın bir düzen içerisinde yürütülmesine de katkı sağlar. Soruşturmanın gizliliği ilkesi Ceza Muhakemesi Kanununun 157. maddesinde düzenlenirken, soruşturmanın gizliliği ilkesine uymakla yükümlü kişiler kanunda tahdidi biçimde sayılmamış ve bu bağlamda soruşturmanın gizliliği ilkesine objektif bir karakter yüklenmiştir.⁵³⁰ Bu anlamda soruşturmanın gizliliği ilkesi uymak hem soruşturma süjelerinin, hem de üçüncü kişilerin ve bu kapsamda basının uymak yükümlülüğü altında bulunduğu bir ilkedir.⁵³¹

Bu konu başlığı altında basın, basın özgürlüğü kavramları açıklanarak, basın özgürlüğünün sınırları, adli vakıaların haber olarak verilmesinde hukuka uygunluk ölçütleri ve soruşturmanın süjeleri ile üçüncü kişiler tarafından basına bilgi verilmesi konuları incelenecektir.

4.2.1 Basın ve Basın Özgürlüğü Kavramları

Basın bilgi, düşünce ve kanaatlerin kitle iletişim araçları ve basılı eserler aracılığıyla aktarılmasını ifade etmektedir.⁵³² Basın özgürlüğü ise genel olarak haber, bilgi, düşünce ve kanaatlerin kitle iletişim araçları ve basılı eserler aracılığıyla yayımlamak serbestisi

---

⁵²⁸ ÜNAL ÖZKORKUT, Nevin. (2002). Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti'ndeki Görünümü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s:65-84, Cilt:51, Sayı:3, s.66.

⁵²⁹ YÜZER, (2014), s.1655.

⁵³⁰ CMK m.157 “ Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.”

⁵³¹ OKUYUCU ERGÜN, (2010), s.245.

⁵³² BEZGİN, (2020), s.122.

şeklinde tanımlanabilmektedir.⁵³³ Temel olarak bilgi ve haberlerin verilmesi ve bunların alınması iletişim özgürlüğünü oluştururken, basın özgürlüğü; bilgi, haber ve olayların kitle iletişim araçları ve basılı eserler aracılığıyla yayımlanma hürriyetini ifade eder. Aynı zamanda basın özgürlüğü kamunun haber edinme hakkı ve özgürlüğünün hayata geçirilmesinde önemli bir etkidir. Bu anlamda basın özgürlüğü içeriğinde kamusal ve bireysel olmak üzere iki boyutta değer muhteva etmektedir. Bireysel olarak yazar veyahut yayımcının bilgi, haber ve düşüncelerini yayma özgürlüğü sağlarken, kamusal anlamda bilgi edinme ve haber alma hakkına da olumlu tesir etmektedir.⁵³⁴ Ayrıca yine belirtmekte fayda vardır ki görsel ve işitsel bazlı kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen basın faaliyetlerinde görsel basın veya işitsel basın ifadeleri kullanılırken, basılı eser aracılığıyla gerçekleştirilmesinin de yazılı basın ifadesi kullanılmaktadır. Bu basın çeşitlerinin tabii olduğu hukuki mevzuat farklılık gösterebilmektedir.⁵³⁵ Bu amaçla çalışmada kimi yerde basın kavramı tercih edilirken, kimi kısımda internet ve sosyal medya da dahil olmak üzere tümünü kapsar biçimde medya kavramı tercih edilmiştir.

Basın özgürlüğü Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 28. maddesinde ‘‘ *Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz*’’ şeklinde düzenlenerek, anayasal güvence altına alınmıştır.⁵³⁶ Yine Basın Kanununun 3. maddesinde de basın özgürlüğü ‘‘ *Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir.*’’ şeklinde düzenlenmektedir.⁵³⁷ Basın özgürlüğünün bu kanuni düzenlemeler vasıtasıyla güvence altına alınması toplumun sağlıklı ve güvenli biçimde yaşayabilmesi amacıyla yöneliktir.⁵³⁸

4.2.2 Basın Özgürlüğünün Sınırları

Önce ki kısımlarda da ifade edildiği üzere basın özgürlüğü nasıl demokratik devletin vazgeçilmez bir parçası ise, özgürlüklerin hukuka ve kanuna uygun biçimde sınırlandırılması da hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Bu noktada medya organlarının haber verme ve toplumu aydınlatma hakkı doğrultusunda elinde bulundurduğu özgürlükte sınırsız değildir. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde, medya özgürlüğünün

---

⁵³³ DÖNMEZER, Sulhi, (1966), Basın Hürriyetini Düzenleyen ve Sınırlayan Mevzuatın Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s.429-455, Cilt:32, Sayı:1, s.429; YÜZER, (2014), s.1654.

⁵³⁴ YÜZER, (2014), s.1654.

⁵³⁵ BEZGİN, (2020), s.122.

⁵³⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). m.28.

⁵³⁷ 5187 sayılı Basın Kanunu m.3, (2004).

⁵³⁸ YÜZER, (2014), s.1655.

dayanağı olan ifade özgürlüğünün hangi hallerde sınırlanabileceği da düzenlenmiştir.⁵³⁹ Devlet; kanaat, bilgi ve düşüncelerin aktarılmasında hangi araç kullanıldığı fark etmeksizin hukukun gerektirdiği ölçüde müdahalede bulunabilecektir. Gerçekten de medya organları vasıtasıyla kamuoyuna yansıtılan kimi bilgi, fikir ve kanaatler; devlete, topluma ve sosyal yaşama ciddi zararlar verebilmektedir.⁵⁴⁰ Bundan dolayıdır ki medyanın elinde bulundurmuş olduğu özgürlük ancak anayasanın çizmiş olduğu sınırlar dahilinde kullanılabilir.⁵⁴¹

Özellikle çalışmanın konusu kapsamında medya organları kimi zaman soruşturma evresinde gerçeğe uygun düşmeyen haberler yapabilmekte ve kişinin lekelenmeme hakkını ihlal ederek, önyargılı bir kamuoyunun oluşmasına sebebiyet verebilmekte ve yargılamanın bağımsız ve tarafsızlığına gölge düşürebilmektedir.⁵⁴²

Türkiye Cumhuriyet Anayasasının, basın özgürlüğüne ilişkin olan 28. maddesinin 3. fıkrasına bakıldığında, basın özgürlüğünün sınırlanmasında Anayasanın 26. ve 27. maddelerinin uygulanacağı görülmektedir.⁵⁴³ 26. maddeye göre basın özgürlüğünün sınırlanması milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi sebepleriyle gerçekleştirilebilecektir. 27. madde de ise basın faaliyetinin Anayasanın ilk üç maddesinin değiştirilmesine yönelik olamayacağına ilişkindir.⁵⁴⁴

---

⁵³⁹ BEZGİN, (2020), s.126.

⁵⁴⁰ DÖNMEZER, (1966), s.431.

⁵⁴¹ YÜZER, (2014), s.1655.

⁵⁴² CENTEL, (1994), s.59.

⁵⁴³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), m.26 “...Bu hürriyetlerin kullanılması, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.”; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982), m.27 “Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.”

⁵⁴⁴ CANBOLAT. Ferhat/ GÖNÜL KOŞAR. Günhan. (2020). Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinin Tespitinde Kullanılan Yargıtay Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ölçütlerinin Değerlendirilmesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.259-302., Sayı:151, s.253-254.

Anayasanın 26,27 ve 28. maddeleri ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi dikkate alındığında basın özgürlüğünün sınırlandırılması noktasında başkalarının şöhret ve haklarının korunması, ahlakın korunması ile toplum ve devletin korunması olmak üzere genel olarak üç konu başlığı altında toplanabilir.⁵⁴⁵

Yine 26. madde metnine bakıldığında basın özgürlüğünün, yargılama görevinin uygun biçimde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla sınırlandırılabilmesi mümkün olacaktır. Bu bağlamda adil yargılanma hakkının uygulanması yargılamanın hayati bir fonksiyonu olması sebebiyle, basın özgürlüğünün sınırlarının aşılaraq adil yargılanma hakkına ve bu bağlamda masumiyet karinesine, lekelenmeme hakkına halel getirmesi durumunda yine basın özgürlüğünün sınırlanması mümkün olacaktır.⁵⁴⁶

4.2.3 Basının Adli Haberleri Aktarmasında Hukuka Uygunluk Kriterleri

Adli haberler mevzu bahis olduğunda lekelenmeme hakkı ve basın özgürlüğü arasında çatışma kaçınılmazdır.⁵⁴⁷ Özellikle görsel ve yazılı basının yanına internet medyasının da eklenmesiyle birlikte iletişim ve etkileşim olanaklarının gelişmesi bu çatışmaların sık gündeme gelmesine sebebiyet vermektedir.⁵⁴⁸ Bu durumdan dolayı iki temel hak arasında mümkün olduğunca dengenin sağlanması gerekmektedir.⁵⁴⁹ Bu sebeple basının adli haberleri verme görevini yerine getirirken belirli bir takım hukuki kriterlere uygun hareket etmesi gerekmektedir.

Hukuka uygunluk kriterlerine uyulması, masumiyet karinesi ve bu kapsamda lekelenmeme hakkının gerçekleştirilmesinde ekseriyetle önem arz etmektedir. Zira Adalet Bakanlığının yapmış olduğu ceza mahkemelerinde sonuçlanan davalardaki sanıkların karar türüne ve yıllara göre oransal dağılımına ilişkin araştırmasına göre kovuşturma aşamasına intikal eden suçların %20 oranında ki kısmı beraat ile sonuçlanmaktadır. Adli haberlerin verilişinde bu hukuka uygunluk kriterlerine uyulmaması halinde hakkında beraat hükmü verilen kişilerin lekelenmeme hakkına zarar verilmesi muhtemel olacaktır.⁵⁵⁰

---

⁵⁴⁵ YÜZER, (2014), s.1657.

⁵⁴⁶ YÜZER, (2014), s.1657.

⁵⁴⁷ BEZGİN, (2020), s.130.

⁵⁴⁸ KARA, Eyüp. (2012). Lekelenmeme Hakkı, Adalet Dergisi, s.188-197, Sayı:43, s.188.

⁵⁴⁹ BEZGİN, (2020), s.130.

⁵⁵⁰ YÜZER, (2014), s.1657.

Basın özgürlüğünün ve bu kapsamda medyanın kamuoyunu aydınlatma görevi ve hakkının sınırlarına ilişkin olarak Türk Ceza Kanununun 285. maddesinin gerekçesine yer vermek gerekmektedir. İlgili maddenin gerekçesi “Medya, suçlar hakkında bilgilendirerek halkın bilgi edinme ihtiyacını karşılamak görevindedir.” Ancak “...medya mensupları, bu konularda doğru haber elde edemediklerinde öteden beriden devşirilen ve çok kere yanlış olan bilgileri halka yansıtmakta ve insanların en temel hakkı olan suçsuzluk karinesini ihlâl etmekte ve soruşturma da zarar görmekte ve delillerin yok edilmesi hususunda, elbette ki istemeden şüphelilere yardım sağlanmış olmaktadır” şeklinde ifade edilmiş olup, bu suretle basın mensuplarının haber verme hak ve görevini yerine getirirken uyması gereken sınırlar çizilmeye çalışılmıştır.⁵⁵¹

Yargıtay kararları ve doktrine bakıldığında adli haberlerin verilişinde basının uyması gereken hukuka uygunluk kriterlerini haberin gerçekliği, güncelliği, haberlerin verilişinde kamu yararının mevcudiyeti ve ilgili adli haberin verilişinde kullanılan ifade ve konu arasında düşünsel bağlılığın bulunması olmak üzere 4 konu başlığı altında sayabiliriz.⁵⁵²

4.2.3.1 Haberin gerçek olması

Demokratik bir toplumda halkın gerçekleri öğrenme hakkını yaşayabilmesi, demokrasinin gerçekleştirilmesinde vazgeçilmez bir unsurdur.⁵⁵³ Bu noktada basının özgür olması halkın bilgi edinme hakkının gerçekleşmesini sağlar. Hem toplumsal, hem de bireysel olarak bilgi ve gerçeklerin öğrenilmesinin gerçekleşmesi bağlamında basının görevini yerine getirirken aktarmış olduğu haberlerin gerçek ve çarpıtılmamış olması gerekmektedir. Zira gerçek olmayan, çarpıtılmış veya uydurma olarak ifade edilebilecek aktarmaların haber niteliğinden ve bunu topluma ve bireye yayma hak ve özgürlüğünden bahsedilmesi mümkün değildir.⁵⁵⁴ Bu noktada gerçek olmayan ve bu anlamda haber niteliği dahi mevcut olmayan aktarmaların hukuka uygunluğundan bahsetmekte imkansız olacaktır.⁵⁵⁵ Gerçeklik bir haberin hukuka uygun kabul edilebilmesinin ve kişilik haklarından üstte sayılabilmesinin en önemli koşuludur. Zira gerçeğe aykırı bir haberin yayınlanması her zaman için hukuka aykırılık teşkil edecektir.⁵⁵⁶

---

⁵⁵¹ ÇAKIR, (2012), s.239.

⁵⁵² YÜZER, (2014), s.1660-1668; BEZGİN, (2020), s.131-135; ÇAKIR, (2012), s.254.

⁵⁵³ ÇAKIR, (2012), s.254.

⁵⁵⁴ YÜZER, (2014), s.1660.

⁵⁵⁵ BEZGİN, (2020), s.132.

⁵⁵⁶ İLKİZ. Fikret/ GÜNAYDIN. Barış. (2006). Kişilik Hakları - Medyada Etik ve Yargı Kararları, Küresel İletişim Dergisi, s.1-15, Sayı:2, s.13.

Burada hukuka uygunluk kriteri olarak bahsedilen gerçeklik unsuru mutlak gerçeklik olarak algılanmamalıdır. Zira basın mensuplarının mutlak gerçeği her zaman için bilebilmesi mümkün değildir.⁵⁵⁷ Basın mensuplarının gerçekleşen olayla ilgili olarak görünebilecek ve bilinmesi mümkün olan her şeyi araştırması ve araştırma neticesinde elde etmiş olduğu haber niteliği taşıyan bilgileri olduğu gibi çarpıtmadan kamuoyuna aktarması gerekmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki basın mensuplarının araştırma ile inceleme yetkisinin ve görevinin sınırını yine soruşturmanın gizliliği ilkesi oluşturacaktır. Yani burada bahsedilen haberin gerçek olması gerekliliği, olayın gerçekleştiği esnada görünüşte ki gerçekliğe uygun olmasını ifade etmektedir.⁵⁵⁸ Bu bağlamda basının aktarmış olduğu haberlerin dayandıkları olaylar gerçek olmalı ve haber gerçekleştirilirken dürüstlük kuralına bağlı olarak hareket edilmelidir.⁵⁵⁹ Haberın gerçeklik unsuru değerlendirilirken, haberın verildiği tarihteki hal ve şartların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.⁵⁶⁰

4.2.3.2 Haberın güncel olması

Basın gelişen teknoloji ile birlikte daha geniş kitlelere ulaşabilme ve daha büyük kamuoyu oluşturabilme imkanı yakalamıştır.⁵⁶¹ Basının haber vererek, kamuoyu oluştururken bir takım hukuka uygunluk esaslarına riayet etmesi gerekmektedir. Bu esaslarda bir diğeri de halka arz edilen haberın güncelliğini yitirmemiş olmasıdır.⁵⁶²

Yargıtay'ın kararlarına bakıldığında, haber niteliği taşıyan olayın gerçekleştiği tarih ile ilgili haberın yayın tarihi arasında bir yakınlık bulunması haberın güncel olduğuna ilişkin

⁵⁵⁷ BEZGİN, (2020), s.132.

⁵⁵⁸ BEZGİN, (2020), s.132; YÜZER, (2014), s.1661.

⁵⁵⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, (25 Ekim 2018), E. 2018/346, K. 2018/1586, ‘‘ Basının kamu görevi yapmasında göz önünde tutulan amaçla, kişilik haklarına verilen zarar arasında açık bir oransızlık varsa, yayımın hukuka aykırı olduğu kabul edilmelidir. Objektiflikten ayrılmak, haber sınırını aşmak, genişletici ve yanlış yorumlarda bulunmak, gerçek dışı haber vermek, yersiz şekilde onur kırıcı sözler kullanmak, dürüstlük kurallarına aykırı davranmak, kişisel nedenlerle salt sansasyon amaçlı yayım yapmak, hukuka aykırıdır. ’’; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (19 Eylül 2018), E. 2017/1368, K. 2018/1327, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (02 Kasım 2016), E. 2014/1184, K. 2016/1012, BEZGİN, (2020), s.132; YÜZER, (2014), s.1661.

⁵⁶⁰ YENİDÜNYA. Ahmet Caner/ ALŞAHİN. Mehmet Emin. (2007). Birey Şerefine Karşı Suçlar, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.43-93, Sayı:68, s.63.

⁵⁶¹ AYDOS. Oğuz Sadık. (2012). Basın Yolu İle Kişilik Hakları İhlallerinde Manevî Tazminat, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1-36, Cilt:16, Sayı:2, s.1.

⁵⁶² YÜZER, (2014), s.1664; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, (09 Nisan 2019), E. 2017/1321, K. 2019/415, ‘‘ Gerek yazılı ve gerekse görsel basın bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayımın gerçek olmasını, kamu yararı bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini gözetmeli, haberi verirken öze biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır. Yine basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayım yapmalıdır. O anda ve görünürde var olup da sonradan gerçek olmadığı anlaşılan olayların yayımından da basın sorumlu tu;tulmamalıdır. ’’

bir işarettir.⁵⁶³ Topluma aktarılan haber ile haber konusu olayın gerçekleştiği tarih arasında uzun zaman geçmiş olması ilgili haberin objektifliğine ve haberin verilmesinde ki kamu yararına olumsuz etki yaratabilecektir.⁵⁶⁴ Yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Sunday Times/ İngiltere kararında haberi kolay bozulabilecek bir mal olarak tasvir etmiş olup, haberin yayımlanmasının kısa bir süre bile olsa gecikmesinin haberin bütün haber değerini yitirmesine sebep olabileceğini ve ilgi çekiciliği kaybedeceğini belirtmiştir.⁵⁶⁵ Haberin güncel olması, haberin aktarılmasında ki kamu yararı ile bağlantılıdır. Esas olarak kamu yararı ancak haber güncelken mevcut olacaktır. Bundan kaynaklı olarak geçmişte ki bir olayın haber yapılabilmesi tekrar güncel nitelik kazanması ve olayın aktarılmasında kamu yararı bulunmasına bağlıdır.⁵⁶⁶

Bu sebeple basın, haber yaparken ilgili haberin güncel ve kamu yararı olup olmadığına dikkat etmelidir. Eğer basının aktarmış olduğu bilgi ve kanaatlerde güncellik ve kamu yararı yoksa, ilgili eylemin haber niteliği taşıdığından ve bu sebeple basın özgürlüğü sınırları içerisinde hareket edildiğinden söz edilemez.⁵⁶⁷

Elbette daha öncelerinde gerçekleşmiş bir olayın kamuoyu nezdinde tekrar önem kazanması gündeme gelebilecektir. Bundan kaynaklı olarak gerçekleşen olay üzerinden uzun bir sürenin geçmiş olması olayın güncelliğinin yitirildiğine ilişkin kesin bir kabul vermeyecektir.⁵⁶⁸ Bu durumda geçmişte gerçekleşmiş ve güncelliğini yitirmiş olayın, o gün içerisinde yaşanmış olaylarla bağlantı kurularak aktarılması mümkün olabilecektir. Ancak güncelliğini yitirmiş bir olayın haber değeri taşımaması sebebiyle ilgili vakıanın haber olarak aktarılması sadece tarihi değer taşıdığı taktirde gündeme gelecektir. Eğer ki ilgili olay tarihi bir önem taşımaktaysa veya tarihi kişiliğe sahip bir kişi ile ilgili ise, gazeteci haberi kamuoyuna aktarmada tarihi olayları açıklama hakkını kullanmış olacaktır. Gazeteci belirli olayları ele alıp, neden ve sonuç ilişkileri kurarak, kamuoyunu uyarma amacını taşımışsa, ilmi yayma ve yaratma hakkını gerçekleştirmiş olacaktır.

---

⁵⁶³ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, (03 Şubat 1983), E. 11527, K. 1087. “*Dava konusu yayının bu kurallara uygun olup olmadığı konusuna gelince; haberin yayınlanmasında kamu yararı bulunduğu, güncel olduğu, konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık bulunduğu, haberin objektif olarak verildiği, abartılmadığı kuşkusuzdur. Bir gün önce meydana gelen bir öldürme olayı, belli bir üslup ile gazetede yer almıştır. Bu davada halledilmesi gereken sorun, haberlerin gerçeğe uygun olup olmadığı konusunda toplanmaktadır.*”

⁵⁶⁴ YÜZER, (2014), s.1664-1665.

⁵⁶⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (26 Eylül 1991), Başvuru No: 13166/8, Sunday Times/İngiltere kararı, “*...haber kolay bozulabilir mal kategorisine girdiğini ve yayımlanmasının kısa bir süre için bile olsa gecikmesinin haberin tüm değerini ve ilgi çekiciliğini kaybettireceğini..*”.

⁵⁶⁶ YÜZER, (2014), s.1665.

⁵⁶⁷ BEZGİN, (2020), s.133.

⁵⁶⁸ CEBRE. Ayvaz. (2016). Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkı, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, s.287-319, Sayı:7, s.306.

Güncel bir olayın yorumlanması ve değerlendirilebilmesi için geçmiş vakıaların haber yapılması durumundaysa, gazeteci ilgili haberi yaparken eleştiri hakkını kullanmış olacaktır. Bu sebeplerle basın tarafından yayımlanan haberin tüm hukuka uygunluk esaslarına sahip olup olmadığı, her olay nezdinde özel olarak araştırılmalı ve neticelendirilmelidir.⁵⁶⁹ Basının aktarmış olduğu somut olayın, somut olaya ilişkin bilgi ve kanaatler de kamu yararının bulunması ve kamu yararının kişinin ihlal edilen haklarından üstün olduğunun kabul edilmesi halinde, kamuoyuna aktarılan haber hukuka uygun olacaktır. Aksi durumda ilgili eylemin hukuka uygunluk sınırlarını aştığı ve hakkın kullanımını olarak kabul edilemeyeceği ve bu sebep hukuka aykırı olduğunun kabulü gerekecektir.⁵⁷⁰

4.2.3.3 Kamu yararının mevcudiyeti

Adli vakıaların haberlere konu edilmesinde kamu yararının bulunması öncelikli husustur. Zira adli mekanizmanın işlemesi bağlamında bilgi almak ve bunu kamuoyuna aktarmak, toplumdaki kişilerin suçluların cezalandırıldığını görmesine ve hukuk devleti içerisinde yaşadığı inancına katkı sağlayarak, kişilerin suç işlemesinin önüne geçecek ve cezanın önleme amacının gerçekleşmesine olanak sağlayacaktır. Bu anlamda adli haberlerin verilmesinde daima bir kamu yararı mevcuttur.⁵⁷¹ Bu durum özellikle kişi haklarına aykırı bir eylemin haksızlığını ortadan kaldırmada önem arz eder. Yani normal bir durumda hukuka aykırı olan kişi haklarını ihlali üstün nitelikte mevcut bir kamu yararının bulunmasından dolayı hukuka uygun hale gelir.⁵⁷²

Kamu yararına hizmet eden açıklamalar daima toplum yararına hizmet etmelidir.⁵⁷³ Bu anlamda kamunun bilgiye ulaşma, düşüncüyü açıklama, yayma ve haberleşme taleplerinin karşılandığı ve buna yönelik yapılan yayınlar kamu yararının gerçekleştirilmesi amacıyla vakıf olur.⁵⁷⁴ Ancak kişisel amacın güdüldüğü ve sırf sansasyon yaratılması amacıyla gerçekleştirilen haberlerde elbette kamu yararının mevcut olduğu ileri sürülemeyecektir. Dolayısıyla gerçek olayların haberlere konu edilmesinde dahi, ilgili haberin yayınlanmasında kamu yararının bulunmaması veya az bulunması sebebiyle basın özgürlüğünün kısıtlanması mevcut olabilecektir. Kamuoyunu ilgilendiren haberlerin

---

⁵⁶⁹ YÜZER, (2014), s.1665-1666.

⁵⁷⁰ CEBRE, (2016), s.307.

⁵⁷¹ YÜZER, (2014), s.1666.

⁵⁷² ESENDAL. Nihan. (2018). *Basın Yolu İle Kişilik Haklarının İhlali*, Baskı:1, s.101.

⁵⁷³ YÜZER, (2014), s.1666.

⁵⁷⁴ ESENDAL, (2018), s.102.

basın özgürlüğü sınırlarında kalabilmesi toplumun o haberi öğrenmesinde çıkarının bulunmasına bağlıdır.⁵⁷⁵ Sonuç olarak eğer toplumun gerçekleştirilen haberi öğrenmesinde menfaati bulunmuyorsa basın özgürlüğü sınırları içerisinde hareket edildiğinden söz edilemeyecektir.

Basının gerçekleştirmiş olduğu haberlerde toplumun ilgisini çeken iki husus bulunmaktadır. Bunlardan birincisi habere konu edilmiş olay veyahut o konuyla bağlantılı olan kişidir.⁵⁷⁶ Yine siyasi kişiler, kamu görevlileri, sporcu ve sanatçı kişiler topluma mal oldukları ve toplumun ilgisini çektikleri için, bu kişiler hakkında gerçekleştirilen haber ve eleştirilerde kamu yararı mevcut olacaktır.⁵⁷⁷ Ancak sırf bu kişilerin özel hayatlarına yönelik toplumda var olan magazinsel ilginin karşılanması amacıyla haber yapılmasında kamu yararı mevcut olmayacaktır.⁵⁷⁸ Bu bilgiler ışığında topluma mal olmuş kişiler bakımından gerçekleştirilen açıklama ve eleştirilerin sınırları kapsamında, diğer kişilere oranla kabul edilebilirliğinin daha geniş olduğu söylenebilecektir.⁵⁷⁹ Burada değinilmesi gereken bir husus vardır ki bu konuda Yüzer'in değinmiş olduğu görüşlere katılıyoruz; topluma mal olmuş kişilere ilişkin gerçekleştirilen açıklama ve eleştirilerin sınırlarının geniş tutulması masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı bakımından geçerli olmamalıdır. Zira masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı, adil yargılanma hakkının

---

⁵⁷⁵ YÜZER, (2014), s.1666-1967.

⁵⁷⁶ YÜZER, (2014), s.1667.

⁵⁷⁷ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, (23 Mayıs 2005) E. 11132, K. 5506 “...Davacının bu konumu ve siyasi kişiliği nedeniyle eleştirilmesi ve hatta bu eleştirinin sert bir dille yapılması da hukuka aykırılık oluşturmaz. Dava konusu edilen yayın bu anlamda incelendiğinde davacının kişilik haklarına zarar verecek ve eleştiri sınırını aşacak nitelikte bir ifade şekli içermemektedir. Yazının son bölümünde yer alan şiirde geçen nitelermelerin ise davacıya yönelik olduğu anlamı çıkmamaktadır. Bu durumda hükümetin icraatları kamu yararı düşüncesiyle ve sert bir dille eleştirilmiş olup; toplumsal ilginin varlığı da açıktır. Davacının kişiliğine yönelik herhangi bir saldırı yoktur...”

⁵⁷⁸ ESENDAL, (2018), s.102.

⁵⁷⁹ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, (12 Haziran 2012), E. 2011/8385; K. 2012/10263 “Davaya konu basın açıklamasında” Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı M. G.'in N. T. ve N... şirketi ile ilgisini ve ilişkisini açık bir biçimde ortaya koyması gerektiği belirtilerek devamında “N. T. kimdir ve bugüne kadar hangi belediye ihalelerini almıştır...Çünkü iddialara göre N. T., M. G.'in oğlunun müstakbel kayın pederi ve Ankara Büyükşehir Belediyesinin en önemli ihalelerini alan kişidir. Ortada çok ciddi usulsüzlük ve yolsuzluk iddiaları dolaşüyor... N... Şirketine belediyece hangi işler verilmiştir? Kirli Kızılırmak suyunun Ankara'ya getirilmesi işi N. T.'in firmasına mı verilmiştir? A... alış veriş Merkezi'nin N... Şirketi ile ilişkisi nedir ve yapımında belediyenin hangi imkanları kullanılmıştır? Hava alanı yolunun yayımında Namık Tanık iş almış mıdır? Kasalar Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi kapsamına alınan ve Metro Grosmarketin batısında kalan alanın ne kadarı N... Şirketinin mülkiyetindedir? Batıkent'te mülkiyetinde olan arsa var mıdır? N... şirketinin belediyeden aldığı işlerin toplam büyüklüğü ne kadardı? Şeklinde beyanların yer aldığı görülmüştür. Dava konusu sözlerin söylendiği basın açıklamasında yer alan beyanlar bir bütün olarak incelendiğinde; Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı adayı davalının, davacının Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olarak yaptığı iş ve eylemlerine yönelik ortaya çıkan iddialarla ilgili sorular ve eleştiriler yönelttiği, davacının, kişilik haklarına yönelik olmayan sert eleştirilerde bulunduğu, siyasi bir kişilik olan davacının hakkında yapılan sert eleştirilere katlanması gerektiği, konuşmanın tümünün eleştiri sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır...” ; YÜZER, (2014), s.1667.

en önemli getirilerinden olup, bu kişilerin de en az sıradan vatandaşlarda da olduğu gibi masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkının korunması gerekecektir. Gerçekleştirilen açıklama ve eleştirilerin sınırlarının geniş olması sebebiyle, bu kimselerin masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı daraltılamaz.⁵⁸⁰

4.2.3.4 Konu ve ifade arasında düşünsel bağlılık

Basının haber verme görevini yerine getirirken haber verme hak ve özgürlüğünü yerine getirdiğinin ve bunun hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebilmesi için gereken kriterlerden bir tanesi de gerçek olay ile kullanılan dil, ifade ve sunuluş biçimi ile yorumun ilgili haberin verilişinin zorunlu kıldığı ölçü ve biçimde olması gerekmektedir.⁵⁸¹ Adalet sisteminin işleyişi noktasında haberlerin sunuluş biçimi önem arz etmektedir. Yani içeriği itibarıyla gerçek ve güncel olan ve topluma aktarılmasında kamu yararı olan bir olayın sunuluş biçim yönünden şartı gerçekleştirilen açıklamanın amacına uygun bir şekilde, konu ve ifade arasında düşünsel bağlılığın bulunmasıdır.⁵⁸² Bunun gerçekleştirilebilmesi kullanılan ifade ve sunuş biçiminin olayın içeriğiyle uygun düşmesine bağlıdır.⁵⁸³

4.3 Soruşturmanın Gizliliği Kapsamında Adli Mercilerin ve Diğer Kamu Görevlilerinin Basın Açıklamaları

Soruşturmanın gizliliği ilkesi ve lekelenmeme hakkına uymakla yükümlü kişiler kapsamında ilk bakışta yalnız muhakemeyi yürüten sùjelerin uyması gerektiği düşünülebilir. Ancak devletin bütün kurum ve görevlileri bu ilke ve hakka riayet etmekle yükümlüdürler.⁵⁸⁴

Ülkemizde sıkça karşılaştığımız üzere basın mensupları adli vakıaların sansasyonel etkisini kullanmak ve bu durumdan prim yapmak amacıyla soruşturmanın gizliliğini ihlal edebilmekte ve kişilerin lekelenmeme hakkına hâlel getirebilmektedir.⁵⁸⁵ Soruşturma

---

⁵⁸⁰ YÜZER, (2014), s.1667-1668.

⁵⁸¹ TANRIVERMİŞ, (2021), s.127.

⁵⁸² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, (01 Mart 2021), E. 2017/1401, K. 2021/402, ‘‘ Bu açıklamalardan sonra, denilebilir ki; basın özgürlüğünün kişilik haklarına üstün tutulabilmesi için yayının gerçeğe uygun olması, gerçeğe uygun yayının haber niteliği taşıması, gerçeğe uygun haberlerin verilmesinde nesnel (objektif) ölçütlere uyulması, haberin veriliş biçimi yönünden öze biçim arasında ölçülülük bulunması gerekir. Bir yayının hukuka uygun olduğunun kabul edilebilmesi ancak açıklanan bütün bu koşulların birlikte varlığı hâlinde mümkündür. ’’

⁵⁸³ YÜZER, (2014), s.1668.

⁵⁸⁴ BEZGİN, (2020), s.134-135.

⁵⁸⁵ YÜZER, (2014), s.1653.

esnasında aslında adli yetkisi olmayan mülki amirlerin basın mensuplarına demeç verme hevesi de bu duruma eklenince, yükümlülüğün bütün kamu görev ve organlarını kapsaması daha da değer kazanmaktadır.⁵⁸⁶ Yani soruşturmanın gizliliği ilkesi ve lekelenmeme hakkı yalnızca soruşturmanın sükeleri tarafından ihlal edilmez. Aynı zamanda diğler resmi görevliler de bu ilke ve hakkı ihlal edebilecek pozisyonadadır.⁵⁸⁷ Bu sebeple kamu görevlilerinin ve organlarının basına vereceği bilgi ve açıklamalarda kişilerin lekelenmeme hakkını ve soruşturmanın gizliliğini ihlal etmemeye ekseriyetle dikkat etmeleri gerekmektedir.

Yine soruşturma evresinde ilgili soruşturmaya konu olan tarafların, soruşturmanın gizliliği ilkesine ve bu kapsamda kişilerin lekelenmeme hakkına zarar vermemeye dikkat etmeleri gerekir. Çalışma konusu kapsamında adli mercilerin ve diğler kamu görevlilerinin özel olarak incelemek gerekmektedir.

4.3.1 Adli Mercilerin Basına Vereceği Bilgi ve Açıklamalar

Cumhuriyet savcısı bir soruşturmayı yürüttüğü esnada soruşturmaya alakalı bir basın açıklaması gerçekleştirilmesi gerekmektedir, soruşturmanın gizliliği ilkesine ve kişilerin lekelenmeme hakkına riayet ederek hareket etmesi gerekmektedir.⁵⁸⁸ Bu anlamda literatürde soruşturmanın efendisi olarak tabir edilen Cumhuriyet savcısının sanık ve şüpheli haklarını ekseriyetle gözetmesi gerekir. Bu bağlamda savcılığı veya savcılık-adliye basın sözcülüğünün gerçekleştireceği açıklamalarda, kişiyi toplum gözünde suçlu konumuna getirecek bireysel nitelikteki açıklamalarda bulunmaktan uzak durması gerekecektir.⁵⁸⁹

Adli mercilerin basına gerçekleştireceği açıklamalar kapsamında Hakimler ve Savcılar Kurulunun 33 sayılı Genelgesi neticesinde basın sözcülüğü kurumu tesis edilmiştir. Soruşturma evresinde ki arama, el koyma, yakalama, gözaltı ve tutuklama gibi işlemlere ilişkin kamuoyuna, bireyin haklarına ve yargılama sürecine hanel getirmeden, genel ifadeler kullanılmak suretiyle bilgi verilmesi sağlanmıştır.⁵⁹⁰ Yine gerçekleştirilecek

---

⁵⁸⁶ TANRIVERMİŞ, (2021), s.127.

⁵⁸⁷ BEZGİN, (2020), s.115.

⁵⁸⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (22 Nisan 2010), Başvuru No:40984/07, Fatullayev v Azerbayjan, Erişim Adresi:<https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22fulltext%22:%5B%22%22CASE%20OF%20FATULLA%20YE%20V.%20AZERBAIJAN%22%22,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%202,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%5B%22001-98401%22%5D%7D>}, Erişim Tarihi 12 Ekim 2021.

⁵⁸⁹ TANRIVERMİŞ, (2021), s.414-415.

⁵⁹⁰ ŞIK, (2011), s.129.

basın açıklamalarının ivedi haller hariç olmak üzere Cumhuriyet Başsavcılıkları bünyesindeki basın sözcülüğü vasıtasıyla yapılması Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünü 19120602-010-06-02-0479-2014-E.1745 sayı, 22.12.2015 tarihli genelgesinde tanzim olunmuştur.⁵⁹¹ Genelgenin bu itibarla şeklinde başlayan sonuç bölümünün 1. fıkrası “ 1) Anayasa, AĞHS, yukarıda anılan mevzuat hükümleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarıyla tanınıp korunan, adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan masumiyet karinesi ile lekelenmeme hakkı, hâkim ve Cumhuriyet savcısının tarafsızlığı ile mahkemelerin bağımsızlığı ilkeleri yanında ilgililerin kişilik hakları ve soruşturmanın gizliliği prensibi göz önünde bulundurularak; a. Kamuoyunun haber alma özgürlüğüne ve doğru bilgilendirilme hakkına saygı gösterilmesi, b. Kamuoyunun gecikmeksizin vaktinde bilgilendirilmesinin sağlanması...” şeklinde düzenlenmiş olup, gerçekleştirilecek açıklamalarda gözetilmesi gereken hak ve değerleri güzel ve detaylı biçimde vurgulamıştır.⁵⁹²

Basının gün geçtikçe çeşitlenen ve bu anlam geniş bir ağı ulaşan haber kaynakları ve toplumun adli vakıalara ilişkin merakı ve basının bu merakı giderme yönündeki iştahı göz önüne alındığında, TANRIVERMİŞ’in görüşüne⁵⁹³ katılıyor ve gerçekleştirilecek basın açıklamalarının mutlaka kişilerin masumiyet karinesine, soruşturmanın gizliliğine, lekelenmeme hakkına ve diğer haklarına riayet etmekle azami biçimde yükümlü bulunan adli birimler vasıtasıyla yerine getirilmesinin, adil bir toplum ve bu anlamda toplum huzur ve barışı için bir zorunluluk arz ettiğini düşünüyoruz.

4.3.2 Diğer Kamu Görevlilerinin Basına Vereceği Bilgi ve Açıklamalar

Masumiyet karinesi ve bu kapsamda soruşturmanın gizliliği ilkesi ile lekelenmeme hakkı kavramları adil bir yargılamanın vazgeçilmez unsurlarıdır.⁵⁹⁴ Bundan dolayı adli mercilerin bu hak ve ilkelere azami biçimde riayet etmesi bir zorunluluktur.⁵⁹⁵ Ancak durum sadece adli mercilerin bu hak ve ilkelere riayet etmesiyle sınırlı değildir. Çünkü bu kavramlar sadece adli mercilerce ihlal edilmez. Aynı zamanda devletin diğer kamu görevlilerince de ihlal edilebilmesi mümkündür. Daha önce de belirtildiği üzere özellikle

---

⁵⁹¹ TANRIVERMİŞ, (2021), s.415-416.

⁵⁹² ABİB. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün Sayı : 19120602-010-06-02-0479-2014-E.1745, 22.12.2015 tarihli Genelgesi, Erişim Adresi: https://www.adalet.gov.tr/pdf/cigm_167.pdf, Erişim Tarihi:12 Ekim 2021.

⁵⁹³ TANRIVERMİŞ, (2021), s.416.

⁵⁹⁴ ÇELİK, (2014), s.149.

⁵⁹⁵ TANRIVERMİŞ, (2021), s.416.

mülki amirlerin, kamuoyunda büyük ilgi uyandırmış adli vakıalara ilişkin basına açıklama yapma istekleri bu korumanın zaruretini anlaşılabilir kılmaktadır.⁵⁹⁶ Ayrıca toplumun, kamu otoritelerine duyduğu inanç ve güven doğrultusunda bu kimselerin inandırıcılığı toplum nezdinde daha fazladır. Bu nedenledir ki kamu görevlileri basına adli bir vakıaya ilişkin bilgi verirken veyahut açıklama yaparken daha dikkatli olmalı ve suçla mücadele ederken, kişilerin lekelenmeme hakkına hanel getirmemeli, aradaki dengeyi kurabilmelidirler. Bu bağlamda aradaki dengenin sağlanması gerçekleştirilen basın açıklamasında seçilen sözcüklerle yakından ilişkilidir. Kamu görevlileri, gerçekleştirdiği basın açıklamalarında şüpheliyi toplum nezdinde suçlu konumuna düşürecek şekilde etiketlememeli ve kişisel, mesleki ve sosyal nitelikteki haklarına zarar verilmemelidir.⁵⁹⁷

4.4 Lekelenmeme Hakkı ve Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararı

Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda yeni bir kavram olarak soruşturmaya yer olmadığı kararı (SYOK) ilk defa 649 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile tanzim edilmiş olup, 01.02.2018 tarihli, 7078 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.⁵⁹⁸ Ceza Muhakemesi Kanununun 158.maddesinin 6. fıkrasında yer alan düzenlemeye göre savcılık önüne gelen ihbar veya şikâyete konu olmuş olayda, olayın suç teşkil etmediği herhangi biçimde araştırma yapmaya gerek kalmaksızın açıkça anlaşılabilmesi durumunda soruşturmaya yer olmadığına karar verebilecektir.⁵⁹⁹ Yine madde içeriğinde bu kararlara ilişkin itiraz usulüne yönelik Ceza Muhakemesi Kanununun kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz prosedürünü düzenleyen 173. maddesinin

---

⁵⁹⁶ BEZGİN, (2020), s.115.

⁵⁹⁷ TANRIVERMİŞ, (2021), s.418-419.

⁵⁹⁸ 7078 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun. (2018), T.C Resmi Gazete, 30354, 01 Şubat 2018, m.140 ‘‘ 5271 sayılı Kanunun 158 inci maddesine beşinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiş ve diğer fıkra buna göre teselsül ettirilmiştir. ‘(6) İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü hâlinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilir.’’ Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180308M1-11.htm>, Erişim Tarihi:13.10.2021; KIZILARSLAN, Hakan, (2019), ‘‘ Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları (SYOK) ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi’’, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.59-104, Sayı:144, s.61.

⁵⁹⁹ CMK. (2004), m.158/6.

uygulanacağı belirtilmiştir.⁶⁰⁰ Bu maddeye göre kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz yapacak kişinin, kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine kendisine kararın tebliğinden itibaren 15 gün içerisinde itiraz edebilecektir. Bu durumda olayın suç teşkil ettiğini ve kararın yanlış ve hukuka aykırı olduğunu düşünen, SYOK'a itiraz edecek suçtan zara gören, kişi kararın kendisine tebliğinden sonraki 15 gün içerisinde Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine itiraz edebilecektir.⁶⁰¹

Ceza Muhakemesi Kanununun da gerçekleştirilen 158/6 değişikliği gerekçesi “*soyut ve dayanaksız ihbar ve şikayetler için savcuların soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verebilmesi ve bu kararların ayrı bir sisteme kaydedilerek kişilerin lekelenmeme haklarının sağlanması amaçlandığı*” şeklinde yer almaktadır.⁶⁰² Görüleceği üzere değişikliğin gerekçesi kişilerin lekelenmeme hakkına dayandırılmaktadır. Yine bu kapsamda Adalet Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler müşavirliğinin 23.07.2021 tarihinde yayınlamış olduğu verilere göre yalnızca üç sene içerisinde 404.808 dosyada soruşturmaya yer olmadığı kararı verildiği, kişilerin şeref ve itibarlarının zedelenmesinin önüne geçildiği ifade edilmiştir.⁶⁰³

Yeni gelen düzenleme ile birlikte getirilen SYOK'nın soruşturmanın ayıklayıcılık fonksiyonunu önemli ölçüde etkinleştirirken, dava ekonomisi, adli iş yükü ve lekelenmeme hakkı da dahil olmak üzere insan haklarına olumlu faydası olması muhtemeldir. Yeni düzenlenmeden önce savcılığın, ihbar ve şikayete konu olan olay açık biçimde suç teşkil etmese dahi soruşturmayı açmak durumunda kalması ayıklayıcılık fonksiyonuna zarar veriyordu. SYOK ile birlikte bu durumda önüne geçilebileceği muhtemeldir.⁶⁰⁴ Ancak SYOK düzenlemesine ilişkin doktrinsel bir takım sakıncalar dile getirilmiş olup, bu sakıncaların incelenmesi gerekmektedir.

Kızılırsan SYOK'nın masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı yönüyle uygulanmasının olumlu etkilerini kabul etmiş olmakla birlikte, Cumhuriyet savcısının SYOK verirken yasa içerisinde davranıp davranmayacağı, bu kararın soruşturma evresinde hemen elde edilmesi gereken delillerin bozulmasına yol açıp açmayacağı,

---

⁶⁰⁰ ABİB. CMK. (2004), m.173.

⁶⁰¹ ABİB. CMK. (2004), m.173.

⁶⁰² TANRIVERMİŞ, (2021), s.441.

⁶⁰³ <https://basin.adalet.gov.tr/lekelenmeme-hakki-kapsaminda-404-bin-dosyada-syok-verildi>

⁶⁰⁴ AKINCI, (2020), s.195.

savcının kanun metniyle sınırlandırılmış olsa dahi sınırları zorlayıp zorlamayacağını, başlangıç şüphesinin ne olduğunun ve hangi hallerde bu durumun gündeme gelebileceğinin ayrıca belirtilmesini ve ön alan soruşturmasında savcılarının hiçbir delil elde edememiş olması halinde SYOK vermenin mümkün olup, olmadığına açıklanması gerektiğini düşünmektedir.⁶⁰⁵ Özetle Kızıllarlan SYOK'nın olumlu yönlerin olabileceğini kabul etmekle, çerçevesinin daha açık biçimde düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Şen konuyu kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile SYOK'nın karşılaştırılması şeklinde ele almış olup, kovuşturmaya yer olmadığı kararının kişinin masumiyet karinesinin korumasından yararlanmasında ve lekelenmeme hakkının ihlal edilmemesinde yeterli olmadığını bu sebeple SYOK'nın kişinin masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı korunması nazara alındığında isabetli ve gerekli bir düzenleme olduğu görüşünü savunmuştur. Ayrıca SYOK düzenlemesinin gelmesiyle birlikte dosya hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı şüpheliye itiraz hakkının tanınması gerektiğini belirtmiştir.⁶⁰⁶

Özbek/Doğan/Bacaksız görüşlerine göre SYOK ceza muhakemesine hakim olan kovuşturmanın mecburiyeti ilkesini önemli derecede zayıflatmakta ve maslahata uygunluk ilkesine yaklaştırmaktadır ve uygulamada bir takım sorunlara yol açabilecektir.⁶⁰⁷

Ünver/Hakeri suç şüphesinin öğrenilmesiyle birlikte soruşturma işlemlerinin başlayacağına ilişkin 2. maddeye atıf yaparak, mevcut düzenlemenin mantıksal çerçevesinin dışında olduğunu ve ceza muhakemesi sistemine uyumunun sağlanabilmesi için yasal düzenlemenin gerektiğini söylemiştir. Yine savcının, gerçekleştirilen ihbar ve şikayetin açıkça suç teşkil etmediği anlaşılabiliriyorsa takipsizlik kararı verebildiği bu düzenlemenin tek yararının kişinin şüpheli sıfatını almaması olduğunu, bu düzenlemenin hukuk devletine bağdaşmayacak biçimde savcılarının ve kolluk görevlilerinin adeta işten kaçma olanağı olabileceği sakıncalarını dile getirmiştir.⁶⁰⁸

Kanaatimizce SYOK masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı kapsamında olumlu getirileri olması muhtemel bir düzenleme gibi dursa da, ceza muhakemesi sistemine

---

⁶⁰⁵ KIZILARSLAN, (2019), s.62

⁶⁰⁶ ŞEN, Ersan, (2020), *Yorumluyorum-22*, Baskı:1, s.236-238.

⁶⁰⁷ ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, (2020), s.195.

⁶⁰⁸ ÜNVER/ HAKERİ, (2018), s.1295.

uymamakla birlikte arkasında pek çok soru işaretini de beraberinde getirmektedir. Aslında hukuk devleti ilkesi çerçevesinde böyle bir karar türüne gerek olup, olmadığı konusu da tartışılır. Zira bir kimsenin şüpheli veya sanık sıfatı ile yargılanması, o kişinin lekelenmeme hakkına hanel getirmemelidir Bu anlamda kovuşturmayaya yer olmadığı ile SYOK arasında ve hatta beraat ile kişinin aklanması noktasında bir fark bulunmaması gerekir. Ancak düzenlemeyi gerektiren elbet bir takım hususlar bulunmaktadır ki ilk başta söylediğimiz olumlu etkiler bu noktada gerçekleşecektir. Adli bir vakıanın toplum nezdinde ilgi çekmesi ve basının sıkça soruşturmanın gizliliğini ihlal etmesi veya kişilerin lekelenmeme hakkına gereken dikkati vermemesi pek çok kişinin bu anlamda zarara uğramasına sebebiyet vermektedir. SYOK ile birlikte soruşturmayaya adeta ön bir safha getirilmiş olup, soruşturmalarda hazırlık süreci bu sayede hızlı bir şekilde yapılabilir ve dosyalar hızlı biçimde sonlandırılabilir. Bu anlamda hem iş yükü açısından, hem de kişilerin lekelenmesinin önüne geçilmesi açısından olumlu etkisi olması muhtemel olacaktır. Ancak arkasında pek çok soru işareti bulunduran bu düzenleme uygulanacaksa bile detaylı ve sistematik mevzuatlarla desteklenmeli ve hukuk devletine zarar verebilecek boyutları soyut ve somut denetim mekanizmaları ile bertaraf edilmelidir. Mutlaka şüpheli veya sanığın lekelenmeme hakkı adil bir yargılama için önemli bir unsurdur. Ancak suçtan zarar gören bir kişinin, yargı mercilerince gerçekleştirilecek yargılamanın esaslı biçimde yürütülmesini ve ilgili suçun faillerinin gerçekleştirmiş olduğu eylemin karşılık gelen cezasını çekmesini isteyebilmesi de hukuk devletinin bir gereğidir. Daha öncede belirtildiği üzere eşit haklar çatıştığında önemli olan birini yerip ötekini göğe çıkarmak değildir. İkisi arasında denge mekanizmasını kurabilmek ve iki hakkı da layığı ile yaşatabilmektir.

4.5 Soruşturmanın Gizliliğini İhlal Suçu

4.5.1 765 Sayılı Kanun Dönemi

Soruşturmanın gizliliğini ihlal kapsamında 765 sayılı mülga TCK döneminde ne soruşturma taraflarının gizliliği ihlali, ne de soruşturma tarafı olmayan kişilerin soruşturmanın gizliliğine ilişkin kanunda bir düzenleme bulunmamaktaydı. Ancak 5680 sayılı mülga Basın Kanunu ve bu kanunu ilga eden 5187 sayılı basın kanununda bir takım düzenlemeler yer almaktaydı.⁶⁰⁹

---

⁶⁰⁹ CEBRE, (2016), s.111 ve s.353.

Soruşturmanın gizliliğini ihlal eden kimselerin cezalandırılmasına yönelik ilk düzenleme 5680 sayılı mülga Basın Kanununun 30. maddesinin birinci fıkrasında yer almaktaydı. İlgili madde “*Ceza Kovuşturmalarına ait talep ve iddianamelerle kararların ve diğer her türlü vesika ve evrakın aleni duruşmada okunmasından, hazırlık ve ilk soruşturmalarda takipsizlik veya yargılamanın men’i, tatili veya düşmesi kararı verilmesinden önce yayınlanması yasaktır.*”⁶¹⁰ şeklinde düzenlenmiş olup, yine aynı maddenin üçüncü fıkrasında “*Yukarıdaki fıkralar hükümlerine aykırı hareket edenler, yirmimilyar liradan yüz milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.*”⁶¹¹ şeklinde düzenlenmiş olup soruşturmanın gizliliğini ihlal eden kişiler hakkında uygulanacak cezalar belirtilmiştir.⁶¹² Soruşturmanın gizliliği, soruşturma evresinin tamamına hakim olan ve muhakeme hukuku gerekçeleri yanın da kişilerin masumiyet karinesini koruması nitelikleriyle ceza muhakemesinin temel ilkelerinden biridir. Soruşturmanın gizliliği ilkesi genel olarak kamuya karşı cereyan etmektedir.⁶¹³ Ancak bu ilkenin basının kamuoyuna haber verme hakkını da zedelememesi gerekmektedir.⁶¹⁴ Mülga basın kanununda ki düzenlemeler bu anlamda yeterli görülmemekle birlikte soruşturmanın gizliliğini ihlal etmeme kapsamında dolaylı bir etkisi olduğu söylenebilir. Ancak ilgili düzenleme demokratik devlet yapısına ters düştüğü, ayırım yapılmaksızın soruşturmaya ait bütün belge ve kararların yasaklanmasının haber verme hakkını zedelediği ve sosyal gerçekliklerle bağdaşmadığı sebebiyle sıkı biçimde eleştirilmiştir. Sonuç olarak 5680 sayılı Basın Kanunu, 5187 sayılı Basın kanunu ile ilga edilmiştir.⁶¹⁵

Soruşturmanın gizliliğine ilişkin düzenleme, 5187 sayılı kanunun 19. maddesinde “*Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimse, ikimilyar liradan ellimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza, bölgesel yayınlarda onmilyar liradan, yaygın süreli yayınlarda yirmimilyar liradan*

---

⁶¹⁰ 5680 sayılı mülga Basın Kanunu, (1950), T.C Resmi Gazete, 7564, 24 Temmuz 1950, m.30/1. Erişim Adresi: <https://mevzuat.kararara.com/mvzt/mvzt2/mvzt950.html>, Erişim Tarihi:15.10.2021.

⁶¹¹ 5680 sayılı mülga Basın Kanunu, (1950), m.30/3, Erişim Adresi: <https://mevzuat.kararara.com/mvzt/mvzt2/mvzt950.html>, Erişim Tarihi:15.10.2021.

⁶¹² CEBRE, (2016), s.111 ve s.353.

⁶¹³ ÇAKIR, (2012), s.229.

⁶¹⁴ YENİSEY/ NUHOĞLU, (2020), s. 574.

⁶¹⁵ CEBRE, (2016), s.111.

az olamaz” şeklinde yer almaktaydı.⁶¹⁶ Düzenlemenin basın kanununda yer alması sebebiyle ilgili kanunun 26. maddesinde yer alan hak düşürücü süreler bu suç tipi açısından da geçerliydi.⁶¹⁷

Madde metninde görülebileceği üzere ilgili madde açık biçimde yayımlamayı suç olarak düzenlemiş olup, bağlı hareketli bir suçtur. Bu anlamda suç ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğinin yayımlanması durumunda gündeme gelecektir. Yine ilgili madde soruşturmanın gizliliğini ihlalin kapsamını hâkim veya mahkeme işlemleri ve soruşturma işlemleri ile ilgili diğer belgelerin içeriğinin yayımlanması olarak indirgemiş olması sebebiyle kapsamın geniş olmadığı bu anlamda düzenlemenin yetersiz kaldığı yönünde eleştiriler almıştır.⁶¹⁸ Nitekim ilgili düzenleme 02.07.2012 tarihli, 6352 sayılı Kanunun 105. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.⁶¹⁹

4.5.2 5237 Sayılı Kanun Dönemi

765 sayılı kanunda soruşturmanın gizliliğine ilişkin bir düzenleme yer almazken, kanun koyucu 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 285. maddesinde soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunu düzenlemiştir. İlgili düzenleme 6382 sayılı kanun ile değiştirilmeden önce “*Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak soruşturma aşamasında alınan ve kanun hükmü gereğince gizli tutulması gereken kararların ve bunların gereği olarak yapılan işlemlerin gizliliğinin ihlali açısından aleniyetin gerçekleştirilmesi aranmaz. (2) Kanuna göre kapalı yapılması gereken veya kapalı yapılmasına karar verilen duruşmadaki açıklama veya görüntülerin gizliliğini alenen ihlal eden kişi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır. Ancak, bu suçun oluşması için tanığın korunmasına ilişkin olarak alınan gizlilik kararına aykırılık açısından aleniyetin gerçekleşmesi aranmaz. (3) Bu suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, ceza yarı oranında artırılır. (4) Soruşturma ve kovuşturma evresinde*

---

⁶¹⁶ HOROZGİL. Denizhan. (2012). İfade ve Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Soruşturma Evresinde Yayın Yasakları Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.147-164, Cilt:2, Sayı:2, s.151.

⁶¹⁷ 5187 sayılı Basın Kanunu, (2004), T.C Resmi Gazete, 25504, 26 Haziran 2004, m.26 “*Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayınlar yönünden iki ay, diğer basılmış eserler yönünden dört ay içinde açılması zorunludur.*”; CEBRE, (2016), s.111.

⁶¹⁸ CEBRE, (2016), s.111.

⁶¹⁹ 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava Ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun, (2012), T.C Resmi Gazete, 28344, 2 Temmuz 2012, m.105/4.

kişilerin suçlu olarak damgalanmalarını sağlayacak şekilde görüntülerinin yayınlanması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.” şeklinde yer almıştır. Ceza muhakemesi evrelerinde kişilerin toplumda suçlu olarak damgalanmalarına yol açacak şekilde görüntülerinin yayınlanmasının ve kapalı duruşmanın gizliliği Türk Ceza Hukukunda ilk defa düzenlenmiş olup, maddenin en önemli özelliği bu olarak söylenebilir.⁶²⁰ Madde metninden anlaşılabilceği üzere ilgili suçu oluşturacak tipik hareket soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal etmek olup, hiçbir sınırlamaya tabi tutulmamıştır. Bu anlamda suçun oluşması için soruşturmanın gizliliğini herhangi bir hareket alenen ihlal etmek yeterliydi. Suçun sınırlarına ilişkin herhangi bir tanımlama veya örneklendirme mevcut değildi. Bu kapsamda ilgili düzenlemenin herhangi bir sınırlama öngörmemiş olması, hangi hareketlerin bu suça sebebiyet vereceğinin açık olarak düzenlenmemiş olması uygulamada çeşitli sıkıntılara sebebiyet verebilmekteydi. Nitekim 6352 kanun ile birlikte ilgili düzenlemede değışikliğe gidilmiş olup, maddenin uygulamada yarattığı sorunlar değışikliğin gerekçesinde de yer almıştır.⁶²¹

6352 kanunla gelen değışiklikle birlikte Türk Ceza Kanununun 285. maddesi “ (1) *Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun oluşabilmesi için; a) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle, suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının veya haberleşmenin gizliliğinin ya da özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi, b) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğine ilişkin olarak yapılan açıklamanın maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olması, gerekir. (2) Soruşturma evresinde alınan ve soruşturmanın tarafı olan kişilere karşı gizli tutulması gereken kararların ve bunların gereği olarak yapılan işlemlerin gizliliğini ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. (3) Kanuna göre kapalı yapılması gereken veya kapalı yapılmasına karar verilen duruşmadaki açıklama veya görüntülerin gizliliğini alenen ihlal eden kişi, birinci fıkraya hükmüne göre cezalandırılır. Ancak, bu suçun oluşması için, tanığın korunmasına ilişkin olarak alınan gizlilik kararına aykırılık açısından aleniyetin gerçekleşmesi aranmaz. (4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların kamu görevlisi tarafından görevinin sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmesi halinde, ceza yarısına kadar artırılır. (5) Soruşturma ve*

---

⁶²⁰ TÜRKOĞLU, Gökhan. (2019). *Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Gizliliğin İhlali Suçları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.11.

⁶²¹ CEBRE, (2016), s.117-118; ALMASSRI, Nour Abdul Razek,. (2019). *Soruşturmanın Gizliliğinin İhlali Suçunun Basın Yoluyla İşlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, s.35.

kovuşturma evresinde kişilerin suçlu olarak algılanmalarına yol açacak şekilde görüntülerinin yayınlanması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (6) Soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin haber verme sınırları aşılmaksızın haber konusu yapılması suç oluşturmaz.'' şeklinde yer almıştır.⁶²²

Madde metnine bakıldığında önceki düzenlemeye göre belirliliğin arttırıldığı görülmektedir. Bu sayede önceki düzenlemenin geniş yorumlanmasının sebebiyet verdiği gereksiz soruşturma ve kovuşturmaların önüne geçilmiştir. Bu durumun yanında hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesinde en önemli şartlardan biri, içerisinde yaşayan kişilerin haklarına ve özgürlüklerine en ileri müdahalelerin gerçekleşeceği cezaların, suç olarak tanımlanan hangi davranışların gerçekleşmesi halinde yaptırım olarak uygulanabileceği açık, anlaşılabilir ve net biçimde düzenlenmiş olmasıdır. Bu anlamda iki düzenleme karşılaştırıldığında getirilen değişikliğin arkasındaki sebep kendini net biçimde göstermektedir. Kaldı ki yine 6352 sayılı kanunun gerekçesinde de belirlilik ilkesine vurgu yapıldığı görülmektedir. Her ne kadar gerekçeler madde metnine dahil değilse de ilgili maddenin yorumlanması kullanılabilecek en etkili hukuki argümanlardan bir tanesidir.⁶²³

285. Maddenin 1. fıkrasına bakıldığında soruşturmanın tarafları haricinde kişilere karşı gizli tutulan işlemlere ilişkin gizliliğin ihlalinin suç olarak düzenlendiği görülmektedir.⁶²⁴ Maddenin 2. fıkrasında ise soruşturmanın taraflarına karşı gizli tutulması gereken soruşturma aşamasında gerçekleştirilen işlem ve kararların ihlal edilmesi hali düzenlenmiştir.⁶²⁵

4.5.3 Korunan Hukuki Değer

Ceza hukukunun genel amacı haksız ve suç teşkil eden eylemlere karşılık uygulanması öngörülen yaptırımlarla bu eylemlerin önüne geçilmesi ve hukuki değerlerin korunmasıdır.⁶²⁶ Bu anlamda ceza hukukunda düzenlenmiş olan her suç tipinin mutlaka korumak istediği bir veya birden fazla hukuki değer bulunmaktadır.⁶²⁷ Hukuki değerlerin temel amacının suç tiplerinin yorumlanmasını sağlamak olduğu söylenebilir.⁶²⁸ Söz

---

⁶²² 5237 sayılı TCK m.285.

⁶²³ CEBRE, (2016), s.117-118.

⁶²⁴ BEZGİN, (2020), s.10.

⁶²⁵ CEBRE, (2016), s.116.

⁶²⁶ AKBULUT. (2018). s.31.

⁶²⁷ CEBRE, (2016), s.121.

⁶²⁸ ALMASSRI, (2019), s.38.

konusu suçta da korunan iki hukuki değer bulunmaktadır.⁶²⁹ Hukuki değerlerin tespit edilmesinden önce belirtmek gerekir ki, soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu Türk Ceza Kanununun devlete ve millete karşı suçlar ve son hükümler başlığı altında adliyeye karşı suçlar bölümünde düzenlenmiştir. Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun kanun sistematigindeki yerinin tespiti önemlidir. Zira sistematigin tespit edilebilmesi, soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun korumuş olduğu hukuki değerlerin tespitinde de önem taşımaktadır.⁶³⁰

Korunan hukuki değerlerden ilki toplumdaki kişilerin devletten suçlu olduğunu iddia ettiği kişilerin gerçekleştirilecek yargılama neticesinde suçlu oldukları takdirde cezalandırılmasını, suçsuz oldukları takdirde suçsuzlukların tespitini talep edebilme hakkı çerçevesinde maddi gerçeğin tespitinin gerçekleştirilmesine imkan verecek biçimde icrasının sağlanmasıdır.⁶³¹ Söz konusu suçun kanun koyucu tarafından adliyeye karşı suçlar başlığı altında düzenlenmiş olması, hukuki değer noktasında maddi gerçeğin tespitinin sağlanmasına öncelik tanındığı şeklinde yorumlanabilecektir.⁶³² Elbette suçların hangi başlıklar altında tasnif edileceği hususunda pek çok farklı yöntemin kullanılması mümkündür. Ancak istisnai durumlar haricinde suç tiplerinin tasnifi korunmak istenen hukuki değerler doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.⁶³³

Lekelenmeme hakkı hem soruşturma evresinde, hem de kovuşturma evresinde geçerli olan bir haktır. Nitekim 285. maddenin 5. fıkrasındaki düzenleme soruşturma ve kovuşturma evrelerinde şüpheli veya sanığın suçlu olduğu algısına neden olacak biçimde görüntülerinin yayınlanmasını da gizliliğin ihlali suçu kapsamında değerlendirmiş ve kişilerin lekelenmeme hakkının ihlal edilmesinin önüne geçilmek istenmiştir.⁶³⁴ Kanaatimizce bu düzenlemenin korunan hukuki değer noktasında da özel bir anlamı vardır. Zira gizliliğin ihlali suçu kapsamında 285. maddenin ilk üç fıkrasına bakıldığında muhakeme evresindeki gizli tutulması gereken iş ve işlemlerin gizliliğinin ihlal edilmesi suç olarak düzenlenmişken, 285. maddenin 5. fıkrasında bu anlamda bir gizliliğin ihlali söz konusu değildir. İlgili fıkra ile kanun koyucu salt kişinin suçlu olarak algılanmasına sebebiyet verecek şekilde kişinin görüntüsünün yayınlanmasını suç olarak düzenlemiştir. Sistemik bir yorum yapıldığında diğer maddelerinde koruduğu hukuki değer

---

⁶²⁹ ERSAN, Aykut. (2013). Gizliliğin İhlali Suçu, Ceza Hukuku Dergisi, s.117-145, Cilt:8, Sayı:22, s.119.

⁶³⁰ ALMASSRI, (2019), s.38.

⁶³¹ ERSAN, (2013), s.119.

⁶³² CEBRE, (2016), s.123.

⁶³³ ALMASSRI, (2019), s.38.

⁶³⁴ 5237 sayılı TCK m.285.

lekelenmeme hakkı olduğu savı ön plana çıkmaktadır. Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile korunan diğer hukuki değer ise kişilerin masumiyet karinesinin ve özel hayatına ilişkin bilgilerin koruma altına alınmasıdır.⁶³⁵ Söz konusu suç görüldüğü üzere birden fazla hukuki değer korunmasını amaçlamaktadır.⁶³⁶

4.5.4 Suçun Unsurları

Hukuk kurallarının muhatabı insandır. İnsan muhtevasında emir veyahut yasak içeren bu kurallara uymakla yükümlüdür. Bu yükümlülükler icrai veya ihmali davranışlarla ihlal edilebilir. İnsanın gerçekleştirdiği bu davranışlar haksız ve gerçekleştirdiği davranışa göre suç olarak nitelendirilebilir.⁶³⁷ Bir suçtan bahsedebilmek için öncelikle icra veya ihmali bir eylemin varlığı şarttır. Ceza hukukunda eylem niteliğine haiz olmayan düşünce veyahut bir davranışın suç teşkil etmesi mümkün değildir.⁶³⁸ Ceza hukukun eylem niteliğine haiz bir davranışın haksız olarak nitelendirilebilmesi ve suç teşkil edebilmesi için gerçekleşmesi gereken bir takım unsurlar bulunmaktadır. Bu anlamda suçun yapısal olarak değerlendirilmesi hususu suç teorisi içerisinde analitik incelemeye tabi tutularak, unsurların ayrılır.⁶³⁹

Ceza hukukunda suçun yapısal unsurlarının tespiti yapılırken, haksızlık ve kusur ayrımı gerçekleştirilerek ele alınması gerekmektedir. Bu anlamda haksızlık konusunu; maddi veya başka bir ifade ile objektif unsurlar, manevi veya başka bir ifade ile sübjektif unsurlar ve hukuka aykırılık şeklinde ele almak mümkündür. Bu unsurlar her suç tipinde bulunması zorunluluk arz eden unsurlardır. Ancak yapılan davranışla ilgili suç tipinin maddi ve manevi unsurları gerçekleştirilmiş ise o zaman davranışın haksızlığından bahsedilebilecektir. Ancak suçun oluşumunda maddi ve manevi unsurların gerçekleşmiş olması tek başına yeterli olmayacaktır. Ayrıca ilgili davranışın hukuka aykırı olması da gerekmektedir. Başka bir ifade ile bir suçun oluşumuna sebebiyet verebilecek maddi ve manevi unsurların gerçekleşmiş olduğu bir davranışta hukuka uygunluk sebeplerinin yer almaması da gerekmektedir. İlgili davranışın gerçekleşmesinde herhangi bir hukuka uygunluk sebebi olması halinde, her ne kadar görünüşte davranış haksız olarak nitelendirilse de hukuka uygunluk sebebinin varlığı ilgili eylemin hukuka aykırılığını

---

⁶³⁵ ERSAN, (2013), s.119.

⁶³⁶ CEBRE, (2016), s.123.

⁶³⁷ ÖZGENÇ. İzzet/ ÜZÜLMEZ. İlhan. (2020). *Ceza Genel Hukuku*, Baskı:3, s.41.

⁶³⁸ KOCA. Mahmut/ ÜZÜLMEZ. İlhan. (2021). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Baskı:14, s.90.

⁶³⁹ ÖZGENÇ/ ÜZÜLMEZ, (2020), s.41.

ortadan kaldıracaktır.⁶⁴⁰ Bundan dolayı herhangi bir suçun işlendiğinden bahsedilebilmesi için gerçekleştirilen ilgili olayda hukuka uygunluk sebebinin bulunmaması gerekmektedir.

Haksızlığın unsurlarının gerçekleşmiş olması, yani suç tipinin maddi ve manevi unsurlarının gerçekleşmesi ve ilgili davranışın hukuka aykırı olması yine failin cezalandırılabilmesi bakımından yeterli değildir. Bu noktada failin gerçekleştirmiş olduğu davranış ile yol açmış olduğu haksızlık noktasında failin kusurunun bulunması da gerekir. Bundan dolayı haksızlığın yapısal unsurlarının gerçekleştiğinin tespiti yapıldıysa, bu noktadan sonra fail açısından kusurun var olup, olmadığını tespitinin de gerçekleştirilmesi gerekir.⁶⁴¹ Bu anlamda suç; insanın tipe uygun, hukuka aykırı ve kusurlu davranışı olarak tanımlanabilecektir.⁶⁴²

Kural olarak ceza hukukunda bir hareketin suç teşkil edebilmesi ve failin cezalandırılabilmesi açısından suçun yapısal unsurlarının, yani maddi ve manevi unsurları ile haksızlığın ve kusurun gerçekleşmesi gerekmektedir. Ancak failin cezalandırılabilmesi için bu unsurların yanında bir takım şartlarda aranmaktadır. Bu şartlara ceza hukukunda objektif cezalandırılabilme şartları denilmektedir. Yine failin cezalandırılabilmesi için cezayı kaldıran şahsi sebeplerin bulunmaması da gerekmektedir.⁶⁴³

Her suç tipinde olduğu gibi çalışmada incelenen soruşturmanın gizliliğinin ihlal suçunun da maddi ve manevi unsurları bulunmaktadır. Konu başlığı altında; ilgili suçun maddi unsurlarını teşkil eden fail, mağdur, eylem, konu ve nitelikli halleri incelenecek, manevi unsurunu teşkil eden kast, taksir ve amaç saik bakımından değerlendirilmesi yapılacaktır. Haksızlığın gerçekleşmesinde gerekli diğer unsur olan hukuka uygunluk sebeplerinin bulunmaması ile failin cezalandırılabilmesinin bir şartı olan kusur hususları incelenecek ve teşebbüs, iştirak ve içtima, yani diğer bir ifade ile suçun özel görünüş biçimleri açısından değerlendirilecek ve suça ilişkin öngörülen yaptırım türü ve miktarı incelenerek ortaya konulacaktır.

---

⁶⁴⁰ ÖZBEK. Veli Özer/ DOĞAN. Koray/ BACAKSIZ. Pınar. (2020). *Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler*, Baskı:11, s.140-141 ve s.174; ÖZGENÇ/ ÜZÜLMEZ, (2020), s.41.

⁶⁴¹ ÖZGENÇ/ ÜZÜLMEZ, (2020), s.41-42.

⁶⁴² ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, (2020), s.138.

⁶⁴³ ÖZGENÇ/ ÜZÜLMEZ, (2020), s. 42.

4.5.4.1 Fail

Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu özgü bir suç olmayıp, herkes soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun faili olabilir. Failin bu suçun işlenmesinde elde ettiği bilgileri görevi gereği hukuka uygun olarak elde etmesi ile hukuka aykırı biçimde elde etmesi arasında bir fark yoktur.⁶⁴⁴ Bu durum hem soruşturmanın taraflarına karşı gizliliği ifade eden 2. fıkra, hem de 1. fıkra açısından geçerlidir. İki fıkrada da ifade edilen suç tipleri bakımından fail herkes olabilecektir.⁶⁴⁵ Her ne kadar ikinci fıkra açısından ilk olarak akla soruşturma evresinde görev yapan Cumhuriyet savcısı ve kolluk görevlileri gelse de kanun koyucu tarafından açıkça özel bir belirleme yer almadığından suç özgü bir suç değildir ve bu suçun faili herkes olabilir.⁶⁴⁶ Nitekim doktrinde de hakim görüş soruşturmanın gizliliği suçunun failinin herkesin olabileceği yönündedir.⁶⁴⁷

4.5.4.2 Mağdur

Soruşturmanın gizliliği suçunun mağdurunun kimler olabileceği belirlenirken, ilgili maddenin değişimine yol açan 6352 sayılı kanunun gerekçesine bir göz atmak faydalı olacaktır. İlgili gerekçeye göre masumiyet karinesinden yararlanmasına ve bu kapsamda lekelenmeme hakkına hanel gelen kişiler ile özel hayatın gizliliği ve haberleşme içeriklerinin gizliliği ihlal edilen kişiler soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun mağduru olacaktır.⁶⁴⁸

Öte yandan daha önce de belirtildiği gibi soruşturmanın gizliliği ilkesinin korunması, devletin gerçekleştireceği yargılama faaliyetinin düzgün bir biçimde yerine getirilmesi içinde önem arz eden bir husustur. Soruşturmanın gizliliği ilkesinin korunması, herhangi bir suçun mağduru olan kimselerin, suçu işlediğini düşündüğü kişilerin ilgili suçu işleyip, işlemediklerinin tespiti ile suç işlendiği tespit olunduğu takdirde cezalandırılmasını talep edebilme hakkı olarak tanımlanabilen suçluların cezalandırılmasını talep edebilme hakkına da olumlu tesir eden bir ilkedir. Zira bu ilkenin korunmaması maddi gerçeğin

---

⁶⁴⁴ CEBRE, (2016), s.220; ALMASSRI, (2019), s.43.

⁶⁴⁵ ERSAN, (2013), s.119.

⁶⁴⁶ ÜNVER. Yener. (2019). *İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma*, Baskı:5, s.509.

⁶⁴⁷ AYGİB. ALMASSRI, Soruşturmanın Gizliliği İhlal Suçunun Basın Yoluyla İşlenmesi, s.43; CEBRE, Soruşturmanın Gizliliğini İhlal Suçu, s.221; ÇAKIR, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku İle İlişkisi, s.248; ERSAN, Gizliliğin İhlali Suçu, s.131; ÜNVER, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma, s.509. FYGİB. OKUYUCU ERGÜN, Soruşturmanın Gizliliği, s.263.

⁶⁴⁸ ALMASSRI, (2019), s.49.

tespitine engel olabilecektir. Yani soruşturmanın gizliliği ilkesine riayet edilmemesi, soruşturmanın düzgün biçimde yürütülememesine sebep olabilecektir. Bu anlamda soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun mağduru aynı zamanda toplumun tümüdür.⁶⁴⁹

4.5.4.3 Eylem

Soruşturmanın gizliliğine ihlal suçunun işlenmesine sebebiyet verecek eylem unsuru değerlendirilirken 285. maddenin 1. fıkrası ve 2. fıkrasında ki suçlar ayrı olarak ele alınmalıdır.⁶⁵⁰

Türk Ceza Kanununun 285. maddesinin 1. fıkrası ‘‘*Soruşturmanın gizliliğini alenen ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun oluşabilmesi için; a) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle, suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının veya haberleşmenin gizliliğinin ya da özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi, b) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğine ilişkin olarak yapılan açıklamanın maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olması, gerekir.*’’ şeklinde düzenlenmiştir.⁶⁵¹ Kanun maddesinde de görülebileceği üzere suçun işlenebilmesi için gerekli olan hareket soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilmesidir. İlgili suç tipine bakıldığında tipikliğe uygunluğu sağlayacak olan hareketin aleniyet unsurunu taşıması gerektiği görülmektedir. Türk Ceza Kanununda aleniyet kimi suçlarda nitelikli hal olarak düzenlenirken, kimi zamanda burada olduğu gibi suçun gerçekleşebilmesi için gerekli bir unsur olarak düzenlenmiştir.⁶⁵² Soruşturmanın gizliliğinin alenen ihlal edildiği her hareket bu suça sebebiyet verebilecektir. Bu anlamda suç serbest hareketli bir suçtur.⁶⁵³

Türk Ceza Kanununun 285. maddesinin 2. fıkrasına bakıldığında ilgili suçun ‘‘*Soruşturma evresinde alınan ve soruşturmanın tarafı olan kişilere karşı gizli tutulması gereken kararların ve bunların gereği olarak yapılan işlemlerin gizliliğini ihlal eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*’’ şeklinde düzenlendiği görülmektedir.⁶⁵⁴ Bu suç tipi soruşturma evresinde alınan kanun gereğince gizli tutulması gereken kararlar ve bu kararlara ilişkin yapılan ve gizli tutulması gereken

---

⁶⁴⁹ CEBRE, (2016), s.234.

⁶⁵⁰ ÜNVER, (2019), s.510.

⁶⁵¹ TCK, (2004), m.285/1

⁶⁵² ALMASSRI, (2019), s.60.

⁶⁵³ ÜNVER, (2019), s.510.

⁶⁵⁴ TCK, (2004), m.285/2.

işlemlere ilişkin ihlalinde gündeme gelecektir. Ayrıca 285.maddenin 2. fıkrasında düzenlenen suçun gerçekleşebilmesi için eylem bakımından aleniyet unsuru aranmamaktadır.⁶⁵⁵

4.5.4.4 Konu

Suçta sebebiyet veren bütün hareketlerin mutlak suretle konusu da vardır. Bu anlamda eylem suçun maddi unsurlarından biri olduğu için konu da suçun maddi unsurlarındandır ve konusuz bir suçun varlığından söz edebilmek imkansızdır.⁶⁵⁶ Suçun konusu genel anlamda suçun içeriğine göre kişinin veya eşyanın fiziki bünyesini ifade etmektedir.⁶⁵⁷

Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunu düzenleyen 285.maddesinde konu bakımından 1. fıkra ve 2. fıkrasında ayırım yapılarak incelenmesi gerekmektedir. 1. fıkra ifade edilen suç tipinin konusunu oluşturan husus tüm soruşturma işlemleri ve kararlarıdır. 2. fıkra ifade edilen suç tipinin konusunu ise soruşturmanın taraflarına karşı gizli tutulması gereken kararlar ve buna bağlı gerçekleştirilen işlemler yer almaktadır.⁶⁵⁸

4.5.4.5 Nitelikli halleri

Suçlara ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilirken daha ağır veya daha az ceza almasını gerektiren hallerde düzenlenir. Bu hususlara ilgili suçun nitelikli halleri denir ve suçun maddi unsurlarının içerisinde yer alır. Nitelikli haller ilgili suçun temel unsurlarını taşır.⁶⁵⁹

Soruşturmanın gizliliği suçlarında da çeşitli nitelikli haller mevcut olup, 6352 sayılı kanun değişikliği öncesinde üçüncü fıkra soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun basın ve yayın organı yoluyla işlenmesi verilecek cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli bir hal olarak düzenlenmekteydi. Kanun koyucu ilgili nitelikli hal düzenlemesini suç siyasetine uygun olarak görmemiş ve neticede suçun basın ve yayın organları nezdinde işlenmesini ilgili suçun nitelikli halleri arasından çıkarmıştır. Gerçekleştirilen bu değişiklikten sonra soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilmesi suçunun nitelikli hali olarak yalnızca kamu görevlisinin görevi neticesinde sağlamış olduğu kolaylıktan yararlanması suretiyle işlemesi kalmıştır. İlgili nitelikli hal 285. maddenin 4. fıkrasında tanzim edilmiş

---

⁶⁵⁵ ÜNVER, (2019), s.511.

⁶⁵⁶ ÇETİNTÜRK, Ekrem/ TÖNGÜR, Ali Rıza. (2020). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Baskı:1, s.126.

⁶⁵⁷ ÖZGENÇ, İzzet. (2020). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Baskı:16, s.219.

⁶⁵⁸ ALMASSRI, (2019), s.52.

⁶⁵⁹ AKBULUT, (2018), s.379.

olup, ilgili suçun fail açısından özgü bir suç olmayıp kamu görevlileri tarafından da işlenebilmesi mümkün olduğu göz önüne alındığında ilgili nitelikli halin düzenlenmesinin gereği anlaşılmaktadır. İlgili düzenleme ‘ ‘ *Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların kamu görevlisi tarafından görevinin sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlenmesi halinde, ceza yarısına kadar artırılır.*’ ’ şeklindedir.⁶⁶⁰ Bu düzenlemeye göre suçun bu nitelikli haliyle işlenmesi dahilinde verilecek ceza yarı oranında arttırılacaktır.⁶⁶¹

4.5.4.6 Suçun manevi unsuru

Suçun meydana gelmesinde zorunlu hususlardan bir tanesi tipiklik unsurunun gerçekleşmesidir. Tipikliğinde gerçekleşmesinde hem maddi unsurların hem de sübjektif nitelikteki manevi unsurların gerçekleşmesi gerekmektedir. Suçun sübjektif nitelikteki manevi unsurlarını, kast ve suçun özel bir görünüş şekli olarak nitelendirilebilecek taksir oluşturur.⁶⁶²

Genel olarak suçun oluşabilmesi için kastın varlığı gereklidir. Bir suçun taksirle işlenebilmesi kanun koyucunun taksirle gerçekleştirilen ilgili eylemi suç olarak açıkça düzenlemiş olmasına bağlıdır.⁶⁶³

Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu genel kast ile işlenebilecek bir suç tipidir. Bu bağlamda suçun oluşabilmesi için özel bir kastın varlığı aranmamaktadır. Failin genel kastının suçun tüm unsurlarını kapsaması gerekmektedir. Ayrıca madde metnine bakıldığında suçun olası kastla işlenebilmesi açısından aleyhe yönde bir ibare mevcut olmamasından dolayı ilgili suç olası kast ile de işlenebilecektir.⁶⁶⁴

İlgili suçun taksirle işlenmesi hususunda kanun nezdinde bir suç düzenlemesi bulunmadığından, soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun taksirle işlenebilmesi de mümkün değildir. Bu bağlamda ilgili eylemin gerçekleştirilmesinde taksir ile hareket edilmesi durumunda eylemi gerçekleştiren kişi soruşturmanın gizliliğini ihlal suçuna sebebiyet vermeyecek ve bu noktada gerçekleştirmiş olduğu eylem neticesinde cezalandırılması gibi bir durumda gündeme gelmeyecektir. Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu doğrudan kast veya olası kast ile işlenebilen bir suç tipi olup, soruşturmanın

---

⁶⁶⁰ TCK, (2004), m.285/4.

⁶⁶¹ CEBRE, (2016) s.269-273.

⁶⁶² ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, (2020), s.254.

⁶⁶³ BİRTEK, Fatih. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler*, Baskı:6, s.210.

⁶⁶⁴ ALMASSRI, (2019), s.66.

gizliliğini ihlal suçun oluşabilmesi için özel bir amaçla hareket edilmesi gerekmemektedir. Yani bu suçun oluşabilmesi için kişinin genel kastının varlığı yeterlidir.⁶⁶⁵

4.5.4.7 Hukuka uygunluk sebepleri

Bir kimsenin gerçekleştirmiş olduğu eylemin suç olarak kabul edilebilmesi için ilgili eylemin hukuka aykırı olması gerekmektedir. Bir eylemin hukuka aykırı olmasından anlaşılması gereken husus ise gerçekleştirilen ilgili eylemin yalnızca ceza hukuku açısından değil tüm hukuk düzeni açısından aykırı olmasıdır. Başka bir ifadeyle ilgili eylem Türk Hukuku içerisinde mevcut olan bir kural doğrultusunda gerçekleşmişse ilgili eylemin suç teşkil etmesi mümkün olmayacaktır. Zira hukuk bir bütündür.⁶⁶⁶

Hukuka uygunluk nedenleri belirli bir sayıda değildir. Bu anlamda ilgili eylemi hukuka uygun hale getiren tüm hususlar, maddi ve manevi unsurlar bakımında haksız olarak görünen davranış açısından uygulanabilecektir.

Öte yandan hukuka uygunluk nedenleri Türk Ceza Kanununda ‘‘ Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler’’ başlıklı ikinci bölümünde dört adet olarak sayılmıştır. İlgili bölüme göre kanun hükmünün yerine getirilmesi, hakkın kullanılması, meşru savunma ve ilgilinin rızası tipiklik unsurunun bulunduğu eylemi hukuka uygun hale getiren sebeplerdir.⁶⁶⁷

Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu kapsamında gündeme gelebilecek hukuka uygunluk sebepleri hakkın kullanılması ve görevin yerine getirilmesidir. Hakkın kullanılması kapsamında özellikle basının haber verme hakkı ve savunma hakkı gündeme gelebilecektir. Elbette bu hakların hukuka uygunluk sebebi olarak gündeme gelebilmesi ilgili hakkın gerçekleştirilirken sınırlarının aşılmamasına ve bu bağlamda hukuka uygun olarak gerçekleştirilmesine bağlıdır.⁶⁶⁸ Yine görevin yerine getirilmesi noktasında daha öncede belirtildiği üzere kamuoyunun bilgilendirilmesi gerekliliğinin mevcut olduğu durumlarda, bu gerekliliğin mevzuata uygun olarak yerine getirilmesi durumunda ilgili eylem soruşturmanın gizliliğini ihlal etse dahi suç teşkil etmeyecektir. Bu anlamda görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk sebebi olarak gündeme gelebilecektir.⁶⁶⁹

---

⁶⁶⁵ ALMASSRI, (2019), s.66-67.

⁶⁶⁶ BİRTEK, (2018), s.255.

⁶⁶⁷ AKBULUT, (2018), s.460-461.

⁶⁶⁸ ABİB. Önceki bölümler ‘‘ Basının Adli Haberleri Aktarmasında Hukuka Uygunluk Kriterleri’’, s.93.

⁶⁶⁹ ABİB. Önceki bölümler ‘‘ Adli Mercilerin Basına Vereceği Bilgi ve Açıklamalar’’, s.100.

İlgili suç bakımından ilgilinin rızası hukuka uygunluk sebebi olmayacaktır. Zira soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun tanzim edilmesinde ki gerekçelerden ve korunan hukuki değerlerden bir tanesi de maddi gerçeğin tespitinin gerçekleştirilebilmesi olup, kişinin üzerinde mutlak suretle tasarruf edebileceği bir hak değildir. Bu anlamda ilgili eylemin gerçekleştirilmesinde kişinin açıkça rıza göstermiş olması hukuka uygunluk nedeni olarak kabul görmeyecektir.⁶⁷⁰

4.5.4.8 Kusurluluğu etkileyen haller

Haksızlık ve kusur Türk Ceza Kanununda birbirinden kesin olarak ayrılmıştır. Haksızlık hukuk düzeninin bütün olarak yasaklamış olduğu davranışları ifade ederken, bu çerçevede gerçekleştirilen incelemede yalnız böyle bir eylemin mevcut olup, olmadığının tespiti yapılmaktadır. Bu anlamda gerçekleştirilen tespitte fail ve failin durumu dikkate alınmaz. Eylemin fail bakımından değerlendirilmesi hususunda kusur olarak ifade edilen kavram gündeme gelmektedir.⁶⁷¹

Haksız eylemden failin sorumluluğunun doğabilmesi için gereken şartlardan ilki failin, gerçekleştirmiş olduğu eylemin anlamını ve doğurabileceği hukuki sonuçlarını öngörebilme ve buna bağlı olarak davranışlarını yönlendirebilme yeteneği olarak tanımlanabilecek kusur yeteneğine haiz olmasıdır.⁶⁷² Yine failin sorumluluğunun doğup, doğmadığının değerlendirilebilmesi açısından tespit edilmesi gereken diğer bir husus ise kusurluluğu azaltan veya tamamen ortadan kaldıran bir sebebin varlığının bulunup, bulunmadığıdır.⁶⁷³ Kusurluluğu etkileyen nedenleri yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağırılık ve dilsizlik, alkol veya uyuşturucu etkisinde bulunma, hata, zorunluluk hali, hukuka aykırı ancak bağlayıcı emrin yerine getirilmesi, meşru savunma esnasında sınırın telaş, heyecan veya korku nedeniyle aşılması, şiddet, cebir, tehdit veya korkutma sebebiyle iradenin etkilenmesi ve haksız tahrik olarak sayabiliriz.⁶⁷⁴

İncelediğimiz suç tipi olan soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu bakımından da kusurluluğu etkileyen nedenler genel anlamda aynen geçerli olacaktır. Yani failin gerçekleştirmiş olduğu eylem sırasında kusurluluğu etkileyen nedenlerin bulunması halinde yargılama

---

⁶⁷⁰ CEBRE, (2016) s.241-268.

⁶⁷¹ KOCA/ ÜZÜLMEZ, (2021), s.310.

⁶⁷² TURABİ. Selami. (2012). Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.267-292, Sayı:101, s.271; ALMASSRI, (2019), s.76.

⁶⁷³ CEBRE, (2016) s.274.

⁶⁷⁴ ABİB. AKBULUT, (2018), s.535-582.

esnasında bunların göz önünde bulundurulması gerekecektir. Ancak ilgili suç tipi bakımından ekseriyetle önem arz eden ve değerlendirilmesi gereken istisna ise hata kurumunu düzenleyen Türk Ceza Kanununun 30.maddesinin 3. ve 4. fıkralarının⁶⁷⁵, ilgili suç tipini düzenleyen kanunun 285. maddesinin a ve b bentlerinde⁶⁷⁶ uygulanıp, uygulanamayacağı hususudur. 285. maddenin a ve b bentleri objektif cezalandırılabilme şartları içerisinde yer aldığından, failin gerçekleştirmiş olduğu eylemin a ve b bentlerindeki koşullara haiz olması durumunda hataya düşmesi bir önem arz etmeyecektir.⁶⁷⁷

4.5.4.9 Teşebbüs

Suçlar kanunda düzenlenirken, tamamlanmış olduğu esastan hareket edilmektedir. Bu anlamda failin cezalandırılabilmesi de suçun tüm unsurlarını içeren eyleminin varlığına bağlıdır. Ancak kanunda düzenlenen suçun maddi unsurlarının tamamlanamamış olması halinde, kanun failin cezalandırılacağı ilişkin hükümler barındırmaktadır. Nitekim icrasına başlanmış olan suçun tamamlanamamasından failin sorumlu tutulabileceğine ilişkin düzenlemeler teşebbüs hükümleridir.⁶⁷⁸

Teşebbüsün şartlarını; suçun teşebbüse elverişli olması, suç işleme kastının mevcut olması, suçun icrasına elverişli davranışlara doğrudan doğruya başlanmış olması ve suçun elde olmayan sebepler dahilinde tamamlanamamış olması olarak sayılabilir. Bu anlamda kanunda yer alan bir suç tipinde teşebbüsün mümkün olabilmesi için öncelikle ilgili suçun teşebbüse elverişli olması gerekmektedir. Failin ilgili suçu işleme kastıyla hareket etmiş olması ve suçun gerçekleşmemesi noktasında failin iradesi dışındaki sebeplerin sonuca etki etmiş olması gerekmektedir.⁶⁷⁹

İncelediğimiz suç tipi olan soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu teşebbüse elverişli bir suç tipi olup, teşebbüs hükümleri açısından özel bir durum içermemektedir. Bu bağlamda yukarıdaki açıklamalar da yer alan şartların gerçekleşmiş olması halinde teşebbüs

---

⁶⁷⁵ TCK, (2004), m.30/3-4 “ (3) Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.(4) (Ek fıkra: 29/6/2005 – 5377/4 md.) İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz.”

⁶⁷⁶ TCK, (2004), m.285/1-a ve 1-b “ a) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğinin açıklanması suretiyle, suçlu sayılmama karinesinden yararlanma hakkının veya haberleşmenin gizliliğinin ya da özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi, b) Soruşturma evresinde yapılan işlemin içeriğine ilişkin olarak yapılan açıklamanın maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engellemeye elverişli olması”

⁶⁷⁷ CEBRE, (2016) s.275.

⁶⁷⁸ ABİB. AKBULUT, (2018), s.598-625.

⁶⁷⁹ ABİB. ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, (2020), s.447-466.

hükümleri ilgili suç tipi için uygulanacak ve soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunu işleme kastı olan fail elde olmayan sebeplerle suçu işleyememesi dahilinde soruşturmanın gizliliğini ihlal suçuna teşebbüs ceza alacaktır.⁶⁸⁰

4.5.4.10 İştirak

Kanuni tarifteki failin sayısına bağlı olarak suçlar tek failli ve çok failli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Eğer suçun oluşumunda failin sayısı önemsizse, diğer bir ifadeyle ilgili suç tek kişi tarafında işlenebiliyor ise, tek failli bir suç mevzu bahis olacaktır. Bununla birlikte suçun oluşabilmesi için birden fazla kimsenin katılımı gerekiyorsa çok failli suç söz konusu olacaktır.⁶⁸¹

Ceza kanunlarında düzenlenmiş ve aslında bir kişi tarafından işlenebilecek bir suçta, birden fazla kişinin katılımı ve katkısı ile gerçekleşmesi durumuna iştirak adı verilmektedir. İştirak durumunda her kişi ilgili suça olan katkısı ve hareketlerinin niteliğine göre ayrı ayrı cezalandırılacaktır.⁶⁸²

İncelediğimiz suç tipi olan soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu, iştirak hükümleri bakımından bir farklılık içermemektedir. Bu bağlamda ilgili suçta iştirakin mevcut olması durumunda Türk Ceza Kanununun genel hükümler kısmında yer alan iştirak hükümleri uygulanacaktır.⁶⁸³

4.5.4.11 İçtima

Türk Ceza Hukukunda kural olarak ne kadar suç teşkil eden eylem varsa o kadar suç meydana gelecektir. Ancak istisna olarak suçların içtimasında gerçekleşen birden fazla eylem arasında bağlantı kurulur ve failin eylemleri tek bir ihlale sebebiyet verir. Fail cezalandırılırken de tek cezaya mahkum edilir.⁶⁸⁴ Suçların içtimaı çeşitlerini bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima olarak sayılabilir.⁶⁸⁵ Bileşik suç bir suçun diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması halinde söz konusu olmaktadır. Fail bu durumda araç suçlardan değil yalnızca birleşen suçtan dolayı cezalandırılacaktır.⁶⁸⁶ Çalışma konusu olan soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu, bileşik suç hükümleri

---

⁶⁸⁰ ALMASSRI, (2019), s.80; CEBRE, (2016) s.285-288.

⁶⁸¹ KOCA/ ÜZÜLMEZ, (2021), s.446.

⁶⁸² BİRTEK, (2018), s.396.

⁶⁸³ CEBRE, (2016) s.298.

⁶⁸⁴ AKBULUT, (2018), s.505-506; ALMASSRI, (2019), s.80.

⁶⁸⁵ AKBULUT, (2018), s.517-557.

⁶⁸⁶ BİRTEK, (2018), s.396.

doğrultusunda değerlendirildiğinde ilk olarak akla a bendinde yer alan özel hayatın gizliliğini ihlal ve haberleşmenin gizliliğini ihlal gelebilir. Ancak bu düzenlemeler objektif cezalandırılabilme şartı niteliğinde olduğu için soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu bileşik suç vasfında değildir.⁶⁸⁷

Fikri içtima hükümleri bakımından soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu değerlendirildiğinde doktrindeki bir görüşe göre bu suçun faili eğer bir kamu görevlisi ise ve bu eylem aynı zamanda kanunun 258. maddesindeki suçu ihlal ediyor ise; genel norm ve özel norm ilişkisi doğrultusunda soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile ilgili hükümlerin uygulanması gerekmektedir. Aksi yöndeki görüşe göre ise ilgili durumda fikri içtima hükümleri uygulanması gerekir . Bu durumda daha ağır bir ceza gerektiren göreve ilişkin sırrın açıklanması suçu hükümlerinin uygulanması gerekecektir.⁶⁸⁸

Zincirleme suç, suç işleme kararıyla aynı suçun farklı zamanlar yine aynı kişiye karşı işlenmesi halidir.⁶⁸⁹ Zincirleme suç hükümleri Türk Ceza Kanununun 43. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiş olup, aynı kişiye karşı farklı zamanlarda gizliliğin ihlal suçunun işlenmesi durumunda incelediğimiz suç tipi açısından da zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkün olacaktır.⁶⁹⁰

4.5.4.12 Yaptırım

Türk Ceza Kanununda düzenlenen suçlar karşılığında uygulanacak yaptırımlar hapis ve adli para cezası olmak üzere iki çeşittir. Kanunilik ilkesi gereğince bu iki çeşit ceza haricinde bir cezanın belirlenmesi de mümkün değildir.⁶⁹¹

İncelenen soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun düzenlendiği 285. madde incelendiğinde ilgili suça karşı öngörülen cezanın 1 yıldan 3 yıla kadar hapis veya adli para cezası olduğu görülmektedir. Bu anlamda madde metninde seçimlik cezaların mevcut olduğu görülmekle, yargılama sonucunda sanığın suçlu bulunması halinde hakim bu iki seçimlik cezadan birini tercih edecektir.⁶⁹²

---

⁶⁸⁷ CEBRE, (2016) s.298.

⁶⁸⁸ ALMASSRI, (2019), s.80

⁶⁸⁹ BİRTEK, (2018), s.435.

⁶⁹⁰ CEBRE, (2016) s.298.

⁶⁹¹ ÖZBEK/ DOĞAN/ BACAKSIZ, (2020), s.447-466.

⁶⁹² ALMASSRI, (2019), s.80

4.5.5 Benzer Suçlarla Karşılaştırma

Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu, Türk Ceza Kanununda düzenlenen bir takım suçlarla benzerlik göstermektedir. Bundan dolayı soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile bu suçların karşılaştırılarak benzer ve farklı yönlerinin ortaya konulması gerekmektedir.

4.5.5.1 Haberleşmenin gizliliğini ihlal suçu

Haberleşme özgürlüğü kişinin temel haklarından bir tanesi olup, insan haklarının düzenlenmiş olduğu uluslararası belgelerde bu hakkın tanınması ve korunması gerektiği ifade edilmiştir. Nitekim haberleşme özgürlüğü Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 22. maddesinde de düzenlenerek anayasal güvence altına alınmıştır. İlgili madde ayrıca haberleşmede gizliliği esas olduğunu da vurgulamaktadır. Haberleşme özgürlüğü ile birlikte kişilere kişiliği geliştirme olanağı veren özerk bir alan sağlanmış olur. Bu sebeple haberleşme özgürlüğü özel hayatın dokunulmazlığının bir yönünü oluşturmaktadır. Bundan dolayı haberleşme özgürlüğü Anayasada özel hayatın gizliliği ve korunması kapsamında düzenlenmiştir.⁶⁹³ Yine haberleşmenin gizliliğini koruma amacı ile Türk Ceza Kanununun kişilere karşı suçlar başlığı taşıyan ikinci kısmının özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar başlıklı 9. bölümünde yer alan 132. maddesinde haberleşmenin gizliliğini ihlal suçu düzenlenmiştir. Bu maddeye göre kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğini ihlal eden kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacaktır.⁶⁹⁴ İlk fıkra açısından serbest hareketli bir suç tipi söz konusuysen, ilgili maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında ki suçların gerçekleşebilmesi haberleşme içeriklerinin ifşa edilmesine bağlanmıştır.⁶⁹⁵ Yine ilgili madde de haberleşmenin gizliliğinin ihlal edilmesi “kişiler arasındaki haberleşmenin içeriklerini ifşa” ve “kendisiyle yapılan haberleşmenin içeriğini ifşa” olmak üzere iki şekilde ele alınmıştır.⁶⁹⁶

Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile haberleşmenin gizliliğini ihlal suçu arasında benzerlikler bulunduğu gibi, konu ve korunan hukuki değer bakımından farklılıklar göstermektedir. Soruşturmanın tarafı olmayanlara karşı gizliliğin ihlali suçunda ilgili suç tipi ancak alenen gerçekleştirilecek bir açıklama ile oluşabilir. Haberleşmenin gizliliğini ihlal suçunun ikinci ve üçüncü fıkralarında da bir şeyin gizliliğini açık seçik ortaya dökme

---

⁶⁹³ YOKUŞ SEVÜK. Handan. (2009), Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.159-195, Cilt:12-13, Sayı: 16-17-18-19, s.160.

⁶⁹⁴ TCK, (2004), m.132.

⁶⁹⁵ CEBRE, (2016) s.336.

⁶⁹⁶ TAŞKIN. Şaban Cankat. (2010), Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.213-247, Cilt:23, Sayı:90, s.215.

olarak ifade edilebilecek ifşaya yer verilmiştir. Bu anlamda iki suç arasında benzerlik bulunmaktadır. Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun konusu soruşturma işlemleridir. Haberleşmenin gizliliğinde ise konu haberleşmenin içeriğidir. Görüldüğü gibi iki suç konusu birbirinden farklıdır. Ayrıca korunan hukuki değer bakımından soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu, adli menfaatleri de içerisinde barındırmaktadır. Haberleşmenin gizliliğini ihlal suçu ise özel hayatın gizliliği ile haberleşme özgürlüğüne hizmet etmektedir ve soruşturmanın gizliliğini ihlal suçundaki gibi korunan bir adli menfaat bulunmamaktadır.⁶⁹⁷

4.5.5.2 Özel hayatın gizliliğini ihlal suçu

Özel hayatın gizliliğini ihlal suçu Türk Ceza Kanununun 134. maddesinde düzenlenmiştir. İki fıkradan oluşan madde ilk fıkroda araştırma ve öğrenme eylemleri ile özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesini suç olarak düzenlemiştir. İlgili maddenin ikinci fıkrasında ise özel hayata ilişkin bilgilerin üçüncü kişilere yayma veya kanundaki tanımlamasıyla kişinin özel hayatına ilişkin bilgileri ifşalama suretiyle özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Her iki fıkroda yer alan suç tipinin de birer ağırlaştırıcı sebebi bulunmaktadır. Özel hayatın gizliliğini ihlal suçu ancak doğrudan kast ile işlenebilecek bir suç türü olup, genel kastın varlığı bu suçun oluşabilmesi için yeterlidir.⁶⁹⁸ Yine soruşturmanın tarafı olmayanlara karşı soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun ikinci fıkrasında yer alan ifşa unsurunun yer alması açısından aralarında benzerlik bulunmaktadır ve yine korunan hukuki değer bakımından soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunda adli bir menfaat varken, özel hayatın gizliliğini ihlal suçunda bu şekilde bir menfaat söz konusu değildir. Ayrıca manevi unsur bakımından özel hayatın gizliliği suçunda doğrudan kastla hareket edilmesi zorunluysa, soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun olası kastla da işlenebilmesi mümkündür.⁶⁹⁹

4.5.5.3 Göreve ilişkin sırrın açıklanması suçu

Görevlerinin bir gereği olarak kamu görevlileri, kamu idaresine ait gizli kalması gereken birçok bilgiyi öğrenmektedir. Bundan kaynaklı olarak kamu görevlilerinin, görevlerini ifa etmesinden kaynaklı elde etmiş olduğu bu bilgileri saklama yükümlülüğü

---

⁶⁹⁷ CEBRE, (2016) s.336-337.

⁶⁹⁸ AKYÜREK. Güçlü. (2014). *Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu*, Baskı:2, s.206.

⁶⁹⁹ CEBRE, (2016) s.338.

öngörülmüştür.⁷⁰⁰ Bu yükümlülüğün ihlal edilmesi durumu göreve ilişkin sırrın açıklanması suçuna sebebiyet verecektir. Yalnızca kamu görevlileri tarafından işlenebilen ve bu bakımdan özgü bir suç tipi olan göreve ilişkin sırrın açıklanması suçu Türk Ceza Kanununun 258. maddesinde düzenlenmektedir. Bu maddeye göre kamu görevlisi kendisinin görevi nedeniyle bilgisine vakıf olduğu gizli kalması gereken karar, belge ve diğer tebligatları açıklaması, yayınlaması veya herhangi bir şekilde bu gizli belgelerin üçüncü kişilerin bilgi edinmesini kolaylaştırması durumunda bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Ayrıca 258. maddenin ikinci fıkrasında kişinin kamu görevlisi sıfatını kaybetmiş olması durumunda dahi tipik hareketin gerçekleştirilmesi halinde bu suça sebebiyet vereceği ifade edilmiştir.

Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile göreve ilişkin sırrın açıklanması suçu özellikle konu bakımından benzerlik taşımaktadır. Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunda konu soruşturma evresinde gerçekleşen işlemlerin gizliliğinin ihlal edilmesiyken, göreve ilişkin sırrın açıklanması suçunda konu kamu görevlisinin, görevi neticesinde öğrenmiş olduğu gizli bilgi ve belgeleri paylaşmasıdır. Soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun, soruşturma evresinde görev alan kamu görevlisinin, aldığı görev nedeniyle elde etmiş olduğu gizli bilgileri paylaşması şeklinde de işlenebilmesi mümkün olduğundan, bu iki suç tipinin konu unsuru bakımından benzerlikleri bulunmaktadır. Kamu görevlisinin görevi nedeniyle elde ettiği belge, karar ve emirin her iki suç tipinin konusunu oluşturabilmesi için bu belge, karar veya emirin soruşturma evresinde alınmış olması gerekmektedir. İki suç tipi arasında korunan hukuki değer, hareket ve fail unsurları açısından farklılıklar bulunmaktadır.⁷⁰¹

4.5.5.4 Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu

Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu, Türk Ceza Kanununun adliye karşı suçlar başlıklı ikinci bölümünde 288. maddesinde düzenlenmektedir. İlgili maddeye göre görülmekte olan bir dava veya gerçekleştirilmekte olan bir soruşturmada hukuka aykırı bir karar vermesi veya işlem tesis etmesi veya beyanda bulunması için yargılama görevi yapan kimseyi, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı biçimde etkilemek amacıyla alenen sözlü veyahut yazılı beyanda bulunan kimse, 50 günden az olmamak üzere adli para

---

⁷⁰⁰ ÖZEN. Muharrem/ATACAN. Köksal. (2020). Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması Suçu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.189-232. Cilt:69, Sayı:1, s.189.

⁷⁰¹ CEBRE, (2016) s.339.

cezası ile cezalandırılacaktır.⁷⁰² Madde metninde de görülebileceği üzere adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçunun hem soruşturma aşamasında, hem de kovuşturma aşamasında olan bir yargılama esnasında işlenebilmesi mümkündür. Yine madde metninde amaç özel olarak belirtildiğinden bu suçun işlenmesi ancak kişinin görülmekte olan bir dava veya gerçekleştirilmekte olan bir soruşturmada hukuka aykırı bir karar vermesi veya işlem tesis etmesi veya beyanda bulunması için yargılama görevi yapan kimseyi, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı biçimde etkilemek amacı ile hareket etmiş olması gerekmektedir. Yani adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu ancak özel kast ile işlenebilecektir. Nitekim soruşturmanın gizliliğini ihlal suçuyla bu bakımdan farklılık göstermektedir. Zira soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun gündeme gelebilmesi için genel kastın varlığı yeterlidir.⁷⁰³

Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçunun konusu 6352 sayılı kanunla değişiklik getirilmeden önce kovuşturma ve soruşturma evresine konu suç teşkil eden olaydı. Bu anlamda mahkemede görülmekte olan özel hukuk davaları, disiplin soruşturmaları ve suç teşkil etmeyen kabahatle bu suçun konusuna dahil değildi. Getirilen değişiklik ile birlikte suçun konusunun kapsamı genişletilmiş ve görülen herhangi bir davanın da bu suçun konusunu oluşturabileceği ifade edilmiştir.⁷⁰⁴ Bu bakımdan soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile farklılık göstermektedir. Zira soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun konusunu yalnızca soruşturma işlemleri oluşturmaktadır.⁷⁰⁵

Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçunun hareket unsuru alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunmaktır.⁷⁰⁶ Hareket unsuru kapsamında adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu, soruşturmanın tarafı olmayanlara karşı soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu ile benzerlik göstermektedir.⁷⁰⁷ Yine bu suç tipinin korumuş olduğu hukuki değer adil yargılanma hakkı ve adliyenin işleyişine ilişkin devletin menfaatidir.⁷⁰⁸ Bu sebeple korunan hukuki değer bakımından iki suç tipi arasında benzerlik bulunmaktadır.⁷⁰⁹

---

⁷⁰² TCK, (2004), m.288.

⁷⁰³ CEBRE, (2016) s.351.

⁷⁰⁴ İTİŞGEN. Rezzan. (2014). Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m.288), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.61-76, Cilt:26, Sayı:111, s.64.

⁷⁰⁵ CEBRE, (2016) s.351.

⁷⁰⁶ MELEMEZ. Burak. (2020), *Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

⁷⁰⁷ CEBRE, (2016) s.351.

⁷⁰⁸ MELEMEZ, (2020), s.228.

⁷⁰⁹ CEBRE, (2016) s.351.

Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçunun işlenmesi ile birlikte başkaca suçlarında oluşması gündeme gelebilecektir.⁷¹⁰ Bu anlamda adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu ile soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu kapsamında değinilmesi gereken diğer bir nokta içtima hususudur.

Görülmekte olan bir dava veya gerçekleştirilmekte olan bir soruşturmada hukuka aykırı bir karar vermesi veya işlem tesis etmesi veya beyanda bulunması için yargılama görevi yapan kimseyi, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı biçimde etkilemek amacıyla kişilerin masumiyet karinesinden yararlanmasını olumsuz yönde etkileyecek biçimde alenen sözlü veyahut yazılı beyanda bulunulması durumunda hem adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu, hem de soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu gündeme gelebilecektir. Böyle bir durumda fikri içtima hükümlerine göre değerlendirme yapılması gerekmektedir.⁷¹¹

4.5.5.5 Soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin görüntüsünün yayınlanması suçu
Soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin görüntüsünün yayınlanması suçu, Türk Ceza Kanununun 285. maddesinin 5. fıkrasında düzenlenmektedir. Bu maddeye göre soruşturma veya kovuşturma evrelerindeki kişilerin suçlu olduğu algısına neden olacak biçimde görüntülerini yayınlayan kimse altı aydan iki yıla hapis cezası ile cezalandırılacaktır.⁷¹²

Daha öncede belirtildiği üzere ilgili maddenin 1. ve 2. fıkralarındaysa soruşturmanın gizliliğini ihlal suçları düzenlenmiştir. Her iki suç tipinin korumuş olduğu hukuki değer birbirinin hemen hemen aynıdır. Ancak özellikle masumiyet karinesini koruma bakımından 5. maddenin daha fazla ön plana çıktığı aşıkardır. Zira ilgili suçun tipikliğinin oluşabilmesi için gereken eylem görüntünün suçlu olduğu algısına neden olacak biçimde yayınlanmasıdır.

Soruşturma ve kovuşturma evresinde kişilerin görüntüsünün yayınlanması suçu ile soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun birlikte işlenebilmesi de mümkündür. Örneğin soruşturma işlemleri sonucunda kişinin elde edilen görüntüsünün, ilgili kişinin suçlu olduğu kanısını uyandıracak biçimde yayınlanması durumunda iki suç birlikte gerçekleşmiş olacak ve fikri içtima hükümleri uygulanacaktır.⁷¹³

---

⁷¹⁰ İTİŞGEN, (2014), s.74.

⁷¹¹ CEBRE, (2016) s.351-352.

⁷¹² TCK, (2004), m.288.

⁷¹³ CEBRE, (2016) s.348.

4.5.5.6 Ses veya görüntülerin kayda alınması suçu

Türk Ceza Muhakemesi Kanunu 183. maddeye göre istisnai haller dışında soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yetki olmaksızın kayıt almak yasaktır. Nitekim Türk Ceza Kanununun 286. maddesinde suç olarak düzenlenmiştir.⁷¹⁴ Suçun konusu soruşturma veya kovuşturma evresinde yetkisiz olarak kayda alınan ve nakledilen görüntülerdir.⁷¹⁵ 286. maddedeki suç tipi ile soruşturma ve kovuşturma evresinde gerçekleştirilen işlemler korunurken, soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunda soruşturma işlemleri korunmaktadır. Bu bakımda soruşturma işlemleri bakımından benzerlik bulunurken, 286. maddedeki ilgili suç kovuşturma işlemlerini de korumasıyla soruşturmanın gizliliğini ihlal suçundan farklılık göstermektedir. Yine ses ve görüntülerin kayda alınması suçunun konusunu soruşturma ve kovuşturma evresindeki ses ve görüntüler ile sınırlıyken, soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunda konu soruşturma evresine ait tüm işlemler konu olabilmektedir. Bu yönüyle 286. maddedeki suçun işlem noktasında kapsamı daha dardır. Ses ve görüntülerin kayda alınması suçu ile soruşturmanın gizliliğini ihlal suçunun birlikte işlenebilmesi mümkündür. Örneğin soruşturma evresinde gerçekleştirilen bir ifade işleminde, kişinin bu ifade işlemini nakletmesi hem soruşturmanın gizliliğini ihlal suçuna, hem de ses ve görüntülerin kayda alınması suçuna sebebiyet verebilecektir. Bu durumda yine fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.⁷¹⁶

---

⁷¹⁴ CEBRE, (2016) s.348.

⁷¹⁵ EVİRGEN. Selen. (2020), Türk Ceza Kanunu Madde 286'da Düzenlenen Ses Veya Görüntülerin Kayda Alınması Suçu, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1532-1533, Cilt:5, Sayı:1-2, s.1527-1550.

⁷¹⁶ CEBRE, (2016) s.349-350.

SONUÇ

Soruşturmanın gizliliği ilkesi, yargılamanın sağlıklı biçimde yürütülebilmesini sağlamanın yanında kişilerin masumiyet karinesi ve bu kapsamda lekelenmeme hakkının güvencesi konumundadır. Sıkça karşılaştığı üzere basın, toplumun adli vakıalara duyduğu ilgiyi giderme ve daha açık olmak gerekirse bu vakılardan prim yapma isteği, soruşturmanın gizliliği ilkesini ihlal etmesine sebebiyet vermektedir. Elbette soruşturmanın gizliliği diğer üçüncü kişiler tarafından da ihlal edilebilir. Ancak basın nezdinde ki ihlalin kısa süre içerisinde sanık veya şüpheli aleyhine kamuoyu oluşturabiliyor olması sebebiyle, kişi açısından zararları daha derin olmaktadır. Bu durum kişilerin bir hukuk devleti içerisinde yaşadığına ilişkin güven açısından da tehlike arz etmektedir. Nitekim ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler kişilerin lekelenmeme hakkını korumada yetersiz kalırken bir de en önemli güvencelerinden bir tanesi olan soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilmesi kişilerin lekelenmeme hakkının korunması bakımından aradığı hukuki korumaya ulaşamaması anlamına gelecektir.

Yine soruşturmanın gizliliği ilkesi ve lekelenmeme hakkı kapsamında, idari ve hukuki denetimi açısından tartışılması gereken diğer bir alan internet ve sosyal medya mecralarıdır. Kişilerin mücadelesinde hukuk düzeni nezdinde aldığı sonuçtan memnun olmaması ve istediği sonuca ulaşabilmek için hukuk dışı mecralara yönelmesi veya sonuç alma yoluna gitmeden dahi hukuk mercileri üzerinde baskı oluşturabilmesi açısından kamuoyu oluşturma ve bu yolla lehe sonuç alabilme ihtimalini arttırdığına ilişkin inancı, internet ve sosyal medyanın bu kişiler için bir araç olması sonucunu doğurmaktadır. Gerçekten de internet ve sosyal medyanın bu amaç doğrultusunda kullanılması, kitle iletişim ve etkileşim araçları arasında en hızlı bilgi alışverişi sağlayabiliyor oluşu göz önüne alındığında kişilerin lekelenmeme hakkından etkin biçimde yararlanabilmesi noktasında en büyük tehlike olduğu çıkarımına sebebiyet vermektedir. İnternet ve sosyal medya mecralarında ki merkezizetsizlik arayışı ve bu durumun yakın tarihte gerçekleşebilmesi ihtimali bu durumlara eklendiğinde, lekelenmeme hakkı bağlamında tüm devletlerin bu mecralar açısından ivedi biçimde idari ve hukuki önlemleri alması gerekliliği daha da ön plana çıkmaktadır. Lekelenmeme hakkı ve insan onurunun korunması açısından bu gerekliliğin yerine getirilmesi büyük önem ifade etmektedir.

İnsan onuru, insanın yalnızca insan olmasından kaynaklanan değerini ifade eden bir kavramdır. İnsanın salt bu değerinden dolayı vazgeçilmez hakları mevcuttur. Tarihin başlangıcından itibaren ve özellikle orta çağ ile geçtiğimiz yüzyıllar arasında insanın bu

değerinin farklı şekillerde pek çok defa ayaklar altına alındığına şahitlik edilmiştir. Daha sonrasında insan, teknoloji ve modernleşmenin ilerlemesiyle birlikte, insan onuru ve bu onurun korunmasının tartışılmaz gerekliliği düşüncesi doğrultusunda çeşitli hak ve güvencelere sahip olmuştur. Kişilerin lekelenmeme hakkı tam da bu düşünce neticesinde uluslararası ve yerel hukuk literatürüne yerleşmiş bir haktır. Toplumun adli vakıalara olan ilgisi ve özellik kapalı toplumlarda daha sıklıkla görülen toplum baskısı hususları düşünüldüğünde insan onurunu korumada en önemli argümanlardan bir tanesinin lekelenmeme hakkı olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Nitekim bir kimsenin suçlu olduğu iddiası toplum nezdinde büyük yankılar uyandırabilirken, kişinin yargılama neticesinde suçsuzluğunun kanıtlanması ve bu doğrultuda beraat etmesi maalesef aynı ilgiyi görmemektedir. Hal böyleyken kişi hukuk nezdinde hak etmiş olduğu özgürlüğü balsa da toplumun baskısı ve ön yargısı baki kalıyor ve kişi hem maddi, hem de manevi derin yaralar alabiliyor ve işlemediği bir suçtan dolayı zarar görmeye devam ediyor. Bu noktada tabiri caizse testi kırılmadan önlem almak, kişilerin güvenliği ve hukuk devleti güvencesi açısından zorunluluk arz etmektedir. Lekelenmeme hakkının sosyal yaşamdaki yeri ve hukuk dünyasında ki önemi gözetildiğinde yalnızca hukuk dünyasında pozitif gelişmelerin yeterli olmayacağı aşikardır. Bu nedenle yalnızca hukuk dünyasında değil aynı zamanda sosyal yaşamda da lekelenmeme hakkı noktasında toplum bilincinin oluşturulması gerekecektir.

KAYNAKÇA

AKARSU. Bedia. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*.

AKBULUT. Berrin. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Baskı:5.

AKINCI. Fatih. (2020). Lekelenmeme Hakkı, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s.177-202, (0)43.

AKYILMAZ. Bahtiyar. (2002), Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , (6)2 Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48134/608834>, Erişim Tarihi: 13.07.2022.

AKYÜREK. Güçlü. (2014). *Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Suçu*, Baskı:2.

ALAN AKCAN. Esra. (2015). Soruşturma Evresinde Mağdurun Hakları ve Yükümlülükleri, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.5-44, (2)2.

ALMASSRI. Nour Abdul Razek,. (2019). *Soruşturmanın Gizliliğinin İhlali Suçunun Basın Yoluyla İşlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.

ANTALYA. Osman Gökhan/ TOPUZ. Murat, (2019). *Medeni Hukuk*, Baskı:3.

APIŞ. Özge. (Aralık 2020), Hükümlünün Unutulma Hakkı ve Resosyalizasyonu, Ceza Hukuku Dergisi, s.831-864, (15)44.

ARDOĞAN, Recep, (T.Y), *İslam'da İnsan Haklarının Teolojik Değeri*, Erişim adresi: <http://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/insanhaklari/262.pdf>. Erişim tarihi:19 Mayıs 2021.

ARDOĞAN. Recep. (2005). Müslüman Toplumlarında İnsan Hakları ve Demokrasiye Saygıyı Artıracak Bazı İslâmî İlkeler, Değerler Eğitimi Dergisi, s.25-58, (3)9.

ARSLAN. Kahan Onur. (Eylül-Ekim 2015). İnsan Onuru Kavramı Ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması, s.155-172, (0)120.

ARSLANTÜRK. Mustafa. (2018). *Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı*, Ankara.

- ARTANTAŞ. Günce. (2019). *Soruşturmanın Gizliliği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ARTUK. Mehmet Emin. (2008). Güvenlik Tedbirleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s.461-492, (12)1-2.
- ASLAN BİNGÖL. Kemale Leyla. (2020). *Medeni Hukuk Dersi*, 4. Baskı.
- ASLAN. Zahreddin/ ALTINDAĞ. Halil. (2020), *Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması*, Baskı:3, Ankara.
- ATAR. Yavuz. (2019). *Türk Anayasa Hukuku*, Baskı:13.
- ATLI. Turan. (2020). Kişi Haklarının İhlali Durumunda İnternet Erişiminin Engellenmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.4-32, (3)1.
- ATLIHAN. Özen. (2005). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Adil Yargılanma Hakkının Temel unsuru olarak Masumiyet Karinesi, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, s.291-328, (8)3-4.
- AYDOS. Oğuz Sadık. (2012). Basın Yolu İle Kişilik Hakları İhlallerinde Manevî Tazminat, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1-36, (16)2.
- AYDIN. Öykü Didem. (2011). Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma:Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.121-170, (15)4
- BARBU. Silviu Gabriel. (2011). Short Essay on Presumption of Innocence.ECHR Precedent., Transilvanya Üniversitesi, s.193, Erişim adresi: <https://www.semanticscholar.org/paper/Short-essay-on-Presumption-of-innocence-.ECHR-Chihaia/6c499b2197b3921df3dab6856cd3b56efecb38b9#references>, Erişim tarihi 10 Ağustos 2021.
- BAYERTZ. Kurt. (1996). Human Dignity: Philosophical Origin and Scientific Erosion of an Idea. İçerisinde: Sanctity of Life and Human Dignity. Philosophy and Medicine, (52)0.
- BEZGİN. Yüksel Ertürk. (2020). *Soruşturmanın Gizliliği Kapsamında Lekelenme Hakkı*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan.

- BIÇAK. Vahit. (2018). *Ceza Muhakemesi Hukuku*.
- BIKMAZ. Raif. (Mayıs 2019). Tarman/ Türkiye Kararı Üzerine İnceleme (Basın Özgürlüğü İle Kişilik Haklarının Korunmasında Orantılılık, Fasikül Hukuk Dergisi, s.21-26, (11)114.
- BİRTEK. Fatih. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler*, Baskı:6.
- BULUT. Nihat. (2008). Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağı'na İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Bir Bakış, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1-12, (7)3-4.
- CANBOLAT. Ferhat/ GÖNÜL KOŞAR. Günhan. (2020). Basın Yoluyla Kişilik Hakkının İhlalinin Tespitinde Kullanılan Yargıtay Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ölçütlerinin Değerlendirilmesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.259-302, (0)151.
- CANKURT. Ezgi. (2018). Soruşturmanın Sulh Ceza Hakimi Tarafından Yürütülmesi-Kısa Bir İnceleme. Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, (4)7.
- CEBRE. Ayvaz. (2016). *Soruşturmanın Gizliliğini İhlal Suçu*, Doktora tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- CEBRE. Ayvaz. (2016). Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Haber Verme Hakkı, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, s.287-319, (0)7.
- CENTEL. Nur. (1994). Dürüst Yargılama ve Medya Bakımından. Demokrasi Kültürü, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, s.57-72, (49)3.
- CHALMERS. Don/ IDA. Ryuchi. (2007). *On the International Legal Aspects of Human Dignity*, Jeff Malpas/Norelle Lickiss (Ed.).
- ÇAKIR. Kerim, (2012). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku İle İlişkisi, s.227-266, (18)1, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/790044>, Erişim tarihi: 14 Şubat 2021.
- ÇAYAN. Gökhan. (2020). Danıştay Kararlarında Masumiyet Karinesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi İçtihatları Bakımından Bir Değerlendirme, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, s.165-203, Cilt:7, Sayı:2 Erişim Adresi: <https://0964014d0ab50e27778abed2b29baac4a1454264.vetisonline.com/article/21840>, Erişim Tarihi: 23.01.2022

- ÇELİK. Abdullah. (2014). *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi, Anayasa Mahkemesi Araştırma ve İctihat Birimi (Ar-İç)*, Ankara, Baskı:1.
- ÇETİNTÜRK. Ekrem/ TÖNGÜR. Ali Rıza. (2020). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Baskı:1.
- ÇİFTÇİOĞLU. Cengiz Topel. (2015). Ceza Muhakemesi Hukukunda İşkence Yasağı, *Fasikül Hukuk Dergisi*, (7)65, s.14-26.
- Dales. Richard C. (1977) A Medieval View of Human Dignity. *Journal of the History of Ideas*, s. 557–572, (38)4, Erişim Adresi: www.jstor.org/stable/2708687. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2021.
- DOĞAN. İlyas. (2005). Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.51-59, (13)2.
- DÖNMEZER, Sulhi, (1966), Basın Hürriyetini Düzenleyen ve Sınırlayan Mevzuatın Değerlendirilmesi, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, s.429-455, (32)1.
- DÜLGER. Murat Volkan. (2020). *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Mevzuatı*, Baskı:3.
- EKREN. Asım. (2021), *Basılı, Görsel, İşitsel ve Sosyal Medyada Düzeltme ve Cevap*, Baskı.1, Ankara.
- ELMALICA. Hasan. (2016), Bilişim Çağının Ortaya Çıkardığı Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.1603-1636, (65)4.
- ERCAN. İsmail. (2013). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Baskı:8, İstanbul.
- ERSAN. Aykut. (2013). Gizliliğin İhlali Suçu, *Ceza Hukuku Dergisi*, s.117-145, (8)22.
- ERTÜRK. Eray. (2020). Lekelenmeme Hakkı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ESENDAL. Nihan. (2018). Basın Yolu İle Kişilik Haklarının İhlali, Baskı:1.
- ESER. Albin. (1989). Son Yüzyıl İçinde Almanya'daki Ceza Düzenlemeleri Geçmiş Bir Bakış ve Gelecekteki Eğilimler, (Feridun Yenisey Çev.), *Yargıtay Dergisi*, Sayı:12, s.12-14, https://www.researchgate.net/publication/29754753_Son_yuzyil_icinde_Almanya'daki_ceza_duzenlemeleri_gecmise_bir_bakis_ve_gelecekteki_egilimler, Erişim tarihi: 19 Şubat 2021.

ESMEIN. Adhemar, (2016). Ceza Muhakemesi Sistemleri, Ceza Hukuku Dergisi, (11)31, s.205-213.

ESMEİN. Adhemar. (1913). *A History of Continental Criminal Procedure, with Special Reference to France*, Boston.

EŞELİOĞLU. Rasime. İnsan Onuru ve Biyoetik, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.237-246, (3)1.

EVİRGEN. Selen. (2020), Türk Ceza Kanunu Madde 286’da Düzenlenen Ses Veya Görüntülerin Kayda Alınması Suçu, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1532-1533, (5)1-2.

FERGUSON. Pamela R. (2016). The Presumption Of Innocence And Its Role In The Criminal Process, Criminal Law Forum, <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10609-016-9281-8.pdf>, Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2021.

FEYZİOĞLU. Metin. (1999). Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler Ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.135-163, (48)1.

GEDİK. Doğan. (2020). *Ceza Muhakemesinde İspat Ve Şüphenin Sanık Lehine Yorumlanması*, Baskı:14.

GÖKÇEN., Ahmet/ BALCI. Murat/ ALŞAHİN. Mehmet Emin/ ÇAKIR. Kerim. (2018). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Baskı:3, Ankara.

GÖKDEMİR. Muratcan. (2018). *Uluslararası Ceza Mahkemesi’nde Soruşturma Usulü*, Baskı:1, İstanbul.

GÖLCÜKLÜ. Feyyaz. (1960). Ceza Muhakemeleri Usul Hukukunda Yeni Temayüller 1957 Fransız Ceza Muhakemeleri Usulu Kanunu, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, s.148-180, (15)2.

GÖZLER. Kemal. (2020). *Devletin Genel Teorisi*, Baskı:10.

GÜLSÜN. Ramazan. (2015). İnsan Onuru ve Lekelenmeme Hakkı (Human Dignity and Right not to be Labelled as Criminal), International Journal Of Legal Progress, s.17-42., (1)2.

- GÜNGÖR, Devrim. (2015). Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.307-318 (6)2.
- GÜRİZ. Adnan. (2003). *Adalet Kavramı Üzerine*, Hayrettin Ökçesiz (Ed.), Muğla Üniversitesi Felsefe Günleri içinde (s.19-33), İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul.
- HACIOĞLU. Burhan Caner. (T.Y), 1999 Tarihli CMUK Tasarısı'nda Muhakemenin Yürüyüşüne İlişkin Düzenlenen Ara Soruşturma Devresi (Orta Aşama) Üzerine Bir İnceleme, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, s.147-166, (6)1-4.
- HAKERİ. Hakan. (Aralık 2008). Amerikan Ceza Hukukuna Genel Bir Bakış, Ceza Hukuku Dergisi, s.5-27, (3)8.
- HENKOĞLU. Türkyay/ YILMAZ. Bülent. (2013). İnternet Erişim Özgürlüğünün Kısıtlanması: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme, Bilgi Dünyası, s.215-239, (14)2.
- HO. Hock Lai. (Temmuz 2011). Review of The Presumption of Innocence: Evidential and Human Rights Perspectives by Andrew Stumer, Singapore Journal of Legal Studies, Yayınlayan: National University of Singapore, s.301-304, Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/24870576>, Erişim tarihi: 09 Ağustos 2021.
- HOROZGİL. Denizhan. (2012). İfade ve Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Soruşturma Evresinde Yayın Yasakları Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.147-164, (2)2.
- ALDEMİR. Hüsnü. (Ocak 2012). Ceza Hükümü İçeren Kararların Tebliği ve Kesinleşmesi, Terazi Hukuk Dergisi, s. 56-77, (7)65.
- HSK. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararlara Yönelik Tavsiyeler, s.17. Erişim Adresi:<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/3b026763-d7d3-4bfa-8dca-2e6913c7bec4.pdf>.
- İÇEL. Kayıhan. (2016). Çağdaş Ceza Hukukunun Evrensel İlkelerinin Kabahat Türünden Eylemler Alanındaki Boyutları, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi,s.621-635, (0)7.
- İÇER. Zafer. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/334401623_CEZA_MUHAKEMESININ_AMACIErişim Tarihi: 28.10.2021.

- İKİNCİOĞULLARI. Füzuan. (1997). Hukuk Devleti, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.28-30, (1)1.
- İLKİZ. Fikret/ GÜNAYDIN. Barış. (2006). Kişilik Hakları - Medyada Etik ve Yargı Kararları, Küresel İletişim Dergisi, s.1-15, (0)2.
- İNCEOĞLU. Sibel. (2018). *ADİL YARGILANMA HAKKI Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 4*, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi.
- İNCEOĞLU. Siber. (2018). Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Seri-4, Ankara.
- İTİŞGEN. Rezzan. (2014). Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m.288), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.61-76, (26)111.
- JONG. Ferry de/ LEONIE. van Lent. (Ocak 2016). The Presumption of Innocence as a Counterfactual Principle, *Utrecht Law Review*, s.32-49, (12)1, Erişim adresi: <https://www.utrechtlawreview.org/>, Erişim tarihi: 09 Ağustos 2021.
- KANT. Immanuel. (1999). *Pratik Aklın Eleştirisi*, (Gertrude Durusoy, Mete Tunçay, Oruç Aruob, İoanna Kuçuradi, Çev.), Türkiye Felsefe Kurumu.
- KANT. Immanuel. (2002). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, (İoanna Kuçuradi Çev.), Baskı:3.
- KARA. Eyüp. (2012). Lekelenmeme Hakkı, *Adalet Dergisi*, s.188-197, (0)43.
- KARA. Zeynel. (2009). Medyanın Masumiyet Karinesine Bağlılığı, *Fasikül Hukuk Dergisi*, s.85-86, (1)1.
- KARAGÜLMEZ. Ali. (2005). Yer Gösterme İşlemi Ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 85. Maddesinin İncelenmesi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s.62-81, (0)57.
- KARAKAŞ. Fatma Tülay. (Eylül 2013). Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.729-759, (62)3.
- KARAKAYA. Naim. (2015). Lekelenmeme Hakkı, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, s.311-318, (3)2.
- KARAKEHYA. Hakan/ ARABACI. Murat. (2016). Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine, (65)4,

Erişim Adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22280.pdf>, Erişim Tarihi: 31 Ekim 2020.

KAYIHAN. şaban/ ÜNLÜTEPE. Mustafa. (2019). *Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri*, Baskı: 4.

KILINÇ. Doğan. (2010). Türk Hukukunda Ve Mukayeseli Hukukta İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi Ve İfade Hürriyeti, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.407-454, (14)2.

KOCA. Mahmut/ ÜZÜLMEZ. İlhan. (2021). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Baskı:14.

KÖKSAL. Ayhan. (1963). Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu, İstanbul Hukuk Mecmuası, (29)1-2, s.185-200.

KUÇURADİ. İoanna. (2007). *İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları*, Türkiye Felsefe Kurumu.

KURU, (2017), s.186. ve SENSEN. Oliver. (2011). Human dignity in historical perspective: The contemporary and traditional paradigms, European Journal of Political Theory, s.71-91, (10)1.

KURU. Gonca. (2018). Tarihsel Süreçte İnsan Onuruna Kısa Bir Bakış, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.179-208, (16)1-2.

LAÇİN. İrem. (Ocak 2014), Unutulma Hakkı, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.391-418, (13)1

LEONE. Giovanni. (1988). *Manuale di diritto processuale penale*, Napoli.

LEWİS. Milton. (2007). A Brief History of Human Dignity: İdea and Application, MALPAS, Jeff/ LİCKİSS Norelle (Ed.) Perspectives on Human Dignity: A Conversation içerisinde, Springer.

MAHMUTOğLU. Hande. (2021), *Kişilik Hakkı Çerçevesinde Unutulma Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

MELEMEZ. Burak. (2020), *Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

NOHUTÇU. Ahmet. (2016). *Anayasa Hukuku*, Ankara.

- OKUYUCU ERGÜN. Güneş. (2010). Soruşturmanın Gizliliği , Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (59)2, s. 243-276.
- ÖNOK. Murat. (2021). Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu, Ankara, 8-9 Kasım 2021.
- ORMANOĞLU. Hatice Derya. (2016). Anayasal Bağlamda Ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Boyutuyla Suçsuzluk Karinesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.2241-2276, (65)4.
- ÖZTÜRK. Bahri/ EKER KAZANCI. Behiye/ SOYER GÜLEÇ. Seyim. (2022). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*, Baskı:5, Ankara.
- ÖZBEK. Veli Özer/ DOĞAN. Koray/ BACAKSIZ. Pınar, (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler*, Baskı:10, Ankara.
- ÖZBEK. Veli Özer/ DOĞAN. Koray/ BACAKSIZ. Pınar. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Baskı:12, Ankara.
- ÖZBEK. Veli Özer/ DOĞAN. Koray/ BACAKSIZ. Pınar. (2020). *Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler*, Baskı:11.
- ÖZBEK. Veli Özer, (2021). Masumiyet Karinesi ve Lekelenmeme Hakkı Sempozyumu, Ankara, 8-9 Kasım 2021.
- ÖZDEM. Berk Hasan. (2019). Alman Anayasacılığında İnsan Onuru Kavramı, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi, s.241-289, (18)1.
- ÖZDEMİR. İlhan. (2020). *Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZDEMİR. Sinem Servet. (2020), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ve Türk Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Özel Yaşama Saygı Hakkı Kapsamında Şeref Ve İtibarın Korunması, Anayasa Yargısı, s.113-158, (37)2.
- ÖZEN. Muharrem/ ATACAN. Köksal. (2020). Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması Suçu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.189-232. (69)1
- ÖZEN. Mustafa. (2009). Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi*, Ankara Barosu Dergisi, s.17-28, (0)3.

- ÖZGENÇ. İzzet. (2020). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Baskı:16.
- ÖZGENÇ. İzzet/ ÜZÜLMEZ. İlhan. (2020). *Ceza Genel Hukuku*, Baskı:3.
- ÖZTÜRK. Bahri vdi. (2019). *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, Baskı:6, Ankara.
- PAEFFGEN. Hans Ullrich. (2015). Tutukluluk ve Masumiyet Karinesi, (Şermin Uzunkol Çev.), Hukuk Köprüsü, s.277-305, (4)9.
- PARİNGAULT. Eugène. (1858). De L'ordonnance Criminelle De 1670, *Revue historique de droit français et étranger*, s.264-303, (4)0.
- PİŞTAV. Selahattin. (1996). *Kişilik ve Kişiliğin Korunması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- PLAGEMANN. Gottfried. (2014). Alman Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Kullanılması ve Gizli Soruşturmacının Yetkileri, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, s.157-187, (2)1-2.
- PLOSCOWE. Morris. (1935). The Development of Present-Day Criminal Procedures in Europe and America, *Harvard Law Review*, s.433-473, (48)3.
- POLATER. Yusuf Ziya. (2016), Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Devlet Sırrı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s.99-140, (29)122.
- SAVAŞ. Fatma Burcu. (2008). Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s.121-148, (0)74.
- School of Oriental and African Studies. (2001). The Right to a Fair Trial: The Dakar Declaration, *Journal of African Law*, Cilt: 45, Erişim Adresi: <https://www.jstor.org/stable/3558976>, Erişim Tarihi: 03 Kasım 2020.
- SEROZAN. Rona. (1977). Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler, *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, s.93-112, (11)14.
- SEVİĞ. Vasfi Raşit. (1956). X uncu Asırdan Günümüze Kadar Ceza Muhakemeleri Usulü ve Gelişmesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.276-343, (13)3-4.
- SMET. Stjin. (2011), Freedom Of Expression And The Right To Reputation: Human Rights In Conflict, *American University International Law Review*, s.183-236, (26)1.

Stanford Encyclopedia of Philosophy, (2018), Ancient Political Philosophy, Erişim Adresi: <https://plato.stanford.edu/entries/ancient-political/#Aca>, Erişim tarihi: 05 Mayıs 2021.

STOLFİ. Nicola.(2008). Segreto e processo, Rivista penale, s.1113-1126, 0(11).

ŞAHİN. Cumhur/ GÖKTÜRK. Neslihan. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara.

ŞEN, Ersan, (2020), Yorumluyorum-22, Baskı:1.

ŞIK. Hüseyin. (2011). Suçsuzluk Karinesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi.

ŞİMŞEK. Oğuz. (1999). Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

ŞİMŞEK. Oğuz. (1999). Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

TADROS. Victor/ TIERNEY. Stephen. (Mayıs 2004). The Presumption of Innocence and the Human Rights Act, The Modern Law Review, s.402-434, (67)0.

TAKCI. Tuğçe. (2017). *Türk Ve Avrupa Hukukunda Temel Hak Boyutuyla Adil Yargılanma Hakkı*.

TANER. Fahri Gökçen. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*.

TANRIVERMİŞ. Atilla. (2021). *Lekelenmeme Hakkı*, Baskı:1.

TAŞPINAR. Sema. (1996). Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.533-572, (45)1.

TEZCAN. Durmuş. (2015). Ceza Muhakemesi Kanununda Yeni Bir Kurum Olarak Sulh Ceza Hakimliği, Fasikül Hukuk Dergisi, (7)65, s.7-9.

TEZCAN. Durmuş/ ERDEM. Mustafa Ruhan/ SANCAKDAR. Oğuz/ ÖNOK. Rıfat Murat. (2021). *İnsan Hakları El Kitabı*, Baskı:9.

TUNCAY. Azizcan. (2018). Adalet Nedir?, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.199-238, (13)171-172.

- TUNÇAK. Senanur. (2019). Suçsuzluk Karinesini Bir Koruma Yöntemi Olarak Gizliliğin İhlali (TCK m. 285) Suçu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, s.69-93, (0)3. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1162180>, Erişim tarihi: 14 Şubat 2021.
- TURABİ. Selami. (2012). Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.267-292, (0)101.
- TURİNAY. Faruk Yasin. (2021), Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirlerinin Sınıflandırılması, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.475-541, (70)2.
- TÜRKOĞLU. Gökhan. (2019). *Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Gizliliğin İhlali Suçları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TÜRKOĞLU. Halide Gökçe. (2017). Roma Hukukunda Suç ve Ceza, Baskı:2, Ankara.
- ULUSOY. Erol. Modern Türk Hukukunun Oluşumu ve Gelişimi (Aufbau und Entstehung Des Modernen Türkischen Rechts), Erişim Adresi: <http://archiv.jura.unisaarland.de/turkish/Ulusoy.html> Erişim tarihi: 17 Şubat 2021.
- ULUTÜRK. G. Hande. (Aralık 2018). Suçsuzluk Karinesi, s.63-122, (13)171-172.
- ULUTÜRK. Hande. (2018), Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Haber Verme ve Haber Alma Hakları, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.69-151, (13)167-168.
- US DOĞAN. Eser/ YÜCEL DERİCİLER. Özge. Kamu Görevlisi Disiplin Hukukunda Masumiyet Karinesi ve Şüpheden Sanık Yararlanır (In Dubio Pro Reo) İlkelerinin Uygulanması, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1087-1122, (5)1.
- UYSAL. Cem. (2017). *Ceza Hukukunda Suçsuzluk Karinesi Üzerine Bir İnceleme ve Lekelenmeme Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÜNAL ÖZKORKUT. Nevin. (2002). Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti'ndeki Görünümü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s:65-84, (51)3.
- ÜNVER. Yener. (2008). Ceza Hukuku Felsefesi Açısından İnsan Onuru ve Mevzuatımız, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, s.26-27, Erişim adresi: <http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA22-U%CC%88nver.pdf>. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2021.

- ÜNVER. Yener. (2019). *İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma*, Baskı:5.
- ÜNVER. Yener/ HAKERİ. Hakan. (2018). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara.
- ÜNVER. Yener/ HAKERİ. Hakan. (Mayıs 2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Cilt:3, Baskı:15.
- ÜZÜLMEZ. İlhan. (2005). Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi Ve Sonuçları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.41-72, (0)58.
- VARDAR. Çiğdem. İnsan Onurunun Anayasal Düzendeki Korunması, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.105-114, (2)1.
- YENİDÜNYA. Ahmet Caner/ ALŞAHİN. Mehmet Emin. (2007). Birey Şerefine Karşı Suçlar, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.43-93, (0)68.
- YENİSEY, Feridun/ NUHOĞLU, Ayşe vdi., (Ocak 2021), *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*.
- YENİSEY. Feridun/ NUHOĞLU. Ayşe. (2019). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Baskı:7, Ankara.
- YENİSEY. Feridun/ NUHOĞLU. Ayşe. (2020). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara.
- YENİSEY. Feridun/ OKTAR. Salih. (Mayıs 2015). *Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)*, İstanbul.
- YILMAZ. Süleyman/ YILDIRIM. Abdülkerim. (2020). *Medeni Hukuk-I*, 1. Baskı.
- YOKUŞ SEVÜK, Handan, (T.Y) *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s.49-107, (64)1.
- YOKUŞ SEVÜK. Handan. (2009), Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.159-195, (12-13)16-17-18-19.
- YOKUŞ SEVÜK. Handan. (2011), Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler, Fasikül Hukuk Dergisi, s.13-29, (3)21.
- YURTCAN. Erdener. (2019). *Ceza Yargılaması Hukuku*, Ankara.
- YURTCAN. Erdener. (2019). *Yargıtay Kararları Işığında İftira Suçu (Adliyeye Karşı Diğer Suçlar)*, Baskı:3.

YÜZER. Dilara. (2014). Basın Yoluyla Adli Haberlerin Verilişi ve Suçsuzluk Karinesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 1653-1694, (15)Özel Sayı.

ZEYTİN. Zafer/ ERGÜN. Ömer. (2020). *Türk Medeni Hukuku*, 5. Baskı.

Kanun ve Uluslararası Belgeler

2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu. (1934). T.C Resmi Gazete, 2751, 14 Temmuz 1934.

3206 Sayılı 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (1985). T.C Resmi Gazete, 18774, 04 Haziran 1985.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hakkında Kanun. (2011). T.C Resmi Gazete, 27863, 03 Kasım 2011.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. (2003). T.C Resmi Gazete, 25269, 24 Ekim 2003.

5187 sayılı Basın Kanunu. (2004). T.C Resmi Gazete, 25504, 26 Haziran 2004.

5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkiler Hakkında Kanun. (2004). T.C Resmi Gazete, 25606, 07 Ekim 2004.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu. (2004). T.C Resmi Gazete, 25611, 12 Ekim 2004.

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu. (2004), T.C Resmi Gazete, 25673, 17 Aralık 2004.

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi Ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, (2007), T.C Resmi Gazete, 26530, 23 Mayıs 2007.

6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava Ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun, (2012), T.C Resmi Gazete, 28344, 2 Temmuz 2012.

7078 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun. (2018), T.C Resmi Gazete, 30354, 01 Şubat 2018.

765 sayılı mülga TCK. (1926). T.C Resmi Gazete, 320, 13 Mart 1926.

ABİB. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün Sayı : 19120602-010-06-02-0479-2014-E.1745, 22.12.2015 tarihli Genelgesi, Erişim Adresi: https://www.adalet.gov.tr/pdf/cigm_167.pdf, Erişim Tarihi:12 Ekim 2021.

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı.

Almanya Anayasası (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland), 23 Mayıs 1949.

Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi.

Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (Nisan 2016), 27 Nisan 2016

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950), 04 Kasım 1950.

Birleşmiş Milletler Antlaşması, 26 Haziran 1945, Erişim Adresi: https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği

Fransız Ceza Kanunu.

Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1948). 10 Aralık 1948.

Kopenhag Belgesi.

Mülga 5680 sayılı Basın Kanunu. (1950). T.C Resmi Gazete, 7564, 24 Temmuz 1950.

Ölüm cezasının her durumda kaldırılmasına dair 13 numaralı protokol, 3 Mayıs 2002.

TBB İnsan Hakları Raporu. (2019-2020).

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI. (1982), T.C Resmi Gazete, 17863, 09 Kasım 1982

Venedik Komisyonu 110. Genel Kurul Toplantısı, “ Sulh Ceza Hakimliklerinin Görev, Yetki ve İşleyişleri Hakkında Görüş”, Görüş No: 852/2016.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği.

Mahkeme Kararları

Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Ocak 12). Başvuru No: 2016/7095.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Mart 24). Başvuru No: 2017/18047.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Mayıs 20). Başvuru No: 2018/21949.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Eylül 14). Başvuru No: 2019/9565.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, Kasım 24). Başvuru No: 2017/40087.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2022, Mart 31). Başvuru No: 2018/24012.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2022, Mayıs 10). Başvuru No: 2018/16395.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2022, Ocak 6). Başvuru No: 2018/25011.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2016, 03 Mart). Başvuru No: 2013/5653.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2018, 15 Mart). Başvuru No: 2014/19685.

Anayasa Mahkemesi (2017, 18 Ocak), 2016/136 E. 2017/9 K. sayılı kararı.

Anayasa Mahkemesi Kararı (1992, 16 Haziran) E. 1992/8, K. 1992/39.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2001, 18 Temmuz) E. 2001/4, K. 2001/332.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2008, 17 Ocak) E. 2004/25, K. 2008/42.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2019,24 Temmuz) 2018/73 E. 2019/65 K.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2020, 24 Aralık) E. 2017/21, K. 2020/77.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, 04 Şubat) E. 2019/89, K. 2021/10.

Anayasa Mahkemesi Kararı (2021, 28 Haziran). E.1963/132 K.1966/29.

Anayasa Mahkemesi Kararı. (2021, 27 Ekim), Başvuru No:2018/7477.

Avrupa Birliği Adalet Divanı. (2014, 13 Mayıs), Dosya No: C-131/12

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Daire(2008, 27 Kasım), Başvuru No:36391/02, Case Of Salduz v Turkey.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (2019, 29 Mayıs), Başvuru No:15175/89 Erişim Adresi:[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2215172/13%22\],%22itemid%22:\[%22001-193543%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2215172/13%22],%22itemid%22:[%22001-193543%22]}), Erişim Tarihi:07.07.2022.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (1995, 10 Şubat), Başvuru No:15175/89 Erişim Adresi: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57914%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57914%22]}), Erişim Tarihi:07.07.2022.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (2010, 22 Nisan), Başvuru No:40984/07, Fatullayev v Azerbaijan, Erişim Adresi:[https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:\[%22\%22CASE%20OF%20FATULLAYEV%20v.%20AZERBAIJAN%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-98401%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:[%22\%22CASE%20OF%20FATULLAYEV%20v.%20AZERBAIJAN%22%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-98401%22]}), Erişim Tarihi 12 Ekim 2021.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. (23 Ocak 2018), Başvuru No: 60392/08. Seven/Türkiye kararı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, (26 Eylül 1991), Başvuru No: 13166/8, Sunday Times/İngiltere kararı.

Avrupa İnsan hakları Mahkemesi, (27 Haziran 1968), Başvuru No:2122/64, König/Almanya Kararı.

Danıştay 12. Daire. (2013, 16 Mayıs) E.2010/1494, K. 2013/4059.

Danıştay 12. Daire. (2020, 24 Şubat), E. 2019/2495, K. 2020/1530.

Danıştay 5. Daire, (2018, 7 Şubat), E.2016/17617, K. 2018/7085.

Danıştay 8. Daire. (1997, 7 Mart), E. 1995/4538, K. 1997/1171.

Yargıtay 10. Ceza Dairesi, (2021, 20 Mayıs), E. 2021/1483, K. 2021/5741.

Yargıtay 10. Ceza Dairesi, (2021, 20 Mayıs), E. 2021/1483, K. 2021/5741.

Yargıtay 13. Ceza Dairesi, (2014, 29 Aralık) E. 2014/32524, K.2014/37202,

Yargıtay 13. Ceza Dairesi, (2014, 29 Aralık) E. 2014/32524, K.2014/37202.

Yargıtay 16. Ceza Dairesi (08 Eylül 2016) E. 2015/4961, K. 2016/4656.

Yargıtay 18. Ceza Dairesi (19 Haziran 2019), E. 2019/1547, K.2019/10878.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, (03 Şubat 1983), E. 11527, K. 1087.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, (12 Haziran 2012), E. 2011/8385; K. 2012/10263.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, (23 Mayıs 2005) E. 11132, K. 5506.

Yargıtay 6. Ceza Dairesi, (2021, 18 Mayıs), E. 2021/10878, K.2021/8957.

Yargıtay 6. Ceza Dairesi. (2021, 18 Mayıs) E.2021/11622, K.2021/9086.

Yargıtay CDBK. (2020, 27 Ekim) E. 2020/64, K. 2020/83.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (02 Kasım 2016) E. 2014/1184, K. 2016/1012.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (19 Eylül 2018), E. 2017/1368, K. 2018/1327.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, (01 Mart 2021), E. 2017/1401, K. 2021/402.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, (09 Nisan 2019), E. 2017/1321, K. 2019/415.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, (25 Ekim 2018), E. 2018/346, K. 2018/1586.

İnternet Kaynakları

<http://archiv.jura.unisaarland.de /turkish/Ulusoy.html>

<https://basin.adalet.gov.tr/lekelenmeme-hakki-kapsaminda-404-bin-dosyada-syok-verildi>

<https://0964014d0ab50e27778abed2b29baac4a1454264.vetisonline.com/article/21840>,

<http://dergiler .ankara.edu.tr/dergiler/38/2150 /22280.pdf>

<http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA22-U%CC%88nver.pdf>

<http://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/insanhaklari/262.pdf>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1162180>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/790044>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ah bvuhfd/issue/48134/608834>

<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/3b026763-d7d3-4bfa-8dca-2e6913c7bec4.pdf>.

https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/ SayfaDokuman/2212020141836bm_01.pdf

<https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10609-016-9281-8.pdf>

<https://plato.stanford.edu/entries/ancient-political/#Aca>

<https://www.jstor.org/stable/24870576>

<https://www.jstor.org/stable/3558976>

https://www.researchgate.net/publication/29754753_Son_yuzyil_icinde_Almanya'daki_ceza_duzenlemeleri_gecmise_bir_bakis_ve_gelecekteki_egilimler

https://www.researchgate.net/publication/334401623_CEZA_MUHAKEMESININ_AMACI

https://www.semanticscholar.org/paper/Short-essay-on-Presumption-of-innocence-.-.ECHR_Chihaia/6c499b2197b3921df3dab6856cd3b56efecb38b9#references

<https://www.utrechtlawreview.org/>

www.jstor.org/stable/2708687

<https://www.jurix.com.tr/>

[https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:\[%22\%22CASE%20OF%20FATULLAYEV%20v.%20AZERBAIJAN\%22%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-98401%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22fulltext%22:[%22\%22CASE%20OF%20FATULLAYEV%20v.%20AZERBAIJAN\%22%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-98401%22]})

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2215172/13%22\],%22itemid%22:\[%22001-193543%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2215172/13%22],%22itemid%22:[%22001-193543%22]})

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57914%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57914%22]})

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Kürşat ÖZYURT

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Mezuniyet
Tarihi: 28.08.2019)

Yüksek Lisans Öğrenimi : KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : Necip Akkurt Hukuk Bürosu (2019)

İnan & Karakaya Hukuk Bürosu (2017)

Özyurt Hukuk Bürosu (2019)

Çalıştığı Kurumlar : Özyurt Hukuk Bürosu (2019-2022)

Tarih: 17.08.2022